

תכנית אסטרטגית לפיתוח בר קיימא

מועצה אזורית עמק חפר

מאי 2010

מבנה התכנית

בשל מורכבות התכנית והיקפה הרחב היא מוצגת לעיון הציבור ב-3 מסמכים:

א. ד"ח מצב קיים – התפרסם באתר תכנית האב בנובמבר 2008 וניתן לעיון בקישור:

<http://www.hefer.org.il/htmls/dohot.aspx?c0=16516&bsp=16345>

ב. תמצית התכנית – מסמך "מתכלל", הנמצא בהמשך, אליו מקושרים במקומות הרלוונטיים מסמכי מדיניות מפורטים.

ג. מסמכי מדיניות מפורטים בנושאים שונים – נמצאים בהמשך מסמך זה.

כל אחר ממסמכי המדיניות המפורטים כולל:

- תאור תמציתי של המצב הקיים באותו נושא

- חזון, מטרות ויעדים באותו נושא

- עקרונות מדיניות

- כלים ודרכים להשגת המטרות

בסימו של כל מסמך מצויה טבלה, המסכמת את הפרוייקטים והתהליכים המוצעים להשגת המטרות, הגורמים אחראיים לביצוע ומדדים להצלחה.

בתחילתו ובסופו של כל מסמך מדיניות נמצאים קישורים למפתח לכל מסמכי התכנית.

מסמכי התכנית

מבוא

ע' 4

מבנה המסמך ומפתח למסמכים המפורטים

ע' 11

עמוד	
6	תמצית תכנית האב
3 (במסמך התמצית)	1. תפיסת העבודה ומטרותיה
11 (במסמך התמצית)	2. תמצית התכנית והחזון
45 (במסמך התמצית)	3. הטמעת התכנית
לאחר ע' 46 מתחיל מספור חדש	מסמכי התכנית המפורטים
2	ניהול והתנהלות סביבתית
24	עמק חפר במרחב
38	צביון המועצה והיישובים
46	שטחים פתוחים
70	חקלאות ושטחים חקלאיים
89	אזורי תעסוקה
99	פעילות לא חקלאית (פל"ח) ביישובים
110	תיירות כפרית
123	תשתיות ומשאבים
133	תנועה ותחבורה
143	אספקת שרותי ציבור
153	חברה וקהילה
163	חינוך וחינוך סביבתי
175	חינוך בלתי פורמלי (נוער, ותיקים, תרבות וספורט)
198	מורשת העמק ושימור אתרים

מבוא

הרקע להכנת התכנית

ביום 6.2.07 החליטה מליאת המועצה האזורית עמק חפר להכין תכנית אב כוללת לעמק בדגש פיתוח בר קיימא. המועצה מעוניינת לגבש תכנית אסטרטגית ארוכת טווח, אשר תכווין, תנחה ותדריך את פיתוחו של העמק, תוך שמירה על משאביו לדורות הבאים.

תפיסת הקיימות, או - פיתוח בר קיימא, הינה תפיסה המאזנת בין צרכי הפיתוח לבין צרכי השימור וההגנה על משאבי הטבע והסביבה. הנהגת המועצה האזורית עמק חפר קיבלה זה מכבר החלטה להצטרף לתהליך הכנתן של תכניות אב לפיתוח בר קיימא במועצות אזוריות – תהליך המקודם בשנים האחרונות ע"י ועדה בינ-משרדית במסגרת מרכז המועצות האזוריות, בה שותפים מרכז השל, משרד הפנים (מפעם), משרד החקלאות ופיתוח הכפר, המשרד להגנת הסביבה והשרות לעבודה קהילתית במשרד הרווחה.

המתכונת בה בחרה המועצה להוביל תפיסה זו הינה הכנת תכנית אב כוללת ומקיפה לשנת יעד 2030.

המטרות המרכזיות של התכנית

מטרת על

לגבש את תמונת העתיד של עמק חפר לשנת 2030, תוך מציאת האיזון בין האינטרסים השונים עפ"י עקרונות פיתוח בר קיימא, המשכיות ורצף, ובאמצעות קיום תהליך משתף.

מטרות התכנית

1. קביעת חזון העמק וסדר היום הציבורי לטווח הקצר והארוך באמצעות קיום תהליך ציבורי משתף, דינאמי ושקוף.
2. גיבוש מסמכי מדיניות ותכניות עבודה לשנת יעד 2030 בנושאים השונים שייבחרו לעמוד על סדר יומה של המועצה.
3. יצירת מנגנון הטמעה, מעקב, בקרה, יידוע והערכה לתהליך ולתוצרים.

תוצרי התכנית

1. הגדרת חזון מוסכם לעמק, גיבוש מטרות, יעדים ועקרונות מדיניות המבטאים את כלל הרצונות והצרכים של תושבי העמק.
2. תכנית פיתוח לשנת היעד 2030 המתבססת על עקרונות הקיימות והכוללת כלים, מנגנונים ומדדים להערכה וביצוע והמלצות להמשך יישום.

תוצרים נלווים

3. בסיס נתונים "חי", נגיש וזמין לטובת השיח הציבורי.
4. רשת קשרים בין תושבים, קבוצות בעלי עניין וקהילות שיפעלו יחד ליישומה; הרשת תתקיים גם לאחר הכנת התכנית ותשמש גם כמנגנון יידוע ציבורי.

נקודת המוצא הבסיסית של ראש המועצה ושל צוות המנהלים והמתכננים היא, שמעורבות ציבורית רחבה בהכנת התכנית היא תנאי הצלחתה ויישומה: בלעדיה תהיה התכנית עוד "מסמך מגירה", בעוד שמעורבות רחבה תגרום להתעניינות ועשייה משותפת של כולם למען מטרות משותפות.

מטרות התכנית מוגדרות בתוך תהליך עשייתה, כמו גם הסוגיות בהן היא התעמקה, וכמובן גם הפתרונות והרעיונות שיובאו בה.

"הציבור" שמעורבותו חיונית להצלחת התכנית ויישומה הוא מגוון ורחב, ונעשה מאמץ להגיע לכל בעל עניין שמעורבותו רלוונטית.

הוקצה מקום באתר האינטרנט של המועצה (ראו סמל המגדלור באתר המועצה) בו מרוכזים כל החומרים הקשורים לתכנית, לרבות סיכומי פגישות ודיונים, סקרים, תכניות, תגובות של תושבים, ועוד.

[לאתר תכנית האב](#)

תהליך העבודה ותוצר מסמך זה

- תרשים תהליך העבודה מובא להלן.
- שלבי הכנת התכנית הם:
- הקמת ועדת "ועדת עבודה וניהול תהליך". הרכבה: יועצת ראש המועצה, מהנדסת המועצה, מנהל האגף המוניציפאלי, מנכ"ל המועצה, דובר המועצה, מנהלת המחלקה לשירותים חברתיים וצוות התכנון. צוות זה נפגש לעיתים קרובות, לעדכונים והתייעצויות שוטפות.
 - הקמת "הועדה המאפשרת", אליה הוזמנו מנהלי אגפים ומחלקות המועצה, נציגי משרדי

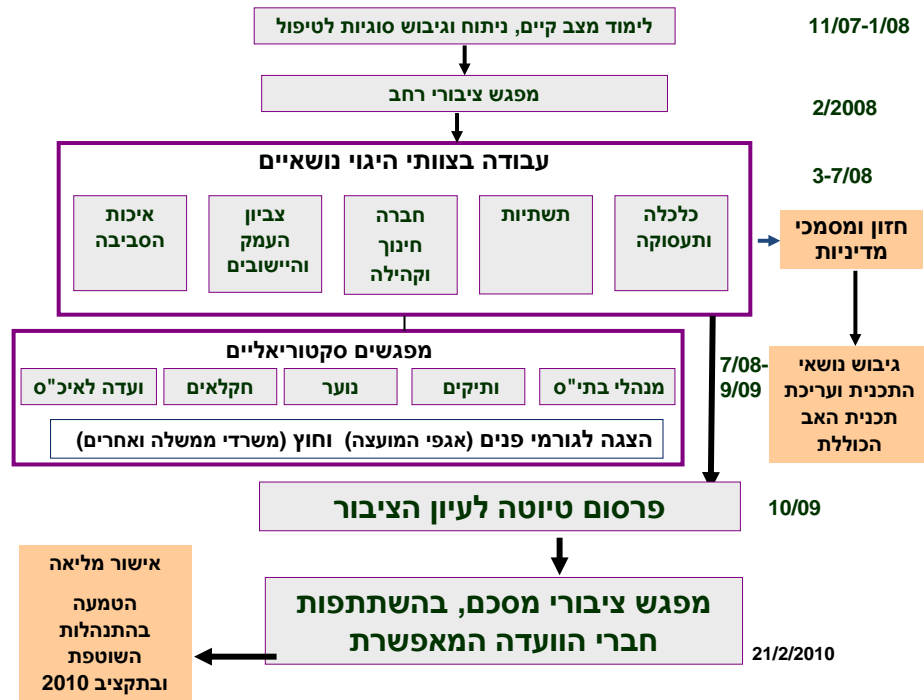
ממשלה ויחידות סמך, נציגי ארגונים, יו"ר ועדות המועצה, ונציגי ועדי הישובים (ראו בהמשך).

- לימוד המצב הקיים: איסוף מידע, תכניות, נתונים במגוון תחומי התכנית. במסגרת זו נערכו פגישות עם בעלי תפקידים במועצה ובגופים רלוונטיים, על מנת לקבל תמונת מצב שלמה ועדכנית. ריכוז החומרים (סיכומי פגישות ופרוטוקולים) - בדו"ח מצב קיים. דו"ח זה נמצא באתר תכנית האב וניתן לעיין בו [בלחיצה כאן](#).
- עריכת שילוב (קומפילציה) של שכבות תכנון (ברמה הארצית, המחוזית והמקומית) ויצירת מפות עדכניות.
- תהליך שיתוף הציבור - מפגש ציבורי ומפגשים נושאים וסקטוריאליים. התקיים תהליך רחב ומקיף שבו השתתפו מאות מתושבי העמק בישובים השונים. לאחר מפגש "חשיפה" שבו הוצגו מטרות התכנית, נערך סבב מפגשים שהתמקדו בחמישה נושאים מרכזיים: כלכלה ותעסוקה; תשתיות; חברה, חינוך וקהילה; צביון העמק והישובים; איכות הסביבה. בנוסף למפגשים הנושאים, נערכו מפגשים עם קבוצות מיקוד, ביניהם: הועדה החקלאית, מנהלי בתי הספר, נוער, ותיקים והועדה לאיכות הסביבה. במפגשים נערכו דיונים, הועברו מצגות והם תועדו בסיכומים ופרוטוקולים (ראו תהליך שיתוף התושבים בדו"ח מצב [קיים](#)).
- גיבוש מסמכי מדיניות, עקרונות וכן סל פרוייקטים והמלצות. על בסיס המפגשים שנערכו והחומר שנאסף, גובשו 15 מסמכי מדיניות במגוון נושאים: ניהול והתנהלות סביבתית; עמק חפר במרחב (מדיניות פיתוח מרחבית); צביון המועצה והישובים; שטחים פתוחים; חקלאות ושטחים חקלאים; אזורי תעסוקה; פעילות לא-חקלאית (פל"ח) ותעסוקה בישובי המועצה; תיירות כפרית; תשתיות ומשאבים; תנועה ותחבורה; אספקת שירותי ציבור; חברה וקהילה; חינוך פורמלי וסביבתי, חינוך בלתי פורמלי תרבות, ילדים, נוער, ותיקים, וספורט; מורשת העמק ושימור אתרים.
- מסמכים אלה נשלחו לעיונם של בעלי תפקידים במועצה ובגופים וארגונים אחרים - לקבלת הערות והשלמות.
- המסמכים תוקנו ועודכנו בעקבות הערות שהתקבלו והועברו לעיון הציבור ברשת האינטרנט.
- ביום 21.2.2010 התקיים מפגש תושבים לדיון על מסמכי התכנית. במפגש הוצגו עיקרי התכנית, נשאלו שאלות והושבו תשובות. המשתתפים הוזמנו להמשיך ולהעביר הערות בתוך שבועות ספורים מיום המפגש.
- לאחר עריכת התיקונים, הובאה התכנית בפני הנהלת ומליאת המועצה האזורית אשר אישרו אותה לאחר שדנו בתיקונים. בדיון שנערך במליאת המועצה ביום 4.5.2010 הוער, כי בחזון תכנית האב חסר דגש קהילתי-חברתי. סוכם כי חוסר זה יושלם במהלך יישום

התכנית ועדכונה.

- עם אישור התכנית היא תוטמע בעבודתה השוטפת של המועצה על פי החלטות הנהלת המועצה.

תהליך התכנון מוצג בתרשים הבא:

את תכנית האב מלווים נציגים ממגוון רחב של גופים וארגונים. בוועדת ההיגוי הראשונה של התכנית שהתקיימה באוגוסט 2008 הוחלט לקרוא לוועדה "ועדה מאפשרת" (ולא וועדת היגוי כמקובל). חברי הוועדה התבקשו לשמש כאנשי קשר בין העוסקים בהכנת תכנית האב לבין הגופים והארגונים בהם הם פועלים. במסגרת זו הם מגיבים לחומרים הנערכים במסגרת הכנת התכנית ומביעים את עמדתם ועמדת הארגונים אותם הם מייצגים. להערותיהם של חברי הוועדה חשיבות רבה לשיפורה של התכנית ולסיכויים ליישמה בעתיד.

הרכב ועדת ההיגוי - הוועדה המאפשרת:

נציגי וגופי המועצה:
 הנהלה - רני אידן - יו"ר, אלדד שלם, עופרה ברק (דוד עין דר-פלישון, נלי גבע - השתתפו בתחילת התכנית)
 הנדסה - לארה גליזר, דרור איווניר, גלית עוזיאל
 מוניציפלי - יעקב כהן,
 איכות הסביבה - משה סלע
 גזברות - מנשה דוד, לירן סלומון.
 חינוך - חינה קורן
 רווחה - גלית גרופר
 תחבורה - אליקים שרעבי

יועצת יו"ר המועצה לתכנית האב – ד"ר מיכל בן גל
מרכז קהילתי – יעל פלד
מועצה דתית – יאיר בטיטו
החברה לפיתוח עמק חפר – איציק גניגר
פארק תעשיות עמק חפר – לזי בן יעקב
אפיקי עמק חפר – צביקה גרבר
רשות ניקוז - ניסים אלמון
וועדה חקלאית – עופר דנין

נציגי משרדי ממשלה ויחידות סמך:

משרד החקלאות ופיתוח הכפר - שרה אייל, מנהלת מחוז מרכז, בצלאל יצחק.
משרד הפנים – ליאור רגב, ראש צוות צפון, לשכת תכנון.
המשרד להגנת הסביבה – גדעון מזור, מנהל
אגוד הערים לאיכה"ס חדרה - ירוחם לנקריץ, מנכ"ל, לינס אוזן.
מינהל מקרקעי ישראל – אורית נבון, רן שמל.
משרד התחבורה – תיירות/חמ"ת – בהמלצת יעקב כהן
מפעם – מנהלת – דפנה רבינוביץ
מינהל מקרקעי ישראל, מחוז מרכז - דוד אמגדי, מתכנן מחוז מרכז, תומר דודזון.
משרד הבינוי והשיכון - נירית מיכאלי, מנהלת הבניה הכפרית, מחוז חיפה,
משרד הרווחה - עדנה גרוס, מנהלת מחוז מרכז, מנהל השרות לעבודה קהילתית, ברוך שוגרמן, גילה
אזולאי
משרד התיירות - חנה קורן, מנהלת האגף לתיירות כפרית.

נציגי ארגונים:

רשות הטבע והגנים הלאומיים, מנהל מחוז מרכז – אמיר רז
קרן קיימת לישראל, מנהל מחוז מרכז – אילן בארי
ידידי כדור הארץ המזרח התיכון, מנכ"ל - גדעון ברומברג
החברה להגנת הטבע - ניר פפאי
נאמני נחל אלכסנדר - זאב הגלי

צוות התכנון:

אורבניקס בע"מ - איריס אפרת - ראש הצוות; לואיס בר-ניר - מרכז הצוות; צבי קוסוור - מרכז
תשתיות; נועה גכט - מרכזת איכות הסביבה; תומר אש - כלכלה ותעסוקה; ניר אולמן - ארגון ו-GIS.

תנועה ותחבורה – אמי-מתום בע"מ – אינג' רן זילברשטיין, אינג' אורן חן.

מיפוי – קבוצת דטמפ – אורן ברגמן.

יו"ר ועדות המועצה (בעת הכנת התכנית)

הנהלה + תר"ב – רני אידן
חינוך + מרכז קהילתי אזורי + שימור – אלדד שלם
איכות הסביבה – עו"ד ישראל אינסלר – חרב לאת
ועדים מקומיים – יהושע טאלר – כפר הרואה
רווחה ובריאות – דוד אלבאום – חיבת ציון
ביטחון – רונן בן נון – בת חפר
חקלאות – גדעון פידל – חוגלה
ספורט – אשר קאסו – בת חפר
תיירות – אריה רויז – בחן
נגישות – משה אוזן – בת חפר
יד לבנים – יוסי שרף – כפר ויתקין
ביקורת – אהוד לוז – צוקי ים

נציגי ועדי הישובים (בעת הכנת התכנית)

חוף חפר – מאיר מוייסה-בית חירות, שלמה רביד-בית ינאי, עו"ד חיים עדיני-ביתן אהרון.
ים חפר – לזי בן יעקב-אביחיל, פסח פורצלן-שושנת העמקים.

מרכז חפר – רני פרידלנדר-בית יצחק, אלון הימן-כפר ידידיה, רועי מרגלית-משמר השרון.
 לב חפר – רחמים אושרי-גאולי תימן.
 צפון חפר – יהודה גל-גח"מ, יהודה מרלא-עין החורש, ע.זהביאן-אחיטוב, יוסי ישראל-אמץ.
 שפלת חפר – אבי רביב-בארותיים, דני ארז-בורגתא, אלי ברק-כפר מונאש.

הרכב צוות ניהול תהליך:

רני אידן, עפרה ברק, ד"ר מיכל בן גל, יעקב כהן, לארה גלייזר, גלית גרופר, חיים אלטמן, איריס אפרת, לואיס בר-ניר, יעל פלד

גורמים מעורבים נוספים:

רווחה – ניצה קרפל
 דוברות – חיים אלטמן
 מרכז קהילתי – מאיה חסיד, יונה טרגובניק
 הספרייה האזורית – ורדה מאור
 מרכז תיעוד – ז'רר לפונד
 זית – המרכז לזהות יהודית תרבותית בעמק חפר – רינה ברקאי, עדי נחשון
 ספורט – פיליפ סימון
 פארק תעשיות עמק חפר – לזי בן יעקב
 אפיקי עמק חפר – צביקה גרבר
 ידידי כדור הארץ המזרח התיכון – איילת טפיארו

הטמעת התכנית בעבודת המועצה

בכדי שהתכנית תצא אל הפועל צריכים להתקיים שני תהליכים - אחד קצר טווח והשני לטווח ארוך.
 לטווח הקצר - יש להביא את התכנית לידיעתם של כל המעורבים בהכנתה ולאשרה במוסדות הרשמיים של המועצה.

בטווח הארוך, על המועצה לקחת על עצמה את המשך התהליך, הכולל יישום התכנית ועדכונה.

א. צעדים שבוצעו עם סיום הכנת התכנית (לטווח הקצר): "העברת שרביט ניהול תהליך" היישום מצוות התכנון - למועצה :

1. אישור עקרונות התכנית ע"י הנהלת המועצה
2. פרסום התכנית המלאה והמלצותיה באינטרנט
3. מפגש ציבורי מסכם
4. אישור התכנית בהנהלת ומליאת המועצה והגדרת סדרי העדיפויות

ב. מעקב אחר היישום (לטווח הארוך):

בכל מסמכי המדיניות שנכתבו, 15 במספר, מפורטים התהליכים, הפרויקטים המוצעים והגורמים המעורבים במועצה לקידום ויישום מדיניות התכנית.

בהתאם לאמור במסמכים, להלן מתווה מעקב וביצוע אחר יישום ועדכון התכנית:

א. מנהלי מחלקות ואגפי המועצה – יטמיעו את הנושא ביעדים המחלקתיים, בתכנית התקציבית ובתכנית העבודה השנתית- באחריות מנכ"ל המועצה.

ב. ראש המועצה, סגן ראש המועצה, מנכ"ל המועצה וגזבר המועצה (צוות ה"קוורטט") – יבצע אחת לרבעון מעקב מול מנהלי האגפים והמחלקות על אופן התקדמות יישום תכנית האב וידווח על כך להנהלה. הצוות יציג בפני ההנהלה את המלצותיו, בדבר סדרי עדיפויות והשלכות תקציביות.

ג. ההנהלה – תאשר/תתייחס/תתקן את הגדרת סדרי העדיפויות ותכנית ההטמעה השנתית. ההנהלה גם תאשר הקצאה תקציבית במידת הצורך.

ד. עידכון נתוני התכנית – כל מנהלי האגפים והמחלקות יעיינו במסמכי התכנית הרלוונטיים לאגפיהם מדי חצי שנה, ויהיו אחראי לעדכן את נתוני התכנית בהתאם.

ה. עידכון הציבור - באחריות מנכ"ל המועצה להוציא לפחות עידכון חצי שנתי לציבור על אופן יישום התכנית - באתר האינטרנט, בעיתון המועצה ולוועדים המקומיים. במידת הצורך יפורסמו עדכונים שוטפים. מומלץ להוציא עידכון שנתי בחוברת סל השרותים של המועצה.

ו. לאור חשיבותו של נושא הקיימות והיותו שזור בכל פרקי תכנית האב, הן ברמת פעילות המועצה והן ברמת היישובים, מוצע לשקול הגדרה מחדש של האגף המוניציפאלי ולהגדירו לנושא זה במועצה – לדוגמא: "אגף קיימות" או "אגף איכות הסביבה וקיימות".

אגף זה יטמיע את המלצות מסמכי המדיניות אחד לאחד, על פי האמור במסמכי המדיניות בכלל, ובפרק ההתנהלות הסביבתית בפרט.

האגף ירכז את נושא האכיפה הסביבתית, פעילות הוועדה לאיכות הסביבה, הוועדה החקלאית ונושא התיירות הכפרית/אקולוגית. אגף זה יפעל בתאום ושיתוף עם כל אגפי המועצה, ובפרט - אגף ההנדסה, אגף החינוך והמרכז הקהילתי האזורי.

ז. מומלץ לשקול להגדיר לאגף ההנדסה תפקיד ברור של תכנון אסטרטגי ומידע, שמטרתו ריכוז, תאום ויישום נושא תכנון ארוך טווח, עידכון נתוני תכנית האב (ראו ס' ד' לעיל), שיתוף הציבור בתכנון (יחד עם המחלקה לשירותים חברתיים) ותאום עם משרדי הממשלה הרלוונטיים.

ח. מומלץ להגדיר תפקיד נוסף לעובדת קהילתית - רכז/ת סביבה, חינוך וקהילה, שתעבוד בתאום עם אגף הקיימות ותעסוק, בין השאר, בעידוד שיתופי פעולה ובסיוע למתנדבים בתחומי איכות הסביבה והקיימות¹.

¹ בתחילת שנת 2010 נשכרה על ידי המועצה רכזת לאיכות סביבה וקהילה.

מבנה המסמך המתוקשב (אינטרנטי)

כאמור, לתכנית שני מסמכים: מתומצת ומפורט.
לעיון בתמצית תכנית האב [לחצו כאן](#).

לעיון במסמכי המדיניות המפורטים יש להשתמש במפתח שבהמשך. כל מסמך ממסמכי המדיניות המפורטים של תכנית האב עוסק בנושא אחר. עם זאת, הנושאים קשורים זה לזה. לכן, ניתן למצוא בכל מסמך הפניות למסמכים אחרים.

מתחילתו של כל מסמך ניתן לחזור לרשימת המסמכים בלחיצה על הקישור: "[חזרה למפתח מסמכי התכנית](#)".

(המסמכים אינם מסודרים על פי סדר חשיבות כלשהו)

מפתח למסמכי התכנית

עמוד	
2	מסמך העוסק בניהול והתנהלות סביבתית בעמק חפר
	מסמכים העוסקים במדיניות תכנון המרחב
24	עמק חפר במרחב
38	צביון המועצה והיישובים
46	שטחים פתוחים
70	חקלאות ושטחים חקלאיים
89	אזורי תעסוקה
99	פל"ח ותעסוקה ביישובי המועצה
110	תיירות כפרית
123	תשתיות ומשאבים
133	תחבורה ותנועה
143	אספקת שירותי ציבור
	מסמכים העוסקים במדיניות התכנון החברתי-קהילתי
153	חברה וקהילה
163	חינוך וחינוך סביבתי
175	חינוך בלתי פורמלי (תרבות, ילדים, נוער, ותיקים וספורט)
198	מורשת העמק ושימור אתרים

תכנית אסטרטגית לפיתוח בר קיימא

מועצה אזורית עמק חפר

חלק ראשון: תמצית תכנית האב

מאי 2010

תמצית תכנית האב לעמק חפר

תוכן המסמך

3	1. תפיסת העבודה ומטרותיה.....
4	1.1 פיתוח בר-קיימא: התפיסה והאתגר בהקשר של המועצה האזורית עמק חפר.....
6	1.2 תהליך הכנת התכנית.....
11	2. תמצית תכנית האב.....
12	2.1 חזון התכנית – החזון לפיתוח המועצה.....
16	2.2 מדיניות תכנון המרחב.....
16	2.2.1 חזון מדיניות תכנון המרחב.....
18	2.2.2 אוכלוסייה ומגורים.....
19	2.2.3 פריסת האוכלוסייה ביישובים.....
20	2.2.4 מדיניות הפיתוח ביישובים.....
21	2.2.5 פרוגרמה לצורכי ציבור ופריסתם.....
22	2.2.6 חקלאות, שטחים חקלאיים ושטחים פתוחים.....
29	2.2.7 פיתוח כלכלי.....
33	2.2.8 תשתיות ומשאבים.....
35	2.3 מדיניות התכנון החברתי-קהילתי.....
35	2.3.1 חזון מדיניות התכנון החברתי-קהילתי.....
36	2.3.1 חינוך וחינוך סביבתי.....
37	2.3.2 חינוך בלתי פורמלי (תרבות, נוער, ותיקים, ילדים וספורט).....
39	2.3.3 חברה וקהילה.....
39	2.3.4 אוכלוסיות בעלי צרכים מיוחדים.....
40	2.3.4 מורשת העמק ושימור אתרים.....
40	2.3.5 התנדבות ומתנדבים.....
41	2.4 ניהול והתנהלות סביבתית.....
41	2.4.1 חזון ניהול והתנהלות סביבתית בעמק חפר.....
41	2.4.2 עקרונות הניהול הסביבתי בעמק חפר.....
45	3. הטמעת תכנית האב.....

לפרק ב של התכנית – מסמכי מדיניות מפורטים – [לחצו כאן](#)

לתאור תהליך שיתוף התושבים – [לחצו כאן](#).

[לחזרה לתחילת המסמך](#)

1. תפיסת העבודה ומטרותיה

תכנית האב של המועצה האזורית עמק חפר הנה מבחינות רבות "מוצר ייחודי" שטרם נעשה כמותו. מדובר על תכנית אסטרטגית, שתפקידה להגדיר את מדיניות פיתוח מרחב המועצה ב- 20 השנים הבאות, במכלול התחומים בהם עוסקת המועצה. בד בבד, התכנית נשענת על עקרונות הקיימות (קרי: פיתוח בר קיימא) המציבים מסגרת מוגדרת לאופן הפיתוח ולאופן התנהלות המועצה בשנים הבאות.

תהליך הכנת התכנית החל עם החלטת מליאת המועצה ב- 6.2.07 לגבש תכנית אסטרטגית וארוכת טווח, אשר תכוון, תנחה ותדריך את פיתוחו של העמק, תוך שמירה על משאביו לדורות הבאים. העבודה על התכנית נמשכה כשנה וחצי במהלכן נאסף ורוכז חומר ומידע רב, נערכו פגישות ושיבות עם קהלים ופורומים שונים ומגוונים, הוצאו דו"חות ביניים והוכנו מפות מלוות. דו"ח זה מרכז את עקרונות המדיניות, כאשר מסמכי המדיניות המפורטים, המופיעים בחלק ב' של הדו"ח, מוסיפים גם את המטרות, היעדים והכלים להשגתם.

מטרת העל של העבודה, כפי שהוגדרה במשותף ע"י צוות התכנון וצוות העבודה הייתה: "לגבש את תמונת העתיד של עמק חפר לשנת 2030, תוך מציאת האיזון בין האינטרסים השונים עפ"י עקרונות פיתוח בר קיימא, המשכיות ורצף, ובאמצעות קיום תהליך משתף.

מטרות העבודה:

1. הגדרת חזון העמק וסדר היום הציבורי לטווח הקצר והארוך באמצעות קיום תהליך ציבורי משתף, דינאמי ושקוף.
2. גיבוש מסמכי מדיניות ותכניות עבודה לשנת היעד 2030 בנושאים השונים שייבחרו לעמוד על סדר יומה של המועצה.
3. יצירת מנגנון הטמעה, מעקב, בקרה, יידוע והערכה לתהליך ולתוצרים.

בטרם יתואר תהליך העבודה, ראוי להקדיש את תשומת הלב למושג פיתוח בר קיימא או קיימות, אשר כאמור מהווה את המסגרת הרעיונית אך גם המעשית, עליה נשענת התכנית.

1.1 פיתוח בר-קיימא: התפיסה והאתגר בהקשר של המועצה האזורית עמק

חפר

המושג פיתוח בר קיימא הוטבע לראשונה בשנת 1987 בדו"ח מיוחד שפרסם האו"ם בשם "עתיידנו המשותף", בו עלתה בפעם הראשונה השאלה, האם ניתן להמשיך ולהתנהל באותה צורה בה אנו מתנהלים. הדו"ח הציג חלופה להתנהלות האנושית - חלופה אחראית השואפת ל"מילוי צרכי ההווה ללא סיכון יכולתם של הדורות הבאים לספק את צרכיהם". הרעיון שבבסיס המושג מתייחס לשילוב בין המשך פיתוח מחד גיסא, לבין שמירה על איכות החיים והסביבה, מאידך גיסא.

ועידת כדור הארץ שהתקיימה בריו-דה-ז'נרו שבברזיל בשנת 1992 הרחיבה את המושג "פיתוח בר קיימא". ההצהרה שיצאה מהוועידה כללה מספר עקרונות מרכזיים, ביניהם:

- "פיתוח בר קיימא מבוסס על חיי קהילה, חברה, מקום, ערכים".
- "כדי להשיג פיתוח בר-קיימא, הגנת הסביבה תהיה חלק אינטגרלי מתהליך הפיתוח ואינה יכולה להישקל בנפרד ממנו".
- "הטיפול הטוב ביותר בסוגיות סביבה נעשה בהשתתפות כל האזרחים הנוגעים בדבר, ברמה הרלוונטית".

עם התגברות המודעות למשבר הסביבתי העולמי ובעקבות ועידת כדור הארץ, גובש מסמך עקרונות בשם אג'נדה 21 - סדר יום עולמי למאה ה-21, המבוסס על עקרונות של פיתוח בר קיימא. על בסיס ההכרה כי הזירה המקומית היא זירת הפעילות החשובה ביותר בה ניתן להגשים את עקרונות הקיימות, יזמו המשרד להגנת הסביבה ומרכז השל לחשיבה ופיתוח מנהיגות סביבתית, בשיתוף מרכז השלטון המקומי ורשת ערים בריאות את ניסוחן של עשרה עקרונות לרשות מקיימת. ניתן לקבץ את עשרת העקרונות לרשות מקיימת, אשר מפורטים באתר מרכז השל לקיימות מקומית², לארבעה מישורים עיקריים:

- שימור האוצרות הטבעיים של הרשות המקומית, תוך הקפדה על איכות הקרקע, האוויר, המים והנוף, שימור אתרים בעלי ערכי מורשת התיישבותית ותרבותית, שמירה על שטחים פתוחים כנכס נופי וכלכלי.
- ניהול סביבתי של הרשות ומוסדותיה וקידום החינוך הסביבתי חברתי, תוך קיום קשר רציף, מפרה ומשתף עם הישובים והתושבים (שיתוף מלא של הציבור).
- עידוד כלכלה מקומית תוך ניטור תעסוקות מזהמות, ויצירת שותפויות בין-ישובים ובין רשויות לקידום נושאים סביבתיים, כלכליים וחברתיים.
- קיום עקרון הצדק הסביבתי והחלוקתי בין הישובים במועצה, כולל הבטחת מערך תחבורה נגישה לכל וידידותית לסביבה.

²² <http://kayamut.org.il/images/eyaltest/10%20ekronot.pdf>

עקרונות הקיימות משקפים את הרעיון לפיו פיתוח בר-קיימא אינו מתמקד אך ורק בנושאים סביבתיים. תפיסת פיתוח בר-קיימא מתייחסת לכל תחומי פעילותה של הרשות המקומית: תכנון, בינוי, תחבורה, תיירות, חקלאות, עסקים, קהילה וחברה, חינוך, בריאות וכן הסביבה הפיזית: אוויר, מים, קרקע, פסולת, גינות ושטחים פתוחים

הרשות המקומית היא הגורם המרכזי המשפיע על סביבת חייהם של התושבים בטווח הקצר, הבינוני והארוך. השפעה זו באה לידי ביטוי הן במישור ההתנהלות הפנימית - דהיינו, בתחומים בהם פעולתה עצמאית (ניהול משאבים, קשר עם הציבור ועוד), והן במישור ההתנהלות מול גורמים שמחוצה לה (משרדי ממשלה, רשויות שכנות וכיו"ב).

מרחב המועצה האזורית עמק חפר הוא מרחב כפרי-חקלאי הממוקם במרכז הארץ, בין מטרופולין תל אביב מדרום למטרופולין חיפה מצפון. שטח המועצה משתרע על פני כ- 130,000 דונם וכולל בתוכו ישובים כפריים מסוגים שונים ומגוון שטחים פתוחים ושטחים חקלאיים (יפורט בהמשך). מרחב המועצה, כמו המרחב הכפרי בכללותו, חווה בעשור האחרון שינויים מפליגים במגוון תחומים אידיאולוגיים, כלכליים, תעסוקתיים וחברתיים. בתוך שינויים אלה ניתן למנות את צמצום התעסוקה בחקלאות ושינוי מבנה התעסוקה בישובים הכפריים, הפרטות בקיבוצים, פיתוח מאסיבי ובינוי, הזדקנות האוכלוסייה בכפר מול הקמת ישובים חדשים ופיתוח הרחבות קהילתיות, ועוד. כל אלה התרחשו בד בבד עם העלייה הכללית שחלה ברמת החיים והתגברות הדרישה מצד תושבים מקומיים לאספקת שירותים מגוונים ומשופרים, ולאיכות חיים גבוהה.

במקביל לתהליכים אלה, חלה מגמת צמצום מתמשך במקורות ובתקציבים הממשלתיים וכתוצאה מכך גוברת האחריות הישירה של הרשויות המקומיות כלפי התושב, רווחתו ואיכות חייו. כניסתו לתוקף של צו המועצות האזוריות אף מגדיל את היקף הסמכויות שלהן ומעמיד אותן בפני הצורך להתבסס בתפקודן יותר על פרמטרים של עלות ותועלת, במקום ההשענות המסורתית על תקציבי ממשלה וציבור.

נוסף על תהליכים אלה, מתמודדת עמק חפר עם איומים חוזרים ונשנים מצד הרשויות העירוניות הגובלות בה המעוניינות להרחיב את שטחן על חשבון שטח המועצה. זאת ועוד, מיקומה במרכז הארץ הופך את המועצה לפרוודור של תשתיות לאומיות, קיימות ומתוכננות, ביניהם כבישים ארציים, מסילות ברזל, רשת חשמל ארצית ועוד.

על רקע המתואר לעיל, מתחדדות שאלות הנוגעות לעתידו של המרחב הכפרי בעמק חפר: כיצד ייראה מרחב זה בעוד עשר ועשרים שנה מהיום? כיצד ניתן להבטיח שמרחב זה יישאר כפרי לנוכח לחצי הפיתוח מבפנים ומבחוץ? כיצד ניתן להבטיח איכות חיים גבוהה לתושבי העמק ויחד עם זאת לאפשר את המשך הפיתוח והצמיחה של המועצה? כיצד ניתן להבטיח את שמירתם של השטחים הפתוחים וערכי הטבע, החשובים כל כך באזור המרכז צפוף האוכלוסין? שאלות אלה, ואחרות, עומדות במוקד תכנית האב. התמודדות עם שאלות אלה מובילה למסקנה כי, נדרש שינוי תפיסתי בגישת הפיתוח, שהינו אימוץ ההבנה כי סוגיית פיתוח המרחב הינה רב-ממדית ושלובים בה נושאי חברה, כלכלה

וסביבה אותם יש לבחון גם בראייה לטווח ארוך. גישה זו היא לב ליבו של רעיון הקיימות.

1.2 תהליך הכנת התכנית

תהליך הכנת תכנית האב נשען על מספר יסודות מרכזיים:

א) שיתוף הציבור

שיתוף הציבור הינו כיום מרכיב מרכזי בכל תהליך תכנוני ובייחוד בתכניות העוסקות בקיימות. המטרה הבסיסית של שיתוף הציבור הינה להביא לידי ביטוי את מגוון הדעות הקיימות בקרב קבוצות אוכלוסייה שונות ביחס לתכנית ממנה הן עשויות להיות מושפעות. תהליך שיתוף הציבור נתפס לעיתים קרובות כאמצעי (למיתון קונפליקטים, גישור על פערים ולהפחתת התנגדויות עתידיות). במקרה של התכנית הנוכחית, הוא הוגדר גם כמטרה בפני עצמה.

מטרת התהליך הייתה להרחיב את המעורבות של תושבי המועצה בנעשה ביישובם ובאזור מגוריהם ולהניע תושבים לפעולה ועשייה בתחומים המעניינים אותם. אמנם, שיתוף הציבור בעמק חפר אינו תהליך חדש או ראשוני; תהליכים שונים ורבים התקיימו בעבר ובשנים האחרונות ונטלו בהם מספר לא מבוטל של תושבים (לדוגמה: פרויקט "מחויבות לתוצאות"). בנוסף, מתקיימת בעמק חפר פעילות ציבורית הן במסגרת היישובית והן במסגרת ארגונים ופורומים שונים (ועדה ציבורית לאיכות הסביבה, נאמני נחל אלכסנדר ועוד). יחד עם זאת, נדרש מאמץ מרוכז אשר ימשיך את הפעילות הציבורית הקיימת ויעודד קבוצות ותושבים נוספים לקחת חלק בעיצוב המרחב בהווה ובעתיד. המטרה, אם כן, הייתה להרחיב את מעגל התושבים השותפים בגיבוש התכנית וכן לייצר רשת קשרים בין תושבים, קבוצות בעלי עניין וקהילות שיפעלו יחד ליישומה.

מטרה נוספת, חשובה לא פחות, של תהליך שיתוף הציבור הוא יצירת דיאלוג פתוח ושקוף בין בעלי תפקידים במועצה לבין התושבים אשר נטלו חלק במפגשים הציבוריים. תהליך שיתוף הציבור סיפק הזדמנות לתושבים להשמיע "את אשר על ליבם" בכל הנוגע לתפקוד המועצה בהווה ובעתיד בתחומים שונים ומנגד – לעובדי המועצה לשמוע ולעתים גם להגיב על הסוגיות שנדונו. תהליך שיתוף הציבור שהתקיים במסגרת התכנית התרחש בכמה ערוצים ושילבים:

- **קיום מפגשי תושבים:** לאחר כנס תושבים שהיווה את "יריית הפתיחה" לתכנית (נערך בפברואר 2008), התקיימה סדרה של מפגשים עם תושבי המועצה שהיו מעוניינים לקחת חלק בתהליך. לאחר המפגש הציבורי הוגדרו חמישה נושאים מרכזיים לטיפול בתכנית האב: כלכלה ותעסוקה, תשתיות, איכות הסביבה, צביון העמק והישובים ו- חברה, חינוך וקהילה. ברור היה, שהנושאים קשורים זה לזה, הן במישורין והן בעקיפין אולם בכל זאת נעשתה חלוקה זו לצרכי נוחיות והתמקדות.

בכל אחד מהנושאים התקיימו בין שלושה לארבעה מפגשים, כאשר כל צוות הגדיר את החזון, המטרות והיעדים וכן הציע פרויקטים והמלצות לקידום הנושאים. תוצרי המפגשים הציבוריים שולבו במסמכי המדיניות שהוכנו ע"י צוות התכנון בשלב הבא. סה"כ לקחו חלק פעיל במפגשים כ-250-300 תושבים.

- **קיום מפגשים עם קבוצות מובחנות:** בנוסף למפגשים הנושאים, התקיימו מפגשים עם מספר קבוצות שהיה עניין מיוחד לשמוע את עמדתם ביחס לשאלות שעמדו על סדר היום: מנהלי בתי ספר, נציגות של אוכלוסיית הותיקים, נציגות של הנוער, הועדה החקלאית והועדה הציבורית לאיכות הסביבה. מפגשים אלה תועדו וסייעו בליבון קונפליקטים ובגיבוש המלצות ודרכי פעולה.
 - **שימוש באתר האינטרנט ובעלון המועצה:** בנוסף לקשר שהתנהל בין צוות התכנון והמועצה לבין התושבים במסגרת המפגשים, הועלו חומרי התכנית (סיכומי פגישות, פרוטוקולים, נתונים ומסמכים רלוונטיים וכן ד"חות הביניים) לאתר האינטרנט של המועצה³. ערוץ תקשורת זה אפשר לתושבים שלא לקחו חלק במפגשים להיות מעורבים ולהגיב לתוצרי התכנית. המידע באתר רוכז, עודכן ונוהל ע"י ד"ר מיכל בן גל, יועצת המועצה לעניין תכנית האב. בנוסף לאתר האינטרנט, פורסמו מעת לעת עדכונים ודיווחים הנוגעים לתכנית האב בעלון המועצה "עלי חפר".
- תהליך שיתוף הציבור נערך תוך ליווי ובקרה של תמר ארבל אלישע, סטודנטית לתואר שני בחוג לניהול משאבי טבע וסביבה באוניברסיטת חיפה. תמר ליוותה את התהליך במסגרת עבודת המחקר שערכה בנושא "הערכה מלווה לתהליך שיתוף הציבור בהתוויית תכנית אב במועצה האזורית עמק חפר". במסגרת המחקר, בוצעו סקרים ונערכו ראיונות עומק עם תושבים, עובדי המועצה וצוות התכנון. חשיבותו של המחקר בכך שאפשר קבלת תמונת מצב אובייקטיבית (יחסית) לגבי איכות התהליך ותרומתו.

מעורבות ראש המועצה ועובדי המועצה בתהליך הכנת התכנית

אחד המפתחות החשובים – אם לא החשוב שבהם, לקידום והצלחת תכנית אב לקיימות הוא מחויבות ראש הרשות המקומית ומעורבות העובדים מהשלב הראשון ועד לסיום גיבוש התכנית והטמעתה בשגרת עבודתם. בעמק חפר, ההחלטה על כניסה לתהליך הכנת התכנית התקבלה על ידי ראש המועצה האזורית בשיתוף הנהלת ומליאת המועצה. ראש המועצה היה שותף מלא בדיוני הועדה ה"מאפשרת" ובישיבות ועדת העבודה והשתתף מעת לעת במפגשים הציבוריים.

בעלי תפקידים במועצה נטלו חלק גם הם בתהליך הכנת התכנית באמצעות השתתפות במפגשי התושבים, במסגרת ישיבות עבודה עם צוות התכנון וע"י העברת תגובות והתייחסויות לחומרים מקצועיים באותם נושאים שבתחומי אחריותם. לאחר סיום שלב הגיבוש של מסמכי המדיניות, נערך מפגש של כל מנהלי המחלקות והאגפים במועצה וכן בעלי תפקידים ביחידות סמך כגון מנכ"ל החברה הכלכלית, יו"ר המועצה הדתית, מנהלת המרכז הקהילתי האזורי ועוד, בו נתבקשו הללו להתייחס ולהגיב למסמכים השונים.

בסיכומו של דבר ניתן לומר כי, התכנית נערכה תוך יידוע ומעורבות עובדי המועצה ככל האפשר. בעלי התפקידים הבכירים היו מעורבים באופן מלא בכל שלבי העבודה.

(ב) התייחסות ותגובה לתהליכים במרחב המועצה ובאזור המתרחשים במקביל להכנת התכנית

³ http://www.hefer.org.il/htmls/tochnit_av.aspx?c0=16345&bsp=13220

במהלך התקופה בה נערכה התכנית, התרחשו מספר תהליכים "חיצוניים" (קרי: תהליכים שהיוזמה להם באה מבחוץ) ובעלי פוטנציאל השפעה ניכר על מרחב המועצה. בין התהליכים ניתן לציין:

- הקמת ועדת גבולות לבחינת בקשתה של העיר נתניה להעביר לשטחה המוניציפאלי שטחים נרחבים, ובהם ישובים בשלמותם ממועצות אזוריות סמוכות, לרבות מעמק חפר. בעמק חפר מדובר על כ- 7,500 דונם בחלק הדרום-מערבי של המועצה שבו נכללים הישובים: אביחיל, בית יצחק, חבצלת השרון, שושנת העמקים וצוקי ים⁴.
- **עדכון של תמ"א 35**: בנובמבר 2009 אמורה להיפתח תמ"א 35 לצורך עדכונים והתאמות. הליך זה מספק הזדמנות לרשויות מקומיות לבקש שינויים, כגון הגדרות והוראות בתכנית, אשר לדעתן מגבילות או פוגעות באפשרויות הפיתוח שלהן.
- **תכניות להעברת דרכים חדשות בעמק חפר**: בשנה האחרונה נדונו מספר תכניות, ביניהן: שדרוג כביש החוף והכפלתו, אל מול החלופה של סלילת כביש חדש (המכונה א2' לאורך מסילת הרכבת), סלילת כביש 9 שהינו אחד מכבישי הרוחב המחברים את כביש החוף (ליד מכמורת) לכביש חוצה ישראל, ועוד. תכניות אלה עדיין נדונות בוועדות התכנון ומעוררות מחלוקות קשות בקרב תושבי המועצה.
- **בחירות לוועדי הישובים (ינואר 2009)**

סוגיות אלה, אשר הציפו את סדר היום הציבורי של המועצה, היו קשורות ישירות לנושאים שטופלו בתכנית האב, ביניהם: יחסי גומלין וקשרים עם רשויות מקומיות גובלות ("עמק חפר במרחב"), צביון המועצה והישובים, שטחים פתוחים, חקלאות ושטחים חקלאיים ותשתיות ומשאבים. חלק מהתהליכים נבעו מהצורך לתת מענה מיידי ולא לחכות לסוף הכנת תכנית האב. כך לגבי ועדת הגבולות ועדכון תמ"א/35. סוגיית מערכת הדרכים מטופלת על ידי גורמי המועצה בנפרד.

ג) יישום והטמעה במקביל לתכנון

כאמור, במקביל לגיבוש מסמכי התכנית, קודמו ע"י המועצה מספר פרויקטים, אם כפעולה מגיבה לתהליכים שצוינו, ואם כפעולה יזומה:

- **ועדה למיצוב החקלאות** – במרץ 2009 החליטה המועצה להקים "ועדה למיצוב החקלאות", שמטרתה תהינה: א) למצב בעמק חפר את העשייה החקלאית על צורותיה השונות – כנגד האיומים הניצבים בפני האזור; ב) להעלות את דימוי החקלאים ולמצב את דמותו של "החקלאי החדש" – חקלאי מתמחה המנהל עסק כלכלי; ג) להעלות את ערך החקלאות כענף ייצור; ד) לגרום

⁴ עד כה נתניה לא הבהירה במדויק מהו היקף וגבול השטחים המבוקשים על ידה וייתכן שמדובר על שטחים מישובים נוספים.

⁵ תמ"א 35 - תכנית מתאר ארצית משולבת לבניה, לפיתוח ולשימור. ראו באתר משרד הפנים: <http://www.moin.gov.il> (תמ"א 35 בצד שמאל). מסמכי התכנית ניתנים לצפייה גם באתר מינהל מקרקעי ישראל, עם תכנית מתאר ארציות נוספות: <http://www.mmi.gov.il/iturTabot/tochMitarArzi.asp>

לתושבי הערים שבסביבה להכיר בחשיבות השמירה על עמק חפר כעמק חקלאי. ההחלטה על הקמת הועדה נבעה הן מהאיום המוחשי על שטחים וישובים חקלאיים בתחום המועצה, אך במידה רבה גם מהחשיבות שייחסו התושבים לשימור והמשך העיבוד של שטחים אלה.

הועדה מורכבת מנציגי הועדה החקלאית ומחקלאים ביישובי המועצה, לרבות מרכזי משק בקיבוצים. בראש הועדה עומד סגן וממלא מקום ראש המועצה. הועדה עוסקת בארבעה תחומים מרכזיים: עיבוד חקלאי, תיירות חקלאית, חינוך והסברה ואיכות הסביבה. צוות התכנון מלווה ומייעץ לוועדה.

- **סקר ומיפוי השטחים הפתוחים בעמק חפר** – פרויקט משותף של המועצה האזורית יחד עם ההחברה להגנת הטבע ומכון דש"א, ובשיתוף רשות הטבע והגנים. מטרתו היא הכנה של מפת ערכיות של כלל השטחים הפתוחים לסוגיהם במרחב המועצה, בשטחים שמחוץ לתחומי הישובים. המפה תהווה כלי לאפיון ובחינת המצב הקיים ומצע לדיון ותכנון מפורט יותר בעתיד. הסקר הוא אמנם חיוני בתהליך הכנת תכנית האב (למרות שלא נכלל בתוכו) אך הוא תוצר בפני עצמו, שאפשר יהיה להשתמש בו כבסיס מידע בכל הליך תכנוני עתידי במרחב. הוא יוכל לשמש את המועצה האזורית ואת הציבור בכלל בבואם לדון בשאלות פיתוח ושימור בשטחי המועצה. יוכלו להיעזר בחומר גם גופים סביבתיים, מתכננים, מוסדות התכנון ועוד. המועצה האזורית שותפה הן במימון והן בתכנים.
- **ועדת גבולות** - בתגובה לוועדת הגבולות שהוקמה כאמור, הקימה המועצה האזורית פורום יועצים אותו מרכז צוות התכנון. המועצה נערכת להצגת עמדתה בישיבות הועדה והכינה מסמכים המצדיקים מהיבטים שונים (סביבתי, חברתי, תכנוני וכיו"ב) את השארתם של השטחים והישובים המבוקשים בתחומה המוניציפאלי. במקביל, החליטו הישובים ש"בסכנה" להיערך באופן עצמאי ולייצג עצמם בפני הועדה. צוות התכנון מסייע לחלק מהם (אביחיל ובית יצחק) בהכנת המסמכים המקצועיים.
- **מסמך תמ"א 35** – בהמשך לאמור קודם לכן בעניין עדכון התמ"א, החליטה המועצה להיערך מבעוד מועד לקראת פתיחת העדכונים בנובמבר 2009. במסגרת היערכות זו, הכינה המועצה, בליווי צוות התכנון, מסמך המפרט את השגותיה. לדעת המועצה, ההגדרות שנקבעו עבור חלק מיישובי המועצה האזורית עמק חפר אינן תואמות את מגמות הפיתוח ובחלקן מתעלמות ממאפיינים נקודתיים בשטח. כמו כן, מבקשת המועצה להוציא ישובים הנכללים במרקם העירוני ולבצע שינויים בתשריט הנובעים מאי-דיוקים. במסמך שהוכן מציגה המועצה תפיסה תכנונית חדשנית בהתייחס להיקף הפיתוח המתוכנן ולפריסתו במרחב. המועצה מציעה מנגנון מושכל שיאפשר לה לנהל את קיבולת יחידות הדיור בישובים בהתאם למאפייניהם, צרכיהם ופוטנציאל הפיתוח שלהם.
- **בדיקה כלכלית של נכסים מניבים** – הדיונים שנערכו בנושא כלכלה ותעסוקה, ומסמכי המדיניות שגובשו בעקבותיהם, היוו את התשתית לביצוע בדיקה ראשונית עבור החברה הכלכלית בנושא פיתוח וניהול נכסים מניבים במועצה (לרבות באזורי התעסוקה בישובים). מטרת העבודה, שהינה עדיין בשלבי ביצוע, היא ייצור הכנסות מניבות בשטחים פוטנציאליים לפיתוח (הכוונה לשטחים

שמחוץ לשטחי הישובים) המיועדים בתכניות מאושרות כשטחי תעסוקה ומסחר. במסגרת העבודה, מתבצעת פניה לישובים על מנת לבחון האם מעוניינים לקדם פיתוח כלכלי בתחומם ונבחנו חלופות למימוש נכסי הרשות.

הליך התכנון כלל, בנוסף לשיתוף התושבים כאמור, גם לימוד המצב הקיים והצגת סוגיות ונושאים בפני בעלי תפקידים במועצה ובמוסדות וגופים (משרדי ממשלה ואחרים) - לקבלת הערות והשלמות. בהמשך התהליך, יתקיים מפגש תושבים לדיון על מסמכי התכנית, בטרם יאושרו על ידי הנהלת ומליאת המועצה האזורית.

ד) גישת "מהמאקרו אל המיקרו ובחזרה"

היות והכנת תכנית אב כוללת ומקיפה הינו תהליך דינאמי, חלים גם שינויים בהגדרת הנושאים, בהתאמה לשלבי העבודה השונים. להלן טבלה המסכמת את ההתפתחות ה"אבולוציונית" של נושאי התכנית:

שלב ראשון – גיבוש סוגיות מרכזיות לצורך הליך משתף עם תושבים	שלב שני – פירוק הסוגיות והרכבה למסמכי מדיניות	שלב שלישי ונוכחי (תמצות ותכלול)
<ul style="list-style-type: none"> - כלכלה ותעסוקה. - תשתיות. - חברה, חינוך וקהילה. - צביון העמק והיישובים. - איכות הסביבה 	<ul style="list-style-type: none"> - צביון המועצה והיישובים בעתיד. - עמק חפר במרחב. - חקלאות ושטחים חקלאיים. - שטחים פתוחים. - אזורי תעסוקה. - פל"ח ותעסוקה ביישובים. - תיירות כפרית. - תחבורה ותנועה. - תשתיות ומשאבים. - ניהול והתנהלות סביבתית. - חברה וקהילה - חינוך – פורמלי, בלתי פורמלי (תרבות, נוער וספורט) וחינוך סביבתי. - אספקת שירותי ציבור, מתנדבים. - מורשת העמק ושימור אתרים. 	<ul style="list-style-type: none"> - תכנון המרחב והפיתוח העתידי. - מדיניות התכנון החברתי-קהילתי. - ניהול והתנהלות סביבתית.

2. תמצית תכנית האב

פרק זה מהווה את ליבת התכנית ומציג את תמונת העתיד של עמק חפר לשנת 2030, תוך חלוקה לשלושה תתי פרקים, המאגדים את תכני מסמכי המדיניות שגובשו במהלך הכנת התכנית.

מרחב המועצה האזורית עמק חפר הוא מרחב כפרי-חקלאי הממוקם במרכז הארץ, בתפר שבין מטרופולין תל אביב מדרום לבין מטרופולין חיפה מצפון. שטח המועצה משתרע על פני כ- 130,000 דונם⁶.

עמק חפר הינה המועצה האזורית הראשונה שהוקמה בארץ: היא הוכרזה בשנת 1940 ע"י הנציב הבריטי העליון. בראשית ההתיישבות, היה עמק חפר או וואדי חווא'רת אזור מוכה ביצות וקדחת. גאולת העמק החלה בשנת 1927, כאשר יהושע חנקין, בשם הקרן הקיימת ובסיוע קהילת יהודי ויניפג קנדה, רכש אדמות אלו. בשנת 1930 עלתה פלוגת הכיבוש הראשונה, שהורכבה מחברי הארגונים "ויתקין" וה"עמק" על האדמה והתמקמה ב"בית ראשונים". הישוב הראשון, כפר ויתקין, עבר למקום קבע ב-1933 ומאז החלו לקום המושבים הקיבוציים בעמק חפר. עד 1947 התמקדה ההתיישבות במערב העמק ומשנת 1948 לאחר קום המדינה וקביעת הגבול המזרחי, החלה ההתיישבות במזרח העמק.

כיום במועצה אזורית עמק חפר 45 יישובים - מושבים, קיבוצים, ישובים קהילתיים, שכונות בתחום מושבים (בית חזון בכפר הרא"ה וקדמה בבית יצחק) ומוסדות חינוך.

אוכלוסיית המועצה מנתה בסוף 2008 כ-36,000 תושבים בכ-11,200 בתי אב. מספר הנפשות הממוצע למשק בית הינו 3.2.

⁶ למפת המועצה האזורית לחצו כאן

2.1 חזון התכנית – החזון לפיתוח המועצה

בהתבסס על מפגשי התושבים ועל הדיונים שנערכו בפורומים השונים, נוסח החזון הכולל לפיתוח העיתי של המועצה :

עמק חפר יהווה "ריאה ירוקה" במרכז הארץ בהיותו מרחב בר קיימא, כפרי, חקלאי, יצרני, ירוק ונקי, תוך שמירה על איכות חיים גבוהה, מערכת חינוך מיטבית, ופיתוח של מערך שירותים איכותי לתושביו.

- החזון מבטא למעשה את הכוונות והשאיפות של המועצה ותושביה:
- היותה של המועצה מרחב כפרי והרצון שישאר כזה גם בעתיד.
 - קיומה של פעילות כלכלית וחקלאית במועצה והרצון לקיימה גם בעתיד.
 - שאיפה למנוע ולמזער מפגעים ורצון שהמרחב כולו יהיה נקי מכל סוג של מטרד סביבתי, חזותי ובריאותי.
 - שאיפה לספק איכות חיים גבוהה (ואף גבוהה יותר) לתושבים ולשדרג /לפתח את השירותים הניתנים ע"י המועצה, מתוך מטרה לחזק את הזיקה של התושבים למקום.
 - שאיפה לקיום מערך חינוכי פורמלי ובלתי פורמלי בשת"פ עם הקהילות השונות.
- החזון נבנה לאחר סיום תהליך של הגדרת חזון נושאי בצוותי העבודה, ביחד עם ראש המועצה, הציבור ואנשי המועצה, בכל אחד מהתחומים הבאים, כפי שהופיעו במידעון תכנית האב מנובמבר 2008, כך:

"חזון עמק חפר"

עקרון העל של תכנית האב לפיתוח בר קיימא:

**עמק - חפר יהווה "ריאה ירוקה" במרכז הארץ -
מרחב בר קיימא, כפרי, חקלאי, יצרני, ירוק ונקי.**

חברה, חינוך וקהילה	צביון העמק, היישובים ופני ההתיישבות בעתיד ⁷
<ul style="list-style-type: none"> - חינוך לאיכות הסביבה, ערכים התיישבותיים ופלורליזם; חינוך לשרות הקהילה, העמק והמדינה; חינוך להתנהגות נורמטיבית. - טיפוח ערך ההתנדבות כערך יסוד ע"י היערכות ארגונית מתאימה ותגמול המתנדבים. - מערכת החינוך בעמק חפר תהיה כזו המקדמת מצוינות אישית של תלמידים ובמקביל – מוטיבציה בקרב סגל ההוראה. - עמק של שילוב – דאגה למילוי צרכיהם של בעלי צרכים מיוחדים ביישובים בתחומי המגורים, התעסוקה והחברה. התאמת מבנים, מתקנים ופעילויות. - עמק חפר כקהילה נגישה – נגישות למידע, נגישות למוקדי חברה ותרבות ונגישות לתשתיות ומבנים לכלל תושבי העמק. 	<ul style="list-style-type: none"> - רשות מקומית עם חזון משותף המורכבת מיישובים שונים ועצמאיים. - שמירה על שטחה של המועצה האזורית כמרחב פתוח וחקלאי. - רשות מתפתחת עם אפשרויות גידול ליישובים הקיימים, בבניה צמודת קרקע ובתחום האזורים המותרים עפ"י מדיניות התכנון הארצית והמחוזית. הגדרת גודל היישובים - עידוד ושמירה על רצף בין-דורי במגורים ביישובים; קידום פתרונות לדיור בר השגה לבני/בנות המקום, יחד עם קליטת תושבים מבחוץ, לגיוון והתחדשות. - הבטחת סוגי דיור המותאמים לשלבי חיים שונים של אוכלוסיית העמק (ותיקים, קשישים, בעלי צרכים מיוחדים). - אספקת שרותי ציבור נגישים וזמינים ברמה גבוהה לתושבים, ושרותי חינוך וחינוך בלתי פורמאלי בפרט. יסופקו ב- 3 רמות מרחביות: ישוב; אשכול; מועצה - יש לגבש מדיניות בנושא סל השירותים לתושב - מי נותן מה (מועצה, וועד מקומי, אגודה) ואיך מייעלים את המערכת.

⁷ העקרונות המפורטים אינם מסודרים עפ"י סדר עדיפות/קדימות כלשהו. המסמך מסכם את מפגשי חמשת הצוותים הנושאים: איכות הסביבה; תשתיות; כלכלה ותעסוקה; חברה, חינוך וקהילה; צביון העמק, היישובים ופני ההתיישבות בעתיד. את סיכומי כל הפגישות ניתן למצוא באתר התכנית (ראו סיכומים ופרוטוקולים בצד ימין).

תשתיות	איכות הסביבה
<ul style="list-style-type: none"> - כל המתקנים במועצה יוקמו תוך מתן דגש להשלכות הסביבתיות הנובעות הן מההקמה והן מהתפעול. - מיזעור הפגיעה בסביבה ובאיכות החיים כתוצאה ממעבר תשתיות. - דרישה מרשויות המדינה לשקיפות מידע לגבי תכניותיה ולגבי בסיס הנתונים על פיהן מתקבלות החלטות הנוגעות לתחום המועצה האזורית עמק חפר. - תכנון בראיה רחבה ולא "טלאי על טלאי". - ניצול מיטבי של התשתיות הקיימות והשטחים המפותחים כיום, ושאיפה לריכוז תשתיות למתחמים/פרוזדורים מוגדרים, תוך שימוש בתת הקרקע. - יצירת פתרונות קצה בתחום המועצה לטיפול בפסולת. הטיפול יכוון במידת האפשר לפסולות המיוצרות בעמק, ולא בפסולות שמקורן מחוץ למרחב המועצה. - מתן עדיפות לפתרונות טיפול מקומיים לעומת מערכות אזוריות גדולות. - שאיפה למניעת/צמצום יצירת פסולת וביוב במקור היכן שניתן (טיפול במים אפורים, הפרדת פסולת, וכיו"ב). - חינוך ומודעות לחיסכון בצריכת משאבים - חינוך והסברה לחסכון במים ואנרגיה, למיחזור פסולת ולניצול נכון ויעיל של תשתיות. 	<ul style="list-style-type: none"> - שמירת איכותם ורציפותם של השטחים הפתוחים בעמק לסוגיהם (שטחים חקלאיים, חופים, יערות, גנים לאומיים ושמורות טבע ונוף) תוך הכרה בחשיבותם (משאבים טבעיים, מגוון ביולוגי וכיו"ב). - שיקום והשבה של בתי גידול ונישות אקולוגיות שנפגעו; שימור שטחים בעלי ערכיות גבוהה. - יש לגבש מדיניות בנושא שטחים פתוחים – אילו לשמר, אילו לשקם וכיצד. הכנת מפת ערכיות. - המשך תמיכה בהמשך קיום החקלאות, תוך עידוד המעבר לחקלאות מקיימת, מיזעור ההשפעות השליליות ואיתור דרכים לסיוע למגזר החקלאים. - מעבר להתנהלות סביבתית מקיימת של המועצה, הישובים והתושבים תוך הקפדה על פיקוח ואכיפה קפדנית, תיאום בין גופים ורשויות, שקיפות והעברת מידע ושיתוף התושבים. - הפרדת שימושים – במידת האפשר, הוצאה של תעסוקות בעלות פוטנציאל זיהום הממוקמות בסמיכות לאזורי מגורים - לאזורים מתאימים. - הקמת "קרן לשיקום הסביבה" שתתבסס על כספי ארנונה וקנסות מפעילות בלתי חוקית. - מיסוד מערכת לקליטת מפעלים בעמק, תוך שקיפות לתושבים ויישום העיקרון "המזהם משלם". - מניעת ומיזעור מפגעים חזותיים (דוגמת שלטי חוצות). - הסברה וחינוך סביבתי לצורך פיתוח מודעות ואכפתיות בקרב תושבי העמק, עובדי המועצה והנוער - במסגרות החינוך הפורמאלי והבלתי פורמאלי. - מיחזור מים והגדלת השימוש במים מושבים לחקלאות, החדרה לאקוויפר ושיקום בארות מזהמות. - קידום השימוש באנרגיה חלופית/בלתי מתכלה הן במתקנים ובמבנים ציבוריים והן במבנים ומתקנים פרטיים.

כלכלה ותעסוקה

- יצירת תשתית ארגונית ותכנונית לפיתוח מקורות תעסוקה מגוונים ברחבי העמק, כאלו שיאפשרו למגוון רחב ככל הניתן של אוכלוסיות לעבוד בסמיכות למקום מגוריהם ובכך לשפר את איכות חיי התושבים, להפחית את כמות התנועה במרחב (בעזרת הכשרת שבילים להולכי רגל ואופניים) ולהקטין את ההשפעות הסביבתיות הנובעות מהיוממות.
- יש לגבש מדיניות וכלים להמשך קיום החקלאות ודרכי סיוע למגזר החקלאים.
- מתן אפשרות לקיום פעילות לא חקלאית (פל"ח) תוך שמירה על אופי, חזות וצביון הישובים, התחשבות ומניעת הפרעות ומטרדים סביבתיים.
- תפקידי המועצה: יצירת הקשר בין הביקוש לשטחי תעסוקה לבין מצאי שטחי התעסוקה המאושרים הקיימים בתחומה; יצירת תנאים מאפשרים לקיום תעסוקה, כלכלה מקומית ותיירות כפרית, הן מבחינת התמיכה המקצועית-לוגיסטית, והן בנקיטת עמדה פרו-אקטיבית כולל סיוע לישובים וליזמים פרטיים בקידום היזמויות; כל זאת תוך מניעת מפגעים ואכיפת החוקים.
- מתן האפשרות לשונות בין הישובים בפתרונות תעסוקה מוצעים, תוך התחשבות באופי המקום, זהותו, כיווני הפיתוח ורצונות התושבים.
- חיזוק המשאב האנושי בעמק חפר. עידוד הכוחות המקומיים ליוזמה ומעורבות.
- עידוד וחיזוק יוזמות תיירותיות בעמק, ומיתוגו כעמק ירוק בעל ייחודיות.
- עידוד שותפויות אזוריות בנושא תעסוקה הן בין ישובים ותושבים במועצה והן בין המועצה לערים הסובבות.

2.2 מדיניות תכנון המרחב

2.2.1 חזון מדיניות תכנון המרחב

המועצה אזורית עמק חפר תשמור על גבולותיה המוניציפאליים, על יישוביה ואופייה הכפרי-חקלאי תוך השתלבות מושכלת במרחב הסובב אותה.

מרחב עמק חפר הוא מרחב כפרי, חקלאי הממוקם בתפר בין מטרופולין תל אביב שבדרום לבין מטרופולין חיפה שבצפון.

גבולות התכנית תואמים את גבולות המועצה האזורית: מצפון - העיר חדרה, אליכין, מועצה אזורית מנשה; ממזרח - מועצה אזורית מנשה, זמר והרשות הפלסטינית; מדרום – מועצה אזורית לב השרון, כפר יונה ונתניה וממערב - נתניה והים התיכון.

מדיניות תכנון המרחב בתכנית זו מתבססת על הנחת יסוד כי תחומה המוניציפאלי לא ישתנה וכל היישובים והמוסדות שבתחומה יישארו כולם בתחום המוניציפאלי של המועצה אזורית עמק חפר.

הנחה נוספת היא כי כל ניסיון לסיפוח שטחים של עמק חפר כולל שטחים חקלאיים ואף יישובים שלמים לתחום עיר שכנה או משמעו לא רק אובדן שטח אלא אובדן שטחים חקלאיים אובדן זהות יישובים חקלאיים כפריים לטובת בניה עירונית רוויה.

האיזומים העיקריים נובעים מהעובדה כי בעתיד מרחב עמק חפר יהיה עטוף באזורים עירוניים שייצרו "קיר" של בנייה. בדרום מערב המועצה נמצאת העיר נתניה, עיר בת 200,000 תושבים עם יעד פי 1.5 מהיקף זה, המבקשת לספח 8,000 דונם במערב המועצה, כולל יישובים שלמים ושטחים חקלאיים נרחבים. מצפון - העיר חדרה הנמצאת בתנופת פיתוח גדולה. העירייה נמצאת בשלבי אישור תכנית מתאר חדשה המייעדת להכפיל את אוכלוסיית העיר מכ- 77,000 תושבים כיום ל-135,000 תושבים. חלק ניכר מהבנייה החדשה צפויה להיבנות בדרום העיר הגובל עם עמק חפר ואף צמוד לשמורת נחל אלכסנדר ופארק השרון. הבניה כבר החלה ונראית צפונית למכמורת. בנוסף, גם המועצה המקומית אליכין הגישה בשנית בקשה להרחבת תחום שיפוט.

על מנת להתמודד עם המצב שתואר, קובעת התכנית מדיניות השומרת על כל אדמות העמק בתחומי המועצה האזורית ביישובים כפריים, חקלאיים עם בנייה לא צפופה, ובגודל שהותווה ע"י תמ"א 35,

למעט שינויים קלים.

על מנת לשמור על יישובי המועצה כיישובים חקלאיים-כפריים בתחום המועצה, התכנית מציעה שינוי בגבולות המרקם העירוני נתניה המסומן בתשריט תמא/35, והוצאת יישובי המועצה ממרקם זה – אביחיל, חבצלת השרון, צוקי ים, שושנת העמקים.

התכנית אמנם פועלת לשמור על מרחב עמק חפר כ"אי" כפרי ופתוח אך אינה מתעלמת ממיקומה ותרומתה למרחב הסובב. התכנית מכירה במיקום האסטרטגי של המועצה כאזור המחבר בין מרכז ודרום הארץ לבין צפונה. התכנית מכירה בצורך הלאומי של מעבר תשתיות לאומיות לסוגיהן מעל פני הקרקע, מתחתיה ואף בים. התכנית מעגנת בתוכה את תפקידו של עמק חפר שבליבו נחל אלכסנדר כמרחב פתוח וירוק המשרת גם את תושבי הערים שסביבה, ואף מבקרים מכל הארץ.

דווקא בשל כך התכנית מציעה שהמועצה האזורית תיזום ותעודד שיתופי פעולה, ותציע הקמתן של וועדות משותפות עם הרשויות הסובבות אותה לנושאים בהם קיים הצורך לשיתוף פעולה ביניהן לצורך קביעת מדיניות ברורה. כמו כן, המועצה האזורית עמק חפר תעודד שיתופי פעולה ותיזום תחומים/פרויקטים לניהול משותף עם רשויות שכנות/משיקות במרחב הסובב אותה, תוך ניצול היתרונות היחסיים של כל אחת מהרשויות.

התכנית גם מציעה כלים ליידיע את הרשויות הסובבות ואת השלטון המרכזי, על משרדיו, במדיניותה תוך רתימת משרדי הממשלה לתמיכה במדיניות השמירה על המרחב הכפרי.

להרחבה, ראו מסמכי מדיניות מפורטים: "[עמק חפר במרחב](#)", "[שטחים פתוחים](#)", "[אזורי תעסוקה](#)", "[תיירות כפרית](#)"

2.2.2 אוכלוסייה ומגורים

במועצה אזורית עמק חפר 45 יישובים, מהם 27 מושבים, 8 קיבוצים, 5 יישובים קהילתיים ו-2 שכונות בתחום מושבים (בית חזון בכפר הרא"ה וקדמה בבית יצחק). כמו כן בתחום המועצה מספר מוסדות, ביניהם מדרשת רופין ומבואות ים.

אוכלוסיית המועצה מנתה בסוף 2008 כ-36,000 תושבים בכ-11,200 בתי אב. מספר הנפשות הממוצע למשק בית הינו 3.2. בשנת 1995 מנתה המועצה 21,800 תושבים כך שאוכלוסיית המועצה גדלה ב-13 השנים האחרונות ב-64%.

הגידול נבע בעיקר ממימוש שכונות הרחבה ברוב המושבים ובהקמת היישוב הקהילתי בת חפר. כיום המועצה מעודדת את קיבוצי עמק חפר הנמצאים עתה בשלבים שונים של הרחבה, לבנות כ-500 יחידות דיור חדשות בשנים הקרובות ועד לכ-1,000 יחידת דיור בטווח הארוך.

קיבולת יחידת הדיור של יישובי המועצה: על פי תכנית מתאר ארצית – תמ"א 35 מוקצית ליישובים החקלאיים מכסת יחידת דיור מקסימאלית של 300-400 יחידת דיור כל אחד. סה"כ מוקצות למושבים בעמק 8,900 יחידת דיור ולקיבוצים 3,150 יחידת דיור, סה"כ 12,050 יחידות דיור, המהוות תוספת של כ-4,000 יחידת דיור ביחס למצב הקיים. בנוסף, לישוב בת חפר ישנה אפשרות לגדול עד ל-10,000 תושבים וביישובים/שכונות קהילתיים - אפשרות לבנות כ-1,300 יחידת דיור נוספות.

סה"כ מוערכת קיבולת עמק חפר בכ-16,000 יחידת דיור. בהנחה שגודל משק הבית הממוצע הקיים יישמר (3.2 נפשות) – אוכלוסיית עמק חפר יכולה להגיע ליותר מ-51,000 תושבים.

בעשור הקודם הכינה המועצה האזורית תכנית אב ליעדי אוכלוסייה ושרותי ציבור. יעד האוכלוסייה שנבחר בתכנית זו היה 48,000 תושבים בשנת 2020.

תכנית אב זו הינה לשנת 2030. אינטרפולציה של יעד האוכלוסייה משנת 2020 לשנת 2030 מראה כי אוכלוסיית עמק חפר יכולה להגיע בשנה זו לגודל של כ-60,000 תושבים. יש לציין כי זהו גודל החורג מהקיבולת הקיימת של תמא/35. גודל אוכלוסייה זו אינו היעד של התכנית. יעדי האוכלוסייה יידונו בהמשך במסגרת פורום ראשי וועדים. עם זאת, מספר זה משמש את תכנית האב כבסיס להיערכויות הדרושות בהיבט הפרוגרמטי.

לסיכום נושא תחזית האוכלוסייה: התכנית מאמצת היערכות פרוגרמטית (לנושא תשתיות ושרותי ציבור) ל-60,000 תושבים בשנת 2030 עם יעד ביניים של 48,000 תושבים בשנת 2020.

סוגי המגורים – התכנית קובעת כי יתאפשרו במרחב עמק חפר מגורים למגוון קבוצות האוכלוסייה שבקהילת עמק חפר לרבות היצע למגורים לאוכלוסייה המבוגרת – כפרי גימלאים, דיור מוגן, בתי אבות ואמהות. כמו כן, יש להקצות שטחים למגורים לבעלי צרכים מיוחדים – אם ביישובים ואם במתחמים מיוחדים.

להרחבה, ראו מסמך מדיניות מפורט - "[צביון המועצה והיישובים](#)"

2.2.3 פריסת האוכלוסייה ביישובים

תכנית האב קובעת כי המועצה האזורית עמק חפר תמשיך להתפתח תוך מתן אפשרות ליישובים הקיימים לגדול. הגידול ביישובים חשוב לשמירה על רצף דורי תוך מתן אפשרות לדור הצעיר בעמק להקים את ביתו בו וגם לקלוט תושבים מחוץ למועצה לגיוון והתחדשות.

הגידול חיוני גם כדי לאפשר שמירה על היצע של שרותי ציבור וקהילה יישוביים. גודל היישוב המינימלי הרצוי הוא כזה, שמספר הילדים בו מצדיק קיום מסגרת של חינוך קדם יסודי – כ- 30 ילדים לשכבת גיל.

התכנית מציעה שלמועצה האזורית עמק חפר תהיה שליטה בגידול ופיתוח היישובים, כך שיהיה מתון ושקול תוך לקיחת אחריות על אופן וקצב פיתוח האזור. עיקרון חדשני זה מבוסס על התפיסה כי המועצה בלבד, היכולת וההבנה היכן ובכמה יש להגדיל את היישובים.

התכנית מציעה ליצור סל יחידות דיור מועצתי אשר ינויד בין היישובים ע"י המועצה בהתאם לצרכי היישובים ועל פי קריטריונים תכנוניים, חברתיים- דמוגרפים - קהילתיים, כלכליים, סביבתיים ואחרים ידועים מראש.

הקריטריונים המוצעים⁸ לבחינת הצרכים הינם:

- מצב דמוגרפי של היישוב
- ביצוע/אי ביצוע הרחבה בעבר, היקף ההרחבה שבוצעה
- חוסן קהילתי- חברתי של היישוב
- כושר נשיאה של תשתיות פיסיות ביישוב
- קיום שרותי קהילה תומכים
- חיזוק האזור בו מצוי היישוב
- היבטים ביטחוניים - קו התפר/עימות וכד'

למודל זה יתרונות רבים שיובילו לבקרה על היקפי הפיתוח וצמצום הפיתוח בשטחים פתוחים. האמצעי של הניוד יצמצם למינימום את הבקשות לחריגה בגודל היישובים על פי תמ"מ/35 ובשטחים המסומנים לפיתוח בתמ"מ 21/3⁹.

המועצה האזורית והועדה המקומית בתיאום עם ועדי היישובים יפעלו לגידול ופיתוח יישובי המועצה באופן מבוקר בכל מרחב המועצה, תוך שאיפה לגידול שנתי קבוע על בסיס גידול טבעי וקליטת תושבים מבחוץ.

בטווח הקצר והבינוני מטרת המועצה לעודד התחדשות והרחבה בקיבוצים. זהו המגזר שטרם חלה בו התרחבות ויש פגיעה בחוסן הכלכלי והקהילתי של חלק מהקיבוצים כתוצאה מהסטגנציה והזדקנות

⁸ רעיונות ראשוניים בלבד, ולא על פי סדרי עדיפויות

⁹ תמ"מ 21/3 היא תכנית המתאר המחוזית של מחוז המרכז. ניתן לעיין בה (בין השאר) באתר מינהל מקרקעי ישראל, בקישור: <http://www.mmi.gov.il/iturTabot/tochMitarMechozzi.asp>.

האוכלוסייה. תכנית האב מאמצת את החלטת המועצה שהתקבלה לפני כמה שנים, לסייע ליצור את התנאים תוספת של כ- 1,000 יח"ד בעשור הקרוב בקיבוצי העמק.

לצורכי תכנון פרוגרמטי בוצע אומדן חלוקת האוכלוסייה (60,000) בשנת 2030 בין אשכולות היישובים:

<u>אשכול</u>	<u>אוכלוסייה 2009</u>	<u>אוכלוסייה 2030</u>
ים חפר	2,500	4,300
חוף חפר	6,300	9,000
מרכז חפר	5,900	10,600
שפלת חפר	5,000	7,500
צפון חפר	9,500	16,800
בת חפר	6,200	12,600
סה"כ	35,400	60,800

2.2.4 מדיניות הפיתוח ביישובים

התכנית קובעת שהיישובים ישמרו כיישובים כפריים מבחינת גודל, צורת בניה וצפיפות בניה.

ככלל, הועדה המקומית תאשר בנייה למגורים רק בתחום האזורים המותרים לפיתוח עפ"י מדיניות התכנון הארצית והמחוזית כפי שמסומן בתכניות תמא/35 ותמ"מ 21/3. מדיניות זו תואמת את חזון המועצה לניצול השטחים המפותחים ולשמירה על השטחים החקלאיים והשטחים הפתוחים.

בנייה מחוץ לאזורים אלה תהווה חריגה מהמדיניות הכוללת ותחייב את היישוב להגיש מסמך מפורט ומנומק המסביר צורך זה.

תוספת אוכלוסייה באמצעות פיתוח מגורים חייבת להיות משולבת עם פיתוח התשתיות התומכות. על כן מדיניות התכנית היא מדיניות פיתוח משולב של מגורים ותשתיות. בהתאם, המועצה והועדה המקומית לא יאשרו פיתוח מגורים ללא ניצול תשתיות קיימות ו/או בניית תשתיות מודרניות נלוות – פיזיות ושל מבני ציבור. בראייה של פיתוח בר קיימא וכצעד משלים, תהיה העדפה לפיתוח בשטחים שכבר פותחו וקיימת בהם תשתית פיזית – כבישים, מדרכות, מערכות תשתית תת-קרקעיות וכיו"ב. על פי מדיניות זו יש עדיפות לתוספת מגורים תוך ניצול השטחים הריקים בלב המושבים, בצמידות לשכונות מגורים קיימות.

על מנת ליישם את המטרה של קיום קהילות שמייצרות רצף דורי, חשוב לשאוף לכך שפיצול נחלות יתאפשר לבנים/בנות ממשיכים. אמנם המועצה אינה מתנגדת לקליטת אוכלוסייה חדשה הבאה מחוץ למועצה אולם תנתן עדיפות לבני ובנות המקום.

אחד הכלים לשמור על המאפיין הייחודי של מועצה אזורית כפרית ולהגביל את גודל היישובים היא שהועדה המקומית תאשר בניה צמודת קרקע בלבד. אין במדיניות זו לסתור את המטרות של שמירה

של שטחים חקלאיים ופתוחים, אם המועצה תעמוד בגבולות צפיפות המינימום ליישובים לפי תמא/35. התכנית מציעה לסתור צפיפות זו רק במקרה אחד – ליישוב בת חפר. על פי תמא/35 נדרשת צפיפות של 5 יח"ד לדונם ביישוב בגודל 5,000-20,000 תושבים. התכנית מציעה להקטין את הצפיפות ל-3 יח"ד לדונם.

להרחבה, ראו מסמך מדיניות מפורט - "[צביון המועצה והיישובים](#)"

2.2.5 פרוגרמה לצורכי ציבור ופריסתם

חזון התכנית בנושא זה הוא אספקת שירותי ציבור איכותיים, מגוונים, זמינים ונגישים לכלל תושבי עמק חפר תוך מתן דגש על שירותי חינוך וחינוך בלתי פורמלי.

התכנית מאשררת את מודל אספקת שירותי הציבור בפריסה מיטבית ובאופן היררכי בשלוש רמות: מועצתית, אשכולית ויישובית. הוספת מדרג ביניים ("אשכולי") לצורכי אספקת שירותי ציבור נועד לספק פריסה מיטבית של שירותי ציבור במועצה אזורית גדולה ומרובת יישובים.

לקראת אישורה, תכלול התכנית פרוגרמה כמותית לצורכי ציבור ברמת המועצה ולמוקד אשכולי ליעד האוכלוסייה של 60,000 תושבים. הפרוגרמה תפרט את היקף ומגוון השירותים באופן כמותי - מספר המתקנים הדרושים, היקף שטחי הקרקע הדרושים והערכת המ"ר המבונה. כמו כן מוצעת פרוגרמה עקרונית למוקד אשכולי, כולל פירוט השירותים כלהלן:

- שלוחת מרכז קהילתי רב תכליתי הכולל אולם התכנסות, חדרי חוגים ועוד.
- מועדון נוער.
- מועדון ותיקים.
- ספרייה ומרכז תיעוד/מורשת אשכולי.
- מרפאה (אופציה, ניתן למקם בשטח מסחרי).
- אולם ספורט.
- חדר כושר.

מלבד ההתייחסות הכמותית, התכנית קובעת כי על מערך שירותי הציבור להיות נגיש לכלל האוכלוסיות בקהילת עמק חפר, לרבות אוכלוסיות בעלות צרכים מיוחדים. בנוסף, שירותי הציבור צריכים להתאים סביבתית באמצעות קביעת תקן סביבתי למבני ציבור חדשים, הכולל מרכיבים של "בנייה ירוקה".

התכנית באה לחזק את מנגנון היישום של המודל - מרכז קהילתי אזורי שמהווה הספק הראשי של החינוך הבלתי פורמלי (תרבות, ילדים, נוער, ותיקים). החלוקה המרחבית של המרכז המאורגן במסגרת 6 שלוחות מרחביות - ים חפר, חוף חפר, שפלת חפר, בת חפר, צפון חפר ומרכז חפר, יישאר ויחזוק.

התכנית מציעה ליצור מוקדים פיזיים לכל השלוחות. כיום קיימים שניים: "בת חפר" בבת חפר ו"חוף חפר" בכפר ויתקין. השלישי בשלבי הקמה – מרכז "קדם" באשכול שפלת חפר. פן נוסף לנושא הוא החיבור ההולך וגובר בין החינוך הפורמלי והחינוך הבלתי פורמלי, דהיינו בין בתי הספר לבין המרכז הקהילתי. התפיסה המשלימה למתואר לעיל היא רצון שאלה יהיו סמוכים אחד לשני מבחינה פיזית.

בבת חפר ובכפר ויתקין מדיניות זו יושמה וכאמור כך גם מתוכנן ב"קדם". אולמות ספורט שנבנו בשנים האחרונות – בבת חפר ובגבעת חיים, הוקמו בצמוד לבתי ספר קיימים.

לאור תחזית האוכלוסייה ואופן חלוקתה בין אשכולות היישובים מוצע לתת עדיפות להקמת מוקד שרותים "אשכולי" בצפון חפר.

בהתאם למדיניות זו התכנית קובעת כי תינתן עדיפות להקמת שלוחות שרותים אזוריים נוספות והקמת מבני ציבור חדשים במוקדי השלוחות הקיימים.

להרחבה – ראו מסמכי מדיניות: "[אספקת שרותי ציבור](#)" "[חינוך בלתי פורמלי \(תרבות, נוער ותיקים וספורט\)](#)"

במרחב כפרי של מועצה אזורית, הפעילות של התושבים מתבצעת רבות באמצעים שונים של תחבורה/נסיעה במרחב המועצה – לתעסוקה, שירותי ציבור, בילוי ופנאי ועוד.

יישום מודל האשכול למבני ציבור דורש התייחסות לאופן הגעה אליהם שלא רק באמצעות שימוש ברכב פרטי. יש לזכור כי משתמשים רבים אינם בעלי יכולת נהיגה – צעירים וקשישים.

על מנת שהמודל האשכולי יהיה מוצלח, יש לבחון אספקת פתרונות הגעה לפעילות כגון מערך הסעות.

ראו גם במסמך המדיניות בנושא "[תנועה ותחבורה](#)".

אספקת שירותים שונים ברמת היישוב אינה מתבטלת. להיפך, התכנית מעגנת את החשיבות הרבה שיש לקיום חיי קהילה ברמת היישוב הבודד. מוסכם כי יש עדיפות לקיום שירותים שונים התורמים ללכידות היישובית וכן שירותים הרצויים בקרבה לבית המגורים. נקבע כי שירותי החינוך הקדם-יסודי יסופקו ברמת היישוב. כך גם חלק מהפעילויות לותיקים. מרכיב חיוני בחיי הקהילה של יישוב כפרי הוא קיום אירועים חברתיים שונים ביישוב כגון חגי ישראל וחגים יישוביים.

להרחבה, ראו מסמך מדיניות "[אספקת שרותי ציבור](#)"

2.2.6 חקלאות, שטחים חקלאיים ושטחים פתוחים

במרחב המועצה האזורית עמק חפר מגוון רחב של שטחים פתוחים, הכולל: שטחים חקלאיים, חופים חוליים ומצוקי כורכר, נחלים, חורשות ויערות, אתרי מורשת ושטחים פתוחים אחרים. ההתייחסות לשטחים הפתוחים הינה למעשה לכל המרחב הלא-מבונה המשתרע בין המרחבים הבנויים הכוללים את שטחי היישובים, אזורי התעסוקה והמסחר, מוסדות ציבור, דרכים, מתקני תשתיות ושימושי קרקע מבונים אחרים. (לשטחים הפתוחים בתוך שטחי היישובים ניתנה התייחסות נפרדת במסמך המדיניות "[ניהול והתנהלות סביבתית](#)")

מבין כלל השטחים הפתוחים במרחב המועצה, רק חלק קטן יחסית הינו מוגן מתוקף תכניות מתאר ארציות ייעודיות. בשטח המועצה מספר שמורות טבע וגנים לאומיים, הגדול מביניהם הוא נחל אלכסנדר והיתר קטנים יחסית ומהווים מעין "איים". היקף שטחי היערות הינו מצומצם. השטחים החקלאיים, לעומת זאת, מהווים את שימוש הקרקע הגדול ביותר בתחום המועצה והם מתפרסים על פני למעלה מ- 70% משטחה. שטחים אלה, המהווים את המרכיב הדומיננטי ביותר ביחס לכלל השטחים הפתוחים, אינם מוגנים סטטוטורית. בשל כך, התכנית מדגישה את הצורך בהמשך עיבודם

בפועל לא רק כענף כלכלי ואמצעי ייצור, אלא גם ככלי להשארותם פתוחים.

התכנית מאמצת את אחד מעקרונות הפיתוח בר הקיימא, לפיו יש לשמור עד כמה שניתן על השטחים הפתוחים מבחינת איכותם, היקפם ורציפותם ולהימנע מגריעה מהם. עיקרון זה ייושם ע"י **ניצול פוטנציאל הפיתוח בתוך הישובים**, לאמור: ניצול מרבי של הקרקע והתשתיות הקיימות בתוך תחומי הישובים (קרי: בתוך "הקווים הכחולים" של תכניות המתאר – תב"ע). פיתוח והרחבת הישובים מעבר לגבולות המאושרים בתב"ע תיעשה בתחומי הכתמים המסומנים בתכנית המתאר המחוזית תמ"מ 3 / 21 כ"אזורי פיתוח כפרי", ותוך שמירה על העיקרון של בנייה "צמודת דופן" לאזורים מבונים. בנוסף, התכנית קובעת כי בעת הדיון בתכניות בינוי או בהרחבת דרכים/סלילת דרכים חדשות - בין אם תכניות אלה מאושרות, בין אם חדשות - יש להעמיד את הקריטריון של מידת הפגיעה בשטחים הפתוחים, כקריטריון בעל משקל משמעותי במערכת קבלת ההחלטות.

התכנית ממליצה להמשיך ולקדם את **סקר השטחים הפתוחים** במרחב המועצה שהכנתו החלה זה מכבר ע"י החברה להגנת הטבע, רשות הטבע והגנים בשיתוף המועצה. במסגרת סקר זה יאושרו שטחים פתוחים בעלי ערכיות גבוהה אשר במידה ואינם מוגנים – יש לקדם תכניות לשמירתם. הסקר אף יסייע באיתור שטחים בעלי חשיבות כ"פרוזדורים אקולוגיים" או אזורי מעבר לתפוצת צמחים ובעלי חיים.

התכנית מצביעה על שני נכסי טבע מרכזיים בתחום המועצה אותם יש לטפח ולשמר: **שדרת נחל אלכסנדר ורצועת החוף**. התכנית ממליצה על המשך טיפוחו ושיקומו של הנחל וסביבתו, תוך פיתוח שימושי פנאי ונופש בחלקים שונים לאורכו. בד בבד, יש צורך לייצר מנגנון מימוני לצורך תחזוקה שוטפת של המתקנים והתשתיות שהוקמו לאורך הנחל, תוך בחינה מחודשת של הכלים הכלכליים והתכנוניים האפשריים והרצויים. באשר לרצועת החוף, התכנית עומדת על הצורך להכין תכנית אב/תכנית מנחה לרצועה זו, שיכולה להתבסס על מסמך עקרונות שהוכן זה מכבר ע"י קבוצת תושבים. זאת על מנת להימנע מהמשך פגיעה בנכס יקר זה, שכבר היום סובל מקטיעה עקב בינוי וממפגעים סביבתיים שונים.

בשטח המועצה קיימים שטחים פתוחים אשר גם אם אינם שטחים טבעיים בהגדרה (כלומר: הושפעו במשך השנים מפעילות אדם), הינם בעלי פוטנציאל תיירותי כשטחי טבע, נופש בטבע ותיירות אקולוגית (לדוגמה: עיינות חוגלה ובריכות הדגים בעין החורש, חוות הנוי וכיו"ב. ראו גם מסמך **תיירות כפרית**). בשטחים אלה, שאיתורם אמור להיעשות במסגרת סקר השטחים הפתוחים, מוצע לבחון קידום תכניות בשיתוף הישובים הסמוכים ובתנאי שהפיתוח המתוכנן יהיה תואם את מדיניות התכנון הארצית. מכאן, שהתכנית ממליצה על **הגדלת היקף השטחים הפתוחים המיועדים לצרכי פנאי ונופש**, באותם מקומות בהם שימושים אלה אפשריים מבחינה תכנונית, סביבתית ואקולוגית.

ולבסוף, בהתאם לאחד מעקרונות היסוד של פיתוח מקיים, התכנית מדגישה את הצורך **בשיתוף הציבור** בכל תכנית הנוגעת לפיתוח בשטחים הפתוחים. הבסיס לשיתוף הציבור הוא בראש ובראשונה פרסום וידוע באמצעות כלי התקשורת המקומיים ובהמשך - קיום הליך "שימוע ציבורי", הזמנה לדיונים ומתן אפשרות לתושבים להגיב ב"זמן אמת". הפיכת התושבים לשותפים בתהליכי קבלת ההחלטות, על אף שיוצרת לעיתים סרבול ועיכוב, מהווה מנגנון בקרה חשוב שיש בו כדי לסייע

לשמירה על השטחים הפתוחים במרחב המועצה. (ראו גם מסמך "ניהול והתנהלות סביבתית").

חקלאות – מרכיב מרכזי בצביון ובמורשת העמק וכלי לשמירת השטחים הפתוחים

מאז הקמתה ועד היום וחרף השינויים הרבים שהתרחשו במדינה ובאזור, שמרה המועצה על אופייה החקלאי. החקלאות היה ענף הפרנסה העיקרי עליו התבססו מושבי וקיבוצי המועצה בראשית דרכם, בזכות קרקעות העמק הפוריות ובזכות פיתוחו של מפעל המים. מפעל זה כלל מערכת של מאגרים ומתקנים לשימוש במי קולחין ובמים מושבים. החקלאות עדיין מהווה גורם כלכלי משמעותי בעמק חפר. עם זאת, המשבר בענף החקלאות במדינה, אשר עוצמתו היתה חזקה יותר במרכז הארץ, בצירוף גורמים נוספים, הביאו לשינויים בענף זה, ביניהם ירידה הדרגתית במספר המועסקים בחקלאות מקרב תושבי המועצה. כיום עומד שיעור המועסקים בחקלאות על כ- 3%. שינוי נוסף: מעבר לחקלאות אקסטנסיבית, עיבוד בחלקות גדולות ע"י משקים גדולים/משותפים, צמצום העיבוד בחלקות א' וצמצום הפעילות החקלאית בחלקות משפחתיות. חרף שינויים אלה, הפעילות החקלאית בעמק חפר (הן משק חי והן גידולי צומח) נמשכה לכל אורך השנים. בשנים האחרונות אף ניכרת מגמה של עלייה בשטחי ההדרים והמטעים וכיום מרבית השטחים החקלאיים בעמק הינם מעובדים.

החקלאות והשטחים החקלאיים מייצרים תועלות חיצוניות רבות, ביניהן: נוף פתוח באזור המרכז צפוף האוכלוסין והמבונה (תרומה חזותית-אסתטית); קליטת פסולות עירוניות; שמירה על מגוון מינים (תרומה אקולוגית וסביבתית); נוף ומקום לפעילויות נופש ותיירות כפרית (תרומה כלכלית-חברתית), עורף כפרי-תיירותי זמין לאוכלוסייה העירונית, ועוד¹⁰. כלומר: תרומתם של השטחים החקלאיים בעמק חפר היא מעבר לתרומה הישירה לאלו המתפרנסים ממנה. השטחים החקלאיים הינם שטחי חיץ בין המרחבים העירוניים הסובבים את עמק חפר והינם שטחים פתוחים לטובת כלל תושבי האזור/המחוז/המדינה. על רקע האמור, מתחדד תפקידה של המועצה האזורית עמק חפר כשומרת על השטחים החקלאיים שבתחומה. כוונת התכנית היא הבטחת המשך קיום החקלאות בפועל ומניעת גריעתם לטובת שימושים אחרים.

במפגשים שנערכו במסגרת תהליך שיתוף הציבור (מפגשי תושבים ופגישה עם הועדה החקלאית) הובע באופן ברור הרצון להמשיך ולקיים את הפעילות החקלאית על ענפיה השונים בעמק חפר, גם בעתיד. רצון זה מבטא את ההכרה בתרומותיה הישירות והעקיפות של החקלאות, כאמור, ובהיותה מרכיב מרכזי בצביון ובמורשת העמק. בד בבד, האמירה היתה כי החקלאות תמשיך להתקיים בעמק חפר כל עוד תהיה ענף כלכלי רווחי עבור המגדלים, בהעדר תמריצים או הטבות לסקטור זה. בנוסף, הובע הצורך הן מצד המועצה והן מצד החקלאים, לפעול לצמצום הנזקים וההשפעות השליליות הנגרמות מהפעילות החקלאית.

על רקע אמירות אלה, הוגדר החזון בנושא החקלאות והשטחים החקלאיים:

¹⁰ להרחבה בנושא התועלות החיצוניות של החקלאות, ראו במסמך המדיניות בנושא "חקלאות ושטחים חקלאיים".

**החקלאות תמשיך להוות ענף כלכלי חשוב ונדבך מרכזי של צביון החיים
בתחום המועצה האזורית עמק חפר, תוך מעבר הדרגתי ל"חקלאות
מקיימת" ומשמרת סביבה.**

**השטחים החקלאיים יהוו חלק ממערך השטחים הפתוחים במרחב המועצה.
כל אדמות העמק ישארו בתחומי גבולותיה של המועצה האזורית עמק חפר**

עקרונות המדיניות הנגזרים מהחזון מבטאים את האופן בו רואה המועצה ותושביה את נושא
החקלאות בשנים הבאות:

- **שמירה על עמק חקלאי מעובד.** הבטחת המשך הפעילות החקלאית בשטחים החקלאיים שבתחום המועצה האזורית, הן גידולי צומח והן משק חי.
- **הכרה בחשיבותם ובתרומתם של השטחים החקלאיים בעמק חפר.** יצירת/חיזוק המודעות הן בקרב תושבי המועצה והן בקרב תושבי הערים הסמוכות.
- **השארת השטחים החקלאיים במסגרת תחומה המוניציפאלי של המועצה האזורית.** נקודת המוצא היא, שלמועצה האזורית עמק חפר, שהינה כאמור בעלת מסורת חקלאית ארוכת שנים, ישנם הכלים והידע לעבד ולנהל את השטחים החקלאיים בתחומה בצורה טובה יותר מכל רשות עירונית אחרת.
- **תמיכה במגזר החקלאיים.** יצירת מערכת תמיכות עבור חקלאי העמק, הכוללת תמיכה מקצועית (תיאום, ידע, מחקר ופיתוח) וכן הטבות/תמריצים כביטוי להכרה בקיום החקלאות בעמק. יצירת תשתית ארגונית תומכת מצד המועצה.
- **עיבוד בחלקות גדולות לצד שימור חלקות קטנות במשקים משפחתיים.** מתוך הכרה ביתרון שיש לעיבוד בחלקות גדולות ולאגום משאבים (ידע, עובדים, הון, מים, קרקע), כפי שעושים מרבית הקיבוצים אשר משתייכים לחברות עיבוד/תאגידים, תהיה העדפה לעיבוד אינטנסיבי בהיקף גדול. יחד עם זאת, יש חשיבות לחיזוק הקשר שבין החקלאים לאדמותיהם. לפיכך, השאיפה היא לשמור גם על המשק המשפחתי ועל המשך קיומה של פעילות חקלאית במסגרת חלקות קטנות יותר, בעיקר בחלקות א' במושבים.
- **התחשבות בערכים סביבתיים-אקולוגיים בפעילות החקלאית ומעבר לחקלאות משמרת סביבה.** קידום פעולות הסברה בקרב חקלאים, לרבות הכנה או אימוץ תכניות ממשק קיימות בין השטחים הפתוחים לשטחים החקלאיים. במסגרת זו: מיזעור ההשפעות השליליות לרבות פסולת חקלאית, פגיעה במקורות מים ושימוש בחומרי הדברה.
- **שיקום שטחים חקלאיים שעברו הברה.** שיקום שטחים חקלאיים שננטשו ברבות השנים, תוך

העדפה להשבת שטחים אלה למערך השטחים הפתוחים או המעובדים או לייעודם למטרות סביבתיות אחרות.

- **פיתוח ומחקר בנושא מים והשקיה.** טיפוח פרויקטים בתחום ההשקיה בעמק חפר לצורך חסכון במים ושיפור איכותם. במקביל, נקיטת פעולות לצורך מניעת זיהום והמלחה של קרקעות ואקוויפר החוף.

על מנת ליישם מדיניות זו, גובשו במסמך המדיניות המלצות בכמה תחומי פעילות, ביניהם: טיפוח בפסולת חקלאית, עיבוד חקלאי בחלקות א', פעילות במישור השיווקי-הסברתי (לרבות תמיכה במגזר החקלאים), פעילות במישור החינוכי ופעילות במישור הארגוני.

יישומן של חלק מן ההמלצות החל עם הקמתה של הועדה ל**מיצוב החקלאות בעמק חפר**, במרץ 2009. עד כה, אושרה טיוטה של "אמנה ציבורית לטיפוח החקלאות ושמירת השטחים הפתוחים בעמק חפר"¹¹. אחת ממטרותיה: מתן הכרה ציבורית רחבה וכוללת באשר לתרומתם של החקלאות והשטחים החקלאיים בעמק חפר לחיי הקהילה ורווחת הציבור ברמה המקומית, האזורית והארצית. הכוונה היא לפרסם את נוסח האמנה בעלון המועצה ובאתר האינטרנט שלה, מתוך רצון ליידע ולשתף את התושבים. לאחר אישורו בהנהלת המועצה ובמליאת המועצה המסמך יוצג באסיפת מנהלי האגודות החקלאיות ויועבר ליידוע בקרב גורמים וקהלים שונים בעמק ומחוצה לו¹². בנוסף לאמנה, הוקמו ארבעה צוותים נושאים העוסקים בקידום התחומים הבאים: עיבוד חקלאי, תיירות חקלאית, חינוך והסברה ואיכות הסביבה.

לצד הפעילות שהחלה, נושא החקלאות והשטחים החקלאיים בעמק חפר מעמיד לא מעט שאלות להתמודדות בעתיד. אל האיומים שצוינו ברמה האזורית (כוונות סיפוח של שטחים חקלאיים מצד הערים הסמוכות) מצטרפים גם איומים ברמה הארצית (כגון: החלטות ממשלה למיניהן על קיצוץ במכסות וייקור המים) ואיומים ברמה העולמית (כגון: התגברות התחרות עם שווקים בינ"ל). חלק מהשאלות העולות על סדר היום: מה יהיה אופייה של החקלאות בעמק חפר בשנים הבאות? האם תהיה זו חקלאות המנוהלת כולה על ידי חברות עיבוד? וגם – כיצד ניתן לעודד רב-דוריות בענף, קרי: המשך עיסוק בחקלאות כמקור פרנסה עיקרי או משני של בנים ממשיכים? שאלות אלה מציבות אתגרים בהם המועצה, על גופיה השונים העוסקים בנושא זה, יצטרכו לעסוק בעתיד.

להרחבה, ראו מסמך מדיניות בנושא "[חקלאות ושטחים חקלאיים](#)".

השטחים הפתוחים בעמק חפר - ריאה ירוקה במרכז הארץ ונכס לשימור וטיפוח

לשטחים הפתוחים בעמק חפר חשיבות רבה, בהיותם ממלאים שלל של תפקידים המקבלים משנה תוקף באזור התחום מצפונו ומדרומו בבנייה עירונית. השטחים הפתוחים לסוגיהם מתפקדים כעורף תיירותי וכמקום "מפלט" ומרגוע עבור האוכלוסייה העירונית המתגוררת בסמוך. הם מאפשרים פעילויות פנאי ונופש ומגע ישיר עם הטבע. אך מעבר לערכים אלה, שטחים אלה מהווים את אזורי

¹¹ לעיון באמנה [לחצו כאן](#).

¹² מתוך: סיכום ישיבת הועדה ל**מיצוב החקלאות שהתקיימה ב-30.4.09**.

המחיה של מיני בעלי חיים וצמחים ועל כן הם הבסיס לקיומו של המגוון הביולוגי.

מבחינה סטטוטורית, שטח המועצה האזורית עמק חפר מוגדר בתמ"א 35 כ"מרקם שמור משולב". מטרתו של מרקם זה הינה לאחד ברצף ערכי טבע, חקלאות, נוף, התיישבות, ומורשת תוך יצירת שדרה ירוקה מצפון לדרום וחיצים פתוחים לאורך ערוצי נחלים. בתשריט ההנחיות הסביבתיות מוגדר רוב שטחה של המועצה כבעל רגישות נופית סביבתית גבוהה. הגדרה זו מחייבת עמידה בתנאים הקבועים בהוראות תכנית המתאר הארצית בכל תכנית (ברמה מחוזית) המייעדת שטח לפיתוח. בתכנית המתאר המחוזית למחוז מרכז, תמ"מ 3 / 21, מרחב המועצה האזורית עמק חפר מוגדר כ"אזור חקלאי/נוף כפרי פתוח". הישובים מסומנים כפוליגונים ומוגדרים כ"אזורי פיתוח כפרי", בתוכם אמור להתרכז עיקר הפיתוח.

נחל אלכסנדר הזורם בלב שטחה של המועצה מהווה את אחת השדרות הירוקות הגדולות והחשובות במרכז הארץ. כ- 16 ק"מ מנתיב מהלכו של הנחל נמצאים בתחום המועצה האזורית עמק חפר. לאורכו של הנחל קטעים רבים של ערכי טבע ונוף ושטחים פתוחים נרחבים, שהינם בעיקר שטחים חקלאיים. שפך הנחל מצוי בין מכמורת לבית ינאי, בתחום גן לאומי מוכרז. כמעט בכל אורך ערוץ הנחל שבתחום המועצה זורמים מים בכל ימות השנה. מקורות ההזנה: מעט מי מעיינות, מים מהשדות ומהמאגרים שלאורכו ובעיקר מי קולחין מטוהרים המוזרמים אליו.

לאחר שנים רבות בהן זוהם הנחל ממקורות שונים, הוקמה בשנת 1994 המנהלה לשיקום נחל אלכסנדר, המאגדת כ- 20 גופים ורשויות. המנהלה פועלת לשיקום הנחל ולהפיכתו לאתר נופש ופנאי. בין השנים 1995 – 2007 הושקעו בשיקום הנחל קרוב ל- 70 מליון ₪. בשנים אלה הוכנו מספר תכניות שנועדו להסדיר את פעולות השיקום והפיתוח: תכנית אב לגן הלאומי נחל אלכסנדר (2007) ושנתיים קודם לכן תכנית אב כוללת לשימור, שיקום ופיתוח נחל אלכסנדר שממנה נגזרו תכניות סטטוטוריות: תכנית מתאר מקומית עח/191 (טרם אושרה) וכן תכנית מתאר מחוזית חלקית תמ"מ 3 / 27 (מאושרת) ו- תמ"מ 3 / 27 / 1 (מאושרת) המאפשרת הוצאת היתרי בנייה לשימושים בעלי אופי ציבורי. להרחבה על תכניות אלה - ראו מסמך המדיניות "שטחים פתוחים".

אחת הסוגיות המרכזיות הנוגעות לשימור ולפיתוח רצועת נחל אלכסנדר אותה זיהתה התכנית הינה המימון ובפרט – מימון התחזוקה של כל אותם מתקנים ותשתיות שהוקמו בשנים האחרונות. כאמור, רצועת הנחל מוקפת משני צידיה בשטחים פתוחים (בעיקר חקלאיים) שהינם נגישים לציבור והכניסה אליהם הינה חופשית וללא תשלום. פעולות הפיתוח שבוצעו, ובהן – סלילת שבילי אופניים והליכה, בניית גשרים ונקודות תצפית, הקצאת שטחי פיקניק ועוד, הפכו חלקים מסוימים בנחל למוקדי משיכה של קהל רב בסופי שבוע ובתקופות החגים. תופעה זו מעידה על הביקוש הרב שיש לפעילות נופש ופנאי בחיק הטבע ומחזקת את תפקידה של המועצה כעורך כפרי זמין לאוכלוסייה העירונית הסמוכה. מאידך, עלויות האחזקה של המתקנים והתשתיות (לרבות: ניקיון, שמירה ותיקונים) מציבות נטל כלכלי הולך וגובר, הנופל בעיקר על כתפי המועצה ותושביה. לכך יש להוסיף את הפגיעה בשטחי החקלאות הסמוכים, עומסי התנועה בכבישים המקומיים והשלכות נוספות הפוגעות באיכות החיים של תושבי הישובים הסמוכים לנחל. תכנית המתאר המקומית עח/191 ניסתה לאזן בין צרכי השימור, צרכי הנופש של הציבור הרחב, לבין צרכי הפיתוח הכלכלי של תושבי האזור. לפי התכנית, הכנסות המועצה מהפיתוח באזור אמורות לממן, חלקית לפחות, את שיקומו של

הנחל ושימורו. תכנית זו לא אושרה מסיבות שונות. נכון להיום, אין מנגנון מימוני אחר/משלים לתחזוקת ושמירת הנחל וסביבתו.

חופי עמק חפר מהווים כאמור את אחד מנכסי הטבע החשובים הכלולים בשטח המועצה. החופים משתרעים על רצועה שאורכה כ- 7 ק"מ, מפארק השרון (מעט צפונית למכמורת) ודרומה עד חוף התכלת (נקרא גם "בלו-ביי" על שם מלון שבמקום, ונמצא בתחום השיפוט של המועצה) שבשולי נתניה. לחופים אלה מספר יתרונות יחסיים: חופים מגוונים (חוליים וכורכריים) ובעלי ערכי טבע ונוף ייחודיים, שטחים פתוחים קרובים ונגישים לתושבי מטרופולין ת"א וחיפה, מרכז ידע אקולוגי ימי (מכללה ימית, מרכז להצלת יונקים וצבים) ומרכז לספורט ימי.

לאורך רצועה זו מגוון שימושים וייעודים, ביניהם (מדרום לצפון): שטחי יישובים קהילתיים (שושנת העמקים וצוקי ים) שטח ישוב חקלאי (חבצלת השרון), אזור תיירות ונופש (בית הבראה משטרת נעורים), גן לאומי מוצע (חוף נעורים), שטח למוסדות ציבור (הדסה נעורים), שטח ישוב חקלאי (בית ינאי), שמורת חוף (בית ינאי), גן לאומי (נחל אלכסנדר), חוף רחצה בשפך האלכסנדר, שמורת ים (מכמורת), שטח למוסדות ציבור (בי"ס מבואות ים והמכללה הימית), חוף רחצה מכמורת ואזור לתיירות ונופש (שטח מלון מירמאר מצפון למכמורת, חלקו בתחום עמק חפר וחלקו בתחום חדרה).

במצב הקיים, רצועת החוף הינה מקוטעת ומופרעת ע"י בינוי ופעילות אדם. בחופי הרחצה שבתחום האחריות של המועצה (החברה הכלכלית) – מכמורת ונעורים – קיימים מפגעים סביבתיים, כגון מצבורי פסולת על החוף ובדרכי הגישה, בנייה בלתי חוקית בטווח ה- 300 מ' מקו המים ולעתים השימוש במתקנים נעשה באופן החורג מהייעוד המותר.

על בסיס זיהוי הפוטנציאל הרב של רצועת החוף והרצון להגן על משאב טבע זה מפני המשך פגיעה, התכנית ממליצה על **הכנת תכנית כוללת לכל רצועת החוף שבתחום עמק חפר**, ברוחב של לכל הפחות 500 מ' מקו החוף. תכנית זו צריכה לכלול היבטים תכנוניים, לרבות: סקירת תכניות מאושרות החלות על רצועה זו¹³, קידום ההכרזה על גן לאומי חוף נעורים, המלצות להנגשת החוף לכל אורכו, דרכים לשמירה על חופי הרחצה פתוחים ומניעת שימושים חורגים, ועוד. לצד זה, על התכנית לכלול היבטים יישומיים, ביניהם: המלצות להגברת הפיקוח והאכיפה, תיאום מול גורמי שמירת הטבע, פעולות נדרשות לניקוי ושיקום אזורים פגועים, בחינת ההסכמים בין המועצה לזכיינים המפעילים את חופי הרחצה ושיתוף הציבור בהגנה על החופים. וכאן המקום לציין כי קבוצת תושבים בעמק חפר התארגנה זה מכבר לצורך הגנה על רצועת החוף וגיבשה טיוטה של מסמך עקרונות, אשר אותו ניתן לאמץ לתכנית הכוללת.

התכנית ממליצה על שורה של פעולות נוספות אשר יש חשיבות לקדמן לצורך הגנה על השטחים הפתוחים:

- העברת האחריות לשמירה על השטחים הפתוחים שבתוך ובשולי היישובים – להנהגות היישובים ולתושבים והידוק שיתוף הפעולה ביניהם לבין הגורמים המטפלים במועצה;

¹³ לדוגמה: קיימת תכנית מאושרת מן התקופה המנדטורית המייעדת את השטח שבין צוקי ים לשושנת העמקים, לבנייה.

- הגברת האכיפה בשטחים הפתוחים במסגרת חוקי העזר (הדורשים תיקון והתאמה), הוספת תקני פיקוח והקמת מוקד מאוייש לפניות הציבור.
- חינוך לשמירת השטחים הפתוחים באמצעות שילוב נושא זה בתכני הלימוד החל מגיל גן ועד לבית ספר תיכון.

התכנית מדגישה את העובדה כי מימוש החזון של שמירת וטיפוח השטחים הפתוחים בעמק חפר יושג רק באמצעות שילוב כוחות של המועצה יחד עם התושבים.

להרחבה, ראו מסמכי המדיניות בנושאים "[שטחים פתוחים](#)", "[ניהול והתנהלות סביבתית](#)", "[חינוך וחינוך סביבתי](#)"

2.2.7 פיתוח כלכלי

הפיתוח הכלכלי של מרחב המועצה הינו מרכיב מרכזי בתכנית האב. בהמשך לתפיסה שהוצגה לעיל בעניין הצורך לפתח מגורים לטובת אוכלוסייה חדשה והצורך בשלבי הפיתוח בהתאם לפיתוח תשתיות, כך גם יש לשלב עם פיתוח כלכלי. פיתוח משולב זה חיוני על מנת שהמועצה האזורית תוכל להמשיך ולספק היקף ורמת שירותים מוניציפליים ברמה גבוהה לתושבים. זאת לא יהיה ניתן לבצע ללא היקף הכנסות מתאים. לכן התכנית מציעה תמהיל שימושים שיאפשר לתת מענה חלקי לתעסוקה לתושבים ולהבטיח הכנסות עצמיות למועצה, ליישובים ולתושבים על מנת לקיים רשות מקומית מודרנית של אמצע המאה העשרים ואחת.

הפיתוח הכלכלי של המועצה יתבסס על מספר מרכיבים. ענף החקלאות ימשיך לשמש מרכיב כלכלי משמעותי גם אם מבחינת מספר מועסקים תרומתו של הייצור החקלאי קטנה. יתר המרכיבים הם פיתוח אזורי תעסוקה על יישוביים, פיתוח אזורי תעסוקה יישוביים קיימים והסדרת הפעילות הלא חקלאית בדגש על פיתוח התיירות הכפרית. בראיה של פיתוח בר קיימא פיתוחם של אזורי התעסוקה כמנוף לכלכלה המקומית ייעשה תוך בקרה ופיקוח על סוגי התעשיות ומניעת מפגעים. כמו כן מתן אפשרות לקיום פעילות לא חקלאית (פל"ח) ועסקים תיעשה תוך שמירה על אופי, חזות וצביון היישובים, התחשבות בזולת ומניעת הפרעות ומטרדים סביבתיים.

חזון הפיתוח הכלכלי על פי התכנית:

המועצה תמשיך בפיתוחם של אזורי התעסוקה כמנוף לכלכלה המקומית תוך בקרה ופיקוח על סוגי התעשיות ומניעת מפגעים.

המועצה תתמוך בקיום פעילות לא חקלאית (פל"ח) ועסקים בדגש על פיתוח התיירות הכפרית, תוך שמירה על אופי, חזות וצביון הישובים, התחשבות בזולת ומניעת הפרעות ומטרדים סביבתיים.

אזורי תעסוקה ומסחר

תכנית זו באה לעדכן את מדיניות המועצה והיבטה המרחבי. מדיניות המועצה הקודמת הוכנה על בסיס "דר"ח קדמון", כאשר הוכנה ב- 1995 **תכנית אב לריכוז אזורי תעסוקה**. לאור מדיניות התכנון הארצית שנסוגה מד"ח קדמון (ולאור ערכי הקרקע באזור), מוסדות התכנון לא אפשרו יישום בפועל של מרכיבים רבים בתכנית תכנית האב.

התכנית מציעה מערך תעסוקה עתידי שיאפשר למועצה אזורית גדולה שתמנה כ- 60,000 תושבים מגוון מקורות תעסוקה למגוון אוכלוסיות העמק. תעסוקה בסמיכות למקום מגורי התושבים תשפר את איכות חיי התושבים, תפחית את כמות התנועה במרחב ותקטין את ההשפעות הסביבתיות הנובעות מהיוממות – בעיקר ע"י פיתוח תיירות כפרית (ראו בהמשך) וחיזוק ההון האנושי כמשאב.

עקרון מרכזי בתכנית הוא **יצירת שותפויות** אם בין יישובים בעמק ואם בין עמק חפר לרשויות שכנות.

פארקי תעשיות אזוריות/על יישוביות - התכנית מציעה למצות את הפוטנציאל התכנוני הקיים של איזורי התעסוקה בתכניות בנין עיר ופיתוח צמוד דופן. בהתאם לא יפותחו בשלב זה אזורי תעסוקה חדשים עד מיצוי הקיים והמצוי בהליכי תכנון, **למעט הרחבת אזורי תעסוקה קיימים** ופיתוח צמוד דופן וזאת בהתאם למדיניות התכנון הארצית והמחוזית.

על מנת לקיים מערך תעסוקה עתידי לעמק חפר, עד לשנת 2030 יקודמו איזורי תעסוקה חדשים:

- אזור תעשייה/ תעסוקה עתידי ליד מחלף ניצני עוז במפגש כבישים 6/57 (תכנית "שלום 2000").
- הקמתו של אזור שירותים נלווים באחיטוב, על בסיס תחנת הרכבת העתידית באזור.
- אזור תעסוקה משולב עם מרכז תחבורה בסמיכות לצומת בית ליד כמסומן בתכנית אב למרחב נתניה.

מימוש התכנית לאיזורי תעסוקה משמעותו הגדלת שטחי התעסוקה – תעשייה ומסחר מכ - 250,000

מ"ר הבנויים כיום (המהווים אחוז מימוש של כ- 50%, הנחשב **אחוז מימוש גבוה בתחום זה**) להיצע של כ- 890,000 מ"ר. נתון זה מתיחס ל**קיבולת** התכניות - דהיינו להנחה של מימוש 100% מזכויות הבנייה.

תעסוקה מיועדת בפארקים אלה כוללים תעשייה מסורתית, תעשיית הבניין, מרכזים לוגיסטיים וכן שטחים לשירותים הנדסיים עסקיים וקמעוניים, משרדים ומסחר ושטחים למרכזים לוגיסטיים ולתעשייה.

אזורי מסחר - מבחינת **מרכזי מסחר**, אין בתכנית תוספת מרכזים מעבר לאלה הקיימים כיום.

אזורי תעסוקה קיימים בקיבוצים ובמושבים ("כתמים סגולים" בתכניות המתאר היישוביות) – התכנית אינה מציעה תוספות שטחים לאזורים אלה אך מציעה כלים לניצול מיטבי של אזורים אלה בין השאר באמצעות:

- **ניוד זכויות** - קידום מהלך של ניוד זכויות מהנחלות והיישובים לאזור תעסוקה מרכזי (בשלב הראשון מוצע אזור אחיטוב בו מוצע איזור שירותים נלווים, על בסיס תחנת הרכבת העתידית באזור).
- **הפניית עסקים פוטנציאליים ליישובים או לאזור התעסוקה**, יצירת הקשר בין הביקוש לשטחי תעסוקה או ליזמויות לבין **מצאי שטחי התעסוקה המאושרים הקיימים בתחומה** (כדוגמת פארק התעסוקות, אזור תעסוקה יד חנה ועוד)¹⁴.

מבחינה תחבורתית התכנית מציעה פיתוח שבילי אופניים ומערכת היסעים (שאטלים) שיובילו אל אזורי התעסוקה, שיתנו מענה לעיקרון של תעסוקה זמינה ומגוונת, הקרובה למקום המגורים מחד והימנעות משימוש ברכב פרטי, מאידך. בהקשר זה יש לפעול למען הקמת תחנת רכבת באזור התעשייה הקיים.

להרחבה, ראו מסמך מדיניות "**אזורי תעסוקה**"

פעילות לא חקלאית (פל"ח) ותעסוקה ביישובים

התכנית מתייחסת לפל"ח מתוך הבנה והכרה בכך שמחד הפל"ח מהווה מרכיב חשוב ומרכזי בתעסוקה ובפרנסה ומאידך קיים חשש בפגיעה בצביון הכפרי וכי ביישובים עשויים להתפתח אזורי תעסוקה מאולתרים הגורמים למפגעים שונים. כמו כן התכנית מדגישה את העובדה שהסמכות החוקית לאישור או מניעת עסקים להיכנס ליישובים הוא בידי המועצה האזורית.

מדיניות התכנית בתחום הפל"ח היא לסייע בהקמת והסדרת עסקים קטנים ביישובים ובאזורי

¹⁴ ניתוח ראשוני מעלה כי אזור התעשייה הקיים וההרחבה המתוכננת בו מתאימים לקליטת העסקים הקיימים כיום ביישובים, הן מבחינת מיקום, הן מבחינת אופי אזור התעסוקה והעסקים הקיימים בו כיום והן מבחינת היקף השטח הקיים והמתוכנן בו.

התעסוקה, היכולים להתקיים מבלי לפגוע בשטחי המגורים ובפעילויות האחרות. הנחת היסוד היא כי יש לאפשר פעילות לא חקלאית בנחלות, בקיבוצים ובישובים הקהילתיים לפי קריטריונים סביבתיים, חברתיים ואחרים.

תפקיד המועצה היא יצירת תנאים מאפשרים לקיום תעסוקה, לכללה מקומית ותיירות כפרית, הן מבחינת התמיכה המקצועית לוגיסטית, והן בנקיטת עמדה פרו-אקטיבית כולל סיוע לישובים וליזמים פרטיים בקידום הייזמויות. כמו כן תפקידה להסדיר מפגעים ולאכוף את חוקיה.

התכנית תומכת בהסדרה סטטוטורית של הנושא. כיום קיימים ביישובי העמק כ-1,000 עסקים הטעונים רשיון, מתוכם 75% הינם ללא רשיון עסק¹⁵.

התכנית מפרטת סדרת כלים ואמצעים ליישום הכוללים הן כלים סטטוטוריים כגון עידוד ישובים לעריכת תכניות אב / תכניות תקנוניות סטטוטוריות להסדרת נושא הפל"ח בתחומם, כלים מינהליים לרישוי והפעלת העסקים הפועלים בשטח המועצה, הצעות לכלים לטיפול בהשפעות החיצוניות השליליות הקיימות בפל"ח ועוד.

התכנית מציעה כלי חדשני - ניווד זכויות/חלק מהן בנחלה שאינן ממומשות, לאזור תעסוקה מרכזי. הובלת תהליך חשיבתי מול מינהל מקרקעי ישראל, במטרה ליצור תקדים ברמה הלאומית.

להרחבה, ראו מסמכי מדיניות "פל"ח ותעסוקה" ו"אזורי תעסוקה"

תיירות כפרית

חזון התכנית בנושא זה הוא פיתוח התיירות כענף כלכלי מוביל בעמק חפר תוך יצירת תשתית תיירותית על כלל היבטיה (תכנונית, ארגונית ופיזית) בעמק חפר. התכנית מציעה למצב ולמתג את מרחב המועצה האזורית, על בסיס המצאי הרחב והמתפתח של יוזמות תיירותיות, כתווך תיירותי אטרקטיבי וייחודי וכ"עמק ירוק", בעל ערכי מורשת, עמק חקלאי בעל ערכי טבע ונוף מגוונים¹⁶. פיתוח התיירות הכפרית יעשה תוך מניעת מפגעים, עמידה בעקרונות פיתוח בר קיימא ואכיפת החוקים, שמירה וניהול אקטיבי של השטחים הפתוחים בעמק בכלל והשטחים החקלאיים בפרט. המשך קיום החקלאות יאפשר קיום ענף התיירות כענף משלים.

פיתוח התיירות יעשה תוך עידוד שותפויות אזוריות בנושא תיירות הן בין ישובים ותושבים במועצה והן בין המועצה לערים הסובבות.

התכנית רואה בתיירות כפרית כנגזרת מרכזית לפל"ח. על פי תפיסת התכנית, לתיירות לא רק תפקיד כלכלי אלא גם תפקיד חברתי ותפקיד בפיתוח בר קיימא. היא מבוססת על פעילות משקית קיימת ותומכים בה הנוף, אופי האזור והשטחים הפתוחים; היא משתמשת בכוח העבודה הקיים במשק, ובראייה של פיתוח בר קיימא יכולה לתרום לשימור משאבי טבע; היא מהווה מקור הכנסה ומקור תעסוקה משלים לחקלאות, מגבירה השתלבות נשים במעגל התעסוקה ומהווה אפשרות להסבה של חקלאים מתעסוקה חקלאית מלאה לתעסוקה לא חקלאית.

¹⁵ מנתוני מח' רישוי ופיקוח, עמק חפר.

¹⁶ כדוגמת "עמק המעינות- בקעת בית שאן, "תו- העמק" למוצרים המיוצרים בעמק חפר ועוד

התכנית תומכת בהגדרות של תכניות ארציות למרחב כפי שמופיע בתמא/35, תמא/12 (תכנית מתאר ארצית לתיירות) ותמא/13 (תכנית מתאר ארצית לחופים). תמא/35 מגדירה את מרבית שטחו של עמק חפר במסגרת ה"מרקם הכפרי" ומגדירה את אופן פיתוח היישובים הכפריים המצויים בו לרבות שטחי תעסוקה, שטחים לחקלאות ושטחים לתיירות, ובלבד שלא ייפגע אופיו הכפרי-חקלאי הכולל ויישמר ככל האפשר, רצף שטחים פתוחים וחקלאיים.

להרחבה, ראו מסמך מדיניות "תיירות כפרית"

2.2.8 תשתיות ומשאבים

בתחום המועצה האזורית עמק חפר מערכות תשתית ברמה המקומית/אזורית וברמה הארצית. מרחב המועצה המשמש כ"מותניים הצרות" של המדינה נהנה, ובעיקר סובל מכך שלאורכו ולרוחבו עוברות תשתיות רבות:

הכבישים העיקריים הם כבישים 2,4,6,57 וכן כבישים מתוכננים 444 ו-9.

מסילת ברזל – "מסילת החוף" הפעילה ו"המסילה המזרחית" – המתוכננת. למרות זאת אין כיום תחנת רכבת פעילה ותכנית זו מציעה לתקן מצב זה.

כמו כן עוברים בשטח המועצה המוביל הארצי, קווי חשמל (קו 400) - "פרוזדור החשמל" של חברת חשמל, מקביל באופן כללי ל"מוביל הארצי", תחמ"שים (תחנות משנה עיליות), קו הגז הארצי – בתוך הים מול המועצה ורשת סלולרית.

במרחב המועצה מתקנים ברמה המקומית/אזורית: דרכים מקומיות ודרכים חקלאיות, מתקנים לטיפול בביוב, מתקנים לטיפול בבוץ חקלאית (המטב"ח) ומתקן לטיפול בפסולת חקלאית יבשה וגזם מוניציפאלי (בהליכי תכנון) בצמוד למטב"ח. בתחומי המועצה מספר מאגרי מים וקולחין גדולים. תשתיות נוספות הן תחנות דלק, אזורי תעשייה ואתרי נופש וקייט.

חזון התכנית בנושא תשתיות ומשאבים הוא:

המועצה האזורית עמק חפר תפתח את התשתיות בתחומה בצורה מושכלת, הנותנת עדיפות לשימוש במערכות התשתית הקיימות. המועצה תשאף לניצול יעיל ומיטבי של המרחב המפותח ומיזעור הפגיעה בבריאות הציבור ובמשאבי טבע וסביבה (מים, קרקע, אוויר) לצרכי מעבר או הקמה של תשתית חדשה.

העקרון המרכזי של התכנית בתחום זה הוא ריכוז תשתיות וניצול יעיל ומיטבי של המרחב המפותח - יש לנצל בצורה מיטבית את התשתיות הקיימות והשטחים המפותחים כיום, ולשאוף לריכוז תשתיות למתחמים/פרוזדורים מוגדרים, תוך שימוש בתת הקרקע.

עמדת התכנית היא, שהיות ומרחב המועצה עמוס בתשתיות – יש לחזק את מעמדם של המועצה האזורית והישובים בתהליכי קבלת החלטות בכל הנוגע לתשתיות ארציות העוברות/מתוכננות לעבור בתחומה.

עקרונות נוספים לתשתיות ומשאבים:

1. **עמק נגיש: "עמק הולך, עמק רוכב":** חיבור בין יישובי המועצה וביניהם לבין מוקדי חינוך, תרבות וספורט יעשה באמצעות רשת שבילי הליכה ושבילי אופניים בכל רחבי העמק.
2. מתן עדיפות לפתרונות **טיפול מקומיים** לעומת מערכות אזוריות גדולות; שילוב פתרונות למחזור פסולת וביוב ברמה ביתית, יישובית ומועצתית. שאיפה למניעת יצירת פסולת וביוב **במקור** היכן שניתן (טיפול במים אפורים, קומפוסטרים וכיו"ב).
3. **יצירת פתרונות קצה בתחום המועצה** לטיפול בפסולת. הטיפול יכוון במידת האפשר לפסולות המיוצרות בעמק, ולא בפסולות שמקורן מחוץ למרחב המועצה.
4. **בניית תכנית חינוכית מקיפה להעלאת מודעות לחיסכון בצריכת משאבים.** כאמצעי להעלאת המודעות והטמעת הנושא מוצע ליצור תשתית-חינוכית שתעודד דפוסי התנהגות חדשים בקרב תושבי המועצה. לצורך כך, נדרשת הכנת תכנית חינוכית-הסברתית רב גילאית אשר תתייחס לנושאים כגון: חיסכון בצריכת אנרגיה ומים, מיחזור פסולת, שימוש יעיל בתשתיות קיימות ועוד. להרחבה, ראו מסמכי מדיניות "תשתיות ומשאבים", "תחבורה", "ניהול והתנהלות סביבתית" ו"חינוך וחינוך סביבתי".

2.3 מדיניות התכנון החברתי-קהילתי

2.3.1 חזון מדיניות התכנון החברתי-קהילתי

שרותי ציבור איכותיים, מגוונים, זמינים ונגישים, במרחב המשלב פיזית וחברתית את כלל התושבים.

התאמה דינמית לצרכים המשתנים של האוכלוסיה תוך שמירה על הצביון הכפרי.

החינוך בראש סדר העדיפויות, תוך דגש על חינוך סביבתי, אך תוך הטמעת ערכים רבים אחרים.

שימורה, חיזוקה וביסוסה של מורשת עמק חפר על כל מאפייניה הייחודיים.

מדיניות ואמצעים ליישום נושאי החברה והקהילה נקבעה בתכנית בכמה מסמכים שונים: [חינוך וחינוך](#) [סביבתי](#), [אספקת שרותי ציבור](#), [חינוך בלתי פורמלי \(תרבות, נוער, ילדים ותיקים וספורט\)](#), [חברה וקהילה ומורשת העמק ושימור אתרים](#).

2.3.1 חינוך וחינוך סביבתי

התכנית מחזקת את מגוון שירותי החינוך הקיימים כיום בתחום המועצה החל מהחינוך לגיל הרך ועד לחינוך אקדמי.

התכנית תומכת בפיתוח המוסדות האקדמיים הקיימים תוך הבלטת התחומים שבהם יש למועצה יתרון – התחום הימי והתחום הסביבתי. על פי התכנית, המרכזים לחינוך הגבוה במכללת "רופין" ובמכללה הימית "מבואות" ימשיכו להתפתח.

לגבי מערכת החינוך הפורמלית המסופקת על ידי המועצה, קובעת התכנית בין מטרותיה למצב את העמק בתחום החינוך, לספק סביבה לימודית מיטבית המאפשרת קיום מערכת חינוך אינטימית המעודדת קשרים בינ-אישיים בין מורה לתלמידים ובין תלמידים לבין עצמם, לשלב ילדים/תלמידים בעלי צרכים מיוחדים במסגרות החינוך הרגילות, לחבר בין מערכת החינוך הפורמלית למערכת החינוך הבלתי פורמלית שבמרכזה המרכז הקהילתי האזורי ולחנך לאיכות הסביבה.

התכנית אימצה את הערכים של מערכת החינוך כפי שנקבעו לפני מספר שנים עת הוכנה תכנית אסטרטגית לחינוך: ערכים של הומניזם ופולורליזם, ערכים של שוויון הזדמנויות וסולידאריות חברתית, ערכים של דמוקרטיה, ציונות ויהדות המתבטאים במעורבות בקהילה, בעמק ובסביבה, בהזדהות ושייכות לאדמת העמק ומורשתו ובערך של התנהגות נורמטיבית. התכנית מוסיפה ערך נוסף - שמירה על איכות הסביבה ושאיפה לחיים ברי קיימא.

על פי התכנית המועצה האזורית תמשיך לספק את שירותי חינוך חובה – החל מגן חובה ועד לחינוך העל-יסודי, בעוד שהיישובים יספקו שירותי חינוך טרום חובה. בהתאם לעקרון זה גני ילדים יפעלו ביישובים. ביישובים בהם מספר הילדים אינו מצדיק פרוגרמטית הפעלת גן ילדים, השירות יסופק ביישוב שכן.

בתי הספר הינם שירות אזורי המשרת מספר יישובים. התכנית רואה את בית הספר כמוקד חינוכי

וקהילתי. השירות יסופק תוך התחשבות בגורמים שונים כגון המרחק הגיאוגרפי של בית הספר מהיישובים כאשר העיקרון המנחה הוא הימנעות מקווי הסעה ארוכים. בית הספר צריך לספק מענה מקסימלי לילדי עמק חפר ולכן יש לנצל את בית הספר על מתקניו לתחומי החינוך והחינוך הבלתי פורמלי. בכך יותאם פיתוח מערכת החינוך והמרכז הקהילתי האזורי למודל אספקת שירותי הציבור במרחב העמק – מודל אשכול היישובים. בהתאם לכך המועצה תפעל לכך שכאשר תקים מבני ציבור חדשים, היא תשאף למקם ולשלבם במסגרת בתי הספר.

המדיניות בתכנית היא לספק בעמק מוסדות חינוך הנותנים מענה לכלל רצונות תלמידי העמק. בהתאם לכך, המדיניות היא צמצום למינימום של מספר התלמידים מעמק חפר המופנים ללימודים מחוץ למועצה. למרות זאת, יש הכרה שבזרם חינוך הממלכתי-דתי היקף התלמידים אינו מאפשר זאת. כמו כן, לאור הצפי לגידול במספר התלמידים והצורך לאספקת מקום עבורם בבתי הספר שבתחום המועצה, המועצה תשלים את מהלך הוצאת תלמידי חוץ ממערכת החינוך הממלכתית.

מבחינה פרוגרמטית, כיום מוסדות החינוך בבעלות המועצה כוללים 5 מעונות יום, יותר מ- 50 גני ילדים, 7 בתי ספר יסודיים ו- 3 תיכונים בהם מתחנכים כ- 8,500 תלמידים. כמו כן יש כ- 8 מוסדות

לחינוך מיוחד. עבור 60,000 תושבים יהיה צורך ביותר מ- 90 גני ילדים, 8-9 בתי ספר יסודיים וכ- 4 תיכונים אשר ישרתו כ- 13,000 תלמידים.

2.3.2 חינוך בלתי פורמלי (תרבות, ילדים, נוער, צעירים, ותיקים וספורט)

התכנית באה לחזק את המרכז הקהילתי האזורי כגוף המרכזי המספק שירותי חינוך בלתי פורמליים בתחומי הילדים, הנוער, הצעירים, הותיקים, התרבות והספורט.

מטרת העל של המרכז הקהילתי היא יצירת סל שירותים תרבותיים ואיכותיים, אשר ייתן מענה לשכבות הגיל השונות ברחבי עמק חפר.

התכנית מעגנת את שלב הפיתוח הנוכחי הדרוש של המרכז הקהילתי בהקמה ו/או פיתוח מבני ציבור אשכוליים ומועצתיים ומציעה **פרוגרמה למרכזים אשכוליים**.

כמו כן התכנית מציעה הקמת מתקנים מועצתיים ביניהם מרכז נוער מועצתי, מרכז ותיקים מועצתי שנדרשים בטווח הקצר והיכל תרבות בטווח הארוך. רשימת שירותים קהילתיים המוצעים במרכז אשכולי, והרחבה נספת - ראו [פרוייקט לדוגמה במסמך המדיניות המפורט לשירותי ציבור](#).

נוער

על פי הערכה, יש בעמק חפר כיום כ- 7,000 ילדים ובני נוער בגילאי א'-י"ב המהווים כחמישית מכלל התושבים בעמק (כ-36,000). בעמק חפר 5 תנועות נוער, 30 מדריכי נוער הפועלים ביישובים ועוד. אלפי בני נוער משתתפים בפעולות שונות ובמסגרות שונות בגילאים 12 עד 18. בהנחה שבשנת 2030 תמנה אוכלוסית העמק 60,000 תושבים - צפויים כ- 15,000 ילדים ובני נוער בגילאי א'-י"ב.

חזון התכנית לנוער בעמק חפר: הנוער מרגיש שביעות רצון ובטחון כתושב העמק, שותף בתכנית ומוצא מענה תכני, פיזי וארגוני לשלל טעמיו להתפתחותו. הנוער, כקבוצת אוכלוסייה, יהיה מעורב ופעיל בקהילה, ובקידום ויישום עקרונות של פיתוח בר קיימא.

התכנית רואה בנוער העמק כדור העתיד של קהילת עמק חפר אשר ממנו תצמח המנהיגות העתידית. בהתאם התכנית מייעדת השקעה רבה בקבוצת אוכלוסייה זו הן מבחינת התפתחות הנוער והן מבחינת גיוס הנוער כמשאב התורם לקהילה וגם למועצה האזורית.

התכנית תשאף לספק לכלל הנוער על גווניו את מיטב השירותים הנדרשים להתפתחותו האישית, הערכית והפיזית. על פי התכנית פעילויות הנוער יתקיימו לא רק במסגרת תנועות הנוער, אלא גם במסגרות כלליות. תנועות הנוער נתפסות כמסגרות חשובות ביותר המהוות פלטפורמה ארגונית וערכית לפעילות עבור הנוער. אולם התכנית מכירה בכך שהמסגרת התנועתית אינה מתאימה לכלל הנוער וכי יש לספק מסגרת לפעילות נוער שאינה תנועתית.

הפעילות לנוער צריכה להישאר בבסיסה פעילות יישובית-קהילתית כחלק מחיזוק היישובים ולכידותם החברתית. אולם יש במקביל להכיר במגבלות של כמות הנוער ביישובים המחייב פעילות נוער ברמת האשכול והמועצה.

הפרוגרמה של התכנית מתייחסת לצורך במועדוני נוער כולל מרכז נוער מועצתי.

אורח החיים במועצה אזורית משמעו התניידות רבה ולמרחקים יחסית גדולים לצריכת שירותים שונים וקיום חיים חברתיים. הנוער מספיק בוגר להתנייד עצמאית מחד, אך באופן מוגבל לאור היצע דליל של תחבורה ציבורית, והיעדר דרכי גישה נוחות בין היישובים, מאידך. התכנית מציעה פתרונות שיאפשרו לנוער להתנייד ובטחה, במיוחד על רקע מדיניות המועצה באספקת שירותי ציבור באשכולות יישובים.

צעירים

התכנית מציעה לפתח במועצה שירותים ייעודיים לתושבים בגילאי צבא וצעירים. תפיסת התכנית היא שקבוצת הצעירים היא קבוצת אוכלוסייה בעלת צרכים מוגדרים וצרכיה אינם מתממשים תמיד במסגרת המסגרות הקיימות. כמו כן, צעירים רבים בעשור השני לחייהם נמצאים בשלבי עזיבת בית ההורים ושירות צבאי, לימודים ועבודה מחוץ לעמק חפר. התכנית מכירה בחשיבות שמירה על קשר רציף של המועצה והקהילה עם קבוצה זו בבואה בסוף "תקופת הנדודים" להחליט על מקום מגורים עתידי עת יגיעו לשלב של הקמת משפחה, קריירת עבודה וכו'. בנקודת החלטה זו המועצה מעוניינת שתהיה "חזרה הביתה" לגור ואף לעבוד בעמק.

כבר כיום התפתחו ברשויות מקומיות גופים הפועלים לספק שירותים לקבוצות אלה המספקים מגוון שירותים בתחום הסיוע ברכישת השכלה, מקצוע, דיור ומקום תעסוקה. השירות מאפשר גישה נוחה למידע בתחומים שציונו. מרכיב אפשרי נוסף הוא מקום מפגש לפעילות קהילתית, חברתית והתנדבותית.

ותיקים

ציבור הותיקים במועצה ישאר נתח גדול מאוכלוסיית המועצה גם בעתיד. התכנית מניחה שבשנת 2030 כ- 10% מהאוכלוסייה תהיה מעל גיל 60, דהיינו כ- 6,000 תושבים. באופן כללי וכפי שהוצג בנושא המגורים, התכנית מציעה לעודד הקצאת שטחים לשימוש למגורים לותיקים בסוגים שונים של דיור – כפרי גימלאים, דיור מוגן, בתי אבות וכו', כל זאת במטרה לאפשר לתושבי עמק חפר לחיות בכבוד בעמק עד סוף ימיהם. מגמות כלכליות-חברתיות-בריאותיות ימשיכו כך שתוחלת החיים הנושקת כיום לגיל 90 תלך ותגדל ועימה איכות בריאות אנשים אלה. בהתאם, מדיניות התכנית ביחס לותיקים היא התייחסות לקבוצות משנה ביניהם על פי גיל ועל פי מצב בריאותי.

התכנית מציעה לשפר ולגוון עבור הותיקים הצעירים ו/או הבריאים את שירותי התרבות והפנאי וכן לבחון שיתוף אוכלוסייה זו בעבודה הקהילתית ההתנדבותית.

מבחינה פיזית-פרוגרמטית נמצא שחסרים מבני ציבור הבאים לשרת אוכלוסייה זו. התכנית מזהה כי בשונה מקבוצות אוכלוסייה אחרות, אספקת שירותים ברמת האשכול פחות מתאימה והמיקום המועדף לשרת ותיקים הוא ביישוב או ברמת המועצה. בהתאם התכנית ממליצה על מימוש פרוגרמטי של מתקנים חסרים ביניהם היכל תרבות מועצתי ומרכז ותיקים מועצתי.

להרחבה ראו מסמכי מדיניות: "[אספקת שרותי ציבור](#)" וכן "[חברה וקהילה](#)"

ספורט

התכנית מאמצת את עיקרי תכנית האב לספורט שקבעה כמטרת על - הגדלת מספר תושבי העמק המשתתפים בפעילויות ספורט כחלק מתרבות הפנאי. התכנית רואה בנושא הספורט והפעילות הספורטיבית בשעות הפנאי גורם מלכד, מאחד ומחזק את הקשר בין התושבים ובין היישובים. ספורט כדרך חיים ולאורך זמן תורם לקהילה בריאה יותר, לנוער פחות אלים ועוד. בין עקרונות התכנית: הרחבת מעגל המשתתפים בפעילויות בכל שכבות הגיל, פיתוח מתקני ספורט איכותיים באזורים הולמים תוך ניצול שטח הים, הגדלת הנגישות של כלל האוכלוסייה לפעילויות ספורט ועוד.

להרחבה, ראו פרק הספורט במסמך מדיניות: "[חינוך בלתי פורמלי](#)"

2.3.3 חברה וקהילה

התכנית שואפת לגיוון ופולורליזם של התושבים ושל השרותים שיסופקו – הן בסוג השרותים והן במקום בו הם ניתנים. התכנית תומכת בעקרונות אותם מתווה המחלקה לשרותים חברתיים במועצה, ביניהם: יצירת מארג של שותפויות (שירותים ממשלתיים ומועצתיים, תושבים, מגזר שלישי ועסקי), הובלת תהליכים דינמיים המתבססת על מאגרי מידע שיטתיים, פיתוח מנהיגות קהילתית, טיפוח ערך ההתנדבות, פיתוח תוכניות ומענים רחבים למניעה וטיפול בילדים ונוער בסיכון ועוד.

(להרחבה ראו מסמך מדיניות בנושא [חברה וקהילה](#)).

2.3.4 אוכלוסיות בעלי צרכים מיוחדים

חזון התכנית בנושא זה הוא:

העמק וקהילתו יהוו מרחב המשלב חברתית ופיזית את כלל התושבים

זאת, תוך דאגה למילוי צרכיהם של בעלי צרכים מיוחדים גם בתוך קהילתם, וכן דאגה לצרכיהם של בעלי צרכים מיוחדים בכל תחומי החיים – מגורים, תעסוקה, חברה. בהתאם - עמק חפר יהיה מרחב עם הנגשה מיטבית.

התכנית מציעה הקצאות קרקע לדיור ותעסוקה לבעלי צרכים מיוחדים. ככלל נדרשת הכנת פרוגרמה כמותית/פיזית לחישוב היקף הצרכים של בעלי צרכים מיוחדים כיום ובשנת היעד של תכנית האב – 2030 וכן הכנת תכנית רב שנתית להתאמת מבנים ותשתיות קיימות לנגישות לכלל תושבי העמק.

להרחבה, ראו מסמך מדיניות: "[חברה וקהילה](#)"

2.3.4 מורשת העמק ושימור אתרים

התכנית מציעה לשמר, לחזק ולבסס את מורשת עמק חפר על כל מאפייניה הייחודיים, לרבות: שימור אתרים, הרחבת מרכז התיעוד המועצתי וחיזוק ערך ההתנדבות. התכנית מציעה למצב את נושא המורשת כאחד הנושאים המרכזיים על סדר היום במועצה ולשלב בתחומים שונים כגון חינוך, תרבות וחיי קהילה. התכנית רואה חשיבות בהנחלת המורשת לכלל התושבים בעמק ובסביבתו, כך שמורשת עמק חפר תהיה נהירה, מוכרת וידועה לכול.

המרחב הכפרי מאופיין מצד אחד במורשת עמוקה שורשים וערכים, ואורח חיים מודרני מאידך. התכנית רואה חשיבות בשמירת מאפיינים אלה המגדירים את המקום. תפיסת התכנית היא, שהכרות עם השורשים ההיסטוריים של המקום מחזקת את הזהות האישית, היישובית והלאומית. תחושת ההזדהות עם המקום והבית מגבירה תחושות של שייכות ואכפתיות ומעודדת את הרצון לשמור ולטפח אותו.

התכנית מציעה מגוון אמצעים וכלים ליישום כאשר במרכזם הפיכת מרכז התיעוד המועצתי לעוגן בתחום זה. כמו כן מוצעת ראייה מערכתית של מוסדות בתחומים שונים של היסטוריה ומורשת, העוסקים במורשת העמק במערכת החינוך ובחיי התושבים; שימור אתרים לצורכי ציבור, פנאי או מורשת יאפשר לנצל מבנים היסטוריים לשימושי קרקע מודרניים; אבחנה והגדרה של לב היישובים הוותיקים כאזורים לשימור ושיפוץ (כדוגמת מרכז ויתקין, בית יצחק ועוד) בדומה לנעשה במקומות אחרים ישמרו את האופי והאווירה של היישוב ועוד. התכנית ממליצה לחזק את עבודת הועדה לשימור אתרים של המועצה האזורית.

לפרוט – ראו מסמך מדיניות [מורשת העמק ושימור אתרים](#)

2.3.5 התנדבות ומתנדבים

המועצה רואה חשיבות גדולה להפעלת מתנדבים בכל תחומי העשייה, בעיתות חירום ורגיעה גם יחד. לשם כך יפעל רכז מתנדבים, בכפיפות ישירה למנכ"ל המועצה. הרכז יוודא קיומן של רשימות קשר עדכניות וידאג ככל שיתאפשר לטיפוח המתנדבים, הגברת המוטיבציה, איתור ועיבוי אוכלוסיית המתנדבים, איתור צרכים, הדרכות ועוד. המתנדבים ינוהלו במבנה ארגוני הדומה לשלוחות המרכז הקהילתי ("אשכולות"), ובכל מדרגי העשייה - מועצה - אשכול - ישוב.

ברמת המועצה/אשכול תהיה חלוקה ל-7 תחומי עשייה ("מכלולים"): אוכלוסיה ורווחה, תשתיות, לוגיסטיקה ואיכות הסביבה, משאבי אנוש, ביטחון, דוברות ומידע לציבור, חקלאות וחינוך.

לפירוט – ראו מסמך מדיניות [חברה וקהילה](#)

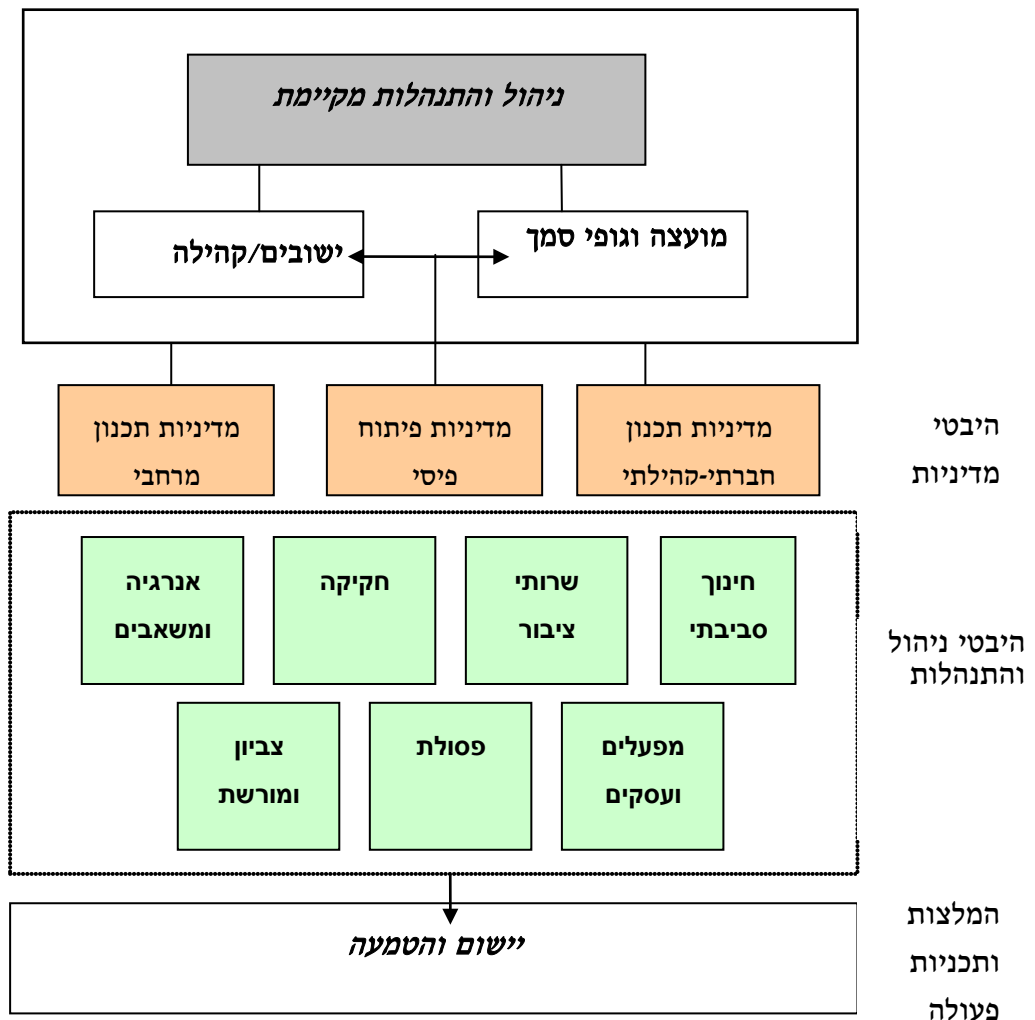
2.4 ניהול והתנהלות סביבתית

2.4.1 חזון ניהול והתנהלות סביבתית בעמק חפר

המועצה האזורית עמק חפר, כמו גם הישובים והתושבים, יפעלו מתוך אחריות ומחויבות לשמירת הסביבה והמשאבים הטבעיים, תוך קידום הטמעתם של ערכים ודפוסי ניהול סביבתיים. קיומם של עסקים בעמק חפר יושתת על קריטריונים ותנאים שקופים לכל ומוסכמים, לצד כלים ומנגנונים למניעה וצמצום של פעילויות מזהמות והסדרת פעילויות אחרות – בתיאום עם גורמי האכיפה והישובים.

2.4.2 עקרונות הניהול הסביבתי בעמק חפר

נושא הניהול וההתנהלות הסביבתית מבטא אולי בצורה הישירה ביותר את הבסיס הרעיוני עליו נשענת התכנית כולה – פיתוח בר קיימא או קיימות. נושא זה נוגע החל בהיבטי מדיניות ועד להמלצות אופרטיביות ליישום והטמעה. בסעיף זה נתמקד באופן התנהלות המועצה והישובים ביחס לסוגיות כמו: פסולת, עסקים ומפעלים, חקיקה סביבתית, אנרגיה ומשאבים וחינוך סביבתי.

הטיפול בנושאי איכות הסביבה במועצה האזורית עמק חפר מתחלק כיום בין מס' גופים: האגף המוניציפאלי במועצה, באמצעות מחלקת תברואה, המחלקה לפיקוח ורישוי עסקים והמחלקה הוטרינרית, אגף החינוך העוסק בהטמעת תכנים סביבתיים בתכניות הלימודים והחברה הכלכלית האמונה על פרויקט הביוב והמטב"ח. גופים מוסדיים נוספים הפועלים במרחב: איגוד ערים לאיכות הסביבה תחנת הכוח חדרה, רשות ניקוז שרון, מינהלת נחל אלכסנדר, איגוד ערים לתברואה שרון צפוני, רשות הטבע והגנים והמשרד להגנת הסביבה.

לצד פעילותם של הגופים המוסדיים, מתקיימת גם פעילות ציבורית של גופים שונים (ועדה ציבורית לאיכות הסביבה, "ידידי כדור הארץ", החברה להגנת הטבע, נאמני נחל אלכסנדר, הועדה לעשיה סביבתית) וכן של מספר ישובים המקדמים פרויקטים באופן עצמאי ו/או בליווי המועצה.

התכנית מנסה לייצר גישה חדשה בכל הנוגע לניהול התנהלות הסביבתית במועצה ביחס למצב הקיים כיום. גישה זו מתבססת על העקרונות הבאים:

- **התנהלות סביבתית מקיימת של המועצה:** בהיותה הגוף המנהל את האזור, על המועצה להוות דוגמה לארגון הפועל עפ"י סדר יום סביבתי. המועצה תפעל בהדרגה להטמעת דפוסי ניהול וערכי סביבה וקיימות במכלול היבטים: תיאום בין מחלקתי, שקיפות ציבורית, שימוש מושכל יותר ב"מוצרי מינהלה", חיסכון באנרגיה, צמצום ייצור פסולת, רכש ירוק ועוד. המועצה תפעל לצמצום המטרדים הסביבתיים באמצעות שימוש בסמכויותיה.
- **התנהלות סביבתית מקיימת של הישובים והתושבים:** לקיחת אחריות מצד התושבים והנהגות הישובים על הנעשה בתחומם בכל הנוגע לחזות, מפגעי רעש, זיהום אוויר ושפכים, פעילות של עסקים שונים, טיפול בפסולת ועוד.
- **שיתוף פעולה מועצה-ישובים:** המועצה והישובים יפעלו בתיאום ובשיתוף פעולה לקידום יזמות ולצמצום מטרדים סביבתיים לסוגיהם, מתוך אינטרס משותף והבטחת איכות החיים הגבוהה גם בעתיד. המועצה תפעל כצינור מקשר בין הפעילות המקומית לבין הפעילות האזורית, באמצעות ייעוץ מקצועי וארגוני, ייזום פרויקטים, איגום משאבים וכן ליווי והנחייה של ישובים וקבוצות תושבים.
- **התנהלות מקיימת של מפעלים ועסקים בתחום המועצה:** העסקים הפועלים במרחב המועצה יתנהלו מתוך אחריות סביבתית, מיזעור פגיעה במשאבי טבע וסביבה ובאוכלוסייה המתגוררת בסמוך, ומתוך שקיפות מלאה. תינתן עדיפות לקליטה ו/או הקמה של מפעלים ועסקים נוספים שאינם גורמים לפגיעה בסביבה ובבריאות הציבור. קליטת עסקים ומפעלים תעשה בהתאם לתקנון/נוהל מוסכם.
- **שימור משאבים:** הקטנת טביעת הרגל האקולוגית של כל תושב, ישוב ומוסד במועצה ויצירה מחדש/הטמעה של ערכים ואורחות חיים מקיימים יותר, כגון: צניעות בכל הנוגע לצריכת מוצרים, לקיחת אחריות סביבתית והפנמת ההשלכות של אורח החיים הנוכחי, אכפתיות ועוד.

התכנית מצביעה על שורה של פעולות וצעדים על מנת להגשים את העקרונות הללו הלכה למעשה. ברמה הפנים-מועצתית, נדרש תהליך של "החלפת דיסקט" או – "שינוי אורחות החשיבה והעבודה". המטרה של תהליך כזה היא לגרום לכל עובדי המועצה להבין שנושא הקיימות קשור גם אליו/אליה וזהו איננו התחום הבלעדי של מחלקת איכות הסביבה. מטרת נוספת: שיפור התיאום בין מחלקות ואגפי המועצה והטמעת נושא הקיימות בתכניות העבודה. בנוסף, ממליצה התכנית על מינוי "רכז קיימות" או רכז "קהילה וסביבה" במועצה – ראו פירוט בהמשך את פרק "[הטמעת תכנית האב](#)".

ברמת התושב והישוב, התכנית ממליצה לקדם מספר מהלכים על מנת להקטין את "טביעת הרגל האקולוגית"¹⁷ ולעודד מעורבות ועשייה קהילתית. בין המהלכים: הקמת ועדות איכות סביבה בישובים, בליווי והנחיית המועצה; ניסוח אמנה יישובית לשמירה על איכות הסביבה; העמקת הפרדת פסולת והרחבת השימוש בקומפוסטרים; חיסכון במים, בייחוד בהשקיית גינות פרטיות וציבוריות; חינוך סביבתי בגנים ובפעוטונים וכן חיסכון בצריכת אנרגיה במבני הציבור בישובים. התכנית ממליצה לבחון את האפשרות לתת תמריצים או הטבות לתושבים/ישובים המטמיעים פרקטיקות סביבתיות, בהתאם לקריטריונים שונים.

יישום גישת הניהול המקיים מדגישה את הצורך בחיזוק הקשר של המועצה עם הישובים והתושבים. בין היתר, יש צורך להמשיך ואף להגביר את פעילות ההסברה בתחום הסביבתי ע"י הפצת עדכונים על הפעילות הסביבתית המתקיימת ע"י/ביוזמת/בתיאום עם המועצה; הפצת מידע רלוונטי לתושבים ולישובים; פרסום ידיעות ומאמרים וכל זאת תוך שימוש בכל ערוצי התקשורת – עיתון המועצה, אתר האינטרנט של המועצה ואתרי הישובים, לוחות מודעות וכיו"ב.

כחלק מיישום התפיסה של שיתוף הציבור בתכנון, יש למסד מנגנון של פרסום/דיווח בדבר תכניות ו/או פעולות מתוכננות בעלות השפעה על הסביבה ועל בריאות הציבור, ולקבוע את אופן מעורבות התושבים הלכה למעשה בדיונים ובתהליכי קבלת ההחלטות. התכנית ממליצה על הקמת תת-ועדות מועצה-תושבים בנושאים סביבתיים מרכזיים (חינוך; תשתיות-תחבורה, תעשייה; נקיון ושמירה על עמק ירוק; חקלאות, מים וביוב, וכיו"ב) ו/או הרחבת הגופים הקיימים (כגון: הועדה הציבורית לאיכות הסביבה, הועדה למיצוב החקלאות).

בתחום המועצה פועלים מספר סוגי עסקים: עסקי פל"ח (פעילות לא חקלאית בנחלה), אשר מרביתם (75% מהם) פועלים ללא רשיון עסק; עסקים כגון: גני אירועים ותחנות תדלוק פיראטיות שרובם ככולם פועלים ללא היתרים; עסקים ומפעלים בפארק התעשייה עמק חפר; וכן – עסקים ומפעלים הממוקמים באזורי התעשייה בקיבוצים.

פעילותם של העסקים לסוגיהם מעוררת מחלוקות קשות בין התושבים ובינם לבין המועצה. לצד ההבנה כי הללו מייצרים תעסוקה והכנסה למועצה ולישובים, מועלות טענות קשות על פגיעה בשטחים הפתוחים, זיהום קרקע ומים, פגיעה בבריאות הציבור והשלכות שליליות נוספות.

¹⁷ טביעת הרגל האקולוגית של אוכלוסייה כלשהי (מאדם יחיד ועד מדינה שלמה) היא יחידת השטח הפעיל מבחינה ביולוגית שכולו מנוצל על מנת לספק את המשאבים לאותה אוכלוסייה ולקלוט את כל חומרי הפסולת שלה בטכנולוגיות בהן האוכלוסייה משתמשת (ראו לדוגמה מאמר של ד"ר ליה אטינגר בקישור: http://www.climaton.co.il/Article_Details.asp?Article_Id=1211)

תפיסת הקיימות מנסה, כידוע, ליצור איזון בין הצורך בפיתוח כלכלי לבין הצורך בהגנה על משאבי טבע וסביבה. מדיניות התכנית, בהתאם לכך, היא להציע עקרונות מנחים וכן דרכים וכלים אשר יצמצמו ככל שניתן את ההשפעות השליליות של העסקים והמפעלים.

העקרונות המנחים:

- **"חובת המניעה"** – באחריות המועצה וכל בעל עסק בעמק חפר לנקוט בכל האמצעים על מנת למנוע מפגעים סביבתיים הן בתהליך הקמת העסק (במקרה של עסקים חדשים) והן בתפעולו השוטף.
- **"המזהם משלם"** - על בעלי ו/או מנהלי העסקים והיזמים הפועלים בתחום המועצה תהיה מוטלת האחריות לשאת בעלויות התיקון והשבת הסביבה לקדמותה במקרה של נזק או פגיעה בסביבה ו/או בבריאות הציבור.
- **נטל יזמים סביבתי /"מס פיתוח"** – מיסוד מנגנון פיצוי בגין פגיעה בסביבה או הכבדה על התשתיות הציבוריות באמצעות מטלות סביבתיות שונות, כמו: גינון, שילוט, טיפוח שטח ציבורי פתוח קיים או חדש, הקמת גן משחקים וכיו"ב.
- **הפרדת שימושים** – במידת האפשר, הוצאה של עסקים בעלי פוטנציאל זיהום הממוקמים בסמיכות לאזורי מגורים - לאזורים מתאימים.

התכנית מצביעה על הצורך לחזק ולתגבר את מערך הפיקוח והאכיפה של חוקי הסביבה, בייחוד על עסקים ומפעלים הפועלים בשטח המועצה. במסגרת זו, יש לבחון הוספת תקני פיקוח למחלקה לפיקוח ורישוי עסקים במועצה על מנת להגביר את הנוכחות בשטח ולטפל במספר רב יותר של עסקים המוגדרים כ"עברייני סביבה". לחילופין או בנוסף, יש לבצע מדי תקופה ריענון או עידכון סמכויותיהם של הפקחים ושל מוקד פניות הציבור. חוק האכיפה הסביבתית¹⁸ אשר יכנס לתוקפו בקרוב יאפשר הרחבת סמכויותיהם של הפקחים וכן הגדלת הקנסות והפנייתם לקופת המועצה. כספים אלה יוכלו להצטרף ב"קרן שיקום" שתיועד לטיפול במפגעים סביבתיים וזיהומים. המלצה נוספת, המתבססת על המפגשים שהתקיימו עם בעלי תפקידים בגופים הסביבתיים היא להגביר את התיאום ושיתוף הפעולה בינם לבין המועצה. אמנם, קיימת בין הגופים חלוקת אחריות מבחינת הטיפול בסוגי העסקים ובנושאים סביבתיים בכלל, אך עדיין נדרש תיאום ולו לשם החלפת מידע, התייעצות ואיגום משאבים.

עוד ממליצה התכנית על מיסוד מנגנון בדיקה לגבי מפעל או עסק שיהיה מעוניין להתמקם בפארק התעשיות או באחד מאזורי התעשייה בקיבוצים. לגבי מפעלים או עסקים קיימים ביצוע בדיקות תקופתיות לרבות: עמידה בתנאי רשיון העסק, עמידה בתקנות הפליטה וכיו"ב.

להרחבה, ראו מסמך מדיניות ["ניהול והתנהלות סביבתית"](#)

¹⁸ חוק הרשויות המקומיות (אכיפה סביבתית-סמכויות פקחים), התשס"ח – 2008.

איכות הסביבה ומערכת החינוך

תפיסת התכנית היא שמערכת החינוך היא כלי מרכזי לחינוך סביבתי ולהטמעה של קיום חיים "מקיימים". כיום יש פעילות רבה בנושא החינוך הסביבתי אך אין ראייה כוללת ואינטגרטיבית. התכנית מציעה שהמועצה תספק את המסגרת הרחבה התומכת בערכים הראויים לקידום, וכן תסייע בתחום הארגוני-לוגיסטי ובתמיכה כלכלית. התכנים להטמעה ישארו בידי הגופים ב"שטח" - במוסדות החינוך, ביישובים ובגופים וולנטריים הפעילים בנושא. בנוסף המועצה תפעל לקיום פעילות מועצתית באמצעות אגפיה ומחלקותיה השונים.

להרחבה, ראו פרק "חינוך וחינוך סביבתי"

3. הטמעת תכנית האב

בכדי שהתכנית תצא אל הפועל צריכים להתקיים שני תהליכים - אחד קצר טווח והשני לטווח ארוך. לטווח הקצר - יש להביא את התכנית לידיעתם של כל המעורבים בהכנתה ולאשרה במוסדות הרשמיים של המועצה.

בטווח הארוך, על המועצה לקחת על עצמה את המשך התהליך, הכולל יישום התכנית ועדכונה.

א. צעדים מומלצים לטווח הקרוב: "העברת שרביט ניהול תהליך" היישום מצוות התכנון - למועצה :

פעולות לביצוע:

4. אישור עקרונות התכנית ע"י הנהלת המועצה

5. פרסום התכנית המלאה והמלצותיה באינטרנט

6. מפגש ציבורי מסכם

4. אישור התכנית בהנהלת ומליאת המועצה והגדרת סדרי העדיפויות

ב. מעקב אחר היישום:

בכל מסמכי המדיניות שנכתבו, 15 במספר, מפורטים התהליכים, הפרויקטים המוצעים והגורמים המעורבים במועצה לקידום ויישום מדיניות התכנית.

בהתאם לאמור במסמכים, להלן מתווה מעקב וביצוע אחר יישום ועדכון התכנית:

א. מנהלי מחלקות ואגפי המועצה – יטמיעו את הנושא ביעדים המחלקתיים, בתכנית התקציבית ובתכנית העבודה השנתית- באחריות מנכ"ל המועצה.

ב. צוות ה"קוורטט" (ראש המועצה, סגן ראש המועצה, מנכ"ל המועצה וגזבר המועצה) – יבצע אחת לרבעון מעקב מול מנהלי המחלקות והאגפים על אופן התקדמות יישום תכנית האב וידווח על כך להנהלה. הצוות יציג בפני ההנהלה את המלצותיו, בדבר סדרי עדיפויות והשלכות תקציביות.

ג. ההנהלה – תאשר/תתייחס/תתקן את הגדרת סדרי העדיפויות ותכנית ההטמעה השנתית. ההנהלה

גם תאשר הקצאה תקציבית במידת הצורך.

ד. עידכון נתוני התכנית – **כל מנהלי האגפים** יעיינו במסמכי התכנית הרלוונטיים לאגפיהם מדי חצי שנה, ויהיו אחראי לעדכן את נתוני התכנית בהתאם.

ה. עידכון הציבור - **באחריות מנכ"ל המועצה** להוציא לפחות עידכון חצי שנתי לציבור על אופן יישום התכנית - באתר האינטרנט, בעיתון המועצה ולוועדים המקומיים. במידת הצורך יפורסמו עדכונים שוטפים. מומלץ להוציא עידכון שנתי בחוברת סל השרותים של המועצה.

ו. לאור חשיבותו של נושא הקיימות והיותו שזור בכל פרקי תכנית האב, הן ברמת פעילות המועצה והן ברמת היישובים, מוצע לשקול הגדרה מחדש של האגף המוניציפאלי ולהגדירו לנושא זה במועצה - **"אגף קיימות" או "אגף איכות הסביבה וקיימות"**.

אגף זה יטמיע את המלצות מסמכי המדיניות אחד לאחד, על פי האמור במסמכי המדיניות בכלל, ובפרק ההתנהלות הסביבתית בפרט.

האגף ירכז את נושא האכיפה הסביבתית, פעילות הוועדה לאיכות הסביבה, הוועדה החקלאית ונושא התיירות הכפרית/אקולוגית. אגף זה יפעל בתאום ושיתוף עם כל אגפי המועצה, ובפרט - מחלקת ההנדסה והתכנון, אגף החינוך והמרכז הקהילתי.

ז. מומלץ לשקול להגדיר למחלקת ההנדסה תפקיד ברור של **תכנון אסטרטגי ומידע**, שמטרתו ריכוז, תאום ויישום נושא תכנון ארוך טווח, עידכון נתוני תכנית האב (ראו ס' ד' לעיל), שיתוף הציבור בתכנון ותאום עם משרדי הממשלה הרלוונטיים.

ח. מומלץ להגדיר תפקיד נוסף לעובדת קהילתית במחלקת השרותים החברתיים - **רכזת סביבה וקהילה**, שתעבוד בתאום עם אגף הקיימות ותעסוק בעידוד שיתופי פעולה ובסיוע למתנדבים בתחומי איכות הסביבה והקיימות.

[חזרה לתחילת המסמך המתמצת](#)

[למפתח מסמכי התכנית](#)

להערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

המשרד להגנת הסביבה
وزارة حماية البيئة
Ministry of Environmental Protection
שלום עם הסביבה

תכנית אסטרטגית לפיתוח בר קיימא

מועצה אזורית עמק חפר

חלק שני:

מסמכי מדיניות מפורטים

מאי 2010

[לחזרה לתמצית תכנית האב](#)

[לחזרה לתחילת המסמך](#)

[לרשימת מסמכי התכנית המפורטים](#)

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
קלאות ושטחים קלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

ניהול והתנהלות סביבתית בעמק חפר

(מסמכי מדיניות משיקים: תשתיות ומשאבים, חינוך וחינוך סביבתי, שטחים פתוחים, קלאות ושטחים קלאיים, פל"ח ותעסוקה ביישובי המועצה).

חזרה למפתח מסמכי התכנית לחזרה לתמצית תכנית האב

תוכן המסמך

1. מבוא
2. הטיפול בנושאי איכות הסביבה בעמק חפר
3. פעילות של גופים סביבתיים מוסדיים.....
4. פעילות ציבורית ופעילות בישובים
5. עסקים בעמק חפר: סקירת המצב הקיים והשלכות סביבתיות
6. פסולת בעמק חפר: דרכי הטיפול ובעיות עיקריות.....
7. חקיקה סביבתית
8. שפכים.....
9. מטרדים בישובים
10. חינוך סביבתי פורמאלי ובלתי פורמאלי
11. חזון, מטרות ויעדים
12. עקרונות מדיניות.....
13. המלצות ליישום ופרוייקטים להטמעה.....

1. מבוא

נושא המסמך כולל התייחסות למספר תחומים:

- **ההיבט הארגוני** – ניהול, פיקוח ואכיפה ופעילות סביבתית בישובים.
 - **עסקים ומפעלים בעמק חפר** - ההשלכות הסביבתיות.
 - **מטרדים סביבתיים בישובים**.
 - **טיפול בפסולת**. הטיפול בשפכים נסקר במסגרת הפרק העוסק בתשתיות ומשאבים.
 - **חקיקה סביבתית**.
 - **אנרגיה ומשאבים** – סקירת המצב הקיים נעשתה במסגרת מסמך המדיניות העוסק בתשתיות ומשאבים. במסמך זה ישנה התייחסות לנושא בסעיפי עקרונות המדיניות והמלצות.
 - **חינוך סביבתי** – התייחסות רחבה ניתנה במסמך המדיניות "חינוך וחינוך סביבתי".
- ההתייחסות לתחומים השונים הנסקרים במסמך זה הינה בשלוש רמות: מועצה, ישובים ותושבים.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

2. הטיפול בנושאי איכות הסביבה בעמק חפר

הטיפול במסגרת המועצה

הטיפול בנושאי איכות הסביבה במועצה מרוכז בידי האגף המוניציפאלי. לאגף משויכות מספר מחלקות העוסקות בתחומי איכות הסביבה:

- **מחלקת תברואה, איכות הסביבה ומים.** תחומי העיסוק של המחלקה: פינוי אשפה ופסולת, ריסוסים למניעת יתושים ומזיקים שונים, בניית מרכזי פסולת גושית במקום המזבלות שבפאת היישובים, קישור בין המועצה למשרד לאיכות הסביבה בנושאים של זיהום אוויר, מים, רעש ומפגעי סביבה אחרים, בדיקת מי הים והבריכות בעונת הרחצה, ביקורת בעסקי מזון, אספקת המים בשכונות ובאזור התעשייה, מתן ייעוץ והדרכה ליישובי המועצה, טיהור נחל אלכסנדר, ועוד.
- **המחלקה לפיקוח ורישוי עסקים.** היחידה עוסקת בכל תחומי הפיקוח הרלבנטיים ואחראית על אכיפתם של חוקים שונים בתחומי היישובים: חוק העזר לאיכות הסביבה לעמק חפר, חוקים ראשיים הקשורים לאיכות הסביבה, תברואה ורישוי עסקים וחוקים נוספים.
- **המחלקה הוטרינרית.** תחומי פעילות המחלקה העיקריים הינם מלחמה בכלבת (חיסון כלבים, סימון כלבים בשבבים, פיקוח ולכידה), אכיפת חוק צער בעלי חיים, בדיקות משנה של בשר המוכנס למועצה למפעלים או חנויות, רישוי עסקים סוג ה' (אישור ובדיקת רפתות, לולים, דירים, אורוות, חנויות ומפעלים ליצור ומכירת מזון מן החי), טיפול בפסדים (סילוק פגרי בעלי חיים לפי הנחיות המשרד לאיכות הסביבה), ביקורות בבתי אוכל (מסעדות, אולמות שמחה וחדרי אוכל), פיקוח על מכירת תכשירים וטרינריים (תרופות ותכשירים לבעלי חיים).

בנוסף על האחראיות על תחומים אלה, האגף מופקד גם על תיאום השירותים השונים עם איגוד ערים לאיכות הסביבה חדרה ועם המשרד להגנת הסביבה במחוז מרכז.

אגפים וגופים נוספים העוסקים בנושאי סביבה במועצה:

- **אגף החינוך** האחראי על נושא החינוך הסביבתי והטמעת תכני סביבה בתכנית הלימודים;
- **החברה הכלכלית** המנהלת את פרויקט את הביוב ומעורבת בפרוייקט המטב"ח (מתקן לטיפול בבוצה חקלאית).

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

3. פעילות של גופים סביבתיים מוסדיים

חזרה לתחילת מסמך ניהול והתנהלות סביבתית

בנוסף לפעילות המועצה, פועלים בעמק חפר שלושה גופים מוסדיים העוסקים באיכות הסביבה: איגוד ערים לאיכות הסביבה חדרה, המשרד להגנת הסביבה, מחוז מרכז, רשות ניקוז שרון.

איגוד ערים לשמירת איכות הסביבה, תחנת הכוח חדרה – גוף סטאטוטורי המהווה התארגנות אזורית של הרשויות הנמצאות ברדיוס של כ-30 ק"מ מתחנת הכוח - ברובו במישור החוף הצפוני, מגבולה הדרומי של חיפה ועד לכפר יונה, נתניה. כיום חברות באיגוד 17 רשויות. כיום, פעילות האיגוד בעמק חפר מתמקדת בעיקר בפיקוח על מפעלים ואכיפה וכן במתן תנאים ובהליכי אישור של עסקים המבקשים להוציא רישיון עסק. בסמכות האיגוד לטפל בעסקים בעלי השפעות מקומיות (קטגוריה C). האיגוד מפעיל מספר תחנות ניטור בעמק ואף מעורב בצורה אינטנסיבית בנושא הטיפול בשפכים. בעבר היה האיגוד מעורב בפעילות בנושא חינוך סביבתי. **המשרד להגנת הסביבה – פעיל באמצעות אנשי המקצוע במחוז מרכז.** עוסק בתחומים כגון: פיקוח ואכיפה על מפעלים ועסקים, מעורבות בתכניות בעלות השלכות סביבתיות, שיתוף פעולה עם המועצה באיתור פתרונות לבעיות סביבתיות וכן מתן סיוע ותמיכות במסגרת "קולות קוראים" לפרוייקטים שונים.

רשות ניקוז שרון – גוף סטאטוטורי האחראי להחזקה, תכנון, שיקום והסדרה של הנחלים שבתחומו. בתחום רשות ניקוז השרון שלושה נחלים מרכזיים: נחל חדרה, נחל אלכסנדר ונחל פולג. סה"כ שטח של כ- 610,000 דונם בתחום הקו הירוק. רשות ניקוז השרון מהווה גורם דומיננטי בכל הנוגע לשיקום נחל אלכסנדר. הרשות חברה ב"מינהלה לשיקום נחל אלכסנדר" ושותפה (לעיתים גם מובילה) בתכנון, בתקצוב ובהקמה של פרויקטים שונים בנחל.

בנוסף, פועלת בעמק חפר מינהלת לשיקום נחל אלכסנדר בראשות ראש המועצה האזורית, ובשיתוף המשרד להגנת הסביבה, משרד החקלאות, רשות הטבע והגנים והקרן הקיימת לישראל.

גוף מוסדי נוסף הוא איגוד ערים השרון הצפוני לתברואה שרון צפוני שהוקם בצו שר הפנים בשנת 1980. האיגוד הוא התארגנות אזורית של הרשויות הנמצאות בחלק הצפוני של אזור השרון הכולל כ- 400,000 נפש. הרשויות החברות באיגוד הן נתניה, רעננה, מועצה אזורית עמק חפר, מועצה אזורית לב-השרון, מועצה אזורית חוף-השרון, מועצה מקומית כפר-יונה, מועצה מקומית אבן-יהודה, מועצה מקומית קדימה-צורן, מועצה מקומית פרדסיה, מועצה מקומית זמר ומועצה מקומית תל-מונד. מטרתו של האיגוד היא שמירה על רמה נאותה של איכות הסביבה ואיכות החיים בתחום השפעת הנחלים ומאגרי המים הקיימים בתחום האיגוד.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

4. פעילות ציבורית ופעילות ביישובים

פעילות ציבורית:

במועצה קיימת ועדת איכות סביבה סטאטוטורית לצידה פועלת ועדה ציבורית רחבה המונה למעלה מ-30 איש והעוסקת במגוון נושאים, כגון: נחל אלכסנדר, מיחזור וטיפול בפסולת חקלאית, טיפול במזהמים ומניעתם, ועוד. הוועדה מתכנסת מעת לעת ופועלת בשיתוף פעולה עם המועצה. תורמת להנעת תהליכים חשובים באזור ולהטמעת היבטים סביבתיים בתהליכי קבלת ההחלטות.

פעילות ציבורית נוספת מתקיימת ע"י "נאמני נחל אלכסנדר" – קבוצת מתנדבים תושבי העמק, רובם אנשי חינוך, שמסייעים בהטמעת שיקום ושימור הנחל, בהדרכות לציבור המבקרים ובהטמעת תכנים בתכנית הלימודים.

ארגון "ידידי כדור הארץ המזרח התיכון" מוביל פעילויות בבתי הספר בעמק חפר במסגרת פרויקט "מים ושכנות טובה". התכנים: חשיבה ירוקה, שימוש חוזר ומיחזור (לרבות מיחזור מים), בניה ירוקה וניהול מושכל של משאבי המים. מתבצעת גם פעילות של מבוגרים ("ידידי העמק"), כגון: תכנית ירוקה, שביל שכנים וכן מפגשים עם האוכלוסייה הערבית השכנה.

פעילות ביישובים:

במספר מצומצם של יישובים קיימות ופועלות ועדות איכות סביבה/ועדות חזות יישוביות. בחלק מהיישובים מתקיימת פעילות סביבתית יזומה (למשל – ביטול השימוש בשקיות ניילון בקיבוץ מעברות; פעילות בנושא מיחזור בבת חפר, הוועדה לעשייה סביבתית, ועוד).

מספר מצומצם יחסית של יישובי המועצה (דוגמת קיבוץ בחן וגבעת חיים איחוד) הסדירו בתכניות המתאר שלהם (תב"עות) את הטיפול במטרדים סביבתיים בצורה של הנחיות למיקום מפעלים ועסקים ומיזעור מפגעים¹⁹.

5. עסקים בעמק חפר: סקירת המצב הקיים והשלכות סביבתיות

לתחילת מסמך ניהול והתנהלות סביבתית

על פי רישומי מחלקת הגבייה של המועצה האזורית עמק חפר, קיימים בתחומי המועצה למעלה מ-1,300 עסקים, חלקם הגדול בתחומי היישובים וחלקם במסגרת אזורי תעסוקה/תעשייה ומסחר. שיעור העסקים הנמצאים באזורי תעסוקה ומסחר מוסדרים עומד על 15%-25% והיתרה בתחומי היישובים.

עסקים ופעילות לא-חקלאית ביישובי המועצה

בקטגוריה זו נכללים שני סוגים של פעילויות:

- פעילות לא-חקלאית (פל"ח) בנחלות. בקבוצה זו ניתן למנות עסקים כגון: מסעדות ובתי קפה,

¹⁹ ראו לדוגמה: תכנית מס' עח/מק/70/10: שינוי פריסת ייעודי הקרקע בקיבוץ בחן.

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	--

משרדים, חנויות, סדנאות ועוד.

- עסקים ביישובי המועצה שאינם מוגדרים כפל"ח כדוגמת תחנות תדלוק וגני אירועים²⁰.

שני גורמים עיקריים הביאו להתפתחות עסקים ביישובי המועצה האזורית עמק חפר:

הגורם האחד - המועצה האזורית עמק חפר נמצאת במרכז הארץ, בנגישות גבוהה יחסית לריכוזי האוכלוסייה הגבוהים במטרופולין תל אביב וחיפה. הצביון הכפרי המאפיין את המועצה מהווה יתרון ומוקד משיכה לאוכלוסייה עירונית, אשר מחפשת מוקדי בילוי ופנאי מחוץ לכרך העירוני.

הגורם השני - השינויים בענף החקלאות - ענף תעסוקה מרכזי עבור חלק גדול מתושבי המועצה בעבר, הביאו בהדרגה להקטנת מספר המועסקים ונטישה של חלקות משפחתיות. כתוצאה מכך, מספר לא מבוטל של תושבים וישובים, נאלצו לחפש לעצמם מקורות הכנסה חליפיים או משלימים, תוך שימוש או התבססות על התשתיות הקיימות במשקים החקלאיים.

נכון להיום, הפל"ח מהווה עובדה קיימת ברוב יישובי המועצה. כיום קיימים כ-1,000 עסקים הטעונים רישיון, מתוכם 75% הינם ללא רישיון עסק²¹. הסיבות העיקריות לאי הסדרת הפעילות בצורה חוקית הן תכנוניות וכלכליות: הצורך לבצע שינוי ייעוד של הקרקע, שהינו הליך מורכב, לעיתים ארוך ויקר, ותשלום דמי היוון למינהל מקרקעי ישראל בשיעור של 91% מערך הקרקע עבור השימוש החדש שנעשה בה.

ההיבט הסטטוטורי²²:

המועצה האזורית עמק חפר ניסתה להסדיר את הנושא באמצעות תכנית מתאר מקומית. למועצה **תכנית מתאר לפעילות לא חקלאית (עח 200 / 21)** שמטרתה להסדיר פעילות יצרנית שלא למטרות חקלאיות. התכנית אינה מתייחסת לכלל יישובי המועצה ותחולתה על כל האזורים המוגדרים כ"אזור חקלאי מיוחד מושב". היא מדגישה את הצורך בצמצום מפגעים סביבתיים וחזותיים. התכנית אושרה בשנת 2001. היא מגדירה בתקנון התכנית פרק זמן של 5 שנים במהלכו ניתן לאמץ את עקרונותיה ולהסדיר את הפעילויות הלא חקלאיות בנחלה.

השלכות סביבתיות עיקריות:

באופן כללי, פעילותם של העסקים ביישובים ובסביבתם גורמת, או עשויה לגרום למפגעים שונים, ביניהם:

- זיהומי קרקע ומים, אשר יכולים להיגרם כתוצאה מהתנאים הבאים: אי-חיבור למערכת הביוב המרכזית ביישוב, פתרונות "פיראטיים" בצורה של בורות ספיגה או הזרמה ספונטאנית לנחלים ותעלות, פגיעה במערכת הביוב המוסדרת כתוצאה מהזרמה של חומרים שאינם ברי-טיפול במערכת השפכים הביתיים, וכי"ב.

²⁰ במסמך המדיניות העוסק בנושא "פל"ח ותעסוקה ביישובי המועצה" מפורטים נתונים הנוגעים לפריסת העסקים במרחב ולשטח הממוצע

²¹ מנתוני מח' רישוי ופיקוח, מוא"ז עמק חפר.

²² לפירוט נוסף של ההיבט הסטטוטורי ראה בדו"ח המצב הקיים, בפרק העוסק בכלכלה ותעסוקה.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

- זיהום אוויר כתוצאה מתנועת כלי רכב בתוך או בסמוך ליישובים בהם קיימים עסקים שונים.
- פגיעה נופית-חזותית כתוצאה מכך שחלק מהעסקים בנויים בצורה מאולתרת, בחוסר התאמה או אחידות עם הבינוי ביישוב, ובאופן הגורם למטרדים בסביבה הקרובה כתוצאה מתשתית לא מתאימה (מצבורי פסולת, דרכים וחניות פיראטיות, וכיו"ב).
- מפגעי רעש וריח הנגרמים כתוצאה מפעילות של מבקרים או פעילות בנייה/הרחבה של העסקים.
- בעיות תברואתיות הנגרמות מהעדר הסדרה של שפכים ופסולת.
- פגיעה אקולוגית בבתי גידול ובשטחי מחייה של בעלי חיים כתוצאה מכך שחלק מן העסקים בנויים בשטחים פתוחים בשולי היישובים.

כאמור, בנוסף לפעילות הלא-חקלאית ביישובים, קיימים גם עסקים נוספים שפעילותם גורמת למפגעים סביבתיים:

- **גני אירועים** – למעט גן אירועים אחד במשמר השרון, שאר גני האירועים במועצה אינם חוקיים ובהוראת משרד הפנים החלו במועצה לנקוט בהליכים לסגירתם.
- ההשלכות הסביבתיות שגורמים גני האירועים דומים לאלה שצוינו בהקשר של הפל"ח, אם כי בהיקף גדול הרבה יותר לאור העובדה שמדובר בשטחים גדולים יותר ובפעילות המושכת מספר רב של מבקרים בכל אירוע.

תחנות תדלוק – בתחומי עמק חפר קיימות 17 תחנות תדלוק ביישובים ושש תחנות תדלוק על כבישים ראשיים בתחומי המועצה. פריסת תחנות התדלוק לאורך הכבישים הראשיים אינה אחידה. נייר עמדה שפורסם ע"י החברה להגנת הטבע "תכנון תחנות תדלוק ומרכזי מסחר באזורים הכפריים ובשטחים הפתוחים" (2002) הצביע על היקף התופעה, הבעיות וההשלכות. במסמך נעשתה אבחנה בין "תחנות ציבוריות", "תחנות פנימיות" ו"תחנות פיראטיות". לצד תחנות התדלוק, בעיקר אלה הפיראטיות, קיימים גם מיכלי דלק.

ההשלכות הסביבתיות העיקריות של תחנות התדלוק:

למעשה, כל תחנת תדלוק בשטח הכפרי או הפתוח היא מקור פוטנציאלי לפגיעה סביבתית. הבעיות העיקריות:

- א. איום על איכות המים והקרע כתוצאה מדליפות ממכלי הדלק למי התהום.
- ב. פליטה של מזהמי אוויר מכלי רכב.
- ג. כירסום בשטחים הפתוחים כתוצאה מהקמת מוקד פיתוח חדש ומשיכת שימושים נוספים.
- ד. פגיעה נופית.
- ה. בטיחות הציבור (תקני בטיחות, כיבוי אש, מרחק מינימאלי מבתי מגורים וכיו"ב).

קיומן של תחנות התדלוק ביישובי עמק חפר (כמו גם ביישובים כפריים אחרים) זכה בשנים האחרונות

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

לביקורת נוקבת מצד רשויות האכיפה (המשרד להגנת הסביבה) וארגוני הסביבה. על מנת להתמודד עם הבעיה בצורה יסודית ומקיפה, נדרשת התמודדות עם שתי שאלות מרכזיות:

- 1) מהי התועלת הציבורית מקיום התחנות ביישובים לעומת העלות הסביבתית?
- 2) מהי ההצדקה להמשך קיומן והפעלתן של התחנות ביישובים? אילו צרכים הן ממלאות ועבור מי?

דילמות וקונפליקטים הקשורים לפעילות העסקים בעמק חפר

פעילות העסקים ביישובי המועצה מציבה שני קונפליקטים עיקריים:

- 1) מצד אחד - רצון לקרב "פעילויות עירוניות" לכפר כמענה לצרכים של מבקרים אך גם של תושבים, ומצד שני - רצון להרחיק פעילויות אלה או להעדיפם בעיר על מנת לשמור על הצביון הכפרי.
- 2) הצורך באכיפה ועמידה בתקנים מול צרכי התושבים והיישובים (פרנסה, תעסוקה) והמועצה (הרחבת בסיס המס המוניציפאלי).
- 3) מציאת איזון בין איכות חיים הנובעת ממגורים במרחב הכפרי, ובין אספקת רמת שירותים טובה במרחק סביר.

קיימת הבנה והכרה בתפקיד שהפל"ח ממלא בנוגע לצורך בתעסוקה ובפרנסה. עמדת המועצה: לנהוג בזהירות וברגישות כלפי הנושא. העסקים מספקים פרנסה ומשלמים ארנונה למועצה (ישנם עסקים שאינם טעוני רישיון עסק אך משלמים ארנונה ולהפך). המועצה אף לא נכנסת לשיקולים של איזה עסק יפעל ואיזה לאו. העיקרון המרכזי: העדר מטרדים לסביבה ולתושבים.

מול שיקולים אלה, קיים חשש מהתגברות המגמה הקיימת, קרי: התפתחות אזורי תעסוקה מאולתרים ביישובים הגורמים למפגעים שונים אשר בנוסף להשלכות הסביבתיות, יגרמו לאובדן או הרס הצביון הכפרי המייחד את עמק חפר מהיישובים העירוניים הסובבים אותו.

הליך רישוי עסקים במועצה

הסמכות החוקית למתן רישיון עסק, מצויה בידי של ראש הרשות בלבד. מחלקת רישוי עסקים מהווה את הגורם המתווך בין בעל העסק לגורמים המאשרים המקצועיים הרלוונטיים (ועדה לתכנון ובניה, כיבוי אש, הגנת הסביבה, בריאות וכו').

ההליך הרשמי קובע, כי על בעל העסק להגיש בקשה לרישיון, מחלקת רישוי עסקים מעבירה את בקשתו לאישור הגורמים הרלוונטיים. במידה ומתקבל אישור מאותם גורמים, הבקשה מועברת לחתימתו של ראש הרשות. במידה וישנן הערות, על בעל העסק לתקן את הליקויים.

גורם משמעותי ביותר בהליך הינה הוועדה המקומית לתכנון ובנייה האחראית על הכנת תכניות המתאר כהליך מקדים לסוג ואופי העסקים שיוכלו לפעול בתחומי המועצה והיישובים, וכן אחראית

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

להוצאת היתרי הבנייה ורישוי הבנייה בשלב הביצוע.

המציאות בנושא זה מורכבת, כאשר בד"כ מגיעים לרישוי עסקים מי שכבר פתח את העסק, כלומר העסק קיים בשטח ולא ניתן למנוע את פתיחתו. מרבית הבקשות להסדרת רישיון עסק, נובעות מפעילות יזומה של מחלקת רישוי עסקים ביישובים ומפניות ומדיווחים של תושבים שאינם מעוניינים בעסק כזה או אחר לידם.

המועצה מכירה בכך שהעסקים מהווים פרנסה משלימה ו/או חלופת פרנסה לחקלאות ולכן, פעילות מחלקת רישוי עסקים של המועצה, נוגעת בעיקר למטרדים, הפרעות לתושבים, והנחיות משרד הפנים (לאחרונה עלה נושא גני האירועים).

בשנה האחרונה מטפלת המחלקה במספר גדול יותר של תיקים. המדיניות היא לעודד עסקים להסדרה. הפיקוח – רב תכליתי ומסתמך על חוקי העזר של המועצה בכל הנושאים. הטיפול נעשה עפ"י החוקים והתקנות ולעיתים מוגשים כתבי אישום. שיקול הדעת של המחלקה נגזר מהגורמים המאשרים, ביניהם איגוד ערים לאיכ"ס חדרה.

הפיקוח הלכה למעשה מבוצע ע"י שני מפקחים. מאתרים בעיות באמצעות סיורים ותלונות של תושבים. שריפות חקלאיות – כמעט ואין; מתבצעות רק באישור משרד החקלאות.

לאחרונה הוכשרה והוקמה יחידת "מפקחים מתנדבים". גויסו עד כה כ- 60 מתנדבים הפועלים עפ"י חוק העזר לאיכות הסביבה של עמק חפר והחוק לשמירת הניקיון (חקיקה ראשית). פועלים ומופעלים ע"י מחלקת הפיקוח הרב-תכליתי (מחלקת פיקוח ורישוי עסקים).

אזורי התעסוקה במועצה

בעמק חפר שני סוגים של אזורי תעסוקה: אזור תעסוקה בפארק התעשיות ואזורי תעסוקה מאושרים בתוך היישובים.

• **עסקים ומפעלים בפארק תעשיות עמק חפר.**

לאיגוד ערים לאיכות הסביבה בחדרה מעורבות גבוהה בפיקוח על העסקים באזור התעשייה.

בתי העסק הבעייתיים ביותר מבחינה סביבתית:

- מפעלי הבשר "הוד חפר" ו"הוד לבן". קיימים מטרדי ריח קשים כתוצאה מפעילותם של דודים. כמו כן קיימת בעיה של יצירת תמלחות והזרמתן לים (באישור הועדה להיתרי הזרמה).

- מפעלי כימיקלים.

בחלק לא קטן מבתי העסק והמפעלים קיימת התופעה של "חצר אחורית", קרי: מצבורי פסולת בעורף ולעיתים גם בחזית.

• **עסקים ומפעלים באזורי התעשייה בקיבוצים, ב"כתמים הסגולים" שבתכניות המתאר. חשוב**

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

לציין כי, מדובר באזורי תעשייה מאושרים; לרוב העסקים רישיונות עסק ואישורים סטאטוטוריים.

- במפגשים הציבוריים שנערכו במסגרת תהליך שיתוף הציבור, צוינו מספר מפעלים בעייתיים:
- קרגל (לשעבר גליס, משמר השרון) – מפעל לייצור קרטון גלי ואריזות גמישות. עפ"י רכז תעשיות במשרד להגנת הסביבה²³, הממיסים הנפלטים בתהליכי הייצור אינם מוגדרים כמסרטים. המפעל הקים לפני מספר שנים מערכת מתקדמת למניעת פליטת ממיסים לאוויר. איגוד ערים לאיכות הסביבה חדרה מקבל באופן רציף נתוני תפעול ופליטה. המשרד להגנת הסביבה הוסיף לאחרונה תנאים ברישיון העסק בהקשר לריכוזי פליטה המתקבלים במערכת ניטור רציף.
 - פחמס (עין החורש) – מפעל לייצור חביות. פעילותו גורמת לפליטה של ממיסים לאוויר.
 - מפעל מטרנה, תרימה (מתחם מעברות – בית הלוי): פליטות ממיסים.
 - פריגת, לימת (ליטוש מתכות) (גבעת חיים): פסולת, בוצות ושפכים.
- פעילותם של מפעלים אלה בתוך המרחב הכפרי ובסמיכות ליישובים גורמת לחילוקי דעות קשים ומעוררת התנגדות בקרב קבוצות שונות, בעיקר בשל החשש מההשלכות הבריאותיות. קיימות טענות על חוסר שקיפות בפרסום נתוני פליטות ועל אוזלת ידה של המועצה בפיקוח ואכיפה, על אף שבפועל היא אינה הגוף האחראי לכך (אלא המשרד להגנת הסביבה).

6. פסולת בעמק חפר: דרכי הטיפול ובעיות עיקריות

לתחילת מסמך ניהול והתנהלות סביבתית

באופן כללי, ניתן לסווג פסולת למספר סוגים עיקריים: פסולת ביתית/עירונית שמקורה במשקי הבית; פסולת תעשייתית שמקורה בבתי מלאכה, מפעלים ועסקים; פסולת בניין שמקורה באתרי בניה מוסדרים או פיראטיים ופסולת חקלאית שמקורה בפעילות חקלאית המתבצעת בישובי המועצה. פסולת, מכל סוג שהוא, עלולה לגרום לפגיעה במי הנגר ובמי התהום (תשטיפים) כאשר היא מושלכת ונערמת בצורה בלתי מוסדרת ולאורך זמן. היות שעיקר הפסולת בעמק חפר היא חקלאית, יינתן דגש לפסולת זו. להלן סקירה תמציתית של אופן הטיפול והבעיות העיקריות:

פסולת ביתית/עירונית²⁴

בתחום המועצה האזורית מיוצרים 100 טון פסולת ביתית ביום. הפסולת נאספת ע"י קבלן פרטי בתדירות של פעמיים בשבוע ומועברת לקלנסואה. חלק מהפסולת מוטמן באתר שרונים

²³ מתוך: התכתבות עם רועי טל, ממונה תעשיות במשרד להגנת הסביבה, מחוז מרכז. 9.4.08.
²⁴ המידע מתבסס על שיחה עם משה סלע, מנהל מחלקת איכות הסביבה ותברואה, מוא"ז עמק חפר. 9.12.07.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

(בקלנסואה²⁵). אתר זה אף קולט פסולת גושית (מרכיבי פסולת גדולים, כגון: גרוטאות, מכשירי חשמל ישנים וכיו"ב), אשר נאספת מהמפג"שים (מתקנים לריכוז פסולת גושית המפוזרים ב- 6 אתרים שונים במועצה) וכן גזם.

בחלק גדול מיישובי המועצה קיימות תחנות לריכוז פסולת מסוגים שונים לצורך מיחזור: בקבוקי פלסטיק (סה"כ כ- 70 מיכלים לאיסוף בקבוקים בנפח 1.5 ליטר), נייר עיתון (סה"כ כ- 120 מתקנים המרוקנים ע"י אמניר) וקרטון (סה"כ כ- 20 מתקנים לקליטת ארגזי קרטון). בנוסף, נעשה איסוף של סוללות במזכירות הישובים ובצרכניות. בבניין המועצה ובמוסדות החינוך נאסף נייר לבן למיחזור. כ- 230 בתי אב במועצה עושים שימוש בקומפוסטרים.

ישנם מספר ישובים, דוגמת בית חרות וכפר ויתקין, המעוניינים לקדם הפרדה במקור של פסולת אורגנית ע"י הוצאתה מזרם האשפה, ריכוזה והפיכתה לקומפוסט. קבוצת תושבים התארגנה וניסתה להציע מספר אתרים סמוך לישוב (כגון: סככות חקלאיות שאינן בשימוש) בהם תרוכז הפסולת. יוזמה זו יש בה תועלות רבות: הפחתת הפסולת יכולה להקטין את מספר הפינויים (חיסכון באנרגיה וזיהום אוויר כתוצאה משינוע האשפה) ולהביא לחיסכון בתשלום היטל ההטמנה. בנוסף, מדובר בעשייה חינוכית והטמעת דפוסי התנהגות/הרגלים בקרב התושבים להפריד מרכיבי פסולת שונים.

מאידך, היוזמה נתקלה בקשיים מסוגים שונים, ובעיקר הסתייגות המשרד להגנת הסביבה אשר חושש מקידום פתרונות מקומיים (ריבוי אתרים כאלו בשטחים הפתוחים ו"סחר" בין קבלנים על הפסולת) ונותן העדפה לפתרונות אזוריים. בעיה נוספת היא סטאטוטורית, שכן איתור שטח והפיכתו לאתר לקליטת פסולת מחייב, נכון לעכשיו, שינוי ייעוד מ"קרקע חקלאית" ל"קרקע חקלאית מיוחדת" או ייעוד אחר ("מתקן הנדסי").

המועצה, כאמור, בודקת את האפשרות לבצע הפרדה במקור בין פסולת יבשה לפסולת רטובה/אורגנית ע"י הצבת מיכלים ייעודיים במשקי הבית. לדעת משה סלע, מנהל מחלקת תברואה ואיכות הסביבה, אין היתכנות כלכלית למהלך זה, לפחות לא בטווח הקרוב כל עוד היטל ההטמנה נמוך יחסית. הכוונה בשלב זה היא לבצע את המהלך מטעמים חינוכיים, קרי: להרגיל את התושבים להפרדה בין שני הזרמים, עד להפעלתו של מתקן קצה. לפירוט על מתקן הפסולת המתוכנן – ראו בהמשך.

פסולת תעשייתית

במועצה קיים אזור תעשייה הממוקם סמוך לכביש 4, כ- 5 ק"מ דרומית לעיר חדרה. למיטב ידיעתנו, הללו מובילים את הפסולת לאתר שבקלנסואה, למעט מפעל "הוד חפר" אשר מעביר את הפסולת שלו ממפעל הפסדים למתקן שריפה בצפון הארץ. באחד הסיור שנערכו באזור²⁶, נצפה מערום של אסבסט, שהינו חומר המהווה פסולת מסוכנת הדורשת טיפול מיוחד.

בנוסף, בחלק גדול מיישובי המועצה קיימים מפעלים ועסקים שונים. קיימת בעיה של מצבורי פסולת

²⁵ אתר זה קולט גם את הפסולת של הערים נתניה והרצליה.

²⁶ בסיור שנערך ב- 21.12.2006.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

פיראטיים בחלק מחצרות המפעלים ובתי העסק. פסולת זו מורכבת לרוב מחומרי גלם, שאריות ייצור וגרוטאות מחומרים שונים.

המתקן לטיפול בפסולת חקלאית וגזם מוניציפאלי

בשנתיים האחרונות החלה המועצה האזורית לקדם הקמתו של מתקן אזורי לטיפול בפסולת חקלאית יבשה (שפכי הרפתות מטופלים במטב"ח) ולגזם מוניציפאלי. מדיניות המועצה היא לטפל בפסולות המיוצרות בתחום המועצה ותו לא, כלומר: מתקן שישרת את צרכי תושבי המועצה בלבד, להבדיל מהמטב"ח המשרת גם ישובים במועצות שכנות.

הפרוייקט נעשה בליווי ובייעוץ מקצועי של חברת שחף תכנון סביבתי. המועצה האזורית הטילה על החברה הכלכלית שלה לבצע את הפרוייקט.

הרקע למיזם:

- עודפי גזם גדולים, שאין לאן לפנותם. בעבודה מול המשרד להגנת הסביבה נמצא פתרון ביניים. הגזם מגיע כיום למחצבת שפיה, שם עובר מיון. המועצה מחפשת פתרון קבע לפסולת זו.
- היטל ההטמנה שנכנס לתוקף ביולי 2007²⁷. הגזם, כל עוד אינו מוצא מזרם האשפה הכללי, מגיע לאתר ההטמנה כפסולת מעורבת, שעבורה נגבה התעריף הגבוה ביותר בכניסה לאתר.
- רצון ומחויבות המועצה לעמוד ביעדי המיחזור הקבועים בחוק (חוק איסוף ופינוי פסולת למיחזור התש"ן)²⁸. בעמק חפר נאמד שיעור המיחזור בכ- 7% בעוד שמחויבת לעמוד ביעד של לפחות 25% מיחזור.

יעדי הפרוייקט²⁹:

- טיפול במכלול הגזם בעמק חפר.
- הקמת משטח קומפוסטציה מגזם, פרש רפתות וזבל עופות.
- מזעור עלויות הטיפול בפסולת.
- פיתוח מערך הובלה אזורי.
- גיוס מימון ממשלתי/ציבורי.

²⁷ ביולי 2007 נכנס לתוקפו תיקון מס' 9 לחוק שמירת הניקיון התשמ"ד-1984 – היטל על הטמנת פסולת, שמטרתו צמצום היקפי ההטמנה.

²⁸ חוק המיחזור מחייב את הרשויות המקומיות לטפל בפסולת ולהפנותה למיחזור. התקנות הקבועות בחוק מחייבות את הרשויות המקומיות לפעול להפחתה הדרגתית של כמות הפסולת שלהן לסילוק, על ידי פינוי למיחזור של חלק ממנה באחוזים המפורטים: לפחות 10% עד 31.12.98, לפחות 15% עד 31.12.2000 ולפחות 25% עד 31.12.2007.

²⁹ מתוך: פסולת חקלאית, מועצה אזורית עמק חפר: מתקן טיפול אזורי ומערך איסוף. מצגת להנהלת המועצה האזורית, 4.3.08. שחף תכנון סביבתי.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

הגדרת השטח הנדרש וסדרי עדיפויות:

- אותר שטח במתחם שיועד להרחבת מט"ש "מרץ" בהיקף של 43 דונם. המועצה הוציאה התר לשימוש חורג בקרקע שאותרה ומקדמת תב"ע ותסקיר השפעה על הסביבה. הקרקע – אדמות של קיבוצים. נעשתה עסקה עם מנהל מקרקעי ישראל.
- הגדרת קדימויות לטיפול בסוגי הפסולת השונים:
שלב ראשון – גזם. בשלב זה, נדרש שטח של כ-6 דונם.
- שלב שני – פסולת אורגנית מחקלאות (פרש רפתות וזבל עופות). בשלב זה, נדרש שטח של כ-20 דונם לפיתוח טכנולוגיות טיפול בפסולת אורגנית.
- שלב שלישי – פסולת אורגנית רטובה.
- במסגרת הטיפול תבחן הקמת מתקן טרמי בטכנולוגיה כלשהי, מול קומפוסטציה.
- המתחם יכול משטח לוגיסטי לתברואה (מכולות).

כמויות:

- זבל עופות: 22,500 טון/שנה
 - גזם חקלאי ועירוני: 25,000 טון/שנה
 - זבל דירים: 10,000 טון/שנה
 - פרש רפתות: 7,115 טון/שנה
- סה"כ: 64,615 טון/שנה; כ-215 טון פסולת בממוצע יומי.
שלבי ביצוע:

שלב	תהליך העבודה	התוצר	לוח זמנים
א'	תכנון ראשוני – משטח ריסוק גזם וקומפוסטציה	היתר בנייה	3 חודשים
ב'	בחינת טכנולוגיות לטיפול בפסולת החקלאיות (קומפוסטציה פתוחה/עיכול אנאירובי/סינ-גז/מבערה).	בחירת הטכנולוגיות	4 חודשים
ג'	הליך בחירת יזם, מבנה ארגוני וגורם מבצע	תחילת עבודה בשטח	5 חודשים (גזם וקומפוסט)
ד'	הכנת תב"ע, מסמך סביבתי ושיתוף ציבור	אישור תב"ע	שנתיים
ה'	יישום טכנולוגיות, גיוס מימון וגורם מבצע	הנחת "אבן פינה" לביצוע	שנה

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

סוגיות אותן יש לקחת בחשבון:

- הובלה של גזם הינה בעייתית עקב הנפח הגדול. יש צורך לחשוב על מנגנון לריסוק הגזם במקור, אולי באמצעות חוקי עזר (חוק העזר לאיכות הסביבה של המועצה או חוק עזר ייעודי). תחנות מעבר לריכוז הגזם גם הן בעייתיות, עקב הצורך בהיתר בנייה לכל תחנה ותחנה.
- יש צורך לבחון את שוק הקומפוסט, השימושים בו והביקושים באיכויות שונות.
- נדרש ביצוע של סקר סיכונים לכל טכנולוגיה שתיקבע להפקת אנרגיה משריפת הגזם.

7. חקיקה סביבתית

לתחילת מסמך ניהול והתנהלות סביבתית

חוק העזר לאיכות הסביבה

למועצה האזורית חוק עזר לאיכות הסביבה משנת 1999. החוק כולל את הפרקים הבאים:

- שמירה על הניקיון – איסור על השלכת פסולת במקום ציבורי;
- ניקוי מדרכות (חל על בעלי עסקים);
- ביעור קוצים – איסור על הבערת קוצים;
- הדברת מזיקים;
- התנהגות הולמת במקום עינוג ואיסור לעשן, לפצח ולהכניס חפצים מסוכנים אליהם;
- פינוי וסילוק פסולת וזבל, לרבות פסולת גינה;
- מניעת מפגעים וביעורם (מתייחס לכל מחזיק בנכס);
- איסור עקירת עצים שלא עפ"י דין ובהתאם להיתר;
- שמירת הסדר והניקיון בגנים והגנה על הצומח;
- גיזום גדר חיה הבולטת מתחומה וגיזום חלקי צומח המהווים סכנה;
- איסור השלכת חפצים מיושנים במקום ציבורי;
- איסור על ייצור ושיווק של צעצועים מסוכנים
- דרישה לניקוי מגרשים, חצרות וכניסות לבניינים;
- שימור רחובות, וכן – שמות לרחובות ולוחיות מספר לבניינים;
- החזקת מקלטים;
- מניעת רעש;
- הזרמת שפכי תעשייה למערכת הביוב: בפרק זה ישנו פירוט של האיסורים על הזרמת שפכים למערכת הביוב, פירוט של הפעולות הנדרשות מכל מפעל בעמק חפר למניעת נזק למערכת זו וכן פירוט של החומרים והריכוזים העלולים לפגוע במערכת הביוב (בתוספת הרביעית).

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	--

- חובת הגשת דיווח סביבתי שנתי מצד כל בעל מפעל;
- שמירה על בעלי חיים.

בתוספת הראשונה, השנייה והשלישית לחוק מפורטים סכומי האגרות.

לחוקי העזר של המועצה האזורית עמק חפר באתר משרד הפנים [לחצו כאן](#)

חוק הרשויות המקומיות (אכיפה סביבתית - סמכויות פקחים), התשס"ח – 2008

חוק זה מעניק לראשי הרשויות סמכויות אכיפה סביבתיות נרחבות. לראשונה מאפשר החוק לרשויות המקומיות לאכוף בתחומן את החוקים הסביבתיים העיקריים הקיימים במדינת ישראל, אשר עד היום הסמכות לאוכפם הייתה נתונה בידי המשרד להגנת הסביבה. החוק החדש יכנס לתוקף ביוני 2010 וכדי ליישמו, על ראש הרשות הנבחר לנקוט שורה של צעדים ובראשם - להסדיר מחדש את כל נושא החקיקה הסביבתית בתחום הרשות.

במסגרת זו, על כל רשות לערוך מיפוי מדויק של חוקי העזר הסביבתיים מכוחם פעלה עד כה. מרגע כניסת החוק לתוקף, לא תוכל עוד הרשות להחיל בתחומה חוקי עזר אשר הוראותיהם דומות להוראות החיקוקים הסביבתיים המנויים בתוספת לחוק, יהא זה בתחום המים, הפסולת, חומרים מסוכנים ועוד.

בנוסף, ראש הרשות יכול וצריך להחליט האם מעדיף הוא להותיר הוראות מסוימות בחוקי עזר על כנן (אז יהא עליו לנקוט בפרוצדורה הקבועה בחוק לאישורם) או שמא להעדיף את היתרונות הגלומים באכיפה על פי החיקוקים הסביבתיים על פני חוקי העזר.

לא מן הנמנע גם שרשות מקומית מסוימת תמצא כי נושאים סביבתיים ייחודיים הקרובים ללב תושביה אינם מטופלים דיים במסגרת החקיקה הסביבתית הראשית. במצב דברים כזה, נדרש ראש הרשות לנקוט בפרוצדורה הקבועה בחוק החדש ולהחיל בתחומה חוק עזר סביבתי ספציפי.

לאחר שבידי הרשות המקומית תהא תשתית חוקית מסודרת לאכיפה סביבתית, יהא עליה לקיים מערך פקחים, אשר יאכוף את החיקוקים הסביבתיים על שלל העבירות הקבועות בהם. זהו חלקו השני, המורכב לא פחות, של האתגר העומד בפני הרשויות המקומיות. ואין המדובר במשימה פשוטה. אכיפה על פי החוק החדש נותנת בידי הפקחים סמכויות חסרות תקדים בתחום החקירה, החיפוש והמעצר. כל זאת, בכל הנוגע לעבירות הקשורות בחומרים המסוכנים, פסולת לסוגיה, מים, רישוי עסקים, קרינה בלתי מייננת, שילוט בלתי חוקי, נהיגה ברכב על חוף הים, איסוף ומיחזור צמיגים ותחומים סביבתיים נוספים, הדורשים כולם היכרות מעמיקה עם שלל הוראות החוקים הסביבתיים השונים והמורכבים לכשעצמם.

גם הקנסות, שיוכלו להטיל פקחי הרשות המקומית, גבוהים לאין שיעור מאלו שסמכותם היתה משגת להטיל טרם חקיקתו של חוק זה. למעשה, על מנת לתמרץ את הרשות המקומית לפעול, קובע החוק כי קנס שהטיל פקח או שהוטל בבית המשפט עקב הפעלת סמכותו של פקח, ישולם לקופת הרשות המקומית.

[לתחילת מסמך ניהול והתנהלות סביבתית](#)

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

8. שפכים

על פרויקט הביוב בעמק חפר ראו בפרק "תשתיות" [בדו"ח המצב הקיים](#).

9. מטרדים ביישובים

בחלק מהיישובים (דוגמת כפר ויתקין ובורגתה) קיימת תופעה של סמיכות לולים ורפתות לבתי המגורים, הגורמת מטרדי ריח, זיהום אוויר ובעיות תברואתיות.

בחלק מהיישובים קיימים מטרדים כגון: מפעלים קטנים ומתקנים כמו מכבסות, העושים שימוש במקורות אנרגיה מזהמים (מזוט).

היות שמדובר על שטחי היישובים, המשרד להגנת הסביבה או איגוד הערים לא יכול להתערב באופן ממשי. נדרש גיבוש של מדיניות

להתייחס לתופעה של מקורות זיהום קטנים בתוך היישובים (מפעלים קטנים, תנועה לא מוסדרת ומתקנים שונים).. צריכה להיות מדיניות אחידה ודרישה גורפת מהרשות המקומית לגבי השימוש במקורות האנרגיה.

10. חינוך סביבתי פורמאלי ובלתי פורמאלי

ראו מסמכי מדיניות בנושא: [חינוך וחינוך סביבתי](#) וכן [חינוך בלתי פורמלי](#).

11. חזון, מטרות ויעדים

[לתחילת מסמך ניהול והתנהלות סביבתית](#)

המועצה האזורית עמק חפר, כמו גם היישובים והתושבים, יפעלו מתוך אחריות ומחויבות לשמירת הסביבה והמשאבים הטבעיים, ותוך קידום הטמעתם של ערכים ודפוסי ניהול סביבתיים.

קיומם של עסקים בעמק חפר יושתת על קריטריונים ותנאים שקופים לכל ומוסכמים, לצד כלים ומנגנונים למניעה וצמצום של פעילויות מזהמות והסדרת פעילויות

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

אחרות – בתיאום עם גורמי האכיפה והיישובים.

מטרות

- א. הטמעת ערכי הקיימות בפעילות אגפי המועצה והגופים הנלווים, ובראשם – אחריות סביבתית וחיסכון בצריכת אנרגיה ומשאבים.
- ב. טיפול ומיזעור המפגעים הסביבתיים ברחבי המועצה.
- ג. מיסוד פעילות סביבתית ביישובי המועצה.
- ד. קידום מיזמים סביבתיים אזוריים בתחומי הפסולת, האנרגיה, המים והשפכים.
- ה. הרחבת החינוך הסביבתי במסגרת הפורמאלית והבלתי פורמאלית, ולכל שכבות האוכלוסייה בעמק.

יעדים

- א. הגדלת המודעות הסביבתית של עובדי המועצה - קידום תהליך "החלפת דיסקט" בקרב עובדי המועצה ובניית תכנית הדרכה והסברה למנהלי אגפים ומחלקות המועצה.
- ב. גיבוש נוהל סביבתי לפעילות המועצה בתחומים שונים, כגון: פיקוח ואכיפה, קליטת מפעלים, העברת מידע בתכניות בעלות השלכות סביבתיות ושיתוף הציבור, ליווי וסיוע ליישובים, ועוד.
- ג. מיפוי כלל המטרדים והמפגעים הסביבתיים הקיימים במועצה, ונקיטת פעולות לצמצומם ומניעתם, עפ"י סדר קדימות.
- ד. שיפור האכיפה על עסקים ומפעלים ברחבי המועצה.
- ה. עדכון חוק העזר של המועצה לאיכות הסביבה.
- ו. הטמעת ניהול סביבתי ומרכיבים של "בנייה ירוקה" בנכסי המועצה, לרבות מתחם המועצה האזורית מוסדות החינוך והמבנים הקהילתיים.
- ז. המשך קידום יזמות סביבתית בקרב תושבי המועצה ומתן ליווי וסיוע בתחומים כגון: שימוש באנרגיה מתחדשת, חקלאות מקיימת, שימוש חוזר בפסולת, ועוד.
- ח. הקמת "ועדות איכות סביבה ישוביות".
- ט. הגברת שיתופי פעולה בין המועצה לבין רשויות שכנות ולבין גופי אכיפה שונים, בכל הנוגע לטיפול במטרדים ומזהמים סביבתיים.

12. עקרונות מדיניות

התנהלות סביבתית מקיימת של המועצה:

בהיותה הגוף המנהל את האזור, על המועצה להוות דוגמה לארגון הפועל עפ"י סדר יום סביבתי.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

לפיכך, המועצה תפעל בהדרגה להטמעת דפוסי ניהול וערכי סביבה וקיימות במכלול היבטים: תיאום בין מחלקתי, צמצום ייצור פסולת, שקיפות ציבורית, התאמת מערכות תשתית לחיסכון באנרגיה, רכש ירוק ועוד.

עמק חפר - עמק נקי:

עמק חפר, בהיותו כפרי-חקלאי עשיר בשטחים פתוחים, יהיה מרחב נקי ממטרדים וממפגעים סביבתיים וחזותיים. במסגרת עיקרון זה, המועצה והיישובים יפעלו לצמצום מטרדים סביבתיים לסוגיהם, לרבות פסולת בצידי דרכים ובשולי ישובים ושפכים המוזרמים בערוצי נחלים. יושקעו מאמצים לשיקום וטיפול אזורי פגועים. קליטה או הקמה של מפעלים ועסקים נוספים בעלי פוטנציאל לפגיעה בסביבה ובבריאות הציבור, תעשה בהתאם לתקנון או נוהל ברור ומוסכם.

התנהלות סביבתית מקיימת של היישובים והתושבים:

הבסיס להטמעת ערכי הקיימות הינו הגברת מעורבות התושבים במרחב המיידי (קרי: בקהילה המקומית) וייזום פעילות סביבתית, בתמיכה ובסיוע המועצה. לפיכך, משמעותו של עיקרון זה: לקיחת אחריות מצד התושבים והנהגות היישובים על הנעשה בתחומם בכל הנוגע לחזות, מפגעי רעש, זיהום אוויר ושפכים, פעילות של עסקים שונים, טיפול בפסולת ועוד. המועצה האזורית, כאמור, תהווה צינור מקשר בין הפעילות האזורית לפעילות המקומית, באמצעות תיאום, ייעוץ מקצועי וארגוני, ייזום פרויקטים, איגום משאבים וכן ליווי והנחייה.

התנהלות מקיימת של מפעלים ועסקים בתחום המועצה:

העסקים הפועלים במרחב המועצה האזורית עמק חפר, לסוגיהם השונים (מפעלים ובתי עסק שונים, לרבות משרדים, בתי מלאכה, מסעדות, גלריות, אתרי תיירות וכיו"ב), יתנהלו מתוך אחריות סביבתית, מיזעור פגיעה במשאבי טבע וסביבה ובאוכלוסייה המתגוררת בסמוך, ומתוך שקיפות מלאה.

- **"חובת המניעה"** – על כל בעל עסק בעמק חפר לנקוט בכל האמצעים על מנת למנוע מפגעים סביבתיים הן בתהליך הקמת העסק (במקרה של עסקים חדשים) והן בתפעולו השוטף.
- **"המזהם משלם"** - על בעלי העסקים והיזמים הפועלים בתחום המועצה תהיה מוטלת אחריות, כאשר במקרה של נזק או פגיעה על בעל העסק לשאת בעלויות התיקון והשבת הסביבה לקדמותה.
- **נטל יזמים סביבתי / "מס פיתוח"** – מיסוד מנגנון פיצוי על פגיעה בסביבה/הכבדה על התשתיות באמצעות מטלות סביבתיות שונות, כמו: גינון, שילוט, טיפוח שטח ציבורי פתוח קיים או חדש, הקמת גן משחקים וכיו"ב.

שימור משאבים:

נושא זה הינו חשוב בשני היבטים. האחד – היערכות למחסור הצפוי במקורות אנרגיה שונים, או לעלייה דרמטית במחירים בעתיד, ע"י יצירת חלופות זמינות וסביבתיות יותר המתאימות לסביבת

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

החיים במרחב הכפרי; ההיבט השני – חינוך לערכי הקיימות. משמעותו של היבט זה: הקטנת טביעת הרגל האקולוגית³⁰ של כל תושב, ישוב ומוסד במועצה ויצירה מחדש/הטמעה של ערכים ואורחות חיים מקיימים יותר, כגון: צניעות בכל הנוגע לצריכת מוצרים, לקיחת אחריות סביבתית והפנמת ההשלכות של אורח החיים הנוכחי, אכפתיות ועוד.

13. המלצות ליישום ופרוייקטים להטמעה

לתחילת מסמך ניהול והתנהלות סביבתית

על בסיס סקירת המצב הקיים ומפגשים שנערכו בנושא במסגרת תהליך שיתוף הציבור, להלן מפורטות מספר המלצות שיישומן יסייע בהשגת המטרות והיעדים שהוגדרו.

הערה: חלק מהמטרות והיעדים שפורטו במסמך זה יושגו באמצעות יישום ההמלצות והפרוייקטים המתוארים במסמכי המדיניות המשיקים.

○ ניהול סביבתי של המועצה ומוסדותיה:

- **יצירת/הגברת המודעות הסביבתית של עובדי המועצה** בכל הדרגים ע"י כניסה לתהליך של "החלפת דיסקט" או – "שינוי אורחות החשיבה". המטרה של תהליך כזה היא לגרום לכל עובד ועובד להבין שנושא הקיימות קשור גם אליו, וזהו איננו התחום הבלעדי של מחלקת איכות הסביבה. מטרות נוספות: שיפור התיאום בין מחלקות ואגפי המועצה, ובייחוד בין אגפי החינוך, השירותים החברתיים והמונציפאלי, וכן – הטמעת נושא הקיימות בתכניות העבודה של האגפים המחלקות.

מוצע להכין תכנית שנתית המפרטת את המטרות הספציפיות של תהליך זה ומגוון הפעילויות האפשריות, כגון: קיום סדנאות מרוכזות, ימי עיון, הרצאות, סדורים, סרטים וכיו"ב.

יש צורך לקבוע בידי מי האחריות על כתיבת התכנית ועל קיום התהליך והאם הנושא ירוכז ע"י עובד המועצה או רכז חיצוני (כפוף להחלטת ראש המועצה/הנהלת המועצה).

- **בניית "תקציב ירוק" למועצה:** תקציב ירוק מביא בחשבון את המרכיבים והפעולות בהן תומכת הרשות אשר לגביהם קיים פוטנציאל לחיסכון בצריכת משאבים ו/או התייעלות הן בטווח הקצר והן בטווח הארוך יותר. בנוסף, אימוץ חשיבה ארוכת טווח יכולה לחסוך עלויות עקיפות כתוצאה ממניעה של בעיות סביבתיות בתחום הרשות המקומית. תחומים שאותם מוצע לבחון: אנרגיה (חיסכון בצריכת החשמל במועצה ובמבני הציבור), עלויות מים (במבני ובמתקני המועצה השונים וכן בשטחים הציבוריים המגוונים), רכש ירוק, ועוד.

- **המשך פעילות הסברה:** המועצה, כגוף המנהל את האזור והשוואף להנחיל לתושביו ערכים

³⁰ טביעת הרגל האקולוגית פירושה: הערכה כמותית של שטח האדמה היצרני מבחינה אקולוגית, אשר נדרש לקיום אדם או קבוצת אנשים. זאת בהתבסס על השימוש הצפוי ב**אנרגיה**, **מזון**, **מים**, חומרי בנייה ושאר משאבים. (הגדרה מתוך ויקיפדיה).

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

מסוימים, צריכה להמשיך ואף להגביר את פעילות ההסברה בתחום הסביבתי. המשמעות היא: הפצת עדכונים על הפעילות הסביבתית המתקיימת ע"י/ביוזמת/בתיאום עם המועצה; הפצת מידע רלוונטי לתושבים ולישובים; פרסום ידיעות ומאמרים ועוד. מוצע לעשות שימוש בכל ערוצי התקשורת – עיתון המועצה, אתר האינטרנט של המועצה ואתרי הישובים, לוחות מודעות וכיו"ב.

- **שקיפות והעברת מידע:** בעמק חפר פועלת ועדת איכות סביבה רחבה (מעין "מועצה"). בנוסף לקבוצה זו, תהליך שיתוף הציבור שנערך במסגרת הכנת התכנית חשף את העניין הרב שיש לחלקים נרחבים באוכלוסיית המועצה בנושאי איכות הסביבה ואת הרצון להיות מיוזע/מעודכן לגבי מהלכים סביבתיים.

לאור זאת, מוצע למסד מנגנון של פרסום/דיווח לישובים ו/או לתושבים בדבר תכניות ו/או פעילויות מתוכננות בעלות השפעה על הסביבה ועל בריאות הציבור. המידע צריך להיות זמין ונגיש לכל תושב. לצורך כך, על המועצה למנות אדם שיהיה אחראי על ריכוז המידע ממחלקות המועצה ומגורמים שונים, והעלאתו לאתר האינטרנט של המועצה.

- **בהמשך להמלצה הקודמת: ממשל זמין** – המועצה תפעל ליישום מוגבר של הממשק המכוון הן בתקשורת הפנים מועצתית ושלוחותיה והן בין המועצה לבין היישובים והתושבים. השימוש בממשק המכוון מגביר את שיתוף ומעורבות התושבים (ראו גם בהמשך) וגם מביא לחסכון במשאבים כגון נייר וכיו"ב.

- **בהמשך להמלצה הקודמת: שיתוף ומעורבות תושבים** – המועצה תפעל להרחבת שיתוף התושבים בתכניות ומיזמים הנוגעים לאיכות הסביבה באמצעות מיסוד מנגנון משתף בו התושבים יוכלו לקחת חלק בתהליך קבלת ההחלטות.

- **מינוי "רכז קיימות" או רכז "קהילה וסביבה":** על מנת ליישם את מכלול ההמלצות המפורטות בתכנית האב, ובייחוד אלו הנוגעות לתחום הסביבתי ולקדם את נושא הקיימות במועצה, מוצע למנות אדם שיעסוק במשרה מלאה או חלקית (עדיף מלאה) בנושא זה. המשימות המרכזיות של רכז זה: חיזוק הפעילות הסביבתית ברמה הקהילתית-ישובית; תיאום בין מחלקות המועצה, ובייחוד בין אגף החינוך והשירותים החברתיים לבין האגף המוניציפאלי; קידום פרויקטים בנושא אנרגיה ובנייה ירוקה (ראו המלצות בהמשך), ועוד.

חשוב לציין כי, במספר מועצות אזוריות אשר השלימו או נמצאות בתהליך ההכנה של תכנית אב לפיתוח בר קיימא מונה אדם מתוך המערכת הקיימת או מבחוץ, לתפקיד זה (למשל: מועצה אזורית משגב ומועצה אזורית עמק יזרעאל).

○ ניהול סביבתי של עסקים ומפעלים:

- **בקה על קליטת מפעלים ועסקים בעמק חפר:** מיסוד מנגנון בדיקה לגבי מפעל או עסק שיהיה מעוניין להתמקם בפארק התעשיות או באחד מאזורי התעשייה בקיבוצים. אין המטרה של הליך זה היא להתערב בשיקולי מנהלת הפארק או בשיקולי הקיבוצים, אלא לדאוג

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	--

- שיילקחו בחשבון שיקולי בריאות וסביבה בכל הנוגע לפעילותם של מפעלים ועסקים בעמק.
- הגברת הפיקוח והאכיפה של חוקי הסביבה בהתאם לחקיקה הארצית והמקומית (חוקי עזר), ותוך תיאום בין המועצה לבין גורמי האכיפה האזוריים והארציים (המשרד להגנת הסביבה, איגוד ערים לאיכות הסביבה). הגדרת נוהלי עבודה של מוקד לפניות הציבור בנושא מטרדים סביבתיים.
- הוספת תקני פיקוח במסגרת המחלקה לרישוי עסקים, וריענון סמכויותיהם של הפקחים.
- עידכון חוק העזר לאיכות הסביבה של המועצה בשני סעיפים מרכזיים: בסעיף הענישה (הגדלת הקנסות) וכן בסעיף העוסק בשפכים תעשייתיים (עדכון סוגי וריכוזי החומרים המוזרמים למט"ש והגדלת הקנסות על מפריס).
- מחויבות עסקים לקהילה: הכנת אמנה ישובית אשר תהווה מעין מסמך הסכמות בין התושבים לבין העסקים ואשר תסדיר את מחויבותם לשמירה על איכות הסביבה. מוצע להטמיע באמנה את העיקרון "המזהם משלם", לפיו עסק שגרם לפגיעה באיכות החיים ו/או הסביבה יהיה מחוייב לקחת אחריות ולפצות את התושבים הנפגעים או הישוב.
- בחינת הקמתה של "קרן שיקום" - הפניית קנסות מפעילות בלתי חוקית של מפעלים ועסקים לטיפול בסביבה.

ההמלצות יכולות להיות מיושמות בשני אופנים:

האחד – יישום כלל ההמלצות במסגרת פורום שיוקם ושיורכב מהנהלת פארק התעשייה, מנציגי ישובים שבתחומם מפעלים ועסקים, נציגי איגוד ערים לאיכות הסביבה חדרה ונציגי המשרד להגנת הסביבה, וריכוז הפעילות ע"י אדם אחד במועצה. יש לשקול ליווי או סיוע של יועץ סביבתי.

אפשרות שנייה – יישום כל המלצה בנפרד.

○ פסולת:

- טיפול במפגעי פסולת בשטחים הפתוחים ובחצרות המפעלים ע"י הגברת הפיקוח, קנסות ובמידת הצורך – העברת הטיפול לזירה המשפטית (פתיחת תיק).
- המשך קידום הפרוייקט להקמת המתקן לטיפול בפסולת חקלאית וגזם מוניציפאלי. מוצע, במקביל להליכים המשפטיים-סטאטוטוריים (הכנת המכרז, קידום תב"ע) לקדם את ההיבט ההסברתי-חינוכי: עדכון ויידוע הנהגות הישובים בדבר הפרוייקט, החלטה על אופן איסוף הגזם, קיצוצו וגיזומו, וכיו"ב.
- חיזוק פעילות חינוך והסברה בקרב תושבי העמק לשימוש חוזר, הפרדה במקור והקטנת הצריכה. הפעילות יכולה להתבצע במסגרת הפעילות החינוכית בבתי הספר, תנועות הנוער ובמסגרת הפעילות ההסברתית של המועצה (ראו המלצה בנושא). כן מוצע כי מחלקת איכות הסביבה תרכז מידע על אספני פסולת שונים (כגון: פסולת אלקטרונית) ותפיצו ליישובים.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

- **קידום פתרון לבעיית מי הנטל הנוצרים מהטיפול בשפכי הרפתות במטב"ח.**

○ **אנרגיה ומשאבים³¹:**

- **הכנת תכנית לנושא חיסכון באנרגיה.** מוצע להכין תכנית אשר תכלול את המרכיבים הבאים:

○ מיפוי מתקנים וצריכת האנרגיה במועצה, מוסדות הציבור ובמתקנים מסוימים ביישובים.

○ סקירת האפשרויות הקיימות לייעול וחסכון בצריכת האנרגיה ברמה הביתית, היישובית והמועצתית, כולל דוגמאות לרמת הישוב ולרמת המבנה.

○ סקירת הטכנולוגיות והאפשרויות לניצול מקורות אנרגיה מתחדשים בשטח המועצה ברמה הביתית, ברמת הישוב וברמת המועצה. הסקירה תכלול דוגמאות רלוונטיות למועצה חקלאית ופירוט המרכיבים הכלכליים שיש לבחון לכל פרויקט עתידי.

○ זיהוי הפוטנציאל לנושאי בנייה ירוקה במרחב המועצה, פירוט התועלות מהטמעת אלמנטים של בנייה ירוקה והמלצות ראשוניות.

הקמת מאגר מידע במסגרת אתר האינטרנט של המועצה בתחומים של: טכנולוגיות ושיטות לחיסכון באנרגיה, בניה ירוקה, חברות וספקים העוסקים בתחום, מידע עדכני ממשרדי הממשלה וכו"ב. מאגר המידע יוכל לשמש ישובים ותושבים המעוניינים לקדם יזמות.

- **חינוך ומודעות לחיסכון בצריכת משאבים** – במקביל להכנת התכנית המוצעת, או בנפרד, על המועצה לפעול במסגרת החינוך הפורמאלי והבלתי פורמאלי, ובמסגרת של הסברה ישירה (בעיתון המועצה ובאתר האינטרנט) לקידום המודעות לחיסכון בשימוש במים ואנרגיה, למיחזור פסולת והקטנת הצריכה של מוצרים ומשאבים.

- **הפחתת צריכת משאבים** (מים, חשמל, נייר) **במוסדות החינוך.** מוצע לבחון דרכים להטמעת פרקטיקות ירוקות במוסדות החינוך, הן כפעילות חינוכית והן מתוך מטרה להשיג חיסכון והתייעלות. במסגרת זו – גיבוש תמריצים למנהלי בתי ספר, מורים וגננות אשר יטמיעו היבטים שונים עפ"י קריטריונים שונים.

- **המשך קידום פרויקטים של מיחזור והשבת מים לחקלאות.**

○ **פעילות סביבתית ברמת התושב והישוב:**

קיימות מספר פעולות אותן יכול ישוב לקדם על מנת להקטין את טביעת הרגל האקולוגית, ליצור תדמית חיובית שמושכת אוכלוסייה ולעודד מעורבות ועשייה קהילתית. להלן מספר דוגמאות:

- **הקמת ועדת איכות סביבה ביישוב:** ועדת איכות סביבה ביישוב מורכבת לרוב מקבוצה של מתנדבים, לרוב "משוגעים לדבר" שיש להם עניין לקדם תחומים סביבתיים ביישוב. הועדה יכולה לעסוק במגוון תחומים, כגון: גינון ירוק, שילוב הנוער בעשייה סביבתית, עידוד

³¹ מסמך מפורט בנושא נכתב ע"י שימי רף, תושב המועצה הפעיל במסגרת תנועה המכונה "שיא תפוקת הנפט". ראו קישור למסמך ב"מסמכים מתושבים" באתר תכנית האב.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

פעוטונים וגנים בישוב לשלב פעילויות סביבתיות, עידוד הפרדה במקור של פסולת אורגנית ויצירת קומפוסט ועוד.

- הפחתת פסולת המיוצרת בישוב: הפרדה למיחזור, ניקיון חומרי הגלם המופרדים, חזות תחנות המיחזור והתקשרות עם אספניות, ועוד.
 - קומפוסטציה: עידוד התושבים לשימוש בקומפוסטר המטפל בפסולת האורגנית מהמטבח והגינה בחצר הבית ממנו ניתן לייצר קומפוסט משובח לעצי הגן.
 - ניהול סביבתי של הישוב: גינון חסכוני במים. התייעצות עם יועץ סביבתי בתכנון: תכניות בנין עיר (תב"ע), בתי מגורים ותשתיות, ועוד. בנוסף – אמנה יישובית לשמירה על איכות הסביבה.
 - חינוך סביבתי בגנים ופעוטונים: הכשרת הגנות והמטפלות בסיוע המועצה, קידום פרויקטים סביבתיים במוסדות החינוך בישוב.
 - הגברת מודעות ציבורית, בשיתוף עם המועצה: הרצאות, קורסים, סרטים, פיתוח מנהיגות מקומית ועוד.
 - חיסכון ושימור אנרגיה: חיסכון באנרגיה במבני הציבור לדוגמה: דוד שמש, שעון שבת לדוד חשמל, מפסק אוטומאטי למזגנים, שיפור הבידוד ועוד. לחיסכון זה גם ביטוי כספי.
- במסגרת המלצה זו, מוצע אף לבחון מתן תמריצים, מענקים או הטבות לתושבים/ישובים המטמיעים פרקטיקות סביבתיות, בהתאם לקריטריונים שונים.

[חזרה למפתח מסמכי המדיניות](http://masterplan@hefer.org.il)

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

עמק חפר במרחב

מסמכים משיקים : צביון המועצה והיישובים, חקלאות ושטחים חקלאיים,

שטחים פתוחים, תשתיות ומשאבים

[חזרה למפתח מסמכי התכנית](#)

[לחזרה לתמצית תכנית האב](#)

תוכן המסמך:

1. רקע כללי 24
2. החזון 26
3. מטרות 26
4. יעדים 26
5. עקרונות מדיניות והאמצעים ליישומה 26
6. פרויקטים 27
7. טבלה מרכזת 28
8. דף פרויקט לדוגמא 29
- נספח 1: תגובת המועצה הראשונית לבקשות עיריית נתניה מועדת החקירה (10/08) 30

1. רקע כללי

מסמך זה נועד לבטא את מדיניות "החוג" של המועצה ביחס לרשויות השכנות, תוך התייחסות לשיתוף פעולה אפשרי מחד אך גם לאיומים הפוטנציאליים מאידך.

מרחב עמק חפר הוא מרחב כפרי, חקלאי הממוקם בתפר בין מטרופולין תל אביב שבדרום לבין מטרופולין חיפה שבצפון (למפה לחצו כאן), לפרוט על אוכלוסיית המועצה, ראו במסמך "צביון המועצה והיישובים".

גבולות המועצה מצפון: העיר חדרה, אליכין, מועצה אזורית מנשה; ממזרח: מועצה אזורית מנשה, זמר והרשות הפלסטינית; מדרום: מ.א. לב השרון, כפר יונה ונתניה וממערב: נתניה והים התיכון.

קונפליקטים על רקע קרקעי- תחומי שיפוט

עיקר האיומים מיישובי הסביבה על המועצה האזורית עמק חפר מתייחסים לבקשות היישובים השכנים להגדיל את תחום שיפוטן ע"י בקשות חוזרות ונשנות ממשרד הפנים להקמתן של וועדות חקירה לשינוי גבולות מוניציפאליים.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

האיומים העיקריים נובעים משתי הערים הגובלות בעמק חפר – נתניה, הגובלת בדרום ובמערב וחדרה הגובלת מצפון.

- **עיריית נתניה** הגישה למשרד הפנים (ביולי 2008), בשלישית, בקשה לספח שטחים (כ-8,000 ד') בעמק חפר הכוללת את השטחים החקלאיים של בית יצחק, כפר ידידיה והדר עם מזרחית לכביש החוף, ואת היישובים אביחיל, מכמורת, חבצלת השרון, צוקי ים ושושנת העמקים, וכן שטחים חקלאיים מערבית לכביש החוף. לטענת נתניה, השטחים נחוצים לה לפיתוח מגורים, תעסוקה, תיירות, שטחי ציבור ונופש. לעיר נתניה המונה כיום כ-190,000 תושבים, רצון לגדול ליותר מ-300,000 תושבים. הבקשה נמצאת בדיונים על שולחנה של ועדת חקירה לשינוי גבולות, בימים אלה.
- **העיר חדרה** נמצאת בתנופת פיתוח גדולה ובנייה רבה בדרום העיר הגובלת עם עמק חפר. הבניה נראית צפונית למכמורת אך מתוכננת בניה של אלפי יחידות דיור מזרחית בצמוד לשמורת נחל אלכסנדר. העירייה נמצאת בשלב הכנת תכנית אב חדשה המייעדת להכפיל את אוכלוסיית העיר מכ-77,000 תושבים כיום ל-135,000 תושבים.
- **אליכין** - הגישה בשנית בקשה להרחבת תחום שיפוט. הבקשה נידונה בימים אלה במסגרת ועדת חקירה לשינוי גבולות.

בנוסף, קיימות רשויות שכנות אשר להן אין כרגע דרישות טריטוריאליות ממועצה אזורית עמק חפר, אך גם עימן, לעמק חפר קונפליקטים בנושאים שונים.

קונפליקטים על רקע סביבתי

- **יישובי מועצה מקומית זמר** היו שייכים עד 1988 לעמק חפר. קיימים קונפליקטים עם זמר על רקע נושאים סביבתיים, אך מועצת זמר נמצאת בעיצומה של הכנת תכנית אב לפיתוח בר קיימא, ולדיונה מוזמנים גם נציגי עמק חפר. כמו כן מתקיימת פעילות משותפת עם ביר-א-סיכה שבזמר ועם תלמידים מקלנסואה, סביב נושא נחל אלכסנדר ויובליו.
- **העיר טול כרם**- בעבר היו ניסיונות לשיתופי פעולה בתחום אספקת מקומות תעסוקה לאוכלוסייה הפלשתינאית וכן התקיים שיתוף פעולה בנושא צמצום זיהום נחל שכס שזורם לתוך נחל אלכסנדר. מתקיימות פעילויות משותפות (בתדירות נמוכה) של קבוצות מעמק חפר עם קבוצות בטול כרם המקודמת ע"י ארגון "ידידי כדור הארץ המזרח התיכון".
- **פיתוח תשתיות ארציות**- בתחום המועצה עוברות תשתיות ארציות רבות, לעיתים ללא תאום וללא שקיפות, בתכנון ובהקמה.

חזרה לתחילת מסמך "עמק חפר במרחב"

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	--

2. החזון

מועצה אזורית עמק חפר שומרת על גבולותיה המוניציפאליים, על יישוביה ואופייה הכפרי-חקלאי תוך השתלבות מושכלת במרחב הסובב

3. מטרות

- המועצה תפעל בנחישות לשמירה על השטחים הפתוחים, השטחים החקלאיים, על תחומי היישובים שלה וגבולותיה המוניציפאליים, בתיאום מלא עם יישוביה.
- המועצה תיידע את הרשויות הסובבות ואת השלטון המרכזי, על משרדיו, במדיניותה.
- המועצה תרתום את משרדי הממשלה לתמיכה במדיניות השמירה על המרחב הכפרי.
- המועצה האזורית עמק חפר תעודד שיתופי פעולה ותיזום תחומים/פרויקטים לניהול משותף עם רשויות שכנות/משיקות במרחב הסובב אותה, תוך ניצול היתרונות היחסיים של כל אחת מהרשויות.

4. יעדים

- שמירה על גבולות המועצה הנוכחיים ושמירה על אופיים הייחודי של יישוביה.
- פיתוח תשתיות אזוריות וארציות דרך מרחב המועצה בשיתוף ובסקיפות מלאה.
- מעורבות הציבור בנושא זה תוך מתן אפשרות להתייחסויות של הציבור באופן שוטף.
- הוצאת שטחי עמק חפר מהגדרתם כ"מרקם עירוני" בתמ"א 35.

5. עקרונות מדיניות והאמצעים ליישומה

- עמק חפר תשאף להשאר בגבולותיה המוניציפאליים הנוכחיים ולא תאפשר העברת שטחים בעמק לערים שכנות³².
- המועצה תהיה מעורבת פעילה בכל הדיונים והפורומים ברמה הארצית והמחוזית להם השפעה על

³² ראו נספח למסמך זה, התייחסות ראשונית של המועצה לבקשות עיריית נתניה 10/08.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

צביונה. להלן רשימת נושאים לדוגמה: תכנון ופיתוח, תשתיות ומשאבים, איכות סביבה, חברה וקהילה, בטחון פנים ובטחון כולל, פעילות מול רשויות המדינה ועוד.

- המועצה האזורית תיזום ותעודד שיתופי פעולה ותציע הקמתן של וועדות משותפות עם הרשויות הסובבות איתה לנושאים בהם קיים הצורך לשיתוף פעולה ביניהן לצורך קביעת מדיניות ברורה.
- המועצה תקים גוף אשר תפקידו יהיה לתאם את העבודה מול הגורמים החיצוניים השונים וזאת בהתאם לרשימת נושאים וסמכויות עליהן יוחלט מראש.
- המועצה תפעל להוצאת גוש הישובים המערבי מהמרקם העירוני בתמ"א 35.

6. פרויקטים

- תקבע רשימת פעולות נדרשות "מקרים ותגובות" בכדי לתת מענה לכל התפתחות לא רצויה במרחב הסובב העלול לפגוע במועצה ו/או ביישובים.
- הקמת וועדה מתאמת האחראית לדיונים ולשת"פ עם הסובב – מוצע כועדת משנה של הנהלת המועצה.
- הכנת רשימת נושאים לדיון, האצלת סמכויות וקביעת מדיניות פעולה – הנהלת המועצה, מליאת המועצה, חברי הוועדה.
- התארגנות המועצה בנושא תמא/35 באמצעות התנעת תהליך תגובת המועצה לקראת פתיחת תמא/35 להערות ושינויים מצד הרשויות המקומיות³³.

³³ תאריך לדיון בשינויים מתוכנן לסוף 2009.

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	--

7. טבלה מרכזת

חזרה לתחילת מסמך "עמק חפר במרחב"

שם הפרויקט	תהליכי קידום הפרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים	מדדי מעקב וביצוע
הכנת תכנית עבודה כוללת בנושא פיתוח מרחבי – "מדיניות חוץ"	<ol style="list-style-type: none"> 1. הקמת צוות ייעודי 2. הכנת רשימת נושאים ו"מקרים ותגובות" לנושאי הדיון. 3. הקמת צוותי משימה לועדות חקירה פעילות 	י"ר המועצה, הנהלת המועצה, אגף הנדסה, יועץ משפטי	אגף מוניציפלי, פורום ועדי יישובים	
בקשה לשינוי גבולות מרקם עירוני בתמא/35	<ol style="list-style-type: none"> 1. הכנת מסמך משותף מועצה-יישובים. 2. פרסום תקשורת בעד הבקשה. 3. פעילות הסברה (לובינג) בקרב מקבלי החלטות – כנסת, משרד הפנים וכי"ב. 	י"ר המועצה, אגף הנדסה, אגף מוניציפלי, דוברות, ועדי יישובים		

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	--

דף פרוייקט לדוגמא

חזרה לתחילת מסמך "עמק חפר במרחב"

שם הפרוייקט: מסמך בקשה למינהל התכנון לתיקון תשריט תמא/35. (פרוייקט שביצעו החל במקביל להכנת תכנית האב)

שותפים: לשכת יו"ר המועצה, אגף הנדסה, אגף מוניציפאלי, יועץ משפטי, דוברות המועצה, ועדי יישובים.

רצינול: תמא/35 כללה מספר יישובים של עמק חפר במרקם עירוני של נתניה: אביחיל, שושנת העמקים, צוקי ים וחבצלת השרון.

הכללת היישובים במרקם זה מגבירה את הסיכוי כי היישובים יהפכו לאזורים לבינוי בצפיפויות עירוניות וכך יאבדו את זהותם החקלאית-כפרית שבסופו יעבור לתחום שיפוטה של העיר נתניה. תסריט זה מהווה סתירה מהותית לחזון המועצה.

בתכנית הארצית מנגנון עדכון תקופתי שהראשון בהם מתוכנן ל-2010/2009. תכנית האב מציעה לאור עיתוי הכנתה, להכין מסמך בקשה משותף למועצה האזורית וליישובים המאוימים. המסמך יוגש למינהל התכנון שבמשרד הפנים האמון על תמא/35, לשינוי גבולות המרקם העירוני כך שלא יכללו אף יישוב מעמק חפר.

תפוקות:

- מסמך בקשה מפורט.
- תכנית לקמפיין ציבורי/תקשורתי בעד הבקשה.
- תכנית למערכת הסברה ("לובינג") בעד הבקשה.

מדדי ביצוע:

מדד להצלחה: תיקון התכנית וסימון גבולות המרקם בגבולות המועצה האזורית עם העיר נתניה.

מדדי ביצוע: מסמך כתוב; דיווח תקשורתי אוהד לבקשת המועצה.

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

נספח 1: תגובת המועצה הראשונית לבקשות עיריית נתניה מועדת החקירה

(10/08)

[חזרה לתחילת מסמך "עמק חפר במרחב"](#)

[חזרה למפתח מסמכי התכנית](#)

לכבוד

יו"ר ועדת הגבולות, מר חנניה גיבשטיין

וחברי ועדת הגבולות לשטחי נתניה ועמק חפר

א.ג.נ.,

הנדון: התייחסות ראשונית³⁴ של מועצה אזורית עמק חפר לעניין בקשות עיריית נתניה לספח שטחים נרחבים מתחומי המועצה האזורית ויישוביה³⁵

1. מועצה אזורית עמק חפר, מתנגדת נחרצות לבקשות עיריית נתניה לספח לתחומה שטחים נרחבים בהיקף של כ-8,000³⁶ דונם מתחומה של המועצה האזורית עמק חפר, בקשה המתייחסת לשטחים הכוללים ביניהם חמישה יישובים, מתוכם ארבעה שלמים (!), סיפוח קהילות תוססות, פעילות ומתחדשות וסיפוח שטחים חקלאיים פעילים, מניבים ויצרניים המפרנסים מאות משפחות !

שטחים הכלולים בבקשת נתניה משוייכים לחמישה יישובים במועצה: אביחיל, בית יצחק, חבצלת השרון, צוקי ים ושושנת העמקים.

מרביתם של השטחים משמשים כאמור כשטחים חקלאיים פתוחים וכשטחי מגורים בתוככי יישובים.

אין כל בסיס לטענת עיריית נתניה לפיה, כביכול, שטחים אלה דרושים לה, כביכול, לצרכי פיתוח מגורים, תעסוקה ושטחים פתוחים.

על מנת שנוכל להגיב באופן מקצועי ומפורט לדרישות עיריית נתניה ולטענות שהציגה במסמכי נדרשים למועצה נתונים שאינם בידה. על מנת שיתאפשר למועצה להיערך באופן ראוי לדיוני הועדה – על הועדה להורות לעיריית נתניה

³⁴ המועצה תגיש תגובה מפורטת בצירוף חוות דעת מקצועית בהמשך, לאחר קבלת מכלול הנתונים הרלוונטים להכנת חוות הדעת כפי שמופיעים בנספח למסמך זה.

³⁵ למועצה טענות משפטיות כנגד עצם הקמת ועדה זו ואין בהגשת מסמך ראשון זה כדי להוות הודאה כלשהי או ויתור והמועצה שומרת על מלוא זכויותיה וטענותיה.

³⁶ חשוב לציין שבהיקפים המצויינים במסמכי עיריית נתניה (כ-5,500 דונם), קיימים אי דיוקים משמעותיים בהיקף של כ-2,500 דונם מהשטח שצויין במפות העירייה שהועברו לידי המועצה. כמו כן נציין כי לא התקבלה רשימה מפורטת של גושים חלקות מבוקשים, כפי שנדרש על פי נהלי משרד הפנים, כך שקיים קושי אמיתי להבין באופן ברור ומדויק על איזה היקף של שטחים מדובר!

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

למסור למועצה ולועדי היישובים את כל המידע הרלבנטי הנדרש בשלב זה כמפורט
בנספח למסמך זה.

2. להלן טבלה המפרטת את היקף השטחים המבוקשים כפי שהוצגו במסמכים שנתקבלו
מטעם עיריית נתניה (ראו הערת שוליים מס' 40).

המתחם	אזור	שטח	קיים	מוצע ע"י עיריית נתניה
A	אדמות חבצלת	575	חקלאי	נופש, ספורט, פנאי
B	מושב אביחיל	1,160	מגורים + חקלאי	תוספת מגורים צמודי דופן
C	ממזרח לכביש 2 (בית יצחק וישובי גוש חי"ה)	3,300	חקלאי	תעסוקה, ציבורי אזורי, שטחים פתוחים
D	מובלעת בכביש 57	210	חקלאי	כביש עוקף נתניה
E	בית ינאי, נעורים	200	מגורים + חקלאי	מגורים, שטחים פתוחים
	סה"כ	5,445		

3. להלן תמצית³⁷ הנימוקים להתנגדותה של מועצה אזורית עמק חפר לבקשת עיריית נתניה
3.1 טרם מוצו השטחים לפיתוח הקיימים בתחום שיפוטה של עיריית נתניה

נתניה עדיין לא מיצתה את כלל עתודות הקרקע ופוטנציאל הפיתוח הקיים
בתחום שיפוטה ולכן תמוהה ביותר עצם בקשתה זו!

רק לאחר מיצוי כלל פוטנציאל הפיתוח הקיים לצרכי מגורים ותעסוקה בתחום שיפוט
העיר³⁸, ראויה לעלות לדיון השאלה העקרונית והמקדמית, האם אכן יש צורך והצדק
להתרחבות של נתניה מעבר לגבולות השיפוט (ראה סעיף 3.5 להלן).

לעניין השטחים הנדרשים לתעסוקה, עיריית נתניה כלל לא הוכיחה במסמכה
שאכן קיים צורך באזורי תעסוקה נוספים במרחב! – חלק גדול מהצרכים העתידיים
של נתניה, ניתן לספק על בסיס אזורי התעשייה הקיימים בנתניה כיום. במסמך שיוגש

³⁷ מסמך מפורט יוגש כאמור לאחר שיתקבלו מעיריית נתניה כל הנתונים והמסמכים הרלוונטיים הנדרשים לניתוח
ולהכנת תגובה מקצועית
של המועצה ויועציה לבקשות העירייה.

³⁸ על פי תמ"א.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

לועדה בהמשך, תערך בחינה מקצועית מפורטת של המגמות העתידיות בתחום התעסוקה ונבחן האם קיים צפי בדבר התפתחות סוגי פעילויות בנתניה

והדרך להתמודד עם כך. זאת ועוד, במסמך שיוגש נתייחס גם לכך שכוונת נתניה להקים אזור תעסוקה **בשטחים החקלאיים!** תפגע קשות בכלל תושבי המרחב, לרבות פגיעה בתושבי המרחב הכפרי המצוי בצמידות, למותר לציין כי נראה שלנוכח הסמיכות לאזורי המגורים ועומסי התנועה שצפויים בגין ייעוד תעסוקה, כלל לא תתאפשר הקמת אזור תעסוקה במיקום זה.

בהתייחס לתוספת שטח למגורים נדרשת כאמור בדיקה מקיפה ומקצועית.

לטענת נתניה נדרשים לה שטחים בהם תוכל לפתח "דיוור איכותי" שימשוך אוכלוסיה ממעמד סוציו-אקונומי גבוה יותר. לדעת המועצה, צירוף שטחים וישובים שלמים בעלי אופי כפרי חקלאי מעמק חפר כלל אינו הפתרון הנכון ל"בעיית המחסור בדיוור איכותי" שיביא אוכלוסיה במעמד סוציו-אקונומי גבוה יותר! טענות אלה של עיריית נתניה אף סותרות מדיניות תכנון ארציות, כפי שניתן לראות בסעיף 3.4 להלן.

נתניה מציגה במסמכיה צרכי גידול שמקורם **בגידול אוכלוסיה** גדול ומשמעותי עד למיצוי "קיבולתה". האם אכן זהו הגודל האמיתי החזוי לנתניה? - במסמך שנגיש בהמשך לועדה נבחן את משמעותיות גידול העיר, תוך ראייה רחבה של התפתחות מרחבית של מטרופולין ת"א.

עוד מציגה נתניה במסמכיה נתונים אודות שטח העיר ו"מצוקת" **צפיפות הבניה** **למגורים** בה. לשם המחשה הוצגו דוגמאות של ערים אחרות. הדוגמאות שהובאו ע"י נתניה הינן מגמתיות ומטעות באשר הן מייצגות רק ערים שנתונין משרתים את המטרה והיא להראות צפיפות גבוהה בנתניה והרי ברור לכל כי לא כך הם פני הדברים בראיה כוללת! – ישנן ערים רבות במטרופולין ת"א שאין להן לאן לצמוח וצפיפות הבניה למגורים בהן גבוהה מזו של נתניה דוגמת, בת-ים, חולון, אור יהודה, רמת גן, בני ברק. חישוב הצפיפות ראוי שיתייחס **לשטח המאושר למגורים ולא בצורה פשטנית לכלל שטח השיפוט! זאת ועוד, אין להשוות בין צפיפות הבניה למגורים במועצות אזוריות לצפיפויות הבניה למגורים המאפיינות את הרשויות העירוניות!**

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

3.2 מגמת ההתרחבות של עיריית נתניה סותרת את החלטות ומדיניות הממשלה

מדיניות התכנון הארצית והמחוזית!

כל התכניות הסטטוטוריות החלות באזור זה, החל מתכנית מתאר ארצית - תמ"א 35 – שהכנתה ארכה שנים רבות ואושרה ע"י ממשלת ישראל כמסמך מנחה לעיצוב פני הארץ לשנים הבאות, המשך בתכנית המתאר המחוזית - תמ"מ 21/3 ואחרות מדברות על חשיבות הגדרת תחומי הפיתוח המעויירים, מיצוי השטחים לבינוי בתוך הערים, "פינוי ובינוי" והשארת השטחים במרחב הכפרי כשטחים המהווים חיץ בין גושי העיור המאיימים להתחבר.

מרבית השטחים המבוקשים ע"י נתניה מצויים בקונפליקט עם ייעודי השטח המאושרים בתכנית המתאר המחוזית. זאת ועוד, באזור המבוקש ע"י נתניה מדרום לבית ינאי מצויה שמורת טבע וכן מצפון למושב אביחיל³⁹ מצוי "גן לאומי אביחיל" אזורים אלה יוצרים חיץ רוחבי בכל הרצועה המבוקשת המצוייה בחלקה בתוך מרקם חופי⁴⁰ ע"פ הגדרות תמ"א 35 ומייתרת בכך אפשרות הניצול העירוני של כל רצועת המרקם החופי ע"י נתניה.

בנוסף להגבלות המתקיימות לגבי גידול השטחים המעויירים במסגרת תכניות המתאר הארציות והמחוזיות, קיימת החלטת ממשלה מ-27.11.2005 4467.05 המדגישה שיש חשיבות רבה בשמירת ציביונם הכפרי/חקלאי של היישובים אביחיל, חבצלת השרון וצוקי ים. בהתאם להחלטה זו: "יימנעו משרדי הממשלה וגופי הסמך שלה מפעולות שיש בהן כדי להביא לשינוי אופיים הכפרי/חקלאי של היישובים הללו".

אם כוונתיה של עיריית נתניה יתממשו בצורה כזו או אחרת, מדובר כאמור, בחיסול שטחים כפריים נרחבים המהווים את אחת מהריאות הירוקות האחרונות הקיימות במחוז מרכז.

במסמך שנגיש לועדה בהמשך יושם דגש על מדיניות ארצית ומחוזית בהתייחס לשמירת שטחים פתוחים וקרקע חקלאית מחוץ לגבולות של פיתוח עירוני אינטנסיבי. תכניות המתאר הארציות ותכנית המתאר המחוזית ישמשו בסיס להתוויית עקרונות מנחים לשינוי גבולות מוניציפאליים בין עיריות לבין מועצות אזוריות בכלל ובין נתניה לשכנותיה בפרט. כמו כן, נסקור תהליכי זחילה עירונית, המהווים

³⁹ בין מושב אביחיל לחבצלת השרון.

⁴⁰ במקרה של השמורה המצויה מדרום לבית ינאי.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

אחד מהנושאים המרכזיים בשיח אקדמי-תכנוני בישראל כיום, כפי שמוצגים במחקרים של השנים האחרונות ונבחן את המשמעויות וההשלכות של תהליכי זחילה עירונית. **ניתוח מדוקדק של המצאי הקיים והסטטוטורי עשוי להעיד על אסטרטגיית כירסום זוחלת גם מעבר לטווח של בקשות הסיפוח המונחות על שולחן הועדה.**

3.3 פגיעה משמעותית וקשה ביישובי המועצה ובהתיישבות הכפרית

נתניה מבקשת לספח לתחומה שטחים מחמישה יישובים, מתוכם ארבעה יישובים שלמים (!) – אביחיל, חבצלת השרון, צוקי ים ושושנת העמקים, הכוללים שטחי מגורים כפריים, בהן מתגוררות קהילות ותיקות ומתחדשות. מדובר על תמהיל של אוכלוסיה ותיקה וצעירה אשר קבעה את ביתה בעמק חפר מתוך אידיאולוגיה התיישבותית ומשיקולים של איכות חיים באזור הכפרי של עמק חפר.

ליישובים המבוקשים לסיפוח מורשת התיישבותית מפוארת ובהווה - פעילות קהילתית-חברתית ענפה הבאה לידי ביטוי בכלל תחומי החיים. מדובר בקהילות חיות ותוססות בלב גוש ההתיישבות המערבי של עמק חפר.

נדרשת בדיקה מקיפה ומקצועית לטענת נתניה האם בכלל ניתן וראוי לצרף שטחים ויישובים שלמים בעלי אופי כפרי חקלאי מעמק חפר לתוככי השטח העירוני של עיריית

נתניה והאם דבר זה ישים והפתרון הנכון ביותר לבעיית המחסור בדיוור איכותי שיביא אוכלוסיה במעמד סוציו-אקונומי גבוה יותר.

משמעות סיפוח השטחים המבוקשים הינו שינוי משמעותי ביותר של ציביון היישובים הללו ולהופכם לשכונות עירוניות על כל המשתמע מכך, ללא קבלת כל

ערך מוסף לעיריית נתניה. מושב אביחיל הינו דוגמא בולטת לשינוי זה בהיותו יישוב חקלאי שסומן כולו כשטח מבוקש לסיפוח במסמכי בקשת נתניה. ברור לכל כי נתניה "תבלע" את היישוב אל קירבה ותחריב את האלמנטים והמאפיינים החקלאיים-כפריים שמאפיינים אותו זה שנים רבות ובמקום שיוותר כ"פנינה" ייחודית הממוקמת בצמידות לעיר הגדולה הוא ייחפך ל"עוד שכונה".

4.3 חיסול השטחים החקלאיים והפתוחים במערב עמק חפר – המהווים

עורף ירוק וכפרי לעיר הגדולה ולמרחב כולו

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

מרבית השטחים הפתוחים המבוקשים ע"י נתניה משמשים כשטחים חקלאיים

של מושב בית יצחק, של מושב אביחיל ויישובים נוספים⁴¹ המצויים ממזרח לכביש

החוף, וזאת לייעוד עתידי של תעסוקה.

השטחים הינם שטחים חקלאיים פעילים, יצרניים ומניבים. בשטחים הללו מצויים

מטעים, חממות, ירק משותף, לולי רביה ופרגיות, רפתות, מרכז מזון, מתקן טיהור מי

שופכין, מאגר לאיסוף מי נגר ועוד.

שטחים אלה מהווים את אחת מהריאות הירוקות האחרונות הקיימות במחוז

מרכז

השטחים המתוארים הינם בעלי ערך כפול, ברמת המיקרו - בהיותם שטחים

חקלאיים מניבים שחקלאי עמק חפר מתפרנסים מהם וברמת המאקרו – הן

בהיותם שטחים חקלאיים פעילים והן בהיותם שטחים פתוחים ירוקים, המצויים

בשולי הכביש ולפיכך, בעלי ערך ויזואלי בהיותם נצפים מהכביש המהיר.

במסמך שיוגש נעמוד על הערך הכלכלי של החקלאות. ידוע לכל כי חקלאות

מייצרת מזון, סיבים, נוף ואיכות סביבה, וערכים שבין אדם לאדמתו ולכל אחד מאלה

גם ערך כלכלי. אנו נערוך תחשיבים כלכליים שיבהירו את המשמעות הכלכלית של

הסיפוח המוצע לחקלאים עצמם ולציבור כולו: ערך כלכלי ישיר של היצור החקלאי;

השפעה כלכלית עקיפה; תעסוקה; הערך לציבור של קיום הנוף הפתוח; ערכי

המורשת.

משבר המזון בעולם הביא להכרה שצריך להקפיד לשמור על שטחי החקלאות

הטובים, כדי לייצר מזון. ולראייה, הסינים עוסקים היום ברכישת קרקעות חקלאיות

בעולם לצורך יצור המזון. העליה ברמת החיים בארצות ענקיות כמו סין והודו,

הניסיונות לייצר ביו דלק מגידולים המשמשים למאכל אדם ובהמה ואירועי אקלים

מיוחדים בכיוון של בצורות, גורמים לכך שמסתמן מחסור במזון הבסיסי. יחד עם

השינויים והמגמות העוברים על תחום החקלאות, יש ניסיון להגדיל את היצע האדמות

החקלאיות בעולם, ולפתח אמצעים טכנולוגיים להגדלת התפוקה, להוזלת עלויות

היצור ואמצעי שליטה שיאפשרו עבודה בהיקפים גדולים. במקביל עולים מחירי

הקרקעות החקלאיות באזורים שונים, ויש השקעה גם בהקמת חוות ענק במקומות

שונים בעולם.

התהליכים העוברים על שוק המזון מלמדים אותנו שיש לשמור על כל דונם אדמה

מניבה לצורכינו, ולצורך הדורות הבאים. וכאן מדובר בקרקע שהתברכה

⁴¹ חלק מיישובי גוש חי"ה (=כפר חיים, כפר ידידיה והדר עם) – בעיקר שטחי כפר ידידיה.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

ביתרונות בכל אחד ממרכיבי היצור החקלאי, כפי שנראה במסמך שנגיש לוועדה:

- **קרקע** – טובה ליצור חקלאי.
- **מים** – יש מקורות מי קולחין (בית יצחק הייתה מהחלוצות בשימוש במי קולחין לחקלאות) ומי גשמים רבים יחסית.
- **הון** – הושקע הון רב בחממות, מטעים ותשתיות, במשך עשרות שנים.
- **ידע** – חקלאים מנוסים – ממשיכי מסורת של אבותיהם ואבותיהם – שהוכחו במבחן התוצאה את מקצועיותם.
- **עבודה** – חקלאות המספקת עבודה ופרנסה לעשרות רבות של משפחות.

חיסול השטחים הפתוחים מנוגד למגמה עולמית; היקף התפשטותן של ערים בעולם, השלכות התפשטות זו ובחינת חלופות לפיתוח ידונו במסמך מקיף שיוגש לוועדה.

ברמה הארצית, המציאות הישראלית מלמדת **שהכלים לניהול בר קיימא של השטחים הפתוחים המצויים בתחומי המועצות האזוריות רבים יותר** מאלה של הרשויות העירוניות המצויות בלחצי פיתוח ובינוי הולכים וגוברים. מכאן שהסבירות ששטחים פתוחים – בעיקר חקלאיים שיעברו ממועצה אזורית לעירייה אכן יותרו

כשטחים פתוחים, נמוכה ביותר; כך שהסיכוי שתושבי נתניה יוכלו להנות מהשטחים הפתוחים הללו גבוה יותר אם יותרו בתחום שיפוט עמק חפר!

3.5 האם ועדת הגבולות הינה הגוף המתאים לקבוע פריצת גבולות תכנוניים לערים

הגדולות, ואו ושינוי מדיניות כפי שנקבעת בהחלטות ממשלה?

האם הדיון בשאלה המהותית והעקרונית - מהו גודל אופטימלי של עיר, אמור להתקיים במסגרת ועדת חקירה לשינוי גבולות ולא ע"י מינהל התכנון והמועצה הארצית, הגופים המקצועיים האמונים על התכנון בישראל? האם כל עירייה יכולה להגדיר לה יעד אוכלוסייה, ללא התחשבות במדיניות תכנון מערכתית ארצית, כפי שהוגדרה בתכנית ארצית ואושרה כאמור בממשלה. **בקשת זו של עיריית נתניה עומדת בסתירה ברורה למדיניות הממשלה המוצהרת לפיתוח הנגב והגליל ופיזור אוכלוסייה מעבר למרחב מרכז הארץ** (ראה החלטה מס' 4092 של הממשלה מיום 9.8.2005).

4. המועצה האזורית עמק חפר בוחנת כעת בקשה לספח שטחים משטח השיפוט של נתניה לעמק חפר. היות והנושא מצוי בשלבי בדיקה אנו נפרט את דרישותינו במועד מאוחר יותר.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

5. לאור כל האמור לעיל, מועצה אזורית עמק חפר דוחה מכל וכל את בקשתה של עיריית נתניה לספח לתחומה שטחים כפריים שערכם, הן ברמה המקומית, בעבור תושבי היישובים והמועצה והן ברמה הלאומית, כחיץ ירוק המונע את התפשטות העיר למרחבים הירוקים העוטפים אותה, לא יסולא בפז. לאור העובדה, כאמור, שאין בידי המועצה בשלב זה את כל הנתונים והמסמכים הנחוצים לנו לצורך השלמת

מסמך המציג את עמדת המועצה, אנו מבקשים לקבל בהקדם את הנתונים המפורטים בנספח א' להלן כדי שנוכל להגיש מסמך שלם וממצה בהמשך.

6. לדעתנו חשוב והכרחי כי עוד לפני הדיונים, חברי הועדה ישתתפו בסיוור בשטחים המבוקשים, למפגש עם הקהילות ולסיוור בשטחים החקלאיים. ללא מראה עיניים, לא ניתן יהיה להבין את המשמעויות ההרסניות והקשות של בקשת נתניה.

בכבוד רב,

רני אידן, ראש המועצה

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

צביון המועצה והיישובים

מסמך מדיניות משיקים: עמק חפר במרחב, תשתיות ומשאבים, שטחים פתוחים

חזרה למפתח מסמכי התכנית

לחזרה לתמצית תכנית האב

תוכן המסמך

1. רקע כללי 38
2. החזון 41
3. מטרות 41
4. יעדים 41
5. עקרונות מדיניות 42
6. הכלים והאמצעים ליישום 43
7. טבלה מרכזת 45

1. רקע כללי

במועצה אזורית עמק חפר 45 יישובים, מהם 27 מושבים, 8 קיבוצים, 5 ישובים קהילתיים ו-2 שכונות בתחום מושבים (בית חזון בכפר הרא"ה וקדמה בבית יצחק). כמו כן בתחום המועצה מספר מוסדות עם סמל יישוב: מדרשת רופין ומבואות ים.

אוכלוסיית המועצה מנתה בסוף 2008 כ-36,000 תושבים בכ-11,200 בתי אב. מספר הנפשות הממוצע למשק בית הינו 3.2. בשנת 1995 מנתה המועצה 21,800 תושבים כך שאוכלוסיית המועצה גדלה ב-13 השנים האחרונות ב-64%.

הגידול נבע בעיקר ממימוש שכונות הרחבה ברוב המושבים ובהקמת היישוב הקהילתי בת חפר. כיום המועצה מעודדת את קיבוצי עמק חפר הנמצאים עתה בשלבים שונים של הרחבה, לבנות כ-500 יחידות דיור חדשות בשנים הקרובות ועד לכ-1,000 יחידת דיור בטווח הארוך.

קיבולת יחידת הדיור של יישובי המועצה נקבעה על פי מינהל התכנון במשרד הפנים באמצעות תכנית מתאר ארצית – תמ"א 35. ע"פ תכנית זו מוקצת ליישובים החקלאיים מכסת יחידת דיור מקסימאלית של 300-400 יחידת דיור כל אחד. סה"כ מוקצות למושבים בעמק 8,900 יחידת דיור ולקיבוצים 3,150 יחידת דיור, סה"כ 12,050 יחידות דיור, המהוות תוספת של כ-4,000 יחידת דיור ביחס למצב הקיים. בנוסף, לישוב בת חפר אפשרות לגדול עד ל-10,000 תושבים ועוד כ-1,300 יחידת דיור נוספות ביישובים/שכונות הקהילתיים.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

סה"כ מוערכת קיבולת עמק חפר בכ- 16,000 יחידת דיור. בהנחה שגודל משק הבית הממוצע יישמר כפי שהוא - 3.2 נפשות, אוכלוסית עמק חפר יכולה להגיע ליותר מ- 51,000 תושבים.

המועצה האזורית הכינה בעשור הקודם תכנית אב ליעדי אוכלוסיה ושרותי ציבור. היעד שנבחר היה אוכלוסיה של 48,000 תושבים בשנת 2020. תכנית אב זו הינה לשנת 2030. אינטרפולציה של יעד האוכלוסייה בשנת 2020 לשנת 2030 מראה כי אוכלוסיית עמק חפר תגיע בשנה זו לגודל של כ- 60,000 תושבים. יש לציין כי זהו גודל החורג מהקיבולת הקיימת של תמא/35 הדיון על גודל האוכלוסיה העתידי של עמק חפר ויישוביה טרם הושלם במועד ניסוח מסמכי התכנית והוא עתיד להתקיים במסגרת פורום ראשי וועדים.

להלן טבלת יישובים – קיבולת תמא/35, אוכלוסייה ב- 2008 בחלוקה לאשכולות יישובים:

אשכול	שם יישוב	קיבולת לפי תמא/35 – מושבים/קיבוצים ביח"ד, יישובים לפי אוכלוסייה	אוכלוסייה 2008	סה"כ אוכלוסיית אשכול 2008	אומדן 2030
חוף חפר	מכמורת ומבואות ים	300	1,342		
	בית חרות	300	719		
	בית ינאי	300	386		
	גבעת שפירא	300	258		
	כפר ויתקין	400	1,856		
	חופית**	1,714	919		
	ביתן אהרון	300	183		
	בת חן**	קיבולת תב"עית – 109 יח"ד	684	6,089	9,000
ים חפר	צוקי ים**	238	167		
	שושנת העמקים**	1,505	564		
	חבצלת השרון	300	461		
	אביחיל	400	1,258	2,450	4,300
מרכז חפר	העוגן	350	693		
	כפר ידידיה	300	643		
	בית יצחק וקדמה	400	1,912		
	כפר חיים	300	575		
	מעברות	400	967		
	הדר עם	300	560		
	משמר השרון	400	595	5,945	10,600
צפון חפר	אלישיב	300	532		
	גאולי תימן	300	354		
	כפר הרא"ה	300	973		

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

אשכול	שם יישוב	קיבולת לפי תמא 35 – מושבים/קיבוצים ביח"ד, יישובים לפי אוכלוסייה	אוכלוסייה 2008	סה"כ אוכלוסיית אשכול 2008	אומדן 2030
	חיבת ציון	300	554		
	חרב לאת	300	697		
	כפר חגלה	300	660		
	גבעת חיים איחוד	400	1,023		
	גבעת חיים מאוחד	400	1,126		
	עין החורש	400	836		
	המעפיל	400	589		
	אחיטוב	350	916		
	גן יאשיה	350	790		
	אמץ	350	528	9,578	16,800
שפלת חפר	עולש	400	886		
	באורותיים	400	801		
	חניאל	300	839		
	בורגתה	350	1,001		
	בית הלוי	350	619		
	כפר מונאש	350	900	5,574	7,500
בת חפר	בת חפר	10,000 תושבים	5,619		
	בחן	400	375		
	יד חנה-חומש**	282	267	6,261	12,600
שוונת*			204	204	
סה"כ			35,831	35,831	60,800

* חצר בארותיים, מדרשת רופין, נעורים

**תמא 35 - צפי אוכלוסייה ליישובים שאינם מושב או קיבוץ לא יעלה מעל 2.2 ממספר התושבים הקבועים ליישוב ע"פ נתוני למ"ס לשנת 1995. יד חנה-חומש – יד חנה הייתה קיבוץ שעם צירוף מפוני היישוב חומש הפכה ליישוב קהילתי לו תב"ע עם קיבולת של 282 יח"ד.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	---	---

[חזרה לתחילת מסמך "צביון המועצה והיישובים"](#)

2. החזון

מועצה אזורית מתפתחת עם אפשרויות גידול ליישובים הקיימים

3. מטרות

- שמירה על היישובים כיישובים כפריים מבחינת גודל, צורת בניה וצפיפות בניה.
- שמירה על עצמאות היישובים בקביעת הגודל הרצוי בכפוף למגבלות הסטטוטוריות תוך מתן אפשרות לנייד יחידות דיור המוקצים ליישוב אחד ליישוב אחר.
- המשך גידול היישובים לשמירה על רצף דורי תוך מתן אפשרות לדור הצעיר בעמק להקים את ביתו בו.
- גודל היישובים יאפשר שמירה על היצע של שירותי ציבור וקהילה יישוביים. בהתאם, על הגידול ביישובים להתאים לצמיחה הכלכלית של המועצה.
- לשמור על כל היישובים בתחום המוניציפלי של המועצה האזורית עמק חפר.
- לעודד התחדשות והרחבה בקיבוצים.

4. יעדים

- התכנית מאמצת את יעד האוכלוסייה של תכנית האב ליעדי אוכלוסייה ושרותי ציבור משנת 1998 – 48,000 תושבים בשנת 2020. היעד לשנת 2030 יקבע בהמשך.
- להביא לגידול באוכלוסיית המועצה בכ- 1,000 תושבים כל שנה (על פי תכנית האב ליעדי האוכלוסייה הנ"ל).
- לקבוע קריטריונים מוסכמים - תכנוניים, חברתיים- דמוגרפיים - קהילתיים, כלכליים, סביבתיים ואחרים, לניוד יחידות דיור בין היישובים ע"י המועצה בהתאם לצרכי היישובים.
- בכל יישוב יהיה מספר ילדים המצדיק קיום מסגרת של חינוך קדם יסודי – הערכה של כ- 30 ילדים לשכבת גיל.
- לעודד התחדשות והרחבה בקיבוצים – תוספת של כ- 1,000 יח"ד בעשור הקרוב.
- לקלוט תושבים מחוץ למועצה לגיוון והתחדשות.
- לשאוף לכך שפיצול נחלות ישמש לבנים/בנות ממשיכים.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

5. עקרונות מדיניות

חזרה לתחילת מסמך "צביון המועצה והיישובים"

מדיניות הועדה המקומית לתכנון ולבנייה לתכניות למגורים

ככלל, הועדה המקומית תאשר בנייה למגורים רק בתחום האזורים המותרים לפיתוח עפ"י מדיניות התכנון הארצית והמחוזית כפי שמסומן בתכניות תמא/35 ותממ/21. מדיניות זו תואמת את חזון המועצה לניצול השטחים המפותחים ולשמירה על השטחים החקלאיים והשטחים הפתוחים (ראו מסמך תשתיות ומסמך שטחים פתוחים).

בנייה מחוץ לאזורים אלה תהווה חריגה מהמדיניות הכוללת ותחייב את היישוב להגיש מסמך מפורט ומנומק המסביר צורך זה.

מדיניות גידול ופיתוח ביישובים

המועצה האזורית והועדה המקומית בתיאום עם ועדי היישובים יפעלו לגידול ופיתוח יישובי המועצה באופן מבוקר בכל מרחב המועצה תוך שאיפה לגידול שנתי קבוע על בסיס גידול טבעי וקליטת תושבים מבחוץ.

מועצה אזורית עמק חפר מעוניינת להוביל מהלך שיאפשר למועצה לשלוט בגידול כך שיהיה מתון ושקול, תוך לקיחת אחריות על אופן וקצב פיתוח האזור. המועצה תיצור סל יחידות דיור מועצתי אשר ינוייד בין היישובים ע"י המועצה בהתאם לצרכי היישובים ועל פי קריטריונים תכנוניים, חברתיים-דמוגרפיים - קהילתיים, כלכליים, סביבתיים ואחרים ידועים מראש.

עיקרון חדשני זה מבוסס על התפיסה כי למועצה בלבד, היכולת וההבנה היכן ובכמה יש להגדיל את היישובים.

מדיניות פיתוח משולב של מגורים ותשתיות

הועדה המקומית לא תאשר פיתוח מגורים ללא ניצול תשתיות קיימות ו/או בניית תשתיות מודרניות נלוות – פיזיות ושל מבני ציבור. כצעד משלים, יש להעדיף פיתוח בשטחים שכבר פותחו וקיימת בהם תשתית פיזית – כבישים, מדרכות, מערכות תשתית תת-קרקעיות וכיו"ב. על פי מדיניות זו יש עדיפות לתוספת מגורים תוך ניצול השטחים הריקים בלב המושבים, בצמידות לשכונות מגורים קיימות.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	---	---

פיצול נחלות

על מנת ליישם את המטרה של קיום קהילות שמייצרות רצף דורי, חשוב לשאוף לכך שפיצול נחלות יתאפשר לבנים/בנות ממשיכים. אמנם המועצה אינה מתנגדת לקליטת אוכלוסייה חדשה הבאה מחוץ למועצה אולם תנתן עדיפות לבני ובנות המקום.

בנייה צמודת קרקע למגורים

אחד הכלים לשמור על המאפיין הייחודי של מועצה אזורית כפרית ולהגביל את גודל היישובים היא שהועדה המקומית תאשר בניה צמודת קרקע בלבד. מדיניות זו אינה סותרת את המטרות של שמירה של שטחים חקלאיים ופתוחים אם המועצה תשמור על צפיפות המינימום המוגדרת ליישובים לפי תמא/35 – 3 יחידות דיור לדונם ליישוב הקטן מ-2,000 תושבים; 4 יח"ד לדונם ביישוב בגודל 2,001-5,000 ו-5 יח"ד לדונם ביישוב בגודל 5,000-20,000 תושבים.

שמירה על היישובים בתחום המוניציפלי של המועצה האזורית עמק חפר

גם סעיף זה מהווה כלי חשוב לשמירה על יישובי המועצה ככפריים, חקלאיים עם בנייה לא צפופה. מידי כמה שנים יש פנייה מעיריית נתניה לסיפוח שטחים של עמק חפר כולל שטחים חקלאיים ואף יישובים שלמים לתחומה. ברור כי אם כך יקרה, השטחים המסופחים לא יישארו ביעודם הכפרי אלא ייעודם ישונה לבנייה עירונית רוויה. ראו פירוט בדף פרויקט במסמך "[עמק חפר במרחב](#)".

6. הכלים והאמצעים ליישום

חזרה לתחילת מסמך "צביון המועצה והיישובים"

קריטריונים לניוד יחידות דיור בין היישובים

הקריטריונים המוצעים לבחינת צרכי הגידול של כל יישוב הינם:

- מצב דמוגרפי של הישוב
- ביצוע/אי ביצוע הרחבה בעבר, היקף ההרחבה שבוצעה
- חוסן קהילתי- חברתי של הישוב
- כושר נשיאה של תשתיות פיסיות בישוב
- קיום שרותי קהילה תומכים
- חיזוק האזור בו מצוי הישוב

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	--

● היבטים ביטחוניים - קו התפר/עימות וכד'.

סקר דמוגרפי תקופתי ליישובי המועצה

המועצה תיזום מדי חמש שנים סקר דמוגרפי מפורט ומקיף של אוכלוסיית היישובים על מנת לבחון מידת השגת המדיניות ביחס לגידול אוכלוסיית המועצה, הרכבה, השפעתה על אספקת שירותי ציבור ועוד. לפי הממצאים, קברניטי המועצה יבחנו את הצורך בנקיטת צעדים.

סקר תשתיות תקופתי ליישובי המועצה

כצעד משלים לסקר הדמוגרפי, המועצה תיזום מדי חמש שנים סקר תשתיות מפורט לצורך בחינת כושר הנשיאה של היישובים מבחינת גודל האוכלוסייה. התשתיות שיבדקו – כבישים, מדרכות, ביוב, ניקוז, חשמל, מבני ציבור וכיו"ב. המועצה תגזור מממצאי הסקר מה נדרש להוסיף/לשדרג על מנת לאפשר את השמירה על איכות החיים של התושבים.

מסמך הנחיות לפיתוח היישובים

המועצה האזורית והועדה המקומית יכינו מסמך מנחה ליישובים ולגורמים מקצועיים העוסקים בפיתוח ביישובים. המסמך יכלול את מדיניות המועצה והועדה המקומית והדרישות התכנוניות השונות בנושאים הבאים – גודל היישוב, צורת הבניה, צפיפות, ניצול שטחים ותשתיות קיימים, שירותי ציבור וכיו"ב.

בקשה לשינוי גבולות מרקם עירוני תמא/35

ראו במסמך "[עמק חפר במרחב](#)"

על מנת לשמור על יישובי המועצה כיישובים חקלאיים-כפריים בתחום המועצה, המועצה האזורית בתיאום עם היישובים הנמצאים כיום במרקם עירוני נתניה יפנו למשרד הפנים ויגישו לו מסמך בקשה מסודר ומפורט לשינוי גבולות המרקם והוצאת היישובים. העיתוי עתה הוא נכון על רקע עדכון התמ"א בסוף 2009.

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	--

7. טבלה מרכזת

חזרה לתחילת מסמך "צביון המועצה והיישובים"

שם הפרויקט	תהליכי קידום הפרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים	מדדי וכלי מעקב וביצוע
סקר דמוגרפי תקופתי ליישובי המועצה	1. איסוף וניתוח נתוני אוכלוסייה. 2. הצגת ממצאים להנהלת המועצה לקבלת החלטות	אגף הנדסה, פורום יישובי המועצה	אגף מוניציפלי, גזברות	דו"ח סקר. דיון בהנהלת המועצה.
הטמעת מדיניות באישור תכניות למגורים	3. הדרכת צוות אגף הנדסה וחברי ועדת תכנון ובניה במדיניות. 4. פרסום המדיניות בקרב היישובים וציבור המתכננים הפוקד את משרדי הועדה וכן את ועדי היישובים והתושבים.	הנהלת המועצה, אגף הנדסה, פורום ועדי יישובים.	דוברות	ימי עיון. תקציר מסמך מדיניות.
סקר תשתיות ליישובים	1. איסוף וניתוח הנתונים 2. בחינת הממצאים וגזירת צרכים להרחבת יישובים. 3. תיאום עם תכנית רב שנתית לפיתוח צורכי ציבור. 4. תיאום ובקרה עם חוקי העזר.	הנהלת המועצה, אגף הנדסה, גזברות, יח' בינוי ציבורי, פורום ועדי יישובים.	החברה הכלכלית.	דו"ח סקר. המלצות לפיתוח תשתיות. תעריפי פיתוח וארנונה מעדוכנים.
קריטריונים לניוד יחידות דיור	גיבוש קריטריונים ואישור ההנהלה. גיוס תמיכה במשרד הפנים ומ.מ.י.	הנהלה, אגף הנדסה, יוע"מ, ועדי יישובים	משרד הפנים, מ.מ.י.	רשימת קריטריונים מאושרת
פיצול נחלות רק לבנים/בנות ממשיכים	בדיקה משפטית של יכולת היישום. תיאום/מו"מ עם מ.מ.י. תיאום עם ועדי יישובים ותושבים.	י"ר המועצה, אגף הנדסה, יועץ משפטי.	פורום חעדי יישובים.	פיצול נחלות רק לבנים/בנות ממשיכים
הטמעת מדיניות בניה צמודת קרקע	תיאום/מו"מ עם מ.מ.י. תיאום/מו"מ לשכת תכנון מחוזית. הדרכת צוות אגף הנדסה וחברי ועדה תו"ב במדיניות.	י"ר המועצה, אגף הנדסה	אגף מוניציפלי, פורום ועדי יישובים	היתרי בניה לצמודי קרקע בלבד
בקשה לשינוי גבולות מרקם עירוני בתמ"א/35 (ראו דף פרויקט במסמך "עמק חפר במרחב")	הכנת מסמך משותף מועצה-יישובים. פרסום תקשורתי בעד הבקשה. מערכת הסברה (לובינג) בקרב מקבלי החלטות – כנסת, משרד הפנים וכי"ב.	י"ר המועצה, אגף הנדסה, מוניציפלי, דוברות, ועדי יישובים		מסמך בקשה תמיכה ציבורית בבקשה.

חזרה לתחילת מסמך "צביון המועצה והיישובים"

חזרה למפתח מסמכי התכנית

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

שטחים פתוחים

(מסמכים משיקים: [חקלאות ושטחים חקלאיים](#), [ניהול והתנהלות סביבתית](#), [חינוך וחינוך סביבתי](#))

[חזרה למפתח מסמכי התכנית](#)

[לחזרה לתמצית תכנית האב](#)

תוכן המסמך

46	1. מבוא
47	שטחים פתוחים בעמק חפר: תיאור כללי
48	סקירה סטאטוטורית
51	סקר השטחים הפתוחים, המשרד להגנת הסביבה
52	נחל אלכסנדר
60	חוף הים ומצוק החוף
61	שטחים פתוחים וערכי טבע אחרים
63	איומים על השטחים הפתוחים בעמק חפר
65	2. חזון
65	3. מטרות
65	4. יעדים
66	5. עקרונות מדיניות
67	6. המלצות

1. מבוא

השטחים הפתוחים מוגדרים כ"כל השטחים הבלתי מבונים ואלה שאין עליהם תכנית בינוי מפורטת ומאושרת"⁴². תחת הגדרה זו נכללים סוגים שונים של שטחים פתוחים, לפי הפירוט שלהלן.

חשוב לציין כי, ישנן מס' דרכים לסווג את השטחים הפתוחים. אחד הסיווגים האפשריים מחלק את השטחים הפתוחים לארבע קבוצות, בהתאם לרמת ההגנה החוקית-סטאטוטורית לה הם זוכים⁴³:

א. **שטחים פתוחים מוגנים או מיועדים להגנה מתוקף תכניות מתאר ארציות ייעודיות:** תמ"א 8

⁴² "מדיניות וכלים לשמירה על שטחים פתוחים: תיקי כלי, עקרונות פעולה והמלצות". סביבותכנון בע"מ, סדן לובנטל בע"מ, לרמן אדריכלים. אפריל 2003. מסמך זה הינו פרי עבודה משותפת של צוות מכון דש"א של החלה"ט, רשות הטבע והגנים, המשרד לאיכות הסביבה, הקרן הקיימת לישראל, מינהל התכנון במשרד הפנים ומשרד האוצר.

⁴³ מתבסס על: "ניהול ושמירה על השטחים הפתוחים במרכז הגליל: סקירת הכלים ורשויות האכיפה בישראל וסמכויותיהן בנושא שמירה, ניהול ותחזוקת השטחים הפתוחים". אורבניקס בע"מ, ספטמבר 2008. הוגש לאיגוד ערים לאיכות הסביבה גליל מערבי והמחלקה לאיכות הסביבה במועצה האזורית משגב.

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית	פל"ח ותעסוקה ביישובים	אזורי תעסוקה	חקלאות ושטחים חקלאיים
חברה וקהילה	אספקת שירותי ציבור	תחבורה ותנועה	תשתיות ומשאבים
	מורשת העמק ושימור אתרים	חינוך בלתי פורמלי	חינוך וחינוך סביבתי

לגנים לאומיים, שמורות טבע ושמורות נוף ותמ"א 22 ליער וייעור.

- ב. **שטחים פתוחים מוגנים מתוקף תכניות מתאר ארציות ומחוזיות** - שטחים בעלי הגדרות שונות ורמת הגנה משתנה, בהתאם לתמ"א 35 (תכנית מתאר ארצית משולבת לפיתוח ושימור) ותוכניות המתאר המחוזיות. תכניות אלה מספקות אמנם הנחיות תכנוניות בעלות תוקף מחייב אך מעניקות רמת הגנה פחותה יותר לשטחים הפתוחים בהשוואה לתכניות הארציות הייעודיות.
- ג. **שטחים פתוחים בתחומי אזורים בנויים המוגדרים כ"שטחים ציבוריים פתוחים"** (שצ"פים) בתכניות מקומיות/תכניות בניין עיר (תב"עות) ומיועדים לשמש גנים ופארקים בזמינות גבוהה לאוכלוסייה.
- ד. **שטחים פתוחים אחרים** - שטחים ללא מעמד סטאטוטורי מיוחד (גם אם קיבלו הגדרה כלשהי בתכנית אב כזו או אחרת), או - שטחים שאינם בנויים. בתוכם נכללים שטחים פתוחים בשולי הערים, שטחים חקלאיים ושטחי מרעה, בין אם משמשים בפועל, בין אם לאו.
- ה. **שטחים פתוחים בבעלות פרטית** - שטחים השייכים מבחינה משפטית וקניינית לגוף, חברה או אדם פרטי. חשוב להתייחס לשטחים אלה משום שחלק מהחוקים המתייחסים למרחב הציבורי או לרשות הרבים אינו חל עליהם, למשל: חוק שמירת הניקיון, התשמ"ד - 1984. בשטחים אלה יכולת האכיפה של חוקי סביבה מסוימים (חקיקה ראשית ומשנית) היא בעייתית וסבוכה.
- בשורות הבאות תובא סקירה של השטחים הפתוחים בעמק חפר, על סוגיהם השונים. הסקירה תתמקד בשתי הקבוצות הראשונות, כאשר ישנה התייחסות נפרדת לנושא השטחים החקלאיים (ראו מסמך מדיניות בנושא).

שטחים פתוחים בעמק חפר: תיאור כללי

מרחב המועצה האזורית עמק חפר כולל בתוכו מגוון רחב של שטחים ונופים פתוחים, ביניהם:

שטחים חקלאיים מגוונים, ביניהם שטחי מטעים, פרדסים, חממות, רפתות, לולים. כאמור, לשטחים אלה ניתנה התייחסות נפרדת במסמך מדיניות "חקלאות ושטחים חקלאיים".

חופים - חופים חוליים ומצוקי כורכר.

נחלים - נחל אלכסנדר והערוצים המתנקזים אליו.

שטחי יערות (בהיקף מצומצם יחסית).

שטחים פתוחים אחרים הכוללים בתי גידול ייחודיים ואתרי מורשת.

שטחים פתוחים בתוך היישובים. לשטחים אלה ניתנה התייחסות נפרדת במסמך המדיניות העוסק ב"ניהול והתנהלות סביבתית".

בסעיף שלהלן יובא תיאור מפורט של שטחים אלה תוך התייחסות להגדרות בתכניות מתאר שונות.

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית חברה וקהילה	פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי

סקירה סטאטוטורית

תכנית מתאר ארצית משולבת לבנייה, לפיתוח ושימור (תמ"א 35)

שטח המועצה האזורית עמק חפר מוגדר כ"מרקם שמור משולב". מטרתו של מרקם זה הינה לאחד ברצף ערכי טבע, חקלאות, נוף, התיישבות, ומורשת תוך יצירת שדרה ירוקה מצפון לדרום וחיצים פתוחים לאורך ערוצי נחלים. לב המועצה – השטח הסובב את רצועת נחל אלכסנדר - מוגדר כ"מכלול נופי" – שטח עליו חלות הגבלות פיתוח. יישובי מערב המועצה (מכמורת, כפר ויתקין, בית חרות, בית ינאי, ביתן אהרן, גבעת שפירא) נכללים במרקם חופי. היישובים הסמוכים לנתניה (אביחיל, חבצלת השרון, שושנת העמקים, צוקי ים) - מרקם עירוני⁴⁴.

יצוין כי, בתשריט ההנחיות הסביבתיות מוגדר רוב שטחה של המועצה כבעל רגישות נופית סביבתית גבוהה. הגדרה זו מחייבת עמידה בתנאים הקבועים בהוראות תכנית המתאר הארצית בכל תכנית (ברמה מחוזית) המייעדת שטח לפיתוח.

תכנית מתאר ארצית ליער ויעור (תמ"א 22):

בהתאם לתמ"א 22⁴⁵, בשטח המועצה מתפרסים מס' שטחי יערות: יער פארק חופי מזרחית למכמורת; יער נטע אדם קיים דרומית מזרחית למדרשת רופין; נטיעות בגדות נחלים (בקטע שבין קלנסואה לתל אשרף) ויער טבעי לשימור לאורך תוואי נחל אלכסנדר.

תכנית מתאר ארצית לגנים לאומיים, שמורות טבע ושמורות נוף (תמ"א 8)⁴⁶:

תכנית המייעדת שטחים לגנים לאומיים, שמורות טבע ושמורות נוף. בתחום המועצה האזורית עמק חפר מוגדרים מס' שטחים:

- **גן לאומי נחל אלכסנדר (כ- 3,800 דונם):** שוכן בין בית הספר מבואות ים והישוב מכמורת מצפון, אזור התעשייה עמק חפר ומסילת הברזל ממזרח, בית ינאי, כפר ויתקין וחופית מדרום וחוף הים במערב. ליבו של הגן הלאומי הוא מורד נחל אלכסנדר זורם מכיוון גשר הצבים אל הים. הגן נחלק לשני חלקים עיקריים, ביניהם מפריד כביש החוף:

ממערב – שפך נחל אלכסנדר, חוף הים וחוף הרחצה המוסדר בית ינאי;

ממזרח – הנחל, הדיונות המיוצבות והחצי-מיוצבות, חורשה גדולה של אקליפטוסים וגבעת

⁴⁴ המועצה האזורית מתנגדת להכללת יישוביה הכפריים באופיים, במרקם העירוני ופועלת לשינוי המצב.

⁴⁵ לתקנון תמ"א 22, לתשריט התמ"א (ראו: שטחים פתוחים << תמ"א 22)

⁴⁶ לתקנון תמ"א 8, לתשריט התמ"א (ראו: שטחים פתוחים << תמ"א 8)

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית	פל"ח ותעסוקה ביישובים	אזורי תעסוקה	חקלאות ושטחים חקלאיים
חברה וקהילה	אספקת שירותי ציבור	תחבורה ותנועה	תשתיות ומשאבים
	מורשת העמק ושימור אתרים	חינוך בלתי פורמלי	חינוך וחינוך סביבתי

הכורכר של חרבת סמרה.

- **שמורת ביתן אהרון (שמורה מוכרזת 46 דונם):** השמורה משתרעת בין המושבים כפר ויתקין וביתן אהרון והיא משמרת את צמחיית הכורכר המקורית של האזור, שבה שולטים הקורנית המקורקפת והזקנן השעיר. הפריחה העיקרית מתרחשת בחודשים ינואר-אפריל עם חבצלות, נרקיסים, רקפות, כלניות, צבעונים, אירוסים, נוריות, ועוד. בגבעות הכורכר נחשפו מערות קבורה רבות מן התקופה הרומית-ביזנטית.

בתחום שמורת הטבע נמצאים שני מבנים משמעותיים להיסטוריית ההתיישבות בעמק חפר: בית הראשונים ובית קרב.

- **גן לאומי (מצוקי ים) חוף נעורים (כ- 250 דונם, מוצע):** הגן הלאומי נמצא צפונית לבית הבראה משטרת, ודרומית לפנימיית נעורים. דרך גישה לגן יוצאת מצפון ליישוב צוקי-ים, ועוקפת ממזרח את בית הבראה. כמו כן, ניתן לעלות לגן מחוף הים הסמוך. הגן הלאומי המוצע כולל רצועת מצוק חוף, בין נעורים ומלון בלו-ביי. כמו כן, נכללת בשטח רצועה ממזרח למצוק, עד כביש החוף. בעורף החוף פעלה במשך שנים מחצבה. כיום השטח פגוע קשות, ויש כוונה לשקמו בעתיד.
- **גן לאומי אביחיל (כ- 95 דונם, מוצע):** הגן נמצא צפונית-מערבית ליישוב אביחיל, צפונית לבית הקברות של היישוב. הגישה לאתר מהיישוב אביחיל (מחלקו הצפוני של היישוב), או רגלית ממחלף חבצלת השרון.

חולות אביחיל הם חולות מיוצבים, בהם יש גריגה יפה של חרוב מצוי ואלת המסטיק. גוש חולות אביחיל הוא הדרומי ביותר במישור החוף בו שרדה תצורת צומח זו, הנמצאת בעיקר בין חדרה לג'סר א-זרקא. למינים אלו נלווים שיחים ובני-שיח רבים, ובכללם קידה שעירה, לענה חד-זרעית, רותם המדבר, אטד החוף ופיגם מצוי. באתר צומחים גם גיאופיטים כמו חצב מצוי, חבצלת החוף, רקפת מצויה וטבורית נטוייה, ובשנת 2006 הועתקו למקום צמחי אירוס הארגמן. ניתן אף למצוא במקום צמחי מישור החוף, כמו דרדר הקורים, שומרר בואסייה ושום קצר. עקב מיקום האתר בשולי העיר, מגוון בעלי החיים מוגבל וכולל בעיקר זוחלים וחרקים.

- **גן לאומי תל קקון:** ממוקם מול המרכז האזורי הקהילתי יכון, בין גן יאשיה לאמץ. בשטח מתנשאת גבעה ובראשה שרידי מבצר ממלוכי שהוקם על יסוד צלבני. ניתן למצוא עדויות כי התל היה מיושב עוד בתקופה הרומית. בתקופה העות'מנית שימש "קקון" כתחנת דואר ממלכתית. בשנת 1799 נערך כאן קרב בין צבא נפוליאון לבין חיל הפרשים העות'מאני.

- **פארק השרון (כ-6,000 דונם).** פארק השרון גובל בחלקו הדרומי בעמק חפר. גבולות הפארק: במזרח – כביש חיפה תל אביב "הישן" (כביש מס' 4); במערב – קו החוף; בצפון – האזור שמדרום לשכונת גבעת אולגה; בדרום – מכמורת ואזור התעשייה עמק חפר. בחלק הדרומי הפארק גובל בגן לאומי נחל אלכסנדר.

חשיבותו של פארק השרון, בכך שהוא מהווה יחידת נוף טבעית גדולה, רציפה יחסית ושלמה,

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

המכילה את מכלול נופי השרון (חוף ים, חולות, יער פארק ושלוליות חורף).

תכנית אב לחופים (תמ"א 13):⁴⁷

התכנית מגדירה מגוון ייעודי קרקע, ביניהם (מדרום לצפון): שטח ישוב חקלאי (חבצלת השרון), אזור תיירות ונופש (מתקן משטרת נעורים), גן לאומי (חוף נעורים), שטח למוסדות ציבור (הדסה נעורים), שטח ישוב חקלאי (בית ינאי), שמורת חוף (בית ינאי) גן לאומי (נחל אלכסנדר), חוף רחצה בשפך האלכסנדר, שמורת ים (מכמורת), שטח למוסדות ציבור (בי"ס מבואות ים והמכללה הימית), חוף רחצה מכמורת ואזור לתיירות ונופש (שטח מלון מירמאר מצפון למכמורת, חלקו בתחום עמק חפר ועיקרו בתחום חדרה)⁴⁸.

תכנית מתאר מחוזית למחוז מרכז (תמ"מ 21/3):⁴⁹

תכנית המתאר המחוזית מתייחסת למרחב המועצה האזורית עמק חפר כ"אזור חקלאי/נוף כפרי פתוח". אזור זה מיועד לעיבוד חקלאי, מתקני ספורט ונופש, שטחים ציבוריים פתוחים, ייעור, נופש ותיירות למעט אכסון שמותר רק בצמוד לישוב קיים, חניונים (קמפינג), דרכים וחניות, מסעדות ומזנונים, מתקני תשתיות ותחנות תדלוק. הדרכים באזור זה יפותחו כדרכים נופיות וכן יחולו הוראות תכנית מתאר ארצית לתיירות, במידה וחלה בשטח זה.

הישובים מסומנים כפוליגונים והוגדרו כ"אזור פיתוח כפרי". אזור זה מיועד למגורים, מבני משק חקלאיים, מבנים ציבוריים, מתקני ספורט, דרכים, שטחים ציבוריים פתוחים, מבנים ומתקנים לנופש ואירועים, מבני מסחר ומלאכה לשרות תושבי הישוב (למעט מוקדי תעסוקה אזוריים שיתוכננו בתכנית מתאר מקומית למועצה האזורית, בקרבת מרכזים אורבאניים ו/או ברצף עם אזורי תעסוקה קיימים, בנגישות תחבורתית מתאימה). הרחבת ישובים למטרת מגורים מותרת באזור פיתוח כפרי, תוך שמירת משאבי קרקע וקיום התשתיות הנחוצות. בסמכות הועדה המחוזית לאשר הרחבה לתחום ה"אזור החקלאי/נוף כפרי פתוח", בתנאי: ניצול מרבי של השטח המבונה והתשתיות הקיימות, צמידות דופן לשטח הבנוי ואי שינוי מהותי של אופי הישוב.

תוואי נחל אלכסנדר מוגדר בתכנית כ"אזור נחל וסביבותיו".

בתכנית סומנו קווי ומתקני תשתיות (כבישים קיימים ומתוכננים, קווי חשמל ורכבת) אזור התעשייה של המועצה (פארק תעשיות עמק חפר בצפון מערב המועצה) וכן גנים לאומיים ושמורות טבע בהתאם לתמ"א 8.

⁴⁷ לתקנון תמ"א 13

⁴⁸ יש מקום לחשוב אם יש צידוק לכך ששטח התיירות שמצפון למכמורת יהיה בתחום עיריית חדרה (לפי תכנית המתאר המחוזית של מחוז חיפה, תמ"מ 6), שכן בין שטח זה לחדרה מצוי גן לאומי וכל פיתוח שיעשה במקום ישען על תשתיות מעמק חפר. יש גם קשיים תכנוניים בעובדה שהשטח מפוצל בין רשויות, בעיקר לנוכח החשש שעיריית חדרה תיתן יד לפיתוח נדל"ני הרסני במקום לשימור ערכי הטבע הייחודיים במקום. מכמורת והמועצה הגישו התנגדות לסימון "מוקד פיתוח תיירותי כפרי" במקום, בתחום של עיריית חדרה, וטענו שכל פיתוח במקום צריך להיות בתכנית אחת כוללת.

⁴⁹ לתקנון תכנית המתאר המחוזית 3/21

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית חברה וקהילה	פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי

בתשריט התשתיות והשפעות סביבתיות מסומנות התשתיות בתחום המועצה: לאורך כביש 4 עובר קו מתח עליון ובחלק המרכזי והמזרחי מסומנים קווי מים ראשיים, קווי קולחין, אתרי איגום, החדרה וניצול מים עיליים וכן אתרי איגום והחדרת מי קולחין.

סקר השטחים הפתוחים, המשרד להגנת הסביבה⁵⁰

בשנת 2002 גיבש המשרד להגנת הסביבה, בשיתוף הגופים הירוקים (החברה להגנת הטבע, רשות הטבע והגנים והקרן הקיימת לישראל) מתודולוגיה להערכת חשיבותם של השטחים הפתוחים. המתודולוגיה מבוססת על הליך עבודה אשר פותח בתכנית האב לישראל בשנות האלפיים "ישראל 2020", ויושם לאחר מכן בתמ"א 35 ובשורה של תכניות ברמה האזורית.

במסגרת העבודה, חולק שטח מדינת ישראל ל- 508 "יחידות נוף". יחידת נוף מוגדרת כיחידה בעלת קווי מתאר בולטים ומשותפים, ומתקיימות בה תכונות אחידות מבחינת משאבי השטח, פני השטח, האקלים ובתני גידול. יחידת נוף ניתנת לתיחום בעזרת קווי נוף ברורים ושימוש אופייני מסורתי על ידי האדם.

ריבוי התחומים הקשורים בשטחים הפתוחים (טבע ונוף, חקלאות, הידרולוגיה, ערכי מורשת, צומח, ועוד) בא לידי ביטוי במיפוי רב שכבתי של כל יחידת נוף, ובהמשך, בהקמת מבנה לוגי המחבר כל אחד מהתחומים והקובע ערך כמותי (שרירותי ככל שיהיה) לאיכויות אלה. ערכיות השטח נקבעה בשלושה מסלולי עבודה נפרדים:

1. רגישות - עוצמתם וחשיבותם של משאבי השטח.
2. רציפות - טיפולוגיה של שטחים פתוחים, שיעור הגודל, הרציפות, היחס בין שטח הפנים וגודל השטח, ומידת ההפרה והקיטוע (בינוי, תשתיות וכדומה) של השטח.
3. שיקולים מערכתיים - חשיבותם של מרחבים פתוחים במערך התכנון הארצי, כאזורי חיץ וקיטוע בין מערכים אורבאניים, ובערכים חברתיים הקשורים ביכולתו של השטח לספק שירותי פנאי ונופש לציבור.

שלושת המסלולים מתלכדים בסופו של דבר למפה המציגה את הערכיות הכוללת של השטחים הפתוחים.

בעמק חפר הוגדרו 13 יחידות נוף (לדוגמא: נחל אלכסנדר, חולות נתניה, חולות חדרה) אשר כל אחת מהן אופיינה בשורה של משתנים: תבליט, מסלע, צומח וחי, הידרולוגיה, חקלאות, תיירות, מורשת ועוד. הדירוג של כל משתנה בכל יחידת נוף נע בין 1 ל- 6 (נמוך – גבוה ביותר).

חקלאות – הערך החקלאי של יחידות הנוף. עפ"י הסקר, השטחים החקלאיים בעמק חפר הינם בעלי ערכיות בדרגה 6, כלומר ערכיות גבוהה ביותר.

תיירות – הערך התיירותי של יחידות הנוף. יחידות הנוף נבחנו בהתאם לנוכחות וקיום הפוטנציאל, האתרים והאווירה, המהווים מקור משיכה לתיירות. עפ"י הסקר, השטחים הפתוחים בעמק חפר בעלי

⁵⁰ ראו גם באתר המשרד להגנת הסביבה

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית חברה וקהילה	פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי

הערך התיירותי הגבוה ביותר (6) הם רצועת החוף, שפך נחל אלכסנדר, חוף נעורים, וכן חולות חדרה וגן לאומי פארק השרון. נחל אלכסנדר וסביבותיו דורגו כבעלי ערכיות 5 ושאר השטחים שבתחום המועצה כבעלי ערכיות תיירותית בינונית (3).

נדירות - מידת הנדירות של משאבי אדם וסובב ומידת הנדירות/חלופיות של יחידת הנוף כולה. ככל שהמשאב נדיר ובסכנת הכחדה, כך גדלה חשיבותו והצורך בהגנה עליו. עפ"י הסקר, כל שטחי עמק חפר דורגו כבעלי נדירות גבוהה (4, 5, 6), כאשר רצועת החוף והשטחים הצמודים להם דורגו כבעלי הנדירות הגבוהה ביותר.

רגישות – דרגת הרגישות של יחידות הנוף. עפ"י הסקר, רצועת החוף, שפך נחל אלכסנדר, חוף נעורים, וכן חולות חדרה וגן לאומי פארק השרון סווגו כבעלי רגישות גבוהה ביותר (6). יתר שטחי המועצה סווגו כבעלי דגרת רגישות 4.

יצויין כי, העבודה לא התייחסה לערך הכלכלי של השטחים הפתוחים. ההתייחסות הינה לערכו של השטח כ"פתוח" ולא מבחינת ערכי החלופיים כפוטנציאל לבינוי.

נחל אלכסנדר

רקע כללי

נחל אלכסנדר הינו אחד הגדולים והיפים במרכז הארץ. שטח אגן הניקוז שלו משתרע על פני 565 קמ"ר וכולל 12 יובלים, בהם נחל שכם ונחל תאנים. אורך הנחל, ממקורותיו ועד לשפך, הינו כ- 50 ק"מ מהם 23 ק"מ בתחום הקו הירוק. כ- 16 ק"מ מנתיב מהלכו של הנחל נמצאים בתחום המועצה האזורית עמק חפר. שפך הנחל מצוי בין מכמורת לבית ינאי, בתחום גן לאומי מוכרז.

חלקו העליון של הנחל אכזב. ב- 15 הק"מ האחרונים זורמים מים בכל ימות השנה. מקורות ההזנה: מעט מי מעיינות, מים מהשדות ומהמאגרים שלאורכו ובעיקר מי קולחין מטהורים המוזרמים אליו. בחלקו המערבי מעורבבים המים מהמעלה עם מי ים היות וקרקעית הנחל נמוכה מפני הים. למורד הנחל מוזרמים גם מים נקיים, הזורמים בתעלה המנקזת את בריכת יער (בריכת עתא) שבגן הלאומי פארק השרון.

הנחל זוהם במשך שנים ע"י ישובים, חקלאות ומפעלים. בשנת 1994 הוקמה ביוזמתו של נחום איצקוביץ, ראש המועצה האזורית דאז, המנהלה לשיקום נחל אלכסנדר, המאגדת כ- 20 גופים (המועצה האזורית, רשות ניקוז השרון ועוד). המנהלה פועלת לשיקום הנחל ולהפיכתו לאתר נופש ופנאי. בין השנים 1995 – 2007 הושקעו בשיקום הנחל קרוב ל- 70 מליון ₪.

לאורכו של הנחל קטעים רבים של ערכי טבע ונוף ושטחים פתוחים נרחבים, שהינם בעיקר שטחים חקלאיים.

אחד הפרויקטים האקולוגיים החשובים שבוצעו בנחל אלכסנדר הוא "הצלת הצב הרך" (בלטינית –

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית	פל"ח ותעסוקה ביישובים	אזורי תעסוקה	חקלאות ושטחים חקלאיים
חברה וקהילה	אספקת שירותי ציבור	תחבורה ותנועה	תשתיות ומשאבים
	מורשת העמק ושימור אתרים	חינוך בלתי פורמלי	חינוך וחינוך סביבתי

"צב הנילוס"). צבים אלה היו נפוצים בעבר בכל נחלי החוף של מזרח הים התיכון והמקום היחיד בו נותרה אוכלוסייה שלהם הוא נחל אלכסנדר (70 – 100 בוגרים). במסגרת הפרוייקט הוכשרו אתרי הטלה מוגנים לצבים, הועברו קינים שלהם ושוחזרו באופן מבוקר לנחל וכן הוכשרו "משטחי התחממות". הפרוייקט מבוצע מזה כ- 8 שנים ע"י רשות הטבע והגנים והמינהלה לשיקום נחל אלכסנדר.

תכניות החלות על נחל אלכסנדר

תכנית אב לגן הלאומי נחל אלכסנדר (ד"ח מסכם, יוני 2007).

דברי הסבר לתכנית:

גן לאומי נחל אלכסנדר שוכן בין ביה"ס מבואות ים והיישוב מכמורת מצפון, אזור התעשייה עמק חפר ומסילת הברזל ממזרח, מדרום בית ינאי, כפר ויתקין, חופית וממערב חוף הים. שטחו 3,250 דונם. תכנית האב מציגה גישת פיתוח שונה מהתכניות הקודמות (עח/91/3 ו- עח/191), בנוגע לצד המערבי של הגן הלאומי. בתכנית האב יש התייחסות מודגשת יותר לערכי טבע ונוף קיימים, שימור הדיונות, צמצום החנייה והבנייה. תכנית האב מציעה הכנת תב"ע חדשה, שתעגן זאת סטאטוטורית.

מטרות התכנית:

- שימור ושיקום ערכי טבע ונוף
- יצירת מערך ביקור חוויתי למגוון מבקרים שיתבסס על הערכים הקיימים במקום ובאיזון אקולוגי עימם.
- פיתוח הפארק כחלק ממערך השטחים הפתוחים הסובבים אותו
- שיפור נגישות והתמצאות, תנועה וחנייה בפארק
- קליטת קהל בצורה מבוקרת
- מגוון פעילויות ושירותים בפארק

עקרונות התכנון:

נבחנו שתי חלופות, המציעות תפיסה שונה לפיתוח הגן הלאומי ("אלכסנדר מוקדון" ו"אלכסנדר מסלולון"). לאחר בחינת החלופות, גובשה תכנית האב, תוך שילוב עקרונות משתי החלופות. בבסיסה הרעיון של ריכוז המבקרים במוקד מרכזי אחד ופיזורם לשאר חלקי הגן.

תכנית אב כוללת לשימור, שיקום ופיתוח נחל אלכסנדר (1995)

תכנית האב לנחל אלכסנדר שהוכנה ב- 1995 על ידי צוות תכנון רב-תחומי בראשות אדר' עמוס

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית חברה וקהילה	פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי

ברנדייס, הניחה את הבסיס המרכזי לקביעת הדרך והאמצעים לשיקום הנחל. פרויקטים רבים הכוללים בפרק היישום שלה בוצעו, או נמצאים בביצוע. מספר שינויים בהגדרת הפרוייקטים ובסדרי העדיפויות נעשו במשך השנים. אחת מנגזרות התכנית היא שיקום קטעי נחל ופיתוח 8 פארקים עיקריים לאורך נחל אלכסנדר (הוקמו בפועל), אחד מהם הוא פארק נחל שכם, הממוקם בקו הירוק בקטע שבין פתרון החירום לביוב נחל שכם לבין כביש ניצני עוז-בת חפר (5714) במערב. אורכו כ- 3 ק"מ. פרויקט נוסף המקודם בימים אלה הוא שבילי אופניים בנחל אלכסנדר. פרויקט זה, בתכנונו ובניהולו של אדר' עמוס ברנדייס, נועד ליצור חיבור בין מוסדות הציבור ואזורי התעסוקה במועצה, אל היישובים והנחל. ראו פירוט בהמשך.

תכנית מתאר מקומית עח/191 (טרם אושרה; בשלבי אישור אחרונים).

בעקבות תכנית האב לשיקום ופיתוח נחל אלכסנדר הוגשו שתי תכניות סטטוטוריות: תכנית מתאר מחוזית לחלק הדרומי שבתחום כוכב יאיר, טייבה, דרום השרון, קלנסוואה ודרום השרון, ותכנית מתאר מקומית לחלק הצפוני, הנכלל כולו בתחום המועצה האזורית עמק חפר – עח 191. בתכנית שותפו שורה ארוכה של מוסדות ממשלתיים, מחוזיים ומקומיים והיא ניסתה לאזן בין צרכי השימור, צרכי הנופש של הציבור הרחב, לבין צרכי הפיתוח הכלכלי של תושבי האזור. הכנסות המועצה מהפיתוח באזור אמורות לממן, חלקית לפחות, את שיקומו של הנחל ושימורו.

מטרות התכנית:

- שימור ושיקום הנחל והרצועה שלאורכו והפסקת זיהומו.
- עיצוב רצועת הנחל כמערכת אזורית חשובה.
- פיתוח מבוקר של פנאי ונופש למוסדות ציבור ולתשתיות מים וביוב.
- שמירה על צביון השטח הפתוח והחקלאות.
- מתן אלטרנטיבה של פיתוח פנאי ונופש לחלק מהשימושים החקלאיים.
- קביעת הגבלות בנייה לשימושים מטרידים.
- איכסון מלונאי מיוחד.
- פיתוח תעסוקה ומסחר למעט מסחר תיירותי.

עקרונות התכנון:

הכנת התכנית דורש הליך תכנוני הכולל הכנת תכנית מפורטת והכנת תכניות בינוי ופיתוח. התכנית למתחמים השונים לאורך הנחל והבקשות להיתר בנייה ילוו בנספחי תכנון בתחומי הבינוי, הסביבה, הניקוז, התחבורה ובתחומים נוספים בכדי להבטיח שאיכויות התכנון והפיתוח יהיו גבוהות.

עיקרי המדיניות:

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית חברה וקהילה	פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי

שטח התכנית הינו כ-36,000 דונם. מרבית השטח הינו חקלאי, אולם קיימים בו גם שטחי גן לאומי, מבני ציבור, שטחים ציבוריים פתוחים, דרכים, תשתיות וייעודים נוספים. השינויים המרכזיים הכלולים בתכנית, הינם פיתוח אמצעים לשימור ולשיקום הנחל והמרחב שלאורכו ומתן אפשרות לפיתוח מגוון שימושי פנאי ונופש בתחום התכנית, בהתאם למינון, לאופי ולקריטריונים המוגדרים בה. כמו כן, בהוראות התכנית הנחיות מפורטות לגבי הנושאים הפיזיים והסביבתיים. התכנית מגדירה את הנחיות סביבתיות מתקדמות ביותר, בכדי שכל בנייה ופיתוח בתחום התכנית יהיו בסטנדרטים הגבוהים ביותר.

תכנית מתאר מחוזית חלקית תמ"מ 27/3⁵¹ (אושרה למתן תוקף)

לקראת הפקדתה של תכנית עח/ 191 בוועדה המחוזית, נערכה תכנית מתאר מחוזית חלקית, המסכמת את עיקריה. זאת, על מנת ששימושי הנופש, המהווים את העוגן הכלכלי המרכזי שלה, לא יעמדו בסתירה להנחיות התכנית המחוזית שנכנסה לתוקף באותה תקופה, המייעדת את מרבית שטחי התכנית לשימוש חקלאי בלבד.

התכנית חלה על שטח של כ- 36,250 דונם ומטרתה לקבוע מסגרת תכנונית לצפון רצועת נחל אלכסנדר המצויה בתחום מרחב תכנון מקומי עמק חפר. המטרות המפורטות:

- א) קביעת ייעודם של השטחים בנחל אלכסנדר וסביבותיו והשימושים המותרים בהם.
- ב) קביעת הוראות לשימור ושיקום צפון נחל אלכסנדר ויובליו והשטחים לאורכם.
- ג) קביעת הוראות לשמירה על קרקע חקלאית ושטחים פתוחים ושימוש בהם.
- ד) קביעת הוראות לפיתוחם של שימושי פנאי ונופש.
- ה) קביעת הוראות סביבתיות.
- ו) קביעת הוראות ליישום התכנית. לצורך יישום התכנית, יש לאשר תכנית מתאר מקומית הכוללת הוראות של תכנית מפורטת. זאת, תוך כ- 12 חודשים מיום אישורה של תכנית זו.

ייעודי הקרקע והשימושים המותרים ב"נחל ותעלת הניקוז": זרימת מים קבועה/חורפית וקיומה של המערכת האקולוגית; ניקוז, רצועות מגן לאורך שתי גדות הנחל; משטחי התחממות והטלה לצבים בגדות הנחל ובסמוך אליהן; שבילי גישה רגליים אל המים ושבילי טיול לאורך הנחל; מזחים ומתקנים לעגינת סירות ולדיג; שיט למטרות פנאי ונופש בלבד; מתקנים להסדרת זרימת המים (סכרונים, מפלים, תחנות מדידה, מתקני כניסה וייצוב גדות); דרך תחזוקה לאורך גדות הנחל; גשרים להולכי רגל ורכבי אופניים מעל האפיק; גשרים לרכב, לפי תכניות מאושרות ביום אישורה של תכנית זו.

השימושים המותרים ב"סביבות הנחל": שימור טבע ונוף, שטחי "אל-געת", חקלאות, פנאי ונופש, אתרי ביקור, אכסון כפרי, מרכזי מוסדות ציבור, מתקני וקווי תשתית ודרכים מקומיות.

⁵¹ [לתקנון תמ"מ 27/3, לתשריטת התכנית](#) (אתר משרד הפנים. כדי לצפות יש להעלות את התוכנה ולהגדיל את המפה)

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית חברה וקהילה	פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי

תכנית מתאר מחוזית חלקית תמ"מ 1/27/3 (אושרה)

תכנית זו משנה את תכנית המתאר המחוזית החלקית ומאפשרת הוצאת היתרי בנייה באזור נחל ותעלת ניקוז ו/או באזור סביבות נחל שאינם בתחומי הסביבה החופית, בהתאם לשימושים בעלי אופי ציבורי הדרושים לדעת הועדה המקומית לצורך שיקום נחל אלכסנדר והכשרתו לקליטת קהל.

בייעוד הקרקע "נחל ותעלת ניקוז" ניתן יהיה להוציא היתרי בנייה לשימושים הקבועים בתכנית העיקרית (תמ"מ 27/3) ועבור מרפסת תצפית.

בייעוד הקרקע "סביבות נחל" ניתן יהיה להוציא היתרי בנייה לשימושים כגון: שבילים, דרכים וגשרים להולכי רגל ולרוכבי אופניים לצורכי פנאי ונופש בלבד; שלטי הסבר, אזהרה והכוונת קהל; מגרשי חנייה לטובת המבקרים וגרכי הגישה אליהם, בתנאי שאינם סלולים ובתנאי שישלבו בתוכם עצים כמטע וצמחיה למיתון מראה משטחי החנייה; תאורה ובמות לפעילויות ציבוריות (לא כולל פעילות של גני אירועים) במוקד אחד בסמוך לקיבוץ מעברות ובתנאי שיתרו כמתקנים זמניים ופריקים לאירועים חד פעמיים; מתקני משחק לילדים; מבנים לשירותים ציבוריים, ועוד.

שבילי אופניים בנחל אלכסנדר⁵²

(ראו גם [מסמך מדיניות תחבורה ותנועה](#)) מטרתו של הפרוייקט הינה ליצור מערכת שבילי אופניים אזורית אשר במרכזה הצייר הראשי - שביל אופניים לאורך נחל אלכסנדר. חלק ניכר מתוואי נחל אלכסנדר פותח כפארק הכולל שביל הולכי רגל ורוכבי אופניים, וחלק נוסף ("שביל נחל מרכזי") נמצא בביצוע מתקדם. עם השלמת פרויקט "שביל נחל מרכזי", הצייר הראשי של מערכת שבילי האופניים האזורי יהיה קיים לכל אורכו.

מערכת השבילים האזורית נועדה ליצור חיבור בין מוסדות הציבור ואזורי התעסוקה אל היישובים והנחל. חיבורים אלו יאפשרו להשתמש בציר המפותח ביתר יעילות ולהגביר באופן ניכר את השימוש בו לכל מגוון התנועות, ולא רק לפנאי ונופש כפי שהוא משמש היום. הגברת השימוש תביא לחיסכון ניכר בנסיעה בכלי רכב, הורדת רוכבי האופניים מהכבישים, הגברת הבטיחות בדרכים, וקירוב הציבור אל הטבע ואל השטחים החקלאיים הפתוחים הסובבים את היישובים. עובדת היותו של השטח מישורי לחלוטין, והמודעות הגבוהה של התושבים לרכיבה על האופניים בישובים הכפריים, הופכת מערכת זו לאידיאלית לפיתוח.

להלן פירוט מערכות השבילים. חשוב לציין כי ארבעת תוואי השבילים שנבחרו לחיבור אל הנחל היו תוצאה של יוזמה של תושבים. המתכננים "סידרו" את התוואים במיקומם המדויק ודאגו לקדם התקציב, התכנון והאישור שלהם.

מערכת שבילים אחת (תוואי מתוכנן):

שביל בית יצחק, כפר ידידיה, אביחיל, כפר חיים, משמר השרון, מעברות, נחל אלכסנדר.

⁵² מתוך: מצגת "שבילי אופניים בנחל אלכסנדר". מועצה אזורית עמק חפר. נובמבר 2006. עמוס ברנדייס – אדריכלות ותכנון עירוני ואזורי בע"מ, וכן: אתר האינטרנט של המועצה האזורית.

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית חברה וקהילה	פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי

שביל באורך של כ- 6 ק"מ לאורך נחל אביחיל, ממנו מסתעפים שבילים ליישובים השונים, עד לחיבור לשביל נחל אלכסנדר (בקרבת נחל לדוגמא).

השביל מאפשר נגישות לבי"ס אביחיל, בי"ס בית יצחק וסמוך לבי"ס רמות חפר, במיקומו העתידי.

מערכת שבילים שנייה (תוואי מתוכנן):

שביל עין החורש, גבעת חיים מאוחד, כפר חגלה, נחל אלכסנדר, העוגן, בית הלוי.

שביל מרכזי ומעגלי באורך של כ- 3 ק"מ, החוצה את נחל אלכסנדר פעמיים (במעברים קיימים) וממנו מסתעפים שבילים ליישובים השונים.

השביל מחבר יישובים גדולים אל מוסדות ציבור וחינוך מרכזיים בעמק חפר, בהם בי"ס "מעיי"ן בעין החורש. עם סיום ביצוע "שביל נחל מרכז" יחבר שביל זה את היישובים אל שביל הנחל, וממנו נגישות לשבילי הרוחב הנוספים.

מערכת שבילים שלישית (שביל עתידי/מוצע):

שביל תל קקון, נחל בחן, נחל שכם ונחל אלכסנדר.

שביל באורך של כ- 4 ק"מ, המחבר את האתר הארכיאולוגי תל קקון אל נחל אלכסנדר, לאורך נחל בחן ונחל שכם. השביל מתחבר למעלה הנחל, וממנו לשביל נחל מרכזי לאורך הנחל ואל שבילי רוחב נוספים, או במעלה הנחל אל פארק קדם. השביל יאפשר גם נגישות טובה למרכז חינוך "קדם".

שבילים עתידיים מוצעים יחברו את היישובים: עולש, בארותיים וחניאל אל נחל אלכסנדר בקטע זה.

מערכת שבילים רביעית (שביל עתידי/מוצע):

שביל בחן, בת חפר, נחל שכם, יד חנה ונחל אלכסנדר.

שביל באורך של כ- 6 ק"מ, המחבר את היישובים בחן ובת חפר לנחל שכם אל נחל אלכסנדר.

שביל זה חובר לשביל מתל קקון ומתחבר יחד למעלה הנחל, וממנו לשביל נחל מרכזי לאורך הנחל ואל שבילי רוחב נוספים, או אל פארק קדם ולמרכז חינוך קדם.

השבילים המתוכננים ע"י אדריכל עמוס ברנדייס (בשיתוף עם אדריכלי נוף נוספים), קיבלו את תמיכת המשרד להגנת הסביבה. מערכת אחת, ועוד ארבע נוספות, תבוצענה באופן חלקי בשנת 2009 (יש לכך תקציב). תכנית האב של עמק חפר מציעה להכין תכנית כוללת לשבילי אופניים, אשר תרחיב את מערכת השבילים של נחל אלכסנדר, על פי הצרכים של תושבי העמק. לעניין זה ראו מסמך מדיניות בנושא תחבורה ותנועה ומסמך מדיניות בנושא התיירות הכפרית.

מקורות זיהום נחל אלכסנדר

ההחייאה-מחדש של בית הגידול, ההשבה של מגוון מיני בעלי חיים וצמחים והפיתוח הסביבתי לאורך

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית חברה וקהילה	פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי

נחל אלכסנדר נגזרים ישירות מפעולות השיקום והניקוי שנעשו בנחל ובגדותיו. פעולות אלה כללו, כאמור, צמצום הזיהום הנגרם מהזרמת שפכים והשלכת פסולת לסוגיה לנחל וסביבותיו.

יחד עם זאת, קיימים עדיין גורמי זיהום אשר מציבים סכנה למערכת האקולוגית העדינה של הנחל:

1. שפכי נחל שכם:

נחל שכם, שתחילתו בשדרת ההר המרכזית בהרי השומרון, הינו היובל המרכזי של נחל אלכסנדר. מעלה הנחל מצוי בתחומי הרשות הפלשתינית והוא זורם בין הערים שכם וטול כרם. משם ממשיך הנחל צפונית-מערבית לתחום המועצה האזורית עמק חפר וזורם למרגלות קיבוץ יד חנה עד למפגש עם נחל אלכסנדר, מצפון ליישובים חניאל ובורגתא. אורכו הכולל של הנחל בתחום מדינת ישראל/עמק חפר הוא 8.5 ק"מ.

מעלה הנחל עדיין משמש כמובל ביוב לשפכי העיר שכם. בעבר זרמו שפכי העיר אל בורות ספיגה ואילו כיום מוזרם הביוב בתעלות מבתי המגורים ישירות לנחל שכם. בנוסף, קיימים מקורות זיהום רבים לאורך נחל זה, ובהם מנסרות ובתי בד אשר מזרימים את הפסולת שלהם לתעלות המתנקזות לנחל.

חשוב לציין כי, מתקן החירום (מט"ש יד חנה) ובריכות החמצון בטול כרם שנבנו בשנים האחרונות במסגרת "פרוייקט החירום"⁵³ שיפרו באופן משמעותי את מצבו של נחל שכם במורד (בקטע שבתחום המועצה). ואולם, על אף הטיפול שעוברים המים (הרחקת אבן גרוסה וטיהור ביולוגי שניוני), איכותם אינה מאפשרת את שיקומו והחייאתו. אחת הבעיות המרכזיות, בעיקר בתקופת מסיק הזיתים (חודשים אוקטובר-דצמבר) היא העקר. עקר גולמי הוא תוצר פעילות בית בד המייצר שמן זית. מדובר בשפכים בעלי עומס אורגאני וכימי גבוה מאוד בעלי פוטנציאל זיהום גבוה לסביבה.

נכון להיום, אין פתרון קצה לטיפול בעקר המוזרם מבתי הבד לנחל שכם. בשנה האחרונה קודם פיתרון⁵⁴: קבלן אוסף את העקר מאגנים של כ-20 בתי בד בתחום הרשות הפלשתינאית. החומר מועבר למיכל גדול בטול כרם ומשם למאגר בקיבוץ העוגן. השנה (2008) כתוצאה מיבול זיתים רב מהרגיל והתמשכות עונת המסיק הוזרמו כמויות אדירות של פסולת שלא ניתן להתגבר עליהן. העדר משקעים ושיטפונות בעונה זו (להבדיל משנים קודמות) גורם להחרפת הבעיה, היות שלא ניתן למהול את העקר ולהוריד את ריכוזו. כדי להקל על הנזק הצפוי מפעילה החברה הכלכלית לפיתוח עמק חפר אמצעים

⁵³ בשנת 1999, כחלק מהפרוייקט הכולל, החלה המינהלה לשיקום נחל אלכסנדר בקידום פרויקט חירום זמני לטיפול בשפכי נחל שכם, שישתלב בסופו של דבר בפתרון הקבע. תכנית החירום נועדה לשפר את איכות השפכים הזורמים בנחל שכם ולהביאם לאיכות שלא תפגע בנחל ותאפשר שימוש חקלאי במים. התכנית כוללת סכירת נחל שכם סמוך למאגר יד-חנה, שאיבת השפכים למערכת טיפול קדם להרחקת חול, מרחפים ושמן ולאחר מכן טיפול ביולוגי אקסטנסיבי במאגר יד-חנה⁵³. בספטמבר 2002 נחנך מתקן החירום לטיפול בשפכים בהשקעה של כ-17 מיליון ₪. הפרוייקט נתמך גם ע"י המשרד להגנת הסביבה.

מרכיב נוסף בפרוייקט הינו שיקום ובניה מחדש של בריכות החמצון לטיפול בשפכי טול כרם. בריכות אלו, אשר היוו במשך שנים מוקד למפגעי שפכים ובתי גידול ליתושים, שוקמו בשנת 2004 (הפרוייקט נחנך ב-2005). פרויקט שיקום בריכות החימצון, שנעשה במימון גרמני, ובהמשך לו הקמת מערכת איסוף שפכים בטול כרם, מחנה פליטים טול כרם, מחנה פליטים נור שמש וארתח, יתרמו בסופו של דבר להפסקת המפגעים מטול כרם. פרויקט זה נעשה בתיאום מלא עם המועצה האזורית והמינהלה לשיקום נחל אלכסנדר.

⁵⁴ באמצעות ארגון "ידידי כדור הארץ המזרח התיכון", יחד עם אדר' עמוס ברנדייס.

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית חברה וקהילה	פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי

אגרסיביים של טיפול כימי ופיסיקאלי בניסיון להקטין את הנזק שייגרם לנחל. המועצה עדכנה את הגורמים הרלבנטיים הקשורים בנושא ביניהם המשרד להגנת הסביבה, רשות הטבע והגנים, המינהל האזרחי, רשות ניקוז ועוד. כתוצאה מזיהום זה, קיים חשש כי מימי הנחל יושחרו ויזוהמו.

2. שפכים שמקורם באזורי התעשייה עמק חפר:

באזור התעשייה, הממוקם צפונית לתוואי נחל אלכסנדר, קיימים מספר מפעלים ובתי עסק המזרימים לעיתים שפכים לנחל המכילים מתכות וחומרים מסוכנים אחרים. חלק מההזרמות מתבצעות בתעלות פתוחות⁵⁵.

3. מט"ש תנובות:

באזור התעשייה תנובות הנושק למועצה מדרום (נמצא מחוץ לשטחה בתחום מוא"ז לב השרון) קיים מכון טיהור בצמוד למאגר קולחים. במצבים בהם מי הקולחין אינם מועברים לשימוש להשקיה, מוזרמים העודפים לנחל אלכסנדר. מי הקולחין הינם באיכות טובה והזרמתם נעשית עפ"י היתר (צו הרשאה).

4. שפכים שמקורם במפעלים שונים ובבתי עסק ביישובים המוזרמים בתעלות או ערוצים קטנים המתנקזים לנחל אלכסנדר:

מרבית המפעלים ביישובים הסדירו את הטיפול בשפכיהם, ועל כן לרוב אין מדובר בזיהומים קבועים או שיטתיים. יחד עם זאת, הזרמות של חומרים מסוימים, הגם שמבוצעות לעיתים נדירות או באופן חד פעמי, יכולות לגרום לנזק סביבתי חמור לנחל ובית הגידול המתקיים בו ולפגיעה במי התהום.

5. מטב"ח (מתקן לטיפול בבוצה חקלאית) עמק חפר:

מתקן זה, שבנייתו החלה בשנת 2003, נועד לפתור את בעיית זיהום הסביבה ובכלל זה הזיהום בנחל אלכסנדר כתוצאה מבוצות חקלאיות שמקורן ברפתות (בעיקר פרש פרות)⁵⁶. בניית המתקן הקטינה באופן משמעותי את הזיהום בנחל אלכסנדר ובערוצים המובילים אליו, ובכך גם תרמה להפסקה/הקטנת החלחול של מזהמים שונים למי התהום. יחד עם זאת, נוצרה בעיה אחרת של הזרמת מי נטל – מים בעלי ריכוז גבוה של חומר אורגאני (עשרות BOD) ומלחים, אשר כיום לא נמצא להם פיתרון כולל וקבוע. טיפול במים אלה מתבצע באמצעות מהילתם במי מאגרים המיועדים להשקיה ופיזורם בשדות – אמצעי שיש בו כדי לגרום לפגיעה במי התהום ולעיתים גם בנחל.

6. בריכות החימצון של טול כרם:

במקרים מסוימים מתרחשת הזרמה של מי קולחין מבריכות החימצון בטול כרם אל פלג יד חנה הנשפך

⁵⁵ זרימת שפכים בתעלה פתוחה בשולי אזור התעשייה נצפתה בסיוור שנערך ב- 21.12.06.

⁵⁶ המתקן הוקם ומופעל ע"י אגודת "אפיקי עמק חפר" והוא משרת 22 רפתות של מושבים וקיבוצים בתחום עמק חפר והסביבה (סה"כ מטפל בכ- 600 טון שפכי רפתות גולמיים). הפרש מפונה מכל רפת במיכליות ייעודיות למפעל הבוצה (שממוקם במתחם האקולוגי ב"מאגר הצפוני"). השפכים הגולמיים מפורקים לבוצה, מי תסנין וכן גז מתאן, אשר משמש לייצור חשמל עבור הרשת הארצית. הפקת החשמל ממתקן המטב"ח נרשמה כפרוייקט במסגרת "מנגנון הפיתוח הנקי" (CDM) של פרוטוקול קיוטו. תחנת הכוח הוקמה ע"י חברת מדי תעש בע"מ ומופעלת בשותפות החברה הכלכלית עמק חפר וטמבור אקולוגיה.

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית	פל"ח ותעסוקה ביישובים	אזורי תעסוקה	חקלאות ושטחים חקלאיים
חברה וקהילה	אספקת שירותי ציבור	תחבורה ותנועה	תשתיות ומשאבים
	מורשת העמק ושימור אתרים	חינוך בלתי פורמלי	חינוך וחינוך סביבתי

לנחל תאנים ומשם לנחל אלכסנדר. הישנותם של מקרים אלה פחתה במשך הזמן, אך לא נפסקה לגמרי.

7. בריכות דגים:

הקבוצים מעברות ועין החורש משתמשים באופן תדיר במים הזורמים בנחל לצורך ענף המדגה, ומשיבים מי-בריכות דגים בחזרה לערוץ. הזרמת מי בריכות דגים גורמת לעומס אורגאני הפוגע לעיתים בבית הגידול כתוצאה מהשתלטות/התפרצות של מינים מסוימים (לדוגמא: התפרצות יקינטון המים גורמת ל"אטימת" פני המים) ו/או פלישה של מינים "זרים"⁵⁷.

חוף הים ומצוק החוף

חופי עמק חפר הם חלק בלתי נפרד מקהילת עמק חפר, הסביבה של העמק, נופיו וגם הערכים הכלכליים שלו.

חופי עמק חפר משתרעים על רצועה שאורכה כ- 7 ק"מ, מפארק השרון צפונית למכמורת ועד נתניה. בין החופים שלושה מוכרזים כחופי רחצה מוסדרים, מהם שניים מתוחזקים ע"י המועצה: מכמורת ונעורים, ואחד ע"י רשות הטבע והגנים (בתוך הגן הלאומי נחל אלכסנדר).

היתרון יחסי של חופי עמק חפר:

- חופים פתוחים בעלי ערכי טבע ונוף ייחודיים
- שטחים פתוחים קרוב למטרופולין
- מיקום ארצי ונגישות
- מרכז ידע אקולוגי ימי (מכללה ימית, מרכז להצלת יונקים וצבים)
- ספורט ימי

חופי הרחצה עליהם אחראית המועצה מופעלים באמצעות מפעיל פרטי (זכיון), בהתאם למכרז שמוציאה החברה הכלכלית של המועצה. הזכיון רשאי לגבות כסף על חנייה, להפעיל מסעדה, וכיו"ב. באחריותו לדאוג לניקיון, מצילים, דרכי גישה ועזרה ראשונה.

הגישה לחופים פתוחה להולכי רגל. נגבית חניה במרבית החופים, אבל לפחות חוף אחד פתוח, כפי שנדרש על פי החוק (מצפון למכמורת - מירמר).

חוף מכמורת זכה בשנים האחרונות לכתורות בתקשורת עקב מפגעים כתוצאה מקיום אירועים פרטיים בחוף, ביניהם: בנייה בלתי חוקית של מבנים (בתחום האסור לבנייה, טווח של 300 מ' מקו החוף), רעש ועוד.

⁵⁷ הבעיה העיקרית היא הזרמת מים לנחל לאחר ניקוי קרקעית הבריכות, בהן מצטברת כמות גדולה של חומר אורגאני.

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית	פל"ח ותעסוקה ביישובים	אזורי תעסוקה	חקלאות ושטחים חקלאיים
חברה וקהילה	אספקת שירותי ציבור	תחבורה ותנועה	תשתיות ומשאבים
	מורשת העמק ושימור אתרים	חינוך בלתי פורמלי	חינוך וחינוך סביבתי

שימור חופי עמק חפר

תושבים מהמועצה האזורית עמק חפר התארגנו בשנה האחרונה במטרה לשמור על חופי עמק חפר למען הדורות הבאים. המטרה:

- חופים שמורים ומתוחזקים לאורך זמן, המשמשים את תושבי האזור והסביבה כמרחבי טבע, נופש וספורט.
- הפרדה בין שימושים סותרים בחופים, תוך מתן מענה לשימושים השונים, כגון חופים מוסדרים לרחצה חופים שמורים להגנה על הטבע, חופים לספורט ונופש ועוד.

היישום המוצע:

1. הקמת צוות שיתמקד בנושא החופים בתוכנית האב. תפקידו לגבש את העקרונות ליישום החזון.
2. מינוי אדם מתוך המועצה שירכז את נושא הטיפול בחופים.
3. הסדרת חוקים והגברת האכיפה.
4. הכנת תוכנית אסטרטגית לניהול החופים שתאפשר תחזוקה של החופים לטווח ארוך.

עיקרי התוכנית המוצעת:

- ייעוד כל קטע חוף לשימוש שמתאים לו בשילוב עם חינוך ואכיפה. נושאי הייעוד נשענים על תשתית קיימת. (קטע להלן = מצפון לדרום וממזרח למערב בעומק שייקבע מראש, ובכל מקרה התייחסות למצוקים ולדיונות). קליטת הקהל העיקרית תהיה בין חוף בית ינאי לחוף מכמורת. מצפון ומדרום יהיו חופים שמורים, עם עדיפות לשמורת טבע חופית וימית.
- להלן פירוט ראשוני:
- גן לאומי בית ינאי
 - שמורת טבע צוקי-ים (ע"י חילופי שטחים. ליצירת "שטח שמור לדורות הבאים")
 - שמורת טבע חוף גדור
 - רכיבה על סוסים (העתקה למיקום מועדף)
 - קטע ייעודי ללינת קמפינג.
 - קטע ייעודי לבילוי עם כלבים.
 - צלילה, גלישה וספורט ימי.
 - שביל היקפי לאופניים (המשלב תיירות אקולוגית ומייצר מקורות תעסוקה קטנים לתושבים מקומיים).
 - מרכז אקדמי מחקרי ובית ספר בנושא הים והחופים (מכללה ימית, מרכז להצלת יונקים וצבי ים).
 - קטע ייעודי לדייג.

שטחים פתוחים וערכי טבע אחרים

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית חברה וקהילה	פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי

בנוסף לשטחים הפתוחים שהוזכרו, קיימים בעמק חפר ערכי טבע נוספים, אשר גם אם מקורם בפעילות אדם, ראויים להתייחסות. להלן מספר דוגמאות⁵⁸:

▪ **עיינות חוגלה ובריכות הדגים בעין החורש:**

עיינות חוגלה, שמיקומם דרומית ליישובים כפר חוגלה ועין החורש, הוא שילוב מיוחד של בריכות מים רדודות ועמוקות, נחלים ושפע צמחיה ירוקה. בתחילת המאה ה-19 היה האזור כולו מכוסה ביצות. במשך השנים יובשו חלק מהביצות והוקמו ביניהן בריכות לגידול דגים של קיבוצי האזור. כיום עדיין נובעים באזור מספר מעיינות קטנים של מים שפירים ובשל מי התהום הגבוהים האזור עשיר בצומח, בעלי חיים נדירים (ביניהם דו-חיים) ובערכי טבע. עופות מים רבים ועופות נודדים מוצאים כאן מקום מסתור ומנוחה.

עקב ירידת הכדאיות הכלכלית של גידול אקסטנסיבי של דגים, הפסיק קיבוץ עין החורש (כמו גם קיבוצים נוספים בעמק) את פעילותו בענף זה. כתוצאה מכך, בריכות הדגים הפכו (באופן ספונטאני) למאגרים⁵⁹, שעודפים מהם מוזרמים לנחל אלכסנדר. הטבע הפראי החל להשתלט אט-אט על הבריכות הנטושות ובסבך הקנים אפשר למצוא לוטרות, נמיות, תנים, חזירי בר ואף חתולי ביצות.

לאחרונה החלה מקודמת תכנית להקמת מאגר גדול באזור עין החורש (כ-1 מלמ"ק) ומסביבו להכשיר שטח כפארק אקוואטי (aquatic park). בפארק תיועד בריכה אחת כתחנת מעבר לעופות. כתנאי לקידומה, על הקיבוץ (עין החורש) לוותר על שטח בריכות הדגים (יועבר לאפיקי עמק חפר להגדלת אספקת מי השקיה) בתמורה להבטחה להמשך אספקה של מים לצרכי הקיבוץ. השטח שמסביב למאגר יהיה באחריות המנהלה לשיקום נחל אלכסנדר. כן תיבחן האפשרות לתת לקיבוץ עין החורש להפעיל את המקום כפארק קולט קהל. יש תכנון ראשוני של שבילי הליכה ורגל ונכון להיום קיימת הסכמה ציבורית לתכנית זו. עיינות חוגלה ייכללו בתכנית.

▪ **חוות הנוי⁶⁰**

חוות הנוי ממוקמת בצמוד למרכז האקדמי רופין. החווה משתרעת על פני כ-40 דונם והוקמה בשנת 1949 במטרה ליצור מקום שבו אפשר יהיה לאקלם צמחים מכל רחבי העולם, לבחון את התפתחותם בתנאי הארץ ואת תפקודם בגן הנוי ולהכירם בכל שלבי הגידול שלהם.

היוזמה להקמת החווה היתה של דוד צפריר ז"ל, מחלוצי תחום הנוי והמשתלות בארץ ואת הרעיון יישמה רות בנימין ז"ל, מראשונות האגרונומים בארץ ומהמובילות בתחום הגננות. היא הצליחה להפוך את המקום לגן קסום, שבו עשו את ראשית צעדיהם רוב צמחי הבית והגן המוכרים כיום בגינון בישראל.

האחריות על החווה ותפעולה מוטלת היום על הארגון לגננות ולנוי, שלצד המשך פעילות האקלום

⁵⁸ קיימים ערכי טבע נוספים אשר לא ייסקרו במסמך.

⁵⁹ אחד הרעיונות המקודם בימים אלה הוא ניצול תשתית הבריכות והפיכתן למאגרים לניצול מי גשמים ושיטפונות. פוטנציאל האגירה מכלל בריכות הדגים הוא בסדר גודל של כ-4 מלמ"ק. ניצול המים שייאגרו ישרת את המטרה של הקטנת מליחות מי הקולחים המשמשים להשקיה.

⁶⁰ מתוך: מטיילים בעמק חפר: מדריך לתיירות ולטיולים בעמק חפר.

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית חברה וקהילה	פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי

וההעשרה של גן הנוי הישראלי בצמחים חדשים, הקים בה מרכז למידה. הגן והחוה פתוחים לציבור הרחב בכל ימות השבוע ומתקיימים בהם סיורים מודרכים ואירועים שונים.

לאחרונה הופצה עצומה כנגד הכוונה של בעלי השטח/בעלי הזכויות בשטח – מדרשת רופין, לממש את זכויות הבניה ולבנות בשטח הגן והחוה. על העצומה חתמו כ- 1,000 איש. המועצה האזורית הודיעה, מצידה, כי תפעל לשימור המקום וכי היזמים מכינים תכנית למקום ואינם מתכוונים לממש את מלוא זכויות הבניה. גם אם יוחלט על פיתוח, הוא ייעשה רק ב- 20% מהשטח, בעוד היתרה (שטח הגן כולו) ייועד לשימור⁶¹. הועדה הציבורית לאיכות הסביבה בעמק חפר ביקשה כי במידה ותתגבש תכנית כזו, היא תוצג בפניה להתייחסות בשלב מוקדם ככל האפשר.

בתחילת חודש ספטמבר 2009 הכריז שר החקלאות על חוות הנוי כעל גן בוטני מוכר, על פי חוק הגנים הבוטניים⁶².

איומים על השטחים הפתוחים בעמק חפר:

השטחים הפתוחים בעמק חפר הינם בעלי חשיבות רבה, בהיותם מהווים "ריאה ירוקה"; מכילים מערכות אקולוגיות ובתי גידול מגוונים; יוצרים את הצביון הכפרי של המועצה וישוביה; ומספקים עורף כפרי לפעילות פנאי ונופש לתושבי הערים שמסביב. תפקידים אלה מתעצמים לאור מיקומם של שטחים אלה במרכזה של מדינת ישראל, שלחצי הפיתוח בו הולכים וגדלים.

ניתן להתייחס לכמה תהליכים, מגמות וגורמים המציבים איום על המשך שימורם של השטחים הפתוחים בעמק:

א. **תכניות בינוי ותשתיות.** הכוונה היא בעיקר לתכניות בינוי חדשות אשר תגרענה מהיקף השטחים הפתוחים ותגרומנה לפגיעה בלתי הפיכה במערכות אקולוגיות. בשנה האחרונה עמדו/עומדות על הפרק מספר תכניות, ביניהן: שדרוג כביש החוף והכפלתו, או לחילופין סלילת כביש חדש (המכונה א' לאורך מסילת הרכבת), כביש 9 שהינו אחד מכבישי הרוחב המחברים את כביש החוף לכביש חוצה ישראל, כביש עוקף אזור התעשייה, ועוד. תכניות אלה, מטבע הדברים, מביאות עימן מחלוקות קשות ולעיתים מלוות בקמפיינים ציבוריים.

ב. **בניה לא חוקית ושימושים חורגים של עסקים ביניהם:** תחנות תדלוק, מסעדות, חנויות וגני אירועים. על ההשלכות הסביבתיות של פעולות אלה נכתב כבר רבות⁶³. מעבר למפגעים הסביבתיים האחרים, כמו זיהום אויר, ריח, רעש, צפיפות ועוד, אין ספק כי באזור כמו עמק חפר, הממוקם במרכז הארץ, הבניה הבלתי חוקית של עסקים ושימושים חורגים בקרקע הינם מאבני הנגף המרכזיות בכל הקשור לשמירת השטחים הפתוחים. בשנה האחרונה המועצה האזורית

⁶¹ מתוך: פרוטוקול ישיבת הועדה הציבורית לאיכות הסביבה בעמק חפר, 24.11.08.

⁶² ראו פרסום [באתר משרד החקלאות](#).

⁶³ ראו בין היתר: "תכנון תחנות תדלוק ומרכזי מסחר באזורים הכפריים ובשטחים הפתוחים". נייר עמדה. מכון ירושלים לחקר ישראל. התייחסות לנושא זה נמצא למצוא גם במסמכי המדיניות העוסקים בפל"ח (פעילות לא חקלאית בנחלות) ובניהול סביבתי.

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית חברה וקהילה	פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי

פועלת לטיפול בעסקים לא חוקיים ומיישמת את דרישת משרד הפנים לסגור גני אירועים הפועלים ללא רישיון עסק.

ג. **מצבורי פסולת ביתית וחקלאית בשולי הישובים.** על אף שהטיפול בפסולת לסוגיה השונים הוא יחסית מוסדר, ניתן עדיין למצוא באזורים שונים מיצבורים של אשפה. מדובר בעיקר על גרוטאות המושלכות בשטחים הפתוחים שצידי הישובים, פסולת חקלאית אורגאנית או יבשה (שאריות של יריעות ניילון וחומרי הדברה) ופסולת בניין.

ד. **כוונת התרחבות של הרשויות המקומיות השכנות.** מעת לעת מתעוררת בקשה של רשות מקומית שכנה להרחיב את שטחה לתוך המרחב הכפרי של עמק חפר. כיום עומדת על הפרק כוונתה של העיר נתניה לספח את השטחים הפתוחים הסמוכים לישובים בית יצחק וכפר ידידיה, ואת הישובים

ה. **אביחיל, חבצלת השרון, צוקי ים ושושנת העמקים בשלמותם.** ועדת גבולות שהוקמה לצורך העניין אמורה לבחון את השיקולים השונים.

ו. **זיהום נחל אלכסנדר ויובליו כתוצאה מהזרמה של חומרים שונים.** ראו פירוט בסעיף 6.3.

ז. **תחזוקת השטחים הפתוחים.** נושא זה הינו כבד משקל, היות שהיכולת לשקם חלק מהשטחים הפתוחים, ולטפחם לטובת שימושי פנאי ונפש, תלויה במקורות כספיים. אתגר נוסף, לא פחות חשוב הינו תחזוקתם השוטפת של שטחים אלה (ניקיון ותחזוקה של התשתיות הקיימות) הדורשת תקציבים גדולים, בייחוד לאור הפיכתם של השטחים הסמוכים לנחל אלכסנדר קולטי קהל עבור אוכלוסייה הולכת וגדלה. על-כן, במסגרת ההמלצות האופרטיביות המפורטות במסמך זה, מוצע למסד מנגנון ניהולי, שלו מגוון כלים כלכליים אשר יאפשרו את התחזוקה השוטפת. אחת הדילמות היא: האם המועצה האזורית עמק חפר היא זו שצריכה להמשיך לבדה לשאת בנטל הכלכלי, או שיש לחלקו בין כלל ה"נהנים"? ואם לחלק את הנטל בין ה"נהנים" - כיצד? ושאלה נוספת הנוגעת לסוגיית הצדק הסביבתי - האם המשמעות היא סגירת חלקים בנחל וגביית תשלום עבור ההנאה משטחים פתוחים?

[לחזרה לתחילת מסמך "שטחים פתוחים"](#)

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---------------------	--	---	--

2. חזון שטחים פתוחים

השטחים הפתוחים במרחב המועצה האזורית עמק חפר, על סוגיהם השונים, ימשיכו להוות גם בעתיד "ריאה ירוקה" במרכז הארץ, ולשמש כמרחב כפרי פתוח עבור תושבי האזור.

המועצה, כמו גם הישובים והתושבים, יפעלו במשותף לשמירה על היקפם, איכותם ורציפותם של השטחים הפתוחים ולהבטחת קיומן של המערכות האקולוגיות בשטחים אלה.

3. מטרות

- (א) הבטחת שימורם של השטחים הפתוחים המוגנים (בתכניות שונות) ושל השטחים בעלי רגישות וערכיות גבוהה; שימור ערכי טבע בעלי ייחודיות.
- (ב) מניעת זיהומים ומטרדים בשטחים הפתוחים.
- (ג) שמירת רצועת נחל אלכסנדר כשדרה ירוקה מרכזית בעמק, והמשך שיקום הנחל ויובליו.
- (ד) הגדלת מעורבות התושבים בשמירה על השטחים הפתוחים במרחב המועצה.
- (ה) העלאת חשיבותם הציבורית של השטחים הפתוחים בעמק חפר בקרב תושבי האזור והאוכלוסייה העירונית שמחוץ למועצה.

4. יעדים

- (ו) מיפוי השטחים הפתוחים בעמק חפר וסיווגם עפ"י רמות וסוגי פיתוח או שימור רצויים.
- (ז) איתור ופיתוח מקורות מימון לתחזוקת השטחים הפתוחים בסביבת נחל אלכסנדר.
- (ח) הסדרת תחום הפיקוח ותחומי אחריות המועצה והיישובים, והגברת האכיפה בשטחים הפתוחים.
- (ט) עדכון חוק העזר לאיכות הסביבה בכל הנוגע לענישה בגין פגיעה בשטחים הפתוחים.
- (י) הקמת מוקד מידע לקבלת פניות של תושבים ומבקרים בעמק למקרים של פגיעה וזיהום סביבתי בשטחים הפתוחים.

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית	פל"ח ותעסוקה ביישובים	אזורי תעסוקה	חקלאות ושטחים חקלאיים
חברה וקהילה	אספקת שירותי ציבור	תחבורה ותנועה	תשתיות ומשאבים
	מורשת העמק ושימור אתרים	חינוך בלתי פורמלי	חינוך וחינוך סביבתי

5. עקרונות מדיניות

- **המועצה האזורית עמק חפר מפקדת על שמירתם של השטחים הפתוחים** בשטחה למען כלל תושבי המדינה. לפיכך, עליה לנהוג באחריות וברגישות תוך שקילת מכלול ההיבטים בכל תכנית פיתוח הגורעת משטחים אלה.
- **שמירת איכותם ורציפותם של השטחים הפתוחים** בעמק לסוגיהם (שטחים חקלאיים, חופים, יערות, גנים לאומיים ושמורות טבע ונוף) תוך הכרה בחשיבותם (משאבים טבעיים, מגוון ביולוגי וכיו"ב) ובתפקיד שהם ממלאים עבור האוכלוסייה המתגוררת במרכז הארץ.
- **שטחים פתוחים בעמק חפר בגבולות היישובים העירוניים – שטחי אל-געת".** על מנת להבטיח את רציפותם של השטחים הפתוחים ולייחד את אופיו הכפרי של האזור מסביבתו, השטחים הפתוחים המקיפים את היישובים יוותרו פתוחים, בין אם חקלאיים או בעלי ייעוד פתוח אחר.
- **איזון בין פיתוח לשימור:** כל פיתוח בשטחים הפתוחים יהיה רגיש ומבוקר, תוך יצירת איזון בין הצורך בשימור לבין הצורך בפיתוח של תשתיות בנויות ומקורות פרנסה לתושבי האזור. המועצה תפעל תוך מחויבות לשמור על המשאבים הטבעיים למען הדורות הבאים ותוך חתירה להשגת הסכמות בין קבוצות העניין באזור.
- **שיקום והשבה של מערכות אקולוגיות:** המועצה, בסיוע גופים ואנשי מקצוע, תפעל לשיקום מערכות אקולוגיות ו/או בתי גידול שנפגעו כתוצאה מפיתוח, זיהום או פגיעה אחרת.
- **מודעות, אחריות, ומחויבות סביבתית:** המועצה, כמו גם היישובים והתושבים, יפעלו מתוך אחריות משותפת ומחויבות לשמירת השטחים הפתוחים וערכי הטבע, ומניעת זיהומים בהם לרווחת תושבי האזור ועבור כלל תושבי מדינת ישראל.
- **חינוך לשמירה על השטחים הפתוחים:** שילוב נושא השמירה על השטחים הפתוחים בתכניות הלימוד בבתי הספר היסודיים והעל-יסודיים, לרבות סיורים, עבודות חקר, ביוטופים ואקוטופים.
- **יצירת מאגר מידע כולל על השטחים הפתוחים במרחב המועצה.** מיפוי השטחים הפתוחים לסוגיהם השונים וקביעה – בתהליך של התייעצות, רמות פיתוח שונות בהתאם למאפייני השטחים הפתוחים וחשיבותם הסביבתית-אקולוגית.

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית חברה וקהילה	פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי

6. המלצות

לחזרה לתחילת מסמך "שטחים פתוחים"

1. מיפוי השטחים הפתוחים בעמק חפר לסוגיהם השונים. יש צורך לבצע מיפוי מקיף ומפורט של כל סוגי השטחים הפתוחים בעמק חפר. מיפוי זה יכול להתבסס על סקרים ועבודות קודמות שנעשו, אך יש צורך לבצע בדיקות או סקרי שטח על מנת לעדכן את המידע הקיים. במסגרת המיפוי, יש לסווג את השטחים הפתוחים עפ"י רמות ערכיות שונות, מהן ניתן יהיה לגזור את היקפי הפיתוח הרצויים בשטחים אלה. המפה תהווה כלי עבור המועצה ליישם את מהות התפיסה "פיתוח בר קיימא", קרי: פיתוח מאוזן, המתחשב במאפייני הסביבה. מפה מעין זו תוכל לשמש מסגרת לתכנון מפורט יותר של אתרי נופש ותיירות ולהוות אמצעי להתייחסות בכל הליך תכנוני עתידי.

הערה: במקביל להכנת תכנית האב הצטרפה המועצה האזורית ליוזמת החברה להגנת הטבע, מכון דש"א ורשות הטבע והגנים, להכנת מיפוי של השטחים הפתוחים בעמק חפר. מיפוי זה נמצא בשלבי סיום. עם סיומו מוצע לבחון מחדש את השטחים המוגנים בתכניות סטטוטוריות ולעדכן את תכניות המתאר בהתאם.

2. גיבוש כלים לתחזוקה וניהול של השטחים הפתוחים בתחום המועצה, לרבות כלים כלכליים:

על מנת לאפשר את המשך הפיתוח והטיפול של סביבת נחל אלכסנדר, ותחזוקת המבנים והמתקנים שהוקמו בשנים האחרונות (שבילי אופניים ושבילי הליכה, ספסלים, שילוט, פחים, שירותים ועוד), יש לבחון כלים נוספים לגיוס תקציבים לצורך מימון הפעולות השונות. במסגרת זו מוצע:

- בחינה מחדש של היקפי הפיתוח המוצעים בתכנית לנחל אלכסנדר (עח/191) בראי פיתוח בר-קיימא: היבטים סביבתיים-אקולוגיים, צרכי היישובים, ושיקולים כלכליים. מוצע להניע מחדש דיונים עם נציגי היישובים ועם ארגוני הסביבה על מנת להגיע להסכמות.
- בחינת חקיקתם של חוקי עזר שבגינם ניתן לבצע גבייה. חוקי העזר שיכולים להיות רלוונטיים לנושא שמירת ותחזוקת השטחים הפתוחים:
- תיעול וניקוז – באמצעות היטל ניקוז שמיועד למימון הקמת מערכת הניקוז. הגבייה לפי החוק היא מבעל הנכס. נגבה באופן חד פעמי. בעיקר למניעת הצפות והרס גדות. כאשר רשות ניקוז הופכת להיות עפ"י חוק, רשות נחל, היא רשאית לגבות כסף בהתאם לחוק העזר של הרשות המקומית לתיעול וניקוז.
- דמי חניה - העמדת כלי רכב וחנייתו. רשות מקומית המפתחת חניון לפי תב"ע רשאית לגבות כסף בגין חניה, חניה+שירותים, חניה+שהיה. המפתח הוא לפי כלי רכב או לפי נפש.
- חוק עזר לשילוט – חל בכל תחום הרשות, לרבות כבישים פנימיים וכל סוגי העסקים.

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית	פל"ח ותעסוקה ביישובים	אזורי תעסוקה	חקלאות ושטחים חקלאיים
חברה וקהילה	אספקת שירותי ציבור	תחבורה ותנועה	תשתיות ומשאבים
	מורשת העמק ושימור אתרים	חינוך בלתי פורמלי	חינוך וחינוך סביבתי

- חוק הסדרת שירותי שמירה ואחזקה – הרשות המקומית רשאית לגבות תשלום עבור אבטחה ושמירה גם בכניסות לפארקים ועוד.

▪ הקמת "קרן לשטחים הפתוחים" (או ספציפית לנחל אלכסנדר).

3. **איתור מקורות מימון ("קולות קוראים" ותמיכות ממשרדי ממשלה שונים) לפרוייקטים סביבתיים בשטחים הפתוחים, כגון: שבילי אופניים והליכה, שילוט ועוד.**

4. **באשר לרצועת החוף, התכנית עומדת על הצורך להכין תכנית אב/תכנית מנחה לרצועה זו, שיכולה להתבסס על מסמך עקרונות שהוכן זה מכבר ע"י קבוצת תושבים. זאת על מנת להימנע מהמשך פגיעה בנכס יקר זה, שכבר היום סובל מקטיעה עקב בינוי וממפגעים סביבתיים שונים.**

5. **שטחים פתוחים ביישובים ובשולי היישובים – באחריות היישובים והתושבים. גורם חשוב בשמירה על השטחים הפתוחים הם תושבי העמק. ההמלצה היא להגביר את המעורבות והאחריות של תושבי המועצה לשמירת השטחים הפתוחים במרחב המחיה המידי, קרי: ביישוב ובסביבתו. ניתן ליישום המלצה זו באמצעים הבאים:**

▪ יידוע והבנה של הנהגות היישובים (ועדים ו/או ועדות איכות הסביבה ביישובים) כי נושא זה תחת אחריותם, ועליהם לפעול למיגור מפגעים סביבתיים בשטחים אלה. הפעילות צריכה להיות בשיתוף פעולה מלא עם האגף המוניציפאלי, מחלקת רישוי ופיקוח במועצה.

▪ יידוע התושבים לגבי היכולת לדווח על מפגעים בשטחים הפתוחים (השלכת פסולת, הזרמת שפכים, שריפות) להנהגה ביישוב ו/או לגורמים הרלוונטיים במועצה (מוקד/מחלקה לפיקוח ואכיפה), תוך ידיעה כי הפנייה תיענה ותטופל.

6. **הגברת האכיפה בשטחים הפתוחים. מוצע לפעול בדרכים הבאות:**

▪ לעדכן את חוק העזר לאיכות הסביבה של המועצה (משנת 1999) בכל הנוגע לשמירת השטחים הפתוחים ע"י הוספת סעיפים הנוגעים לפעולות האסורות בשטחים הפתוחים (שבאחריות המועצה) וכן החמרת סעיפי הענישה על עבריינים.

▪ לפעול במסגרת חוק הרשויות המקומיות (אכיפה סביבתית - סמכויות פקחים), התשס"ח – 2008⁶⁴. חוק זה מאפשר להסדיר את החקיקה הסביבתית ברשות המקומית באמצעות שימוש בחוקים הסביבתיים העיקריים הקיימים במדינת ישראל. החוק מעניק סמכויות נרחבות בידי הפקחים ברשות.

▪ הקמת מוקד לקבלת פניות של תושבים ומטיילים ודיווחים על מפגעים סביבתיים בשטחים הפתוחים. הכוונה היא להקמת מוקד מאוייש וכן מתן אפשרות לדיווח גם באמצעות אתר האינטרנט של המועצה. יש צורך להגדיר את נוהלי העבודה של המוקדן/מוקדנית, לרבות:

⁶⁴ לפירוט בנוגע לחוק זה ראו במסמך המדיניות בנושא "ניהול והתנהלות סביבתית".

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---------------------	--	---	--

הפעלת מוקדנ/ית בלילות, בסופי השבוע ובחגים, תיעוד הפנייה, העברתה לטיפולם של הגורמים המוסמכים, מעקב אחר הטיפול וכיו"ב.

7. **קידום שיתופי פעולה בין גופים בעלי זיקה לשטחים הפתוחים**, להגברת האכיפה ולייזום פרויקטים משותפים בשטחים הפתוחים.

מוצע למסד פורום של נציגי גופים סביבתיים (מוסדיים ולא-ממשלתיים) אשר יש להם נגיעה לשטחים הפתוחים בעמק חפר. לדוגמה: רשות הטבע והגנים, הקרן הקיימת לישראל, המשרד להגנת הסביבה, החברה להגנת הטבע, "ידידי כדור הארץ", "נאמני נחל אלכסנדר", ועוד. פורום כזה יכול לפעול ליד/במסגרת הועדה הציבורית לאיכות הסביבה. מטרתו של פורום מעין זה היא תיאום – בתכנון, בפיקוח ובפעולות החינוך וההסברה וכן ייזום פעולות יצירת רשימה מרוכזת של פקחים בגופים השונים ופרטי קשר, וכיו"ב.

8. **חינוך לשמירת השטחים הפתוחים**. על מנת לחזק את ערכם של השטחים הפתוחים ולהטמיע מודעות ועשייה פרו-סביבתית, מוצע להרחיב את נושא השטחים הפתוחים בתכני הלימוד בבתי הספר בעמק חפר, וכן בתכני הפעילות של תנועות הנוער. לצורך כך, יש לקיים פגישות תיאום עם אגף החינוך במועצה ועם המחלקה לשירותים חברתיים. כיום מתקיימת פעילות ענפה בבתי הספר, בעיקר בכל הנוגע לנחל אלכסנדר. מוצע להרחיב את תכני הלימוד והפעילות לתחומים כגון:

- בית הגידול החופי והשמירה על החופים;
- שטחים פתוחים בעלי ייחודיות בעמק חפר – כיצד ניתן לשמרם?
- הזיקה בין השטחים הפתוחים לשטחים החקלאיים;
- ועוד.

יש לשלב תכנים אלה בשיעורים הרלוונטיים (לימודי סביבה/טבע/ביולוגיה/אקולוגיה/ באמצעות סיורים, עבודות חקר, ועוד.

הפעילות במסגרת החינוך הבלתי פורמאלי יכולה להיעשות באמצעות טיולים בסביבה הקרובה, אימוץ שטח וטיפוחו, מבצעי ניקיון בתיאום עם המועצה, מבצעי הסברה ביישובים, ועוד.

[לחזרה לתחילת מסמך "שטחים פתוחים"](#)
[לחזרה למפתח מסמכי התכנית](#)

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ט
תיירות כפרית	פל"ח ותעסוקה ביישובים	אזורי תעסוקה	חקלאות ושטחים חקלאיים
חברה וקהילה	אספקת שירותי ציבור	תחבורה ותנועה	תשתיות ומשאבים
	מורשת העמק ושימור אתרים	חינוך בלתי פורמלי	חינוך וחינוך סביבתי

חקלאות ושטחים חקלאיים

(מסמכים משיקים: [תיירות כפרית](#), [שטחים פתוחים](#), [חינוך וחינוך סביבתי](#))

חזרה למפתח מסמכי המדיניות

[לחזרה לתמצית תכנית האב](#)

תוכן המסמך

1. מבוא ורקע..... 70
- הפעילות החקלאית בעמק חפר: נתונים כללים..... 71
- ארגונים וגופים חקלאיים בעמק חפר..... 71
- צריכת מים להשקיה..... 73
- חקלאות ושטחים חקלאיים: תועלות מול עלויות..... 75
- תכנית אב לטיפול ולמיחזור פסולת חקלאית בעמק חפר (2006)..... 77
- ממשק חקלאות-סביבה ו"חקלאות משמרת סביבה"..... 80
- סוגיות ודילמות בנושא החקלאות בעמק חפר..... 80
2. חזון..... 82
3. מטרות..... 82
4. יעדים..... 83
5. עקרונות מדיניות..... 83
6. המלצות ליישום ופרוייקטים להטמעה..... 84
7. דוגמאות לפרוייקטים הנגזרים מהמלצות..... 87

1. מבוא ורקע

השטחים החקלאיים בעמק חפר מתפרסים על פני שטח נרחב ומהווים חלק מהשטחים הפתוחים במרחב המועצה. עקב הדומיננטיות של השטחים החקלאיים ושל הפעילות החקלאית בעמק, הוחלט להקדיש לנושא מסמך מדיניות נפרד. יחד עם זאת, ראוי להתייחס לשטחים הפתוחים ולשטחים החקלאיים במועצה כמערכת אחת, היוצרת את הצביון והנוף הכפרי הפתוח של מרחב עמק חפר. למסמך מדיניות זה נלווה דו"ח מצב קיים "ריכוז וניתוח מידע" בנושא החקלאות ושטחים חקלאיים, שבו מובאים נתונים נוספים ומידע מפורט יותר.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

הפעילות החקלאית בעמק חפר: נתונים כללים

המועצה האזורית עמק חפר היא בעיקרה מועצה חקלאית. עיקר הגידולים בעמק הינם⁶⁵: ירקות, מטעים ובעלי חיים – גידולי בקר לבשר ולחלב, צאן, עופות דגים בבריכות (ענף ההולך ומצטמצם) ודבוריות. היקף השטחים המעובדים משתנה מדי שנה וכן החלוקה בין הגידולים משתנה. עפ"י תכנית האב לפסולת חקלאית⁶⁶, היקף השטחים החקלאיים המעובדים בעמק חפר הינו 68% (88,157 דונם) מתוך כלל שטח המועצה (כ- 130,000 דונם). עפ"י נתון אחר, כ- 75,000 דונם (שלחין ובעל)⁶⁷. יצויין כי, הנתונים באשר להיקף השטחים החקלאיים (המעובדים) אינם אחידים בין המקורות השונים⁶⁸, כאשר חלקם כוללים במניין השטחים גם דרכים חקלאיות, תעלות ניקוז ועוד. על אף הירידה ההדרגתית במספר המועסקים בחקלאות, ניכרת מגמה של עלייה בשטחי ההדרים והמטעים באזור עמק חפר וכיום, עפ"י גורמים במועצה⁶⁹, מרבית השטחים החקלאיים בשטחה הינם מעובדים.

לענף החקלאות תרומה משמעותית בשמירת השטחים הפתוחים ואופיו הכפרי של העמק. אחת האמירות אשר חזרה והודגשה בפגישות עם התושבים היתה, שיש להמשיך ולקיים את החקלאות בעמק חפר, כחלק מיישום החזון הכללי של התכנית – **"עמק חפר יהווה 'ריאה ירוקה' במרכז הארץ - מרחב כפרי, חקלאי, יצרני, ירוק ונקי"**.

ארגונים וגופים חקלאיים בעמק חפר

בעמק חפר פועלים מספר גופים העוסקים בעיבוד חקלאי ואספקת מים לחקלאות. להלן סקירה תמציתית של גופים אלה:

חברות לעיבוד חקלאי:

- **גרנות** – תשלובת חקלאית-תעשייתית הכוללת בתוכה כ- 20 מפעלים ותאגידים השייכים ל- 42 קיבוצים ו- 3 מושבים שיתופיים השייכים למועצות אזוריות שונות. בעמק חפר חברים בתשלובת 8 קיבוצים ומושב אחד. התשלובת פועלת בתחומים הבאים: מימון, חקלאות, תעשייה, תשתיות, אנרגיה, מזון, נדל"ן, השמת עובדים, הדרכה, רכב, סיעוד וטכנולוגיה המידע⁷⁰.
- **גד"ש חפר** - ארגון המעבד את קרקעותיהם של שישה ישובים.

⁶⁵ מתוך: "תוכנית אב לטיפול ולמיחזור פסולת חקלאית, המועצה האזורית עמק חפר". נובמבר 2006. נערך ע"י חברת "בלו אקוסיסטמס".

⁶⁶ ש.ם.

⁶⁷ הנתון נלקח מתוך מחקר שהוזמן על ידי רשות המים ישראל. "ההשפעות של מזהמים על האקוויפר במרחב עמק חפר: בחינה של עלויות השימוש והתפעול הנכון במי קולחין והתועלת בשיפור ממשק איכות המים והסביבה". דו"ח מס' 4, סיכום המחקר, 10.08.07. דר' דניאל פרימן ואינג' זאב הגלי.

⁶⁸ לפירוט הנתונים ראו **דו"ח מצב קיים בנושא איכות הסביבה - חקלאות ושטחים חקלאיים**.

⁶⁹ ראש המועצה, רני אידן ומזכיר הועדה החקלאית, עופר דנין.

⁷⁰ מתוך: אתר האינטרנט של קבוצת גרנות: <http://www.granot.co.il/HTMLs/Home.aspx>

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

- חברת גבעת חורש (מגבעת חיים מאוחד) - חברה המעבדת שטחים בעמק.
- מטעי עמק חפר.
- חברת מהדרין.

אגודות מים⁷¹:

- "אפיקי עמק חפר" (אגודת ה"אם") הנה אגודת מים שיתופית חקלאית בע"מ, שהוקמה בשנת 1984 וחברים בה 27 קיבוצים ומושבאים. האגודה הוקמה לשני צרכים עיקריים: האחד, הצורך להבטיח את המשך קיומו של משאב המים, באמצעות שימוש במי קולחין והתאמתם לדרישות הגידולים החקלאיים. השני, הצורך לפתור את בעיית האקולוגיה שהופרה בשל זרימת שפכים אל נחל אלכסנדר. בנוסף, "אפיקי עמק חפר" מחזיקה בכמחצית מהבעלות על המטב"ח⁷² והקרקע עליו הוא ממוקם, כאשר המפעיל הינו חברת "טמבור אקולוגיה"⁷³.
- מדיניות אספקת מי הקולחין של האגודה היא לספק לחקלאים בכל עמק חפר מים אלטרנטיביים למים שפירים, שיתאימו לכלל הגידולים ובמחירים משתלמים כלכלית. כ- 60% - 70% מהגידולים החקלאיים מושקים במי קולחים, היתר במים שפירים.
- פעילות האגודה מתרכזת בהשבת קולחי נתניה ועמק חפר לשימוש חקלאי. הפעילויות העיקריות:
 - מפעל משותף לאספקת קולחין אשר סיפק בשנת 2001 כ - 17 מלמ"ק להשקיית 25 אלף דונם.
 - אספקת קולחין לשיקום נחל אלכסנדר. ישנו הסכם להזרמת כ- 1.5 קוב לנחל, אך עד כה הדבר לא יושם בפועל.
 - מרכז מבקרים והדרכה לנושא מיחזור מים ושימוש בהם לטובת החקלאות ואיכות הסביבה.
- **חפר אקולוגיות:** אגודה "אחות" ל"אפיקי עמק חפר". מטרתה: מגוון פעילויות לשימור הסביבה וניצול אופציות כלכליות בתחום עמק חפר. פעילויות מרכזיות:
 - מפעלים העוסקים באיכות הסביבה
 - טיפול בבוצות חקלאיות
- **עתודות עמק חפר:** אגודה אחות ל"אפיקי עמק חפר". מחזיקה בבעלותה 350 דונם של פרדסים. מטרתה: הגדלת שטחי עיבוד הפרדסים וייזום נטיעות חדשות על מנת להבטיח עתודה לשימוש במי קולחין. פעילויות עיקריות:
 - איתור עתודות קרקע חקלאיות.
 - עיבוד פרדסים.
 - עידוד נטיעות חדשות.

⁷¹ המידע מתבסס בין היתר על אתר האינטרנט של המועצה האזורית עמק חפר.

⁷² מטב"ח - מתקן לטיפול בשפכי רפתות ובוצה חקלאית. לפירוט ראו: [תיאור וניתוח המצב הקיים בנושא תשתיות](#).

⁷³ המידע מבוסס על פגישה עם צביקה גרבר, מנכ"ל אפיקי עמק חפר, 17.2.08.

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית	פל"ח ותעסוקה ביישובים	אזורי תעסוקה	חקלאות ושטחים חקלאיים
חברה וקהילה	אספקת שירותי ציבור	תחבורה ותנועה	תשתיות ומשאבים
	מורשת העמק ושימור אתרים	חינוך בלתי פורמלי	חינוך וחינוך סביבתי

- **אגמי חפר:** "אגודה אחות" ל"אפיקי עמק חפר". מטרתה: השבת מים שוליים (כל סוגי המים שאינם שפירים – מי קולחים, מי שיטפונות, מים מליחים ועוד) להשקיה בלתי מוגבלת של גידולים חקלאיים של המושקים היום במי שפירים. פעילויות עיקריות:

- שדרוג מתקדם למי קולחין
- ניצול מים שוליים
- התפלת מים מליחים ועיליים
- איגום שיטפונות
- התפלת מי ים
- שמירת אקוויפר החוף (איכות וכמות)

גופים אלה הם למעשה גופים פרטיים לכל דבר; הם אינם חלק מהמועצה, למרות שפועלים בשיתוף פעולה איתה. זאת, להבדיל מהוועדה החקלאית, כפי שיפורט להלן.

בנוסף לגופים שצוינו, פועלת בעמק חפר ועדה חקלאית אשר מורכבת מנציגי ציבור, לרוב מהועדים של מושבי וקיבוצי המועצה. תפקידי הועדה:

- טיפול בבעיות פרטניות של החקלאים;
- ייצוג ארצי מול ארגונים ומוסדות ממשלתיים וארציים.
- טיפול בכל הענפים החקלאיים בעמק חפר, משק חי וצומח.
- טיפול בבעיות פיסיקות וטכניות, כגון: דרכים חקלאיות, תעלות ניקוז, השקיה.

צריכת מים להשקיה

מים הינו המשאב שבלעדיו לא יכולה להתקיים חקלאות. סוגי הגידולים והיכולת לעבד שטחים לאורך זמן נקבעים עפ"י איכות המים ומחירם. משום כך, קיום החקלאות בעמק חפר אינו תלוי רק במדיניות ובהתנהלות המועצה והגופים החקלאיים באזור, אלא במידה רבה בניהול משק המים הארצי ובצעדים והחלטות הננקטים במישור הלאומי.

מרבית גידולי הצומח בעמק חפר הינם מושקים (חקלאות שלחין). חלק קטן מהשטחים החקלאיים הינם שטחי מספוא המבוססים על משקעי החורף (כ- 15,000 דונם⁷⁴). כ- 60% - 70% מהגידולים החקלאיים מושרים במי קולחים (בעיקר גד"ש ומטעים) והיתר במים שפירים (בעיקר גידולי ירקות ופרחים). יצויין כי, עמק חפר הוא מהמובילים בארץ בניצול מי הקולחין לחקלאות.

המים השפירים מסופקים ע"י חברת מקורות וכן מקידוחים בבארות.

⁷⁴ הנתון נלקח מתוך מחקר שהוזמן על ידי רשות המים ישראל. "ההשפעות של מזהמים על האקוויפר במרחב עמק חפר: בחינה של עלויות השימוש והתפעול הנכון במי קולחין והתועלת בשיפור ממשק איכות המים והסביבה". דר' ח' מס' 4, סיכום המחקר, 10.08.07. דר' דניאל פרימן ואינג' זאב הגלי.

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	---

מי הקולחים מקורם במתקני טיפול בשפכים (ביניהם מט"ש נתניה ליד בית חרות, מט"ש מרץ והמט"ש המזרחי ליד קיבוץ בחן) אשר כיום מספקים טיפול שניוני. אספקת מי הקולחים להשקיה נעשית באמצעות מספר מאגרים למי קולחים ולמי גשם ושיטפונות. השטחים החקלאיים בעמק חפר מתפרסים על אקוויפר החוף, שהינו אחד ממאגרי המים התת-קרקעיים הגדולים במדינת ישראל. השימוש במי קולחין באיכות שניונית יוצרת השלכות שליליות. ככל שגדל השימוש במי קולחים גדלה הסכנה להמלחת קרקעות ולהמלחת מים באקוויפר, שכן החלפת המים השפירים במי קולחים מגדילה את סכנת הזיהום של עודפי כלוריד וגם של עודפי חנקן. המועצה מקדמת מהלכים לטיפול שלישוני במי הקולחין כך שאיכותם תגיע לרמת שימוש בלתי מוגבל ותאפשר (אם לא יקצצו במכסות מים אלו) חיסכון ניכר במים שפירים. התהליך צפוי לארוך מספר שנים.

נתונים לגבי כמויות מים להשקיה⁷⁵:

מים שפירים

בשנת 2007 נעשה שימוש ב- 6.932 מלמ"ק מים שפירים ממקורות.

בשנת 2008 (עד אוגוסט), נעשה שימוש ב- 5.474 מלמ"ק מים שפירים ממקורות.

מי קולחים

בתקופה שבין חודש ינואר לספטמבר 2007 נעשה שימוש ב- 12.421 מלמ"ק.

בתקופה שבין ינואר 2008 לספטמבר 2008 נעשה שימוש ב- 16.071 מלמ"ק.

ניתן אם כן לראות כי בשנה האחרונה חלה ירידה משמעותית בשימוש במים שפירים ועלייה בשימוש במי קולחים להשקיה. אחת הסיבות לכך היא הגדלת היקף השטחים המעובדים.

חזרה לתחילת מסמך "חקלאות ושטחים חקלאיים"

⁷⁵ הנתונים נמסרו מאפיקי עמק חפר, נובמבר 2008.

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	---

חקלאות ושטחים חקלאיים: תועלות מול עלויות

על תרומותיהם של השטחים החקלאיים נכתב הרבה⁷⁶. בקצרה נזכיר את התועלות החיצוניות⁷⁷ העיקריות:

- תרומות נופיות-חזותיות: יצירת נוף – אזורים חקלאיים יוצרים ערכים נופיים-אסתטיים; שמירה על דמותה החזותית של הארץ - שמירה על מרכיבי נוף אופייניים, יצירת ייחוד ומגוון בין אזורי הארץ השונים.
- תרומות חברתיות: לימוד ערכי טבע; שמירה על ערכי המורשת התרבותית; תרומות לביטחון ושמירת קרקע.
- תרומות כלכליות, ובהן ותרומה לענף התיירות הכפרית-חקלאית: השטחים החקלאיים יוצרים נוף ומקום לפעילויות נופש ותיירות כפרית. ערך מוסף של נדל"ן הצופה או קרוב לנוף פתוח.
- תרומה אקולוגית וסביבתית: שמירה על מגוון מינים ובתי גידול; חלחול מי גשמים; שיפור איכות האוויר; קליטת פסולת עירונית – השטחים החקלאיים מהווים פתרון לחלק ניכר של הפסולת העירונית (בוצות ממתקני טיהור, מים מושבים, גזם ופסולת עירונית אורגנית). למעשה, החקלאות בעמק חפר מהווה פיתרון לשפכי העיר נתניה. השימוש בקומפוסט מפסולת עירונית ומבוצה בשדה החקלאי יכול להביא לחיסכון לאומי בעלויות הטמנה של הפסולת הללו. לשימוש בקומפוסט בשדה החקלאי קיימות תועלות גם בהעלאת היבול החקלאי ושיפור מבנה הקרקע החקלאית.

הערכים שצוינו זכו לתמיכה בקרב קובעי המדיניות, בשורה של תכניות ארציות ואזוריות. סקרים שנערכו בקרב הציבור הרחב בישראל מצביעים על הערך הרב המיוחס לחקלאות, כחלק מהמורשת הלאומית וכתורמת לאיכות החיים במדינה. במסגרת מחקרי מוסד שמואל נאמן⁷⁸, נאמד הערך הכלכלי הנגזר מהתועלות החיצוניות של החקלאות בישראל, בתחומי נוף, חברה וסביבה, ונמצא כי הוא בממוצע שווה ל- \$73 לדונם בשנה.

במקביל לתועלות אלה, יש לזכור כי הפעילות החקלאית מייצרת לעיתים נזקים. ההשפעות השליליות של החקלאות עשויות להיות:

- **דישון עודף** – העלול לגרום לזיהום מי התהום, העלאת רמת המליחות של הקרקע וזיהום תוצרת חקלאית למאכל.
- **משטר השקיה לקוי והשקיה בקולחין** – עלולים לפגוע בגידול ובקרקע על ידי גרימת זיהום מי

⁷⁶ ראו למשל: מחקרי מוסד שמואל נאמן בנושא חקלאות בת קיימא:

- שמירה על המרחב הכפרי: מודל יישום "חקלאות בת-קיימא" באזורים חקלאיים נבחרים בישראל. לירון אמדור, חיים צבן, יורם אבנימלך, אופירה אילון. 2005.

- חקלאות בת-קיימא: כיצד להביא למימוש ערכים חיצוניים של החקלאות כחלק מהכנסות החקלאי באזורי הארץ השונים. אופירה אילון, חיים צבן, יורם אבנימלך, לירון אמדור, נועה פלר, 2004.

⁷⁷ התרומות החיצוניות הן התרומות שמעבר ליצירת סביבים ומזון, ועיקרן: תרומות נופיות, תרומות חברתיות ותרומות אקולוגיות.

⁷⁸ שם.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

תהום ומים עיליים והמלחת קרקעות.

- מוצא שפכים בלתי מטופל של משקי בעלי חיים ותעשיות עיבוד תוצרת חקלאית.
- חומרי הדברה שלהם עלולות להיות השפעות לוואי על בריאות האוכלוסייה, על בעלי חיים, צמחים, מקורות מים, קרקע ואוויר.
- תנועת חומרי הדברה וגורמים פתוגניים (מחלות ומזיקי קרקע) מועברים לשטחים אחרים.
- יצירת סחף - משטר עיבודים לקוי עלול להביא להידוק יתר של הקרקע, לבליה ולסחף רב. בעיות סחף קרקע גורמות לאובדן קרקע פוריה והפרעות בעיבודים, סחופת השוקעת בתעלות ומתקנים הנדסיים- גורמת להחמרת שטפונות ונזק לתשתיות חקלאיות ואחרות.
- דרכי עפר חקלאיות ראשיות ומשניות יוצרות לעיתים נזקים מקומיים וסביבתיים, כאשר הן הופכות לתוואי ניקוז ראשיים שאינם מיוצבים. דרכים אלה יש להסדיר לאחר תכנון מתאים, אך מקורות המימון להסדרה כזו חסרים.

נושא הניקוז והדרכים מצוי בטיפול שוטף של הועדה החקלאית במסגרת תקציבה, כאשר הפעולות נעשות ב"מצ'ינג" מול החקלאים.

עם חלק מההשפעות השליליות ניתן להתמודד בעזרת בחירת גידולים מתאימים, כגון גידול צמחי כיסוי חד או רב שנתיים בין עצי המטעים (על פי המלצות בגורמים המקצועיים במשרד החקלאות). לגידולים אלו ערך מוסף של חיסכון בחומרי הדברה, הידוק קרקע, ויצירת תנאים להדברה ביולוגית של מזיקים.

בנוסף, תכנון וביצוע נכונים של מטעים בהתאם לכללי שימור הקרקע והניקוז יכול לאפשר קבלת מיטב התועלת - הן לחקלאים והן לסביבה. גוף מקצועי העוסק בנושא נמצא במשרד החקלאות במחוז המרכז. גוף זה עוסק גם בייעוד והתאמת קרקע לגידולים השונים.

עם חלק רב מהבעיות ניתן להתמודד בעזרת הגדלת המודעות של החקלאים באשר להשפעות השליליות, ועם חלק מהמקרים ניתן להתמודד באמצעות תקנות ואכיפה. לעיתים קיים קושי בשל העובדה, שהחקלאים המעבדים את הקרקע בפועל חוכרים אותה לתקופה קצרה בלבד. במקרים כאלה מעדיפים החקלאים את הפתרונות קצרי הטווח, הגורמים נזקים בטווח הארוך.

על מנת להתמודד עם חלק מבעיות אלה ולהסדיר את הפעילות החקלאית בעמק, הוכנה עבור המועצה תכנית אב לפסולת חקלאית⁷⁹. להלן עיקריה.

⁷⁹ ש.ם.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

תכנית אב לטיפול ולמיחזור פסולת חקלאית בעמק חפר (2006)

זרה לתחילת מסמך "חקלאות ושטחים חקלאיים"

מטרת התכנית: אפיון הפסולת החקלאית המיוצרת בתחום המועצה והצעת דרכים לטיפול בסוגיה השונים.

לפסולת החקלאית מספר מאפיינים ייחודיים, המקשים על הטיפול בה: היא נוצרת לרוב בשטחים מרוחקים, לא קבועים ומנותקים. ייצור הפסולת אינו קבוע על פני עונות השנה אלא עונתי ונפחה הינו חריג בגודלו. פסולת חקלאית שאינה מטופלת כראוי גורמת למפגעים סביבתיים בעלי השלכות על איכות האוויר, מי התהום, הקרקע, הנוף ובריאות האדם ובעלי החיים.

בטבלה הבאה מובא פירוט של סוגי וכמויות הפסולת החקלאית בעמק חפר:

נתונים כמותיים – פסולת חקלאית בעמק חפר:

סוג הפסולת	כמות (טון בשנה)	אחוז יחסי מכלל הפסולת
זבל בקר	67,000	60%
גזם לריסוק	15,000	13%
זבל עופות	12,000	11%
פסולת אורגאנית	7,000	6%
פגרי עופות	7,000	6%
פלסטיק, צנרת ויריעות	1,700	2%
זבל צאן	750	1%
פגרי בקר וצאן	820	1%
סה"כ	111,270	100%

להלן סקירה תמציתית של הבעיות העיקריות הנובעות מהפסולת החקלאית במרחב המועצה:

- מצבורי פסולת בלתי מוסדרים בשטחים הפתוחים ובשולי היישובים: קיים מספר לא קטן של מצבורי פסולת בשולי היישובים ובשולי החלקות החקלאיות. מצבורים אלה מכילים גזם וחומר צמחי, אריזות חומרי הדברה ודישון ופסולת ביתית לסוגיה.
- למצבורי פסולת אלה השפעה חזותית והם יוצרים זיהום קרקע ומי תהום. כאשר מדובר בגזם של עצים, קצב ההתפרקות הטבעי הוא איטי ביותר והוא מהווה מפגע סביבתי.
- קיימת בעיה של פסולת חקלאית מוצקה בלתי מוסדרת (אין הכוונה לבוצה, שמרביתה מטופלת במטב"ח). מקורה של פסולת זו בלולים וברפתות (לשלת עופות ופרש רפתות). פסולת זו, כמו גם גזם חקלאי, אינה מטופלת נכון להיום, על אף שתכנית האב לפסולת חקלאית הציעה פתרונות ביניים.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

3. שריפה של פסולת אורגנית, בעיקר גזם: הפסולת הרבה ביותר במרחב המועצה הן בנפחה והן במשקלה, הינה פסולת הגזם הנוצרת בעיקרה מעבודות גיזום עונתיות של מטעים ומהחלפת גידולים מדי שנה. עבודות גיזום נעשות במשך כל השנה, אך במטעים יש עונות מסוימות (בעיקר בסתיו ובאביב המוקדם) בהן נעשה עיקר הגיזום ובעונות אלו כמות הגזם הינה מעל ל- 65% מהכמות הכוללת. אמנם, בחלק מהיישובים יש התארגנות לטיפול משותף בפסולת, אולם במקומות רבים ברחבי המועצה מתבצעת שריפת הגזם ע"י החקלאים, לרוב באישור יחידת הפיצו"ח של משרד החקלאות ומכבי האש.

לעיתים בנוסף לגזם (ויחד איתו) מתבצעות שריפות של פלסטיק: שאריות של יריעות ניילון, אריזות וצנרת טפטפות וכן של פסולת אורגנית המורכבת מתוצרי גידולי ירקות, פירות, ופרחים.

עקרונות התכנית:

1. מניעת זיהומי אוויר, מים וקרקע.
2. ניצול המשאב הצמחי (גזם חקלאי).
3. מניעת הרעלות והעברת מחלות.

מדיניות:

- מניעת זיהום האוויר, הקרקע והמים הנגרמים ע"י שריפת יריעות פלסטיק⁸⁰. הטיפול המוצע: מיחזור, הטמנה באתר פסולת מורשה, שימוש בפלסטיק מתכלה.
- טיפול באריזות חומרי הדברה, העלולות לגרום להרעלות, זיהום קרקע ומים. הטיפול ייעשה באמצעות ריכוז האריזות, שטיפתן, ופינויין לאתרים המיועדים להטמנת פסולת מוצקה או החזרה לחברה המשווקת לשימוש חוזר.
- טיפול ומיחזור גזם חקלאי וחומר צמחי עודף ע"י שריפה (באישור, ובמקרים מסוימים בלבד)⁸¹, אך מתן עדיפות לפתרון של ריסוק/קיצוץ וניצול לצרכים שונים.
- טיפול בפסולת מגידול בע"ח (זבל לולים ורפתות) – הצנעה בקרקע לגידולי שדה (זבל כבשים בלבד), ייצור קומפוסט ו/או דשן אורגני.
- טיפול בפגרי בעלי חיים ע"י מיחזור במפעל פסדים/קומפוסטציה/כילוי בסיד או קבורה.

⁸⁰ השלכות הנגרמות מהשריפות: שריפת גזם חקלאי יוצרת מפגעים וסכנה להתפשטות של שריפות לאזורים מיושבים, שמורות טבע ובכלל. חמורה ממנה התופעה של שריפת ניילונים: היריעות והאריזות עשויות חומרים אורגניים העשירים במרכיב הפחמן. בשריפה נפלטים חלקיקים בגדלים שונים היוצרים זיהום אטמוספרי שהינו בעל השפעה על בריאות האדם, בעלי החיים ואפילו על הגידולים החקלאיים.

החל מה- 1.1.09 נכנס לתוקפו איסור שריפת גזם חקלאי. ההנחיה תיאכף ע"י פקחי יחידת הפיצו"ח (פיקוח צומח וחי) של משרד החקלאות ומפקחי המשטרה הירוקה של המשרד להגנת הסביבה. במועצה האזורית עמק חפר הוחלט על פעולה בשני מישורים: תמיכה ואכיפה. התחום התמיכה – סיוע לחקלאים לרכישת מקצצות גזם, ובתחום האכיפה – הוסמכו מפקחי המשטרה הירוקה לבצע פיקוח קיום חקירה נגד מבצעי שריפות לא חוקיות.

⁸¹ ראו הערה קודמת.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

המצב בפועל והיישום

- פסולת גזם ופסולת אורגנית מועברת בחלקה לתחנת מעבר ובחלקה ישירות לאתר שרונים שבקלנסואה. בבעלות המועצה מקצצת גזם. המקצצת מופעלת על ידי קבלן פרטי שנותן שירותים ליישובים תמורת תשלום מסובסד חלקית.
- פסולת אריזות חומרי הדברה מושלכות בחלקן לכלי אצירה לאשפה ביתית. חלקן מושלכות בשטח וחלק קטן מרוכז ונאסף לטיפול מוסדר. יצויין כי, עד לפני 7-8 שנים היו בעמק חפר למעלה מ-30 מזבלות פיראטיות. הללו חוסלו בהדרגה בסיוע המשרד להגנת הסביבה.
- פסולת פלסטיק לסוגיה השונים מופרדת רק בחלקה - בעיקר צנרת ויריעות כיסוי, ומועברת לאספני פסולת פלסטיק למיחזור בתשלום מסוים לאספנים עבור הפינוי.
- לגבי שני המרכיבים האחרונים, מתבצעת עבודת הסברה ע"י מחלקת תברואה ואיכות הסביבה במועצה מול הועדים והאגודות ביישובי המועצה. המחלקה יצרה קשר עם קבלן מיחזור המעוניין לקלוט יריעות ניילון. המתקן קיים בניצני עוז והקבלן פונה ישירות ליישובים, ללא תיווך המועצה. כן הובא לידי ציבור החקלאים התקנות הקובעות פינוי מוסדר של יריעות הניילון⁸².
- פסולת מתכת נמסרת לקבלני איסוף מתכות ללא קבלת תמורה עבורה.
- פסולת בעלי חיים - פסולת אורגנית רטובה: רוב משקי עמק חפר השתלבו ברפורמה במשק החלב והם מפנים את הפסולת למתקן המשותף "מטב"ח עמק חפר".
- פסולת בעלי חיים – פסולת אורגנית יבשה: הזבל מכל סוגי הלולים (פיטום, הטלה והודים) מפונה ומסולק ע"י קבלנים, בהסדרים עם החקלאים. חלק מהזבל משמש מרכיב להכנת קומפוסט וחלקו מפוזר בשדות.
- בחודשים האחרונים מקדמת המועצה הקמתו של מתקן לטיפול בפסולת האורגנית היבשה שמקורה בלולים ורפתות (לשלשת עופות ופרש רפתות). מדובר על מתקן קומפוסטציה שימוקם במתחם של מט"ש מרץ והמטב"ח (מזרחית לעין החורש), אשר יקלוט בנוסף גם גזם מוניציפאלי ובעתיד גם פסולת אורגנית ביתית רטובה.
- פגרים: פגרי העופות נאספים במכולה ייעודית המפונה אחת לחודש, או עפ"י צורך באמצעות קבלן. בפועל חלק מפגרי העופות מגיע לפסולת הביתית וחלקו מוטמן בבורות. את פגרי הבקר והצאן נדרשים החקלאים להעביר למכון לטיפול בפגרים. ניתן גם להעבירם באמצעות תחנות מעבר, ביחד עם האשפה הביתית לאתר שרונים ומשם להטמנה באתר מאושר (דודאים).
- פתרון מוצע נוסף: חוק עזר מוניציפאלי לטיפול בפסולת חקלאית⁸³.

⁸² מכתב לוועדים ולאגודות מאת משה סלע, מנהל מחלקת תברואה ואיכות הסביבה, 25.11.07.
⁸³ לדעת איציק גניגר, מנכ"ל החברה הכלכלית.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

חזרה לתחילת מסמך "חקלאות ושטחים חקלאיים"

ממשק חקלאות-סביבה ו"חקלאות משמרת סביבה"

החקלאות מטבעה היא פעילות אקולוגית אינטנסיבית המשפיעה על הסביבה ועל הטבע בדרכים מגוונות ומורכבות – לחיוב ולשלילה. כיום, עיקר העיסוק בחקלאות בת קיימא מתמקד בהשפעת החקלאות המודרנית על האיזון האקולוגי של הסביבה ועל סכנת הזיהום והידלדלות של משאבי הקרקע, המים והגנטיקה⁸⁴.

על מנת לצמצם את הנזק למגוון הביולוגי ולמשאבים הטבעיים, ובה בעת להמשיך לקיים פעילות חקלאית, פותחו עקרונות, שיטות וטכנולוגיות לניהול מושכל ומבוקר של הפעילות החקלאית, קרי: ממשק חקלאות-סביבה.

אחת התפיסות המתפתחת בשנים האחרונות בנושא חקלאות ועיבוד חקלאי הנה "חקלאות מקיימת" או "חקלאות בת קיימא". בבסיס התפיסה עומדת ההבנה שיש צורך לאמץ פרקטיקות חדשות לעיבוד הקרקע או לגידול הצומח והמשק החי במטרה לצמצם את הפגיעה במשאבי טבע וסביבה, ובהם: קרקע, מים, מגוון ביולוגי, אוויר נקי, תוצרת חקלאית איכותית ועוד. עבודה שנערכה בשיתוף אגרקסקו והחברה להגנת הטבע – "אקופרש טבע"⁸⁵, מהווה תכנית ממשק משולבת לשימור ועידוד ערכי טבע ונוף בשטח חקלאי ובסביבתו. העבודה נערכה בכמה אזורים גיאוגרפים בארץ, ובהם חוף הכרמל והשרון (כולל עמק חפר). היא נועדה לאפשר לחקלאים באזור לעמוד בתקנים לחקלאות מיטבית (GAP). עמידה בתקנים אלה מבטאת דרישה הולכת וגוברת מצד ציבור הצרכנים במדינות המערביות כלפי היצרנים (קרי: החקלאים) לנקוט בשיטות מתקדמות להגברת בטיחות המזון, בטיחות החקלאים, ומניעת פגיעה בסביבה הטבעית. בתכנית יש סדרה של כללים המאפשרים לכל חקלאי להשתלב בתהליך.

סוגיות ודילמות בנושא החקלאות בעמק חפר

מרבית הקרקעות בארץ מצויות בתחומן של מועצות אזוריות, והיום גוברים קולות המעלים סימני שאלה באשר למידת "השוויון והצדק" במצב זה. אחד המניעים להכנת תכניות אב לפיתוח בר קיימא ואיכות הסביבה במועצות האזוריות הוא הצורך להראות, שעל אף ירידת ערכה ורווחיותה של החקלאות, לחקלאים הכלים הטובים ביותר לשמור על השטחים הפתוחים בישראל. קיימת הסכמה כי **חקלאות תרומה משמעותית בשמירת השטחים הפתוחים ובבלימת הפיתוח האורבאני, אך יחד עם זאת נדרשת חשיבה חדשה בנוגע לאופן בו ממשיכים לקיים ענף זה. כיום, ענף החקלאות בעמק חפר ניצב בפני מספר איומים:**

⁸⁴ מתוך: חקלאות בת קיימא בסביבה משתנה. נעם זליגמן ואסתר לחמן. נקודת ח"ן, 2008.

⁸⁵ אקופרש טבע, ספר 1 – חוף הכרמל והשרון. תכנית ממשק משולבת לשימור ועידוד ערכי טבע ונוף בשטח חקלאי ובסביבתו (נספח 53): פרויקט משותף לאגרקסקו ולחברה להגנת הטבע, ינואר 2006.

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	---

- ברמה האזורית – כוונות התרחבות של הישובים העירוניים הסמוכים והתגברות לחצי פיתוח במרכז הארץ.
 - ברמה הארצית – החלטות ממשלה (קיצוץ במכסות וייקור המים).
 - ברמה העולמית – התגברות התחרות עם שווקים בחו"ל.
- במסגרת גיבוש מסמך המדיניות, נערכה ישיבה עם הועדה החקלאית בעמק חפר על מנת להעלות על סדר היום מספר שאלות מרכזיות, ביניהן:
- כיצד מבטיחים את המשך קיומו של עמק חפר כעמק חקלאי על רקע האיומים שצוינו? עד כמה ניתן להתגבר על שיקולים פרטניים (חוסר כדאיות עבור החקלאי הבודד) ועל מהלכים ברמה הארצית (קיצוץ מכסות, ייקור המים)?
 - אלו מהלכים ארגוניים נדרשים לחיזוקו של ענף החקלאות בעמק?
 - האם וכיצד מקדמים תפיסה של "חקלאות מקיימת" או "חקלאות משמרת סביבה" בעמק חפר?
 - כיצד מחברים את מערכת החינוך הפורמאלית והבלתי פורמאלית לנושא החקלאות, המורשת החקלאית, קשר לאדמה...?
 - שיתוף אוכלוסייה שאינה חקלאית בעמק חפר, בעשייה החקלאית (קטיף, עיבוד חלקות, וכיו"ב) – האם רצוי? אפשרי?
- להלן עיקרי ההתייחסות שעלו בישיבה לשאלות אלה. ברור כי, על מנת לקבל תשובות ישירות יותר. החלטות מעשיות, הדבר יחייב המשך דיונים הן במסגרת הועדה החקלאית והן במסגרות רחבות יותר.
- **החקלאות תמשיך להתקיים בעמק חפר כל עוד תהיה ענף כלכלי רווחי.** יש יתרון לעיבוד בחלקות גדולות ולאגום משאבים (ידע, עובדים, הון, מים, קרקע), כפי שעושים מרבית הקיבוצים אשר משתייכים לחברות עיבוד/תאגידיים. יחד עם זאת – ישנו חשש מסוים ממצב שבו גוף אחד יקבל החלטות לגבי חלק ניכר משטח המועצה. בנוסף ישנה חשיבות לקשר שבין החקלאים לאדמותיהם. לכן רצוי לשמור גם על המשק המשפחתי ועל המשך קיומה של פעילות חקלאית במסגרת חלקות קטנות יותר, בעיקר במושבים. אולם פעילות כזו תתקיים רק אם תוכל לקיים/לפרנס את החקלאים.
 - הרפורמות בחקלאות (משק החלב ובעתיד גם הרפורמה המתוכננת בענף הלול) מעודדות מגמה של **צמצום הפעילות החקלאית בקרבת הבתים.** מחד, מגמה זו היא חיובית משום שבכך מורחקים מטרדים סביבתיים מאזורי המגורים. מאידך, מגמה זו מקשה על החקלאים הפרטיים להמשיך להתפרנס מחקלאות. ההוצאות הכרוכות בעמידה בתנאי הרפורמה מביאות לחוסר כדאיות כלכלית.
 - הרצון לשמור על איכות הסביבה מעמיס עלויות על החקלאות ואין כיום מנגנון שיפצה את

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

החקלאים. יש לבחון מנגנונים לפיצוי, לרבות התייחסות אוהדת יותר לפעילות לא חקלאית (פל"ח).

- כחלק מהרצון להמשיך לקיים את החקלאות גם בעתיד, יש מקום לעודד יזמות כלכלית-תיירותית, כפעילות משלימה לעיסוק החקלאי. אמנם, ישנה לעיתים סתירה בין פעילות תיירותית לבין חקלאות (למשל – קטיף לא מבוקר, הרס של מבקרים וכיו"ב) אך ככלל הוסכם כי חשיפה של יותר ויותר אנשים לחקלאות יכולה בעיקר לתרום להעלאת הדימוי של מגזר זה ואף לייצר הכנסה נוספת עבור החקלאים.
- דימוי החקלאות והחקלאים: קיימת הסכמה כי התדמית של החקלאים מאד ירודה. לא רק בעיני התושבים, אלא גם בעיני הפקידות. כדי לחזק את מעמד החקלאות והחקלאים, הוצעו מספר צעדים ופעולות במישור השיווקי-הסברתי (יחסי ציבור). לפירוט ראו בסעיף 6 – המלצות ליישום ופרוייקטים להטמעה.

חזרה לתחילת מסמך "חקלאות ושטחים חקלאיים"

2. חזון

החקלאות תמשיך להוות ענף כלכלי חשוב ונדבך מרכזי של צביון החיים בתחום המועצה האזורית עמק חפר, תוך מעבר הדרגתי ל"חקלאות מקיימת" ומשמרת סביבה.

השטחים החקלאים יהוו חלק ממערך השטחים הפתוחים במרחב המועצה.

כל אדמות העמק יישארו בתחומי גבולותיה של המועצה האזורית עמק חפר

3. מטרות

- שימור השטחים החקלאים בתחום המועצה האזורית עמק חפר והבטחת עיבודם בעתיד הן כענף פרנסה והן כחיץ המפריד בין מרחבים עירוניים.
- שיפור תדמית החקלאות והחקלאים בעמק חפר הן ברמה המקומית-אזורית והן ברמה הארצית.
- יצירת אפשרויות מגוונות לקיום פעילות חקלאית בעמק.
- חיבור מערכת החינוך הפורמאלי והבלתי פורמאלי לנושא החקלאות, השטחים החקלאים והמורשת החקלאית של עמק חפר.

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	---

ה. קידום התפיסה "חקלאות מקיימת" בעמק חפר בקרב ציבור התושבים בכלל, והחקלאים בפרט.

4. יעדים

- א. שמירה והגדלת היקף השטחים החקלאיים המעובדים במסגרת הפוטנציאל האפשרי והכדאיות.
- ב. גיבוש דרכי סיוע ותמיכה בחקלאי העמק כביטוי להכרה בתרומתם לשימור הצביון הכפרי-חקלאי של המועצה.
- ג. מיתוג החקלאות והתוצרת החקלאית שמקורה בעמק חפר.
- ד. יצירת מאגר מידע עדכני ונגיש על הפעילות החקלאית בעמק חפר, שיכלול מידע על: סוגי גידולים, היקף שטחים, מקורות מים, ארגונים חקלאיים בעמק, התמחויות של ישובים, ועוד.
- ה. גיבוש תכנית לימודים במסגרת החינוך הפורמאלי לחיזוק הידע וההיכרות של תלמידי עמק חפר עם המורשת החקלאית והפעילות בהווה.
- ו. חיבור מערכת החינוך הבלתי פורמאלית (תנועות הנוער) לנושא החקלאות והמורשת החקלאית של העמק.
- ז. יצירת תכנית ממשק בין השטחים הפתוחים לשטחים החקלאיים בעמק חפר.
- ח. מעבר הדרגתי לחקלאות מקיימת ומשמרת סביבה, בשיתוף עם חקלאי עמק חפר.

חזרה לתחילת מסמך "חקלאות ושטחים חקלאיים"

5. עקרונות מדיניות

- **עמק חקלאי מעובד:** לצורך מימוש החזון ("עמק חפר יהווה "ריאה ירוקה" במרכז הארץ - מרחב כפרי, חקלאי, ירוק ונקי") יש להבטיח את המשך הפעילות החקלאית בשטחים החקלאיים שבתחום המועצה האזורית, הן גידולי צומח והן משק חי. המשך הפעילות החקלאית ומאפייניה יהיו תלויים בשיקולי כדאיות כלכלית ולפיכך על ענף זה להיות דינאמי ולהישען על ההון האנושי, הידע והניסיון רב השנים שנצבר בעשורים האחרונים.
- **הכרה בחשיבותם של השטחים החקלאיים בעמק חפר:** השטחים החקלאיים, כחלק ממכלול השטחים הפתוחים בעמק חפר, מייחדים את המרחב הכפרי המוקף בהתיישבות עירונית. השטחים החקלאיים הינם שטחי חיץ בין מרחבים עירוניים לכפריים, והינם שטחים פתוחים לטובת כלל תושבי האזור/המחוז/המדינה. שטחים אלה ימשיכו להוות עורף כפרי-תיירותי זמין לאוכלוסייה העירונית וכן את התשתית לפעילויות נלוות המתפתחות בעמק (פל"ח ותיירות כפרית).
- **עיבוד בחלקות גדולות לצד שימור חלקות קטנות במשקים משפחתיים:** מתוך הכרה ביתרון שיש לעיבוד בחלקות גדולות ולאיגום משאבים (ידע, עובדים, הון, מים, קרקע), כפי שעושים מרבית הקיבוצים אשר משתייכים לחברות עיבוד/תאגידיים, תהיה העדפה לעיבוד אינטנסיבי בהיקף גדול. יחד עם זאת, יש חשיבות לחיזוק הקשר שבין החקלאים לאדמותיהם. לפיכך, רצוי לשמור גם על המשק המשפחתי ועל המשך קיומה של פעילות חקלאית במסגרת חלקות קטנות יותר, בעיקר במושבים.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

- **התחשבות בערכים סביבתיים-אקולוגיים בפעילות החקלאית ומעבר לחקלאות משמרת סביבה:** כחלק מהרצון להטמיע את התפיסה "חקלאות משמרת סביבה" או "חקלאות מקיימת", יש לקדם פעולות הסברה בקרב קבוצות של חקלאים, לרבות הכנה או אימוץ תכניות ממשק קיימות בין השטחים הפתוחים לשטחים החקלאיים. במסגרת זו: מיזעור ההשפעות השליליות לרבות פסולת חקלאית, פגיעה במקורות המים ושימוש בחומרי הדברה.
- **שיקום שטחים חקלאיים שעברו הברה:** המועצה, בסיוע גופים ואנשי מקצוע, תפעל לשיקום שטחים חקלאיים שננטשו ברבות השנים, תוך העדפה להשבת שטחים אלה למערך השטחים הפתוחים או לייעודם למטרות סביבתיות אחרות.
- **תמיכה במגזר החקלאים:** יצירת מערכת תמיכות עבור חקלאי העמק, הכוללת תמיכה מקצועית (מחקר ופיתוח) וכן הטבות/תמריצים כביטוי להכרה בקיום החקלאות בעמק. יצירת תשתית ארגונית תומכת מצד המועצה.
- **פיתוח ומחקר בנושא מים והשקיה:** המשך קיומה של החקלאות תלוי בראש ובראשונה בקיומם של מים להשקיה, במחיר כדאי ובאיכות גבוהה שאינה פוגעת בקרקע ובאקוויפר. יש להמשיך לטפח פרויקטים בתחום ההשקיה בעמק חפר לצורך חסכון במים ושיפור איכותם. במקביל, יש לפעול לנקיטת פעולות לצורך מניעת זיהום והמלחה של קרקעות ואקוויפר החוף.

חזרה לתחילת מסמך "חקלאות ושטחים חקלאיים"

6. המלצות ליישום ופרוייקטים להטמעה

על בסיס סקירת המצב הקיים ומפגשים שנערכו בנושא במסגרת תהליך שיתוף הציבור, להלן מפורטות מספר המלצות שיישומן יסייע בהשגת המטרות והיעדים שהוגדרו:

- **בנושא פסולת חקלאית:**
 - הסדרת הטיפול בפסולת החקלאית היבשה שמקורה בלולים ורפתות, לצורך מניעת מפגעים אקולוגיים ומטרדי ריח. יישום פתרונות הביניים המוצעים בתכנית האב לפסולת חקלאית עד להפעלתו של המתקן החדש המיועד לטפל בפסולת זו.
 - המשך פעילות הסברתית מול ציבור החקלאים למניעת שריפות ולהשלכת פסולת חקלאית (ניילונים ושאריות חומרי הדברה).
- **בנושא חקלאות משמרת סביבה:**
 - **פעילות תמיכה, הסברה והעברת מידע לחקלאי העמק על חקלאות מקיימת והיתרונות - הסביבתיים, החברתיים והכלכליים, בחקלאות משמרת סביבה.**
- **בהיבט של תמיכה בציבור החקלאים:**
 - עידוד יזמות כלכלית-תיירותית בקרב חקלאים, כפעילות משלימה לפעילות החקלאית

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

הישיר. מהלך זה יש בו כדי לסייע לחקלאי – בעיקר כזה הפועל במסגרת משק משפחתי – ביצירת מקור הכנסה נוסף. כמו כן, הפעילות התיירותית יש בה כדי לסייע במשיכת אוכלוסייה למשקים ולפעילות חקלאית, דבר שיכול לתרום להעלאת הדימוי של מגזר זה. חשוב לציין כי יש צורך ליצור תנאים ומגבלות לגבי סוגי הפעילויות הכלכליות שתתפתחנה בזיקה לפעילות החקלאית, מיקומן והיבטים סביבתיים נוספים.

- סל תמריצים/הטבות לחקלאים העוסקים בפועל בענף זה (כמקור פרנסה יחיד או משלים). כפי שצויין, במסגרת מחקרי מוסד שמואל נאמן⁸⁶, נאמד הערך הכלכלי של תרומותיה הציבוריות של חקלאות ישראל בתחומי נוף, חברה וסביבה, ונמצא כי הוא שווה בממוצע ל- \$73 לדונם. עבודות אחרות שנעשו⁸⁷ הציגו כלים כלכליים (תמרוץ מתוקצב, אמצעי הרתעה פסקלי) לעידוד ו/או שימור הפעילות החקלאית. למעשה, כל עוד לא יאומצו המלצות אלה ע"י מקבלי ההחלטות ברמה הארצית, יהיה קשה ליישמן ברמה המקומית. מוצע, לאור זאת, לבחון דרכים אחרות לתמיכה בחקלאי עמק חפר, בהתאם לקריטריונים מסוימים כגון: גודל החלקה המעובדת, מיקום החלקה (ליד אתרי טבע או תיירות תירות), עמידה בסטנדרטים סביבתיים, ועוד.

דרכי סיוע לבחינה: הנחות בארנונה או בתשלומים עבור שירותים שונים שמספקת המועצה.

○ במישור השיווקי-הסברתי (יחסי ציבור):

- הצגת חשיבות השמירה על השטחים החקלאים כחלק ממערך השטחים הפתוחים, וכחיץ כפרי המפריד בין מרחבים עירוניים.
- קידום יזמות בתחום התיירות הכפרית-חקלאית, כאמור, וכן בחינת האפשרות להשכיר שטחים לעיבוד ע"י אנשים פרטיים. המטרה: הנגשת הפעילות החקלאית לציבור הרחב באמצעות ביקורים חווייתיים, סיורים והדרכות, ואף התנסות והכרות אישית עם החקלאים.
- הקמה של "בשביל החקלאות" – ציר שיעבור בין ישובי עמק חפר וידגיש את הפעילות החקלאית ביישובים, בכל ישוב את הפעילות בה הוא מתמחה. הכוונה היא ליצירת שבילים/מוקדים אשר יספקו למבקר היכרות עם חקלאות מגוונת ויאפשרו פעילות חווייתית (דוגמת קטיף) ורכישת תוצרת או כל מזכרת אחרת.
- פרסום לתוצרת העמק. בחינת הרעיון של "מותג" או "תו" לתוצרת חקלאית כלשהי.

○ במישור החינוכי:

- הקמת חווה חינוכית (כמו שהיתה בעבר) או ניצול חוות הניסיונות במטעים בניהול המועצה, שתאפשר גם ניסיונות וגם פעילות בנושא חקלאות ואקולוגיה לבתי ספר ותנועות

⁸⁶ שם.

⁸⁷ כגון: "מדיניות וכלים לשמירה על שטחים פתוחים: תיקי כלי, עקרונות פעולה והמלצות". סביבותכנון בע"מ, סדן לובנטל בע"מ, לרמן אדריכלים. אפריל 2003.

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	---

נוער בעמק חפר. ניצול החוות האחרות בעמק לצרכי "שיווק (תיירות) וחינוך: חוות הנוי, המרכז הימי, מטב"ח, חוות אצות, רפת רובוטית, ועוד.

- הכנת תכנית רב-שנתית לשילוב נושא החקלאות בתכנית הלימודים החל מגני ילדים ועד לתיכונים. יש צורך לשלב בתכנית גם היבטי היסטוריה ומורשת העמק, גם לימודי חקר בנושאים שונים (מים והשקיה, מיכון וטכנולוגיות בלולים ורפתות) וגם פעילות חווייתית/בלתי אמצעית, כגון: עיבוד חלקת קרקע בשטח המוסד החינוכי, ביקור ועבודה בחלקות מעובדות ועוד.

○ במישור הארגוני:

- הקמת גוף מקצועי שיסייע לוועדה החקלאית ברעיונות לפיתוח ולקידום החקלאות בעמק חפר, יוביל תהליכים/פרוייקטים במאקרו, ייזום מחקרים, וכן יציע ויעלה על סדר היום האזורי והארצי סוגיות הקשורות לחקלאות.

- יצירת מאגר מידע במסגרת אתר האינטרנט של המועצה או במסגרת אתר נפרד שירכז את הנתונים אודות הפעילות החקלאית בעמק חפר, הן בהיבט המקצועי (מים, סוגי גידולים, שטחי עיבוד, התמחויות של ישובים חקלאיים) והן בהיבט התיירות-שיווקי (פעילויות ואטרקציות בזיקה חקלאית). ניתן להעזר ליצירת המאגר במידע הקיים במחוז המרכז של משרד החקלאות ופיתוח הכפר.

○ המשך עיבוד של חלקות מוזנחות:

- יש להתייחס לחלקות א' הצמודות לנחלה במשקים שבהם הן מוזנחות. בין היתר: לאפשר איחוד חלקות שכנות מבלי שהחקלאי יאבד הזכויות, ולמצוא גורם ציבורי (כגון אגודה "עתודות") לעיבודם. מומלץ לתכנן את העיבוד החקלאי בעזרת הגופים המקצועיים במשרד החקלאות ולהתאים את הגידולים למיקומם בהתאם לכללי שימור הקרקע, הניקוז ועוד.

○ מעורבות המועצה האזורית בנושא החקלאות:

- על מנת לממש את חזון התכנית, על המועצה האזורית עמק חפר להמשיך ולגלות מעורבות בנושא, ליזום דיונים, לתמוך ולסייע בייצוג האינטרסים של ציבור החקלאים, ועוד. כלומר: יש להפוך את העיסוק בתחום מפעילות וולונטרית מצד המועצה, לפעילות יוזמת ומעורבת יותר.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

7. דוגמאות לפרוייקטים הנגזרים מההמלצות:

חזרה לתחילת מסמך "חקלאות ושטחים חקלאיים"

שם הפרוייקט	תהליכי קידום הפרוייקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים	מדדי מעקב וביצוע
הקמת גוף/ פורום מקצועי ליד הועדה החקלאית ⁸⁸	<ol style="list-style-type: none"> הכנת מתווה להרכב הגוף ותפקידיו – על בסיס ההמלצות שפורטו ונושאים נוספים. מוצע שהפורום יורכב מחקלאים ומאנשי סביבה ואקולוגיה תושבי העמק. כמו כן מוצע ללמוד מפעילותם של גופים דומים אחרים כדוגמת "מרכז חקלאי עמק יזרעאל". הצעת נושאים לסדר היום ולדיון, לרבות גופים ובעלי תפקידים (מהמועצה, ממשרד החקלאות, ועוד) שיש לחברם. 	האגף המוניציפאלי	<p>הועדה החקלאית</p> <p>ועדת איכות הסביבה</p> <p>חברות עיבוד חקלאי</p> <p>אגודות חקלאיות בישובים</p> <p>אפיקי עמק חפר ואגודות המים</p>	<p>- פרסום הכוונה להקים את הפורום ופנייה לאנשים הרלוונטיים לקחת חלק. תוך 3 חודשים.</p> <p>- הקמת הגוף והכנת רשימת נושאים לדיון וקידום.</p>
יצירת מותג לתוצרת החקלאית	<ol style="list-style-type: none"> עריכת בדיקה מקדימה: דוגמאות לתוצרת חקלאית המזוהה עם אזור מסויים בארץ. קיום דיון בפורום רחב – ועדה חקלאית, אגודות חקלאיות ועוד, לגבי ההיתכנות, תועלות, עלויות. 	ועדה חקלאית פורום התיירנים	<p>הועדה החקלאית</p> <p>ועדת איכות הסביבה</p> <p>חברות עיבוד חקלאי</p> <p>אגודות חקלאיות בישובים</p>	תלוי ברצון ובנכונות של הגורמים שצוינו.
חינוך חקלאי: יצירת תכנית רב שנתית	<ol style="list-style-type: none"> קיום ישיבה משותפת בפורום רחב של כל מנהלי בתי הספר, מורים לחינוך סביבתי/של"ח ונציגי הועדה החקלאית. יצירת הסכמות ומחויבות להטמעת הנושא בקרב תלמידי העמק. יצירת צוות עבודה מצומצם. בחינת תכניות לימוד 	סגן ראש המועצה, אגף החינוך	<p>מנהלי בתי הספר בעמק חפר</p> <p>משרד החינוך, המינהל לחינוך התיישבותי</p> <p>מרכז המועצות</p>	קיום ישיבת פתיחה במועד שיקבע ע"י הגורמים האחראיים במועצה.

⁸⁸ תוך הכנת תכנית האב, הוקמה במרץ 2009 ועדה למיצוב החקלאות, בראשות מ"מ ראש המועצה. עד כה, הוכנה טיטוה של "אמנה ציבורית לטיפוח החקלאות ושמירת השטחים הפתוחים בעמק חפר". אחת ממטרותיה: מתן הכרה ציבורית רחבה וכוללת באשר לתרומתם של החקלאות והשטחים החקלאיים בעמק חפר לחיי הקהילה ורווחת הציבור ברמה המקומית, האזורית והארצית. לעיון באמנה [לחצו כאן](#). בנוסף לאמנה, הוקמו ארבעה צוותים נושאים העוסקים בקידום התחומים הבאים: עיבוד חקלאי, תיירות חקלאית, חינוך והסברה ואיכות הסביבה.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

שם הפרויקט	תהליכי קידום הפרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים	מדדי מעקב וביצוע
	<p>קיימות ואימוץ רעיונות.</p> <p>3. הכנת טיוטא ראשונית של התכנית, לרבות "סל פעילויות" והצעה לנושאים בשכבות הגיל השונות.</p> <p>4. קבלת התייחסויות ותגובות. ביצוע תיקונים והשלמות.</p> <p>5. פרסום התכנית כאוגדן או חוברת למורים וגננות.</p>		האזריות	

חזרה לתחילת מסמך "חקלאות ושטחים חקלאיים"

חזרה למפתח מסמכי המדיניות

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

אזורי תעסוקה

(מסמכים משיקים: "פל"ח ותעסוקה", "תשתיות ומשאבים", "עמק חפר במרחב")

[חזרה למפתח מסמכי המדיניות](#)

[לחזרה לתמצית תכנית האב](#)

תוכן המסמך

1. סקירת מצב קיים 89
2. תכניות מאושרות ובהכנה הרלוונטיות לנושא 91
3. חזון נושאי ועיקרי מדיניות 93
4. הכלים והאמצעים לקידום החזון ועקרונות המדיניות 95
5. טבלה מרכזת לפרויקטים/תהליכים 96
- דף פרויקט לדוגמא : ניוד זכויות 96

1. סקירת מצב קיים

- אזורי התעסוקה הקיימים כיום בתחומי עמק חפר הם:
- ❖ פארק תעשיות עמק חפר (תב"ע עח/781, עח/1081, עח/1581).
 - ❖ אזורי תעסוקה בקיבוצים ("כתמים סגולים") ובמושבים.

אזורי תעסוקה "מועצתיים"

במועצה קיימים כיום כ - 250,000 מ"ר בנויים לתעסוקה. אחוזי המימוש בשטח התעסוקה הקיים עומדים על כ- 50%, הנחשב אחוז מימוש גבוה.

פארק תעשיות עמק חפר

פארק התעשיות עמק חפר מנוהל ע"י החברה הכלכלית לעמק חפר. מספר העסקים בפארק כולו עומד על כ - 120. סך השטחים הבנויים עומד כל כ - 120,000 מ"ר. אופי העסקים בפארק מגוון. פועלים בו מפעלים מסורתיים בתחומי המזון, בצד מפעלים לתעשיות הבניין - אלומיניום, נגרות, שיש ועוד. לאחרונה מתאפיינת מגמה חדשה של כניסת שירותים הנדסיים עסקיים וקמעוניים לפארק. מיקומו הנוח של הפארק (על כביש מספר 4), מחירי הקרקע והארגונוה הנמוכים יחסית, והפיכתו לאתר מושקע ומטופח במיוחד - כל אלה מושכים אליו עסקים ממרכז הארץ.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	--	--	---

החברה הכלכלית מקדמת תוכנית בניין עיר להרחבת פארק התעשיות⁸⁹ לשטח כולל של כ- 1,500 דונם, עד מסילת הרכבת. במסגרת זו נבחנו היתרונות היחסיים של הפארק במיקומו של כביש מס' 4, בין שני מרכזים מטרופולינים גדולים – תל אביב וחיפה, כשמצפון לו אמור להיסלל כביש מס' 9, אשר יחבר בין כביש החוף לכביש 4 ולכביש חוצה ישראל.

בתוכנית יועדו שטחים למשרדים ולמסחר ושטחים למרכזים לוגיסטיים ולתעשייה.

להלן טבלה המציגה את אזורי התעסוקה והמסחר בעמק חפר, קיימים ומתוכננים:

סוג	שם ומקום	מ"ר קיים/ ומתוכנן	הערות
אזור תעסוקה ראשי-קיים	פארק תעשיות עמק חפר	254,300	שטח מאושר וברובו בנוי
אזורי תעסוקה- <u>בתכנון</u>	פארק תעסוקה שלום 2000 ליד מחלף ניצני עוז (ראה ס' 1.2.3)	207,000	כולל תעשייה ומסחר משולב (בשלב רעיוני)
	הרחבת פארק תעשיות עמק חפר	315,000	כולל אחסנה ואחזקה - בשלבי אישור ⁹⁰
	אזור תעשייה יד חנה	98,225	לפי תכנית מס' עח/3/27
סה"כ קיים ומוצע		874,525	

הנתונים מוצגים במ"ר בנוי, שטח עיקרי ואינם כוללים שטחי שרות.

אזורי מסחר ראשיים

סוג	שם ומקום	מ"ר	הערות
אזורי מסחר קיימים	"אלון" משמר השרון	3,400	חלק בבניה
	קניון M הדרך (מחלף בית ינאי)	12,000	נבנה חלקית
	פארק תעשיות עמק חפר	17,400	
	מרכז בת חפר	5,000	טרם נבנה
	מתחם בית פריימן (מחלף חבצלת).	2,400	חלקו בבנייה
סה"כ קיים		40,200	
הצעות לתכנון אזורי מסחר	מעברות	40,000	צמוד ל"אלון" משמר השרון
	פארק תעשיות עמק חפר	30,000	
סה"כ הצעות לתכנון		70,000	
סה"כ קיים ומוצע		110,200	

⁸⁹ הוגשה בקשה להרחבת אזור התעסוקה ב- 667 דונם (תכנית עח/10/81) שמאפשרים 440 דונם נוספים לתעסוקה (מהם 85 דונם בחפיפה עם תכניות קיימות ו 355 תוספת שטח חדש). כן בוצע פירצול במגרשים הקיימים, מהלך שהותיר 61 דונם נוספים הניתנים לניצול (עח/15/81), מהם 35 כבר בבנייה.

⁹⁰ התכנית להרחבת פארק התעשיות, נמצאת בשלב ההתנגדויות בוועדה המחוזית.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

אזורי תעסוקה בקיבוצים ובמושבים (כתמים סגולים)

להלן טבלת מצאי אזורי התעסוקה הקיים כיום בתחומי המועצה ושיעור המימוש של אזורי תעסוקה אלו, הן מבחינת ניצול הקרקע, והן מבחינת ניצול מ"ר בנוי.

סוג	שם ומקום	שטח בדונם	קיבולת מ"ר	קרקע תפוסה בדונם	מ"ר בנוי	ניצול קרקע	ניצול מ"ר בנוי
אז"ת ראשי	פארק תעסוקות	728	254,300	440	140,000	61%	55%
אז"ת בקיבוצים*	"כתם סגול" בתכנית המתאר בקיבוצים	444.1	355,280	139	104,232	31%	29%
אז"ת במושבים ⁹¹	"כתם סגול" במושבים	28	22,400	0			

***קיימים אזורי תעשייה בקיבוצים הבאים: ג.ח. איחוד, ג.ח. מאוחד, העגן, מעברות, משמר השרון, המעפיל, יד חנה, בחן, עין החורש.**

מימוש מ"ר בנוי בשטחים המיועדים לתעשייה בקיבוצים עומד על כ- 30%. נתון זה הוא ממוצע משוקלל המכיל בתוכו ערכים בשונות גבוהה – מ- 78% מימוש בגבעת חיים איחוד ועד ל- 2% בבחן.

חזרה לתחילת מסמך "אזורי תעסוקה"

2. תכניות מאושרות ובהכנה הרלוונטיות לנושא

תמ"א 35

התכנית מגדירה כי בתכנית שעיקרה תוספת שטח המיועד לתעסוקה, "שקל מוסד תכנון את השפעת התכנית על חידוש וחיזוק היישובים העירוניים הסמוכים וככל שראה בכך צורך וידא קיומו של הסדר לשיתוף, לרבות חלוקה בהכנסות, בין כמה רשויות מקומיות".

תכנית אב למרחב נתניה והשרון (תכנת "צמיר") - בחינת הביקוש וההיצע לשטחי תעסוקה ברמה

האזורית

תכנית אב שנערכה למרחב תכנון אזורי נתניה והשרון⁹², בחנה את פרוגרמת שטחי התעסוקה במרחב התכנון במטרה להגיע לאיזון תעסוקתי מלא⁹³ באופן הבא:

- בחינת המצב הקיים (ההיצע) מבחינת אזורי התעסוקה הקיימים.

⁹¹ **אזורי התעסוקה הקיימים במושבים:**
בית יצחק – 11 דונם למלאכה ותעשייה קלה.
חרב לאת – 17 דונם לתעשייה קלה ומלאכה.

⁹² תכנית אב – מסמך מדיניות, ד"ח מסכם אוגוסט 2004, צמיר אדריכלים ומהנדסי ערים.
⁹³ היחס בין מס' המועסקים העובדים באזור ההתייחסות למס' המועסקים המתגוררים באזור ההתייחסות.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

- עריכת אומדן שטחי תעסוקה כממוצע של גידול האוכלוסייה במרחב התכנון וההתפתחות הענפית החזויה.

התכנית מציעה את ההתפלגות הבאה בנושא תעסוקה:

אזור תעסוקה	מצב קיים (באלפי מ"ר)	שטח תעסוקה ל - 2020 (באלפי מ"ר)	תוספת נדרשת (באלפי מ"ר)	התמחות
נתניה	1,250	3,180	1,930	משרדים, היי טק ומסחר
יישובי שרונים	80	480	400	לוגיסטיקה, תעשייה קלה, מסחר.
המרחב הכפרי	340	450	110	לוגיסטיקה, תעשייה קלה, מסחר.

רוב השטחים מיועדים על פי תכנית האב לעיר נתניה. כמו"כ ניתן להבחין כי הייעודים שהוגדרו לעורף העיר, אינם מהווים תחרות לאלו שבנתניה. שימושים אלו שהוגדרו, מאפשרים לא רק מענה כעורף

לוגיסטי נדרש בשולי המטרופולין, אלא מאפשרים שילובם של עסקים מתוך תחומי עמק חפר, הדורשים שטח גדול יחסית כגון: תעשייה מסורתית ושטחי אחסנה (בתלות במחירי הקרקע).

פארק תעסוקה " שלום 2000 "

תכנית שקידמה פיתוח של פארק תעשייה על צירי תנועה ראשיים בשולי מטרופולין ת"א (כביש 6 וכביש 57 – מחלף ניצני עוז) ובסמיכות לקו הירוק והרשות הפלשתינאית, מיקום זה מאפשר לבחון את פיתוח מתוך תפישה מטרופולינית כוללת תוך התייחסות לאפשרות של גבול שלום. פיתוח זה יבוא על רקע בחינת ניצול היתרונות היחסיים והתחרותיים של אזור זה כגון:

- קירבה לכביש 6 כעורף תנועה ראשי.
- מיקום המאפשר שיתוף מספר מועצות (עמק חפר, לב השרון) בפרוייקט.
- קירבה לקו הירוק המאפשרת בחינת חלופת "גבול שלום" – פיתוח אזור תעסוקה ישירת תושבים משני עברי הקו הירוק, תוך התבססות על העורף של ערי הגדה המערבית הסמוכות לקו – טול כרם וקלקיליה. מתחם התעסוקה יספק מענה לצרכים אזרחיים ותעסוקתיים מגוונים כגון שירותי מסחר, שירותי אחסנה ולוגיסטיקה, שינוע ותחבורה, משרדים ושירותים עסקיים.

התכנית גובשה כפרוגרמה רעיונית וטרם התקדמה בתכנון סטטוטורי.

תכנית אב לריכוז אזורי תעסוקה- עמק חפר - 1995

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

לאור נושא הפעילות היצרנית שאינה חקלאית במושבים, ובעקבות החלטות המנהל המאפשרות יזמות בקרקע חקלאית, נערכה המועצה האזורית עמק חפר להכין פרוגרמה למיקום אזורי תעסוקה בתחום המועצה, בהתחשב בתוכניות היישובים ובהתאם לקריטריונים שקבעה.

מטרות התכנית:

- איתור שטחים מרכזיים לאזורי התעסוקה אליהם יפוננו עסקים הקיימים בחלקה א' המהווים מפגע ומטרד לתושבים ואינם עומדים בכללי איכות הסביבה ותקנות התכנון והבנייה.
- לאור צמצום היכולת להתפרנס מחקלאות – לפתח מקורות תעסוקה והכנסה נוספים לתושבי המועצה ולרכזם באזורי תעסוקה ומלאכה, מרכזי מסחר ושרותי דרך ואזורי קיט ונופש מעבר לאלה הקיימים היום.
- לאור החלטות המנהל – המאפשרות יוזמות במושבים וקיבוצים להפשרת קרקעות חקלאיות למטרות שונות – לנסות לאתר מספר מצומצם של מוקדים לפיתוח יוזמות אלו, כדי לאפשר ניצול יתרונות לגודל.

יש לציין כי התכנית הוכנה על בסיס דו"ח קדמון. לאור מדיניות התכנון הארצית שנסוגה מדו"ח קדמון (ולאור ערכי הקרקע באזור), בפועל לא התאפשר יישום מרכיבים רבים בתכנית האב. לעומת זאת, הרעיון של איגום ו/או נידוד זכויות בין ישובים נבחן מחדש במסגרת תכנית האב וסוכם לאמץ עקרון זה, הרלוונטי יותר מבעבר.

[חזרה לתחילת מסמך "אזורי תעסוקה"](#)

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

3. חזון נושאי ועיקרי מדיניות

להלן החזון שגובש בצוות כלכלה ותעסוקה שפעל כחלק מתהליך שיתוף הציבור והתכנון שבא אחריו:

המשך פיתוחם של אזורי התעסוקה כמנוף לכלכלה המקומית תוך בקרה ופיקוח על סוגי התעשיות ומניעת מפגעים

מטרות העל

פיתוח וניהול אינטגרטיבי של השטחים לתעסוקה במרחב המועצה .

עקרונות המדיניות :

- א. מיצוי הפוטנציאל התכנוני הקיים של איזורי התעסוקה בתכניות בנין עיר ופיתוח צמוד דופן - לא יפותחו בשלב זה אזורי תעסוקה חדשים עד מיצוי הקיים והמצוי בהליכי תכנון, למעט הרחבת אזורי תעסוקה קיימים ופיתוח צמוד דופן וזאת בהתאם למדיניות התכנון הארצית והמחוזית.
 - ב. הפיתוח העתידי של שטחי תעסוקה הינו בעיקר במסגרת הרחבת אזור התעסוקה הקיים.
 - ג. עד לשנת 2030, יקודמו האיזורים הבאים כאיזורי תעסוקה :
 - אזור תעשייה/ תעסוקה עתידי ליד מחלף ניצני עוז במפגש כבישים 6/57 (שלום 2000).
 - הקמתו של אזור שירותים נלווים באחיטוב, על בסיס תחנת הרכבת העתידית באזור.
 - אזור תעסוקה בסמיכות לצומת בית ליד- אתר תעסוקה מורחב בעל מעמד כלל אזורי, כמסומן בתכנית אב למרחב נתניה. אזור זה יהיה מוקד תעסוקה משותף ליישובי שרונים, למ.א. לב השרון ולמ.א. עמק חפר, ויכלול גם מוקד מסחרי שישולב עם מרכז תחבורה.
 - ד. מגוון מקורות תעסוקה למגוון אוכלוסיות – יצירת תשתית ארגונית ותכנונית לפיתוח מקורות תעסוקה מגוונים ברחבי העמק, כאלו שיאפשרו למגוון רחב ככל הניתן של אוכלוסיות (הדור הצעיר שחוזר לגור בעמק – בני 45-35, דור הביניים - בני 55+ ואחרים) לעבוד בסמיכות למקום מגוריהם ובכך לשפר את איכות חיי התושבים, להפחית את כמות התנועה במרחב ולהקטין את ההשפעות הסביבתיות הנובעות מהיוממות – בעיקר ע"י פיתוח תיירות כפרית (ראה מסמך מדיניות בנדון) וחיזוק ההון האנושי כמשאב .
 - ה. שותפויות אזוריות – יש לעודד ולבחון שותפויות אזוריות גם בין ישובים במועצה- קיבוצים, מושבים והישוב בת חפר, וגם עם הערים מסביב.
 - ו. לא יאושר קיום של תעשייה מזהמת במרחב העמק.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	--	--	---

4. הכלים והאמצעים לקידום החזון ועקרונות המדיניות

קידום אישור תכנית הרחבת פארק התעשייה- בביצוע

ניהול מושכל ואינטגרטיבי של כלל אזורי התעסוקה והמסחר במועצה וביישובים: יש לקדם בחסות המועצה/ החברה הכלכלית, שיתופי פעולה ברמת המועצה והיישובים שתביא ל:

- קידום שיתופי פעולה בין- ישוביים לניצול מלאי תכנוני קיים לתעסוקה. בצורה זו תושג המטרה של ניצול קרקע בקיבוצים שלא מפתחים באופן מלא את השטח המאושר בתחום המחנה, לתעסוקה.
- הפניית עסקים פוטנציאליים ליישובים או לאזור התעסוקה, יצירת הקשר בין הביקוש לשטחי תעסוקה או ליזמויות לבין מצאי שטחי התעסוקה המאושרים הקיימים בתחומה (כדוגמת פארק התעסוקות, א. תעסוקה יד חנה ועוד)⁹⁴.

ניוד זכויות - קידום מהלך של ניוד זכויות מהנחלות לא.תעסוקה מרכזי (בשלב הראשון מוצע אזור אחיטוב בו מוצע איזור שירותים נלווים, על בסיס תחנת הרכבת העתידית באזור).
בחינה תכנונית וכלכלית של פיתוח רעיונות ושביילי אופניים ושטלים שיובילו אל אזורי התעסוקה, שיתנו מענה לעיקרון של תעסוקה זמינה ומגוונת, הקרובה למקום המגורים מחד והימנעות משימוש ברכב פרטי, מאידך. בהקשר זה יש לפעול למען חידוש תחנת הרכבת באזור התעשייה הקיים.

[חזרה לתחילת מסמך "אזורי תעסוקה"](#)

⁹⁴ ניתוח ראשוני מעלה כי אזור התעשייה הקיים והרחבה המתוכננת בו מתאימים לקליטת העסקים הקיימים כיום ביישובים, הן מבחינת מיקום, הן מבחינת אופי אזור התעסוקה והעסקים הקיימים בו כיום והן מבחינת היקף השטח הקיים והמתוכנן בו.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

5. טבלה מרכזת לפרויקטים/תהליכים

שלא על פי סדרי עדיפויות:

שם הפרויקט	תהליכי קידום הפרויקט	גורם אחראי במוא"ז	גורמים משיקים קשורים	מדדי מעקב וביצוע
ניהול מושכל ואינטגרטיבי של כלל איזורי התעסוקה והמסחר במועצה וביישובים	א. החלטה על הגורם המטפל (מועצה/ חכ"ל) ב. הקמת ו/או מינוי גוף שירכז הנושא ג. מיפוי הלקוחות הפוטנציאליים ד. שיווק השירות	חכ"ל	א. חכ"ל עמק חפר. ב. מנהלת פארק תעסוקות עמק חפר. ג. האגף המוניציפאלי. ד. מט"י ה. ממ"י	א. החלטה על הגוף המטפל ב. מיפוי הלקוחות הפוטנציאליים
פתרונות לעסקים זעירים ביישובים	במסגרת שיווק הפרוייקט הקודם ללקוחות פוטנציאליים, יכללו העסקים שאינם יכולים להמשיך להתקיים בתוך היישובים לעבור לאזורי תעסוקה מוסדרים.			
ניוד זכויות- בחינת היתכנות כוללנית (pre-rulling)	א. פנייה למינהל מקרקעי ישראל/ מינהל התכנון בנושא. ב. משרד החקלאות ופיתוח הכפר	הועדה המקומית לתכנון ובנייה	א. מנהלת פארק תעשיות ע"ח. ב. חכ"ל עמק חפר.	פנייה לגורמים המוסדיים הרלוונטים
תעסוקה זמינה מבחינת עלות וקירבה	א. קידום פרוייקטים של שאטלים ושבילי אופניים- בחינות היתכנות ב. קידום פיתוח תחנת הרכבת בפארק התעשיות הקיים ג. צמצום השימוש ברכב פרטי.	האגף המוניציפאלי ועדה מקומית לת"ב.	א. מנהלת פארק התעשיות ע"ח. ב. ועדת איכות סביבה של המועצה.	קידום רעיונות בנושא שימוש באופניים והסבירות לשימוש במערך שאטלים – 3 חודשים מיום החלטה במועצה על קידום הפרוייקט.
שיתופי פעולה עם הערים הקרובות	בחינה של פרוייקטים משותפים עם רשויות שכנות לקידום פיתוח שטחי תעסוקה במרחב (כדוגמת אזור תעסוקה מתוכנן בצומת בית ליד).	חכ"ל עמק חפר	א. ראש המועצה. ב. ועדה מקומית לתכנון ובנייה.	

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	--

דף פרוייקט לדוגמא : ניוד זכויות

הרציונאל/החשיבות:

הרקע: מסקנות דו"ח קדמון בסוגיית הוצאת התעסוקות הלא חקלאיות מתחום חלקות א' של המושבים.

המועצה הארצית אימצה את עקרונות דו"ח קדמון להגבלת השימושים הלא חקלאיים בחלקות א' לכאלו שאינם גורמים לפגיעות סביבתיות, והכירה בצורך למצוא מענה לתעסוקות לא חקלאיות אחרות במסגרת אזורי תעסוקה מרוכזים, (בין מושביים). הוחלט כי בהתאם להחלטת המועצה הארצית לתכנון ובניה, הקמת אזורי התעסוקה תהיה באשכולות (מתחם שירוכז עבור מספר מושבים במשולב), למעט במקרים חריגים במחוזות הצפון, הדרום וחבל עדולם. החלטות אלו לא הגיעו לידי יישום בפועל ומראש הוגדר כי לבעלי הנחלות לא תשמר זכות אוטומטית לקבלת שטח שווה לבניה.

ככל הידוע, עד היום אין תקדימים בנושא ניוד זכויות.

בעמק חפר: קיים רצון להוצאת העסקים מתחומי הנחלות ביישובים אל אזורי תעסוקה/תעשייה מוסדרים. לאור ערכי הקרקע באזור קיים חסם מהותי בנכונות של בעלי העסקים המוגדרים כפל"ח לבצע את המעבר שכן במסגרת פל"ח בנחלה הם נדרשים לשלם מחיר מופחת על הקרקע.

הפרוייקט המוצע הינו בחינת האפשרות למימוש הזכויות המוקנות בפל"ח במסגרת אזורי תעסוקה מוסדרים.

נושא זה טרם טופל במסגרת הועדה המקומית לתכנון ובניה .

קידום יוזמה לתעסוקה, שלא במסגרת זכויות הפל"ח בנחלה, יכולה להתבצע באזור המוגדר סטטוטורית לתעסוקה (כתם סגול), בין אם באזור התעסוקה עמק חפר או באזורי התעסוקה (כתמים סגולים) בקיבוצים ובמושבים. הדבר כרוך בעלויות הפיתוח וההקמה או לחליפין תשלום דמי השכירות הקיימים במקום.

- היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):

- 1) עמידה בעיקרון מיצוי הפוטנציאל התכנוני הקיים.
- 2) הוצאת תעסוקות המהוות מטרד סביבתי/תברואתי/חזותי מתוך תחומי היישובים
- 3) השארת התעסוקה זמינה מבחינת קירבה ליישובים
- 4) הגברת שיתופי הפעולה הבין - יישוביים בנושא התעסוקה.

אופן מימוש הפרוייקט מתקיים במספר רבדים:

- פנייה לגורמים המוסדיים הרלוונטים (מינהל מקרקעי ישראל/ מינהל התכנון, משרד החקלאות ופיתוח הכפר) בנושא בדיקת היתכנות ניוד הזכויות בין הנחלות החקלאיות לאזורי תעסוקה קיימים.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

- במקביל: קידום אזור שירותים באזור אחיטוב בסמוך לתחנת הרכבת.
- הקמת צוותי עבודה מועצתיים/ בין-יישוביים, שיבחנו את האפשרות להעביר עסקים המוגדרים כפל"ח לאזורי תעסוקה מוסדרים בתוך היישובים).

- מדדים ולוחות זמנים:
קבלת הסכמה עקרונית ממינהל מקרקעי ישראל לקידום הנושא.

[חזרה לתחילת מסמך "אזורי תעסוקה"](#)

[חזרה למפתח מסמכי המדיניות](#)

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

פל"ח (פעילות לא חקלאית) ותעסוקה ביישובי המועצה

(מסמכי מדיניות משיקים : [תיירות כפרית](#) ו[אזורי תעסוקה](#))

[חזרה למפתח מסמכי המדיניות](#)

[לחזרה לתמצית תכנית האב](#)

תוכן המסמך

1. סקירת המצב הקיים..... 99
2. סקירת תכניות מתאר/אב רלוונטיות לנושא 102
3. החלטות מנהליות רלוונטיות..... 103
4. חזון נושאי ועיקרי המדיניות..... 104
5. הכלים והאמצעים לקידום החזון ועקרונות המדיניות..... 104
6. טבלה מרכזת 107
- דף פרויקט לדוגמא: עדכון/רענון תכנית הפל"ח המועצתית 108

1. סקירת המצב הקיים

עסקים קטנים - בתחומי המועצה למעלה מ-1,300 עסקים, חלקם הגדול (70%) בתחומי היישובים והיתרה במסגרת אזורי תעסוקה/תעשייה ומסחר.. ממוצע העסקים ליישוב (ללא פארק תעשיות עמק חפר) עומד על כ- 22. מרבית העסקים מצויים בחלקו המערבי של העמק (כ-60%) והיתרה במזרח. הפל"ח מהווה עובדה קיימת ברוב יישובי המועצה. כיום קיימים כ-1,000 עסקים הטעונים רשיון, מתוכם 75% הינם ללא רשיון עסק⁹⁵. קיימת הבנה והכרה בכך שמחד הפל"ח מהווה מרכיב חשוב ומרכזי בתעסוקה ובפרנסה ומאידך, קיים חשש בפגיעה בצביון הכפרי וכי ביישובים עשויים להתפתח אזורי תעסוקה מאולתרים הגורמים למפגעים שונים.

תחנות תדלוק – בתחומי עמק חפר קיימות 17 תחנות תדלוק ביישובים ושש תחנות תדלוק על כבישים ראשיים בתחומי המועצה. פריסת תחנות התדלוק לאורך כבישים ראשיים, אינה אחידה, וקיים מחסור בתחנות תדלוק ממזרח לכביש 4.

⁹⁵ מנתוני מח' רישוי ופיקוח, ע"ח.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

גני אירועים – למעט גן אירועים אחד במשמר השרון, שאר גני האירועים במועצה אינם חוקיים ובהוראת משרד הפנים החלו במועצה בהליכים לסגירתם.

פעולות המועצה האזורית וגופים נוספים בנוגע לתעסוקות לא חקלאיות ביישובים

קיימות מספר מסגרות העוסקות בנושא התעסוקות הלא-חקלאיות הן במסגרת אגפי ומחלקות המועצה האזורית והן במסגרת היישובים. האגף המוניציפאלי באמצעות מחלקת רישוי עסקים, מסייע בהסדרת רישיון העסק, פנייה ותיווך לכל הגורמים המאשרים והבודקים ובכלל זה לוועדה המקומית לבניין עיר ולמינהל מקרקעי ישראל.

מעבר לשירותים שהוא יכול לקבל במועצה על אגפיה ומחלקותיה השונות, קיים שיתוף פעולה הדוק בנושא סיוע לעסקים קטנים עם מט"י נתניה⁹⁶. בין השירותים הניתנים בתהליך הקמת וניהול עסק ע"י מט"י:

- ייעוץ עסקי - ליזמים ובעלי עסקים בראשית דרכם, העומדים בפני הקמת עסק. במסגרת הייעוץ מבוצעת בחינת הרעיון העסקי עם מומחה לפיתוח עסקי.
- בדיקת כדאיות כלכלית - בחינת הפוטנציאל העסקי והכלכלי של המיזם/עסק תוך כדי מתן כלים לקביעת המשך הפעילות.
- תכנון פיננסי - הכולל בחינת מנועי ההכנסה ומרכיבי ההוצאה, למיקסום הרווח.
- בניית תזרים מזומנים - לתפעול השוטף של העסק.
- בניית תוכנית עסקית - כלי עבודה בידי היזם/בעל העסק ופלטפורמה לגיוס הון באמצעות משקיע/קבלת הלוואה מאחת הקרנות העומדות לרשות היזם/בעל העסק.
- בניית תוכנית שיווק - הגעה ללקוחות פוטנציאליים ויצירת זרם הכנסות לעסק.
- ביצוע חונכות עסקית - על ידי חונך מקצועי המלווה את העסק באופן אישי.

הליך רישוי עסקים

הסמכות החוקית למתן רישיון עסק, מצויה, במ.א. עמק חפר בידיו של ראש הרשות בלבד. מחלקת רישוי עסקים מהווה את הגורם המתווך בין בעל העסק לגורמים המאשרים המקצועיים הרלוונטיים (ועדה לתכנון ובניה, כיבוי אש, הגנת הסביבה, בריאות וכו').

ההליך הרשמי קובע, כי על בעל העסק להגיש בקשה לרישיון, מחלקת רישוי עסקים מעבירה את

בקשתו לאישור הגורמים הרלוונטיים. במידה ומתקבל אישור מאותם גורמים, הבקשה מועברת

⁹⁶ הוכשרו כ- 10 "מנטורים" ע"י המועצה ובסיוע מט"י נתניה, שתפקידם ללוות עסק קיים או יזם המעוניין לפתוח עסק בכל תחנות האישור הקיימות. מדובר בשירות בתשלום וההפניה נעשית דרך המועצה.

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	---	---	--

לחתימתו של ראש הרשות. במידה וישנן הערות, על בעל העסק לתקן את הליקויים.

גורם משמעותי ביותר בהליך הינה הועדה המקומית לתכנון ובנייה האחראית על הכנת תכניות המתאר כהליך מקדים לסוג ואופי העסקים שיוכלו לפעול בתחומי המועצה והיישובים, וכן אחראית להוצאת היתרי הבנייה ורישוי הבנייה בשלב הביצוע.

המציאות בנושא זה מורכבת, כאשר לרישוי עסקים מגיעים פעילים. מרבית הבקשות להסדרת רישיון עסק, נובעות מפעילות יזומה של מחלקת רישוי עסקים ביישובים ומפניות ומדיווחים של תושבים שכנים.

כאמור, המועצה מכירה בכך שהעסקים מהווים פרנסה משלימה ו/או חלופת פרנסה לחקלאות ולכן, פעילות מחלקת רישוי עסקים של המועצה⁹⁷ נוגעת בעיקר למטרדים, הפרעות לתושבים ולהנחיות משרד הפנים (גני אירועים לדוגמא).

פעילות הועדים בנוגע לעסקים לא חקלאיים בתחומי היישובים

היכולת של ראשי ועדים להסדיר, למנוע, או לסגור עסק בתחום היישוב, היא באמצעות פנייה למחלקת רישוי עסקים ודיווח על העסק שבנוגע אליו מעוניינים לפעול. אין ליישובים עצמם סמכות חוקית למנוע מעסק לפעול בתחומם. בפועל ידוע על מקרים בהם יישובים התארגנו ומנעו פתיחה או קיום של עסק, מבלי להמתין להחלטות הגורמים העוסקים ברישוי עסקים.

הסדרת הנושא במסגרת תכנית אב יישובית, או קביעת הוראות יישוביות לנושא – מאפשרת ליישובים לפקח על סוגי העסקים הפועלים בתחומם. דוגמה בולטת בנושא זה היא תכנית האב לכפר ויתקין המסדירה את נושא הפל"ח בתחום היישוב (ראו פירוט בהמשך).

השאלה בידי מי הכוח למנוע כניסתו של עסק ליישוב, מקבלת מענה בשני מישורים:

הפן החוקי - בידי המועצה באמצעות מחלקת רישוי עסקים והגורמים המקצועיים הרלוונטיים.

הפן הביצועי – פעולת תושבים כנגד עסקים בתחום היישובים, הגדרה של הפעילויות הלא חקלאיות הרצויות/שאינן רצויות בתחום היישוב.

חזרה לתחילת מסמך "פל"ח ותעסוקה ביישובים"

⁹⁷ משנת 2006 ועד היום הוגשו כ-30 תביעות רישוי עסקים.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

2. סקירת תכניות מתאר/אב רלוונטיות לנושא

תכנית מתאר ארצית משולבת לבנייה, לפיתוח ולשימור – תמ"א 35

התכנית מגדירה את שטחו של עמק חפר במסגרת ה"מרקם הכפרי" ומגדירה את אופן פיתוח היישובים הכפריים המצויים בו לרבות שטחי תעסוקה, שטחים לחקלאות ושטחים לתיירות, ובלבד שלא ייפגע אופיו הכפרי-חקלאי הכולל ויישמר ככל האפשר, רצף שטחים פתוחים וחקלאיים.

תמ"מ 7/3 תעסוקות לא חקלאיות בחלקה א'

תכנית זו שאושרה ב 12/1999, באה במטרה לאפשר הוספת שימושים בתחום חלקה א' בנחלה, וקביעת מגבלות על שימושים אלו בתחום התכנון ובתחום איכות הסביבה. תוקף התכנית (האפשרות להפקיד תכנית מתאר מקומית עפ"י הנחיות תכנית זו): שלוש שנים⁹⁸.

תכנית עח/200/21 – פעילות לא חקלאית בנחלה במושב המועצה האזורית עמק חפר

הינה תכנית תקנונית, שמטרתה בית השאר, הסדרת הפעילות הלא חקלאית בתחומי היישובים במוא"ז עמק חפר ונגזרת מתממ 7/3. התכנית שמה לעצמה למטרה, לשמור על האופי הכפרי של המושב ומתן אפשרות לחקלאים שבתוכו להמשיך בפועלם. בנוסף היא באה להסדיר פעילות יצרנית נוספת שלא למטרות חקלאיות (פעילות לא חקלאית - פל"ח) במושבים, ולקבוע לשם כך הוראות מפורטות. התכנית מדגישה את הצורך בצמצום ומזעור מפגעים סביבתיים וחזותיים במושב.

חשוב לציין כי התכנית אינה מתייחסת לכלל יישובי המועצה ותחולתה על כל האזורים המוגדרים כ"אזור חקלאי מיוחד מושב". התכנית חלה על המרבית המושבים בתחום מרחב תכנון מקומי עמק חפר, למעט המושבים: ביתן אהרון, בית ינאי, גבעת שפירא, הדר עם, כפר חיים, כפר ידידיה, בורגתא ומכמורת (למעט מקרקעין לגביהם מצוין אחרת בתכנית).

תכנית עח/200/21 אשר אושרה בשנת 2001, מגדירה בתקנון התכנית, פרק זמן של 5 שנים במהלכו ניתן לאמץ את עקרונותיה ולהסדיר את הפעילויות הלא חקלאיות בנחלה.

תכנית מתאר תקנונית להקמת מבני קיט בחלקות א' במושבים - עח 20/200 (ראו הרחבה בנושא זה במסגרת [מסמך מדיניות בנושא תיירות כפרית](#)).

תכנית אב לכפר ויתקין – זוהי דוגמה לתכנית אב יישובית בנושא תעסוקה לא חקלאית. במסגרת הדו"ח המסכם של תכנית האב ליישוב, מוגדרות התעסוקות המותרות (פל"ח) בתחום חלקות א' (הנחלות). התכנית מציעה עקרונות לשמירה בהכנסת שימושים שונים לנחלה כדוגמת:

- התאמה והשתלבות מבחינת גובה המבנה, גודלו וצורתו החיצונית.

⁹⁸ מברור בועדה המקומית לתכנון ובנייה עלה, כי לא ניתן יותר להפקיד תוכנית מקומית המתבססת על תכנית זו.

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	---	---	--

- איסור שימוש בחומרים מסוכנים.
 - הגבלת שעות פעילות.
 - הגדרת אמצעים למניעת מפגעים ומטרדים בהיתר הבנייה עצמו.
- מתוך כך גוזרת התכנית את רשימת השימושים המותרים והאסורים בתחומי היישוב.

חזרה לתחילת מסמך "פל"ח ותעסוקה ביישובים"

3. החלטות מנהליות רלוונטיות

- **החלטה 979 של מועצת מקרקעי ישראל - החלטה 979 (שעודכנה ביולי 2008 ע"י החלטה 1155)**
קבעה שלחברי קיבוצים תינתן זכות בנייה למגורים של 3 יחידות דיור בשטח של 2.5 דונמים, בדומה לזכויות חברי המושבים, תוך אפשרות להוון את הקרקע ב-3.75% משווייה (כנהוג בחכירה עירונית). לחברי המושבים אפשרה ההחלטה להקים פרויקט מסחרי לכל יחידה, בשטח של 500 מ"ר, בהיוון של 41% משווי הקרקע.
 - **ועדת הבר לבחינת הזכויות בחלקת המגורים ביישובים החקלאיים - ועדת הבר התבקשה להציע המלצות להסדרת הזכויות בחלקות המגורים ביישובים החקלאיים ולהציע תיקונים להחלטה 979 של מינהל מקרקעי ישראל במטרה להביאם לאישור הממשלה ומועצת המינהל. החלטה 979, קבעה מסלולים**
- להסדרת זכויות בנייה למגורים, ואף אשררה את הזכויות שניתנו בעבר לפל"ח. השינויים שהציעה, הרעו בעיקרון את התנאים לחקלאים בנוגע לפעילות שאינה מגורים בתחומי הנחלה. להלן עיקרי השינויים עליהם המליצה הועדה:
- ❖ גביית תשלום מלא עבור השימושים לתעסוקה לא חקלאית בחלקת המגורים בנחלות במושבים.
 - ❖ קביעת החובה להסדיר את שטחי התעסוקה כתנאי סף להסדרת שטחי המגורים בחלקת המגורים.
 - ❖ על מוסדות התכנון לכלול את מבני הקיט בתוך כלל יחידות הדיור ביישוב (למעט באזור עדיפות לאומית א' ובקו העימות).
 - ❖ הסדרת שטחי התעסוקה בחלקת המגורים תיעשה על ידי תשלום חד-פעמי של דמי חכירה (אם קיימת תוכנית תקפה המתירה שימוש זה), וזאת בשונה מהחלטה 979 שאפשרה הסדרה באמצעות תשלום דמי חכירה שנתיים.
 - ❖ על מוסדות התכנון להגביל את משך הזמן המותר לשימוש חורג לתעסוקה לא חקלאית בחלקת המגורים.
 - ❖ להגביר פעילות האכיפה נגד שימושי תעסוקה לא חקלאית בלתי מוסדרים ביישובים החקלאיים.
 - ❖ התניית כל פעולה במקרקעי הנחלה שמקורה בבקשת בעל הזכויות בנחלה, בהסדרת שימושי

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	---	---

התעסוקה (אם ישנם) בחלקת המגורים.

חזרה לתחילת מסמך "פל"ח ותעסוקה ביישובים"

4. חזון נושאי ועיקרי המדיניות

להלן החזון שגובש ע"י צוות כלכלה ותעסוקה, שפעל כחלק מתהליך שיתוף הציבור והתכנון שבא אחריו:

המועצה תתמוך בקיום פעילות לא חקלאית (פל"ח) ועסקים בדגש על פיתוח התיירות הכפרית, תוך שמירה על אופי, חזות וצביון היישובים, התחשבות בזולת ומניעת הפרעות ומטרדים סביבתיים.

מטרות העל:

יצירת תשתית ארגונית ותכנונית לפיתוח מקורות תעסוקה מגוונים ברחבי העמק, כאלו שיאפשרו למגוון רחב ככל הניתן של אוכלוסיות לעבוד בסמיכות למקום מגוריהם ובכך לשפר את איכות חיי התושבים, להפחית את כמות התנועה במרחב (בעזרת הכשרת שבילים להולכי רגל ואופניים) ולהקטין את ההשפעות הסביבתיות הנובעות מהיוממות.

עקרונות המדיניות :

- ❖ סיוע בהקמת והסדרת עסקים קטנים ביישובים ובאזורי התעסוקה, היכולים להתקיים בשטחי המגורים.
- ❖ תפקיד המועצה – יצירת תנאים מאפשרים לקיום תעסוקה, כלכלה מקומית ותיירות כפרית, הן מבחינת התמיכה המקצועית לוגיסטית, הן בנקיטת עמדה פרו-אקטיבית כולל סיוע ליישובים וליזמים פרטיים בקידום הייזמויות. כמו כן תפקידה להסדיר מפגעים ולאכוף חוקיה.
- ❖ תיירות כפרית - תהווה נגזרת מרכזית בנושא הפל"ח. יש לעודד ולחזק יוזמות תיירותיות בעמק ולמתגו כבעל ייחודיות (ראו מסמך מדיניות "תיירות כפרית").

חזרה לתחילת מסמך "פל"ח ותעסוקה ביישובים"

5. הכלים והאמצעים לקידום החזון ועקרונות המדיניות

- ❖ עידוד יישובים לעריכת תכניות אב / תכניות תקנוניות סטטוטוריות להסדרת נושא הפל"ח בתחומן
נקיטת גישה פרו אקטיבית לקידום דיון יישובי בנוגע לסוגי העסקים המותרים והאסורים בתוך תחום היישוב (בין השאר התייחסות לאופי העסק, שעות הפעילות, הסדרת חניות וכו'). וזאת במטרה לקבוע הנחיות ברורות בקליטת תעסוקות/תעשיות בעמק. כשלב מקדים, ביצוע סקר

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	---	---

שימושים – פל"ח ועסקים ביישובים . כפועל יוצא מכך, הוצאת הפעילויות שאינן עומדות בקריטריונים מחוץ לתחומי היישובים ואל אזורי תעסוקה מוסדרים(ראה מסמך מדיניות איזורי תעסוקה).

- ❖ **גיבוש מדיניות המועצה בנושא הפל"ח והעסקים ביישובים ופרסום המדיניות** - בנוגע לרישוי והפעלת העסקים הפועלים בשטח המועצה.
- ❖ **גיבוש מנגנון תאום בין מח' רישוי עסקים לראשי הועדים**. יש לבחון שיתוף פעולה הדוק יותר בין ראשי הועדים למחלקת רישוי עסקים בכדי למנוע דואליות ביחס לעסק נתון. הנחת היסוד היא כי יש לאפשר פעילות לא חקלאית בנחלות, בקיבוצים וביישובים הקהילתיים לפי קריטריונים סביבתיים, חברתיים ואחרים.

❖ **גיבוש כלים כלכליים לטיפול בהשפעות החיצוניות השליליות הקיימות בפל"ח.**

הסדרת עיקרון "**המזהם – משלם**"⁹⁹ המאפשר למועצה לגבות תשלום מאותם עסקים בגין הפגיעה שלהם בסביבתם. פעולה זו יכולה להתבצע באמצעות:

חוק העזר לאיכות הסביבה – למועצה האזורית עמק חפר קיים חוק עזר לאיכות הסביבה המטפל בהסדרת הניקיון, פינוי וסילוק פסולת, מניעת מפגעים, שימור רחובות, מניעת רעש וכו'. במסגרת חוק עזר מסוג זה, ניתן להפעיל ברירת קנס כלפי הגורמים המפרים את החוק. מבחינת החוק עולה, כי חסר בו **סעיף העונשין** המאפשר את הטלת הקנס. הוספת סעיף זה תאפשר למועצה להטיל את הקנס וליצור הכנסה שמקורה במזהם. כאמור על המועצה להיערך לפעולות פיקוח ואכיפה רבה יותר.

חוק עזר לחניה - חוק עזר להסדרת החניה יאפשר למועצה גביית תשלום בגין חניה מאותם אורחים ומבקרים בעסקים שבתחום היישובים. כמובן שמנגד, יהיה עליה להכשיר מקומות חניה, לדאוג לתמרור ומכשירים ולהפעיל פיקוח ואכיפה.

חוק עזר לשילוט – החל בעבר מהלך של הכנת חוק עזר למועצה, אך התהליך נגדע באיבו. חוק עזר זה מאפשר למועצה גביית אגרות בגין הצבת מודעות ושלטים, ע"י העסקים שבתחום היישובים, אך קיים קושי רב באכיפתו.

- ❖ **ניוד זכויות/חלק מהן בנחלה שאינן ממומשות**, לאזור תעסוקה מרכזי. הובלת תהליך חשיבתי מול מינהל מקרקעי ישראל, במטרה ליצור תקדים ברמה הלאומית (ראו **מסמך מדיניות אזורי תעסוקה**).

- ❖ **ממשק שלטון מקומי- מרכזי**: פניה למשרדי הממשלה (משרד החקלאות, ממ"י) בחינה וריכוז ההנחיות וההחלטות הרלוונטיות בנושא התעסוקות בתחומי היישובים ובכלל זה הפל"ח (חלקת

⁹⁹ הועלה גם בהליך שיתוף הציבור בצוות איכות סביבה מיום 16.4.08

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	---	---

המגורים וחלקה א'), מבחינת החלטות מועצת מקרקעי ישראל ודר"ח קדמון.

- ❖ **פרסום המסגרת התומכת הקיימת לעסקים כך שהציבור יהיה מודע אליו. הכנה ופירסום של סל שירותים** בתחום הפל"ח/ תעסוקה. מה מהשירותים והתמיכות ניתנים ע"י המועצה ומה באחריות היישוב או הפרט.
- ❖ **מיצוב ומיתוג העמק כ"עמק ירוק עם כלכלה ירוקה"**, קידום תחום התיירות הכפרית, המאפשרת פסיפס של תעסוקות, גם על מנת למשוך את הדור הצעיר אל העמק. התאמת סוגי התעסוקות/ פעילויות לחזון ולעקרונות שגובשו (ראה מסמך מדיניות בנושא התיירות).
- ❖ **בחינה מחודשת של תכנית הפל"ח המועצתי**. הנחת היסוד היא כי התכנית אינה מתאימה ליישום ביישובי המועצה המתמודדים עם מציאות משתנה בנושאי החקלאות, התעסוקה והדמוגרפיה. יש להתאים התכנית לצרכי היישובים ולדאוג לכך שיאמצו אותה. עדכון זה ניתן יהיה לביצוע רק עם שינוי המדיניות הארצית בנושא הפל"ח.

חזרה לתחילת מסמך "פל"ח ותעסוקה ביישובים"

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

6. טבלה מרכזת

(לא לפי סדרי עדיפויות)

שם הפרויקט	תהליכי קידום הפרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים	מדדי מעקב וביצוע
1. גיבוש מדיניות מועצתית מוצהרת בנוגע לרישוי והפעלת עסקים 2. גיבוש כלים כלכליים לטיפול בהשפעות החיצוניות השליליות הקיימות בפל"ח.	קיום דיון מקיף בשאלת הפל"ח, תוך שיתוף כלל הגורמים במועצה הנוגעים לדבר	ראש המועצה מנכ"ל אגף הנדסה רישוי עסקים	א. רישוי עסקים ב. האגף המוניציפלי	פרסום מדיניות מוצהרת
3. סקר שימושים ועדכון מגבלות סביבתיות בתכנית הפל"ח	ביצוע סקר שימושים וסיווג הפלח והעסקים ביישובים לפי המדיניות שתפורסם	מח' רישוי עסקים	האגף המוניציפלי	ביצוע הסקר
4. בחינה ועידכון תכנית הפל"ח המועצתית הערה: ניתן יהיה לביצוע רק לכשתשתנה המדיניות הקיימת בנושא הפל"ח	א. בחינת הצרכים הקיימים היום ביישובים. ב. בחינת ההוראות וההחלטות הקיימות בנושא הפל"ח	הועדה המקומית	א. האגף המוניציפלי ב. החכ"ל ג. משרד החקלאות ופיתוח הכפר ד. ממ"י מחוז המרכז	
5. הכנה ופרסום של שרותי המועצה ומט"י - סל שירותים בתחום הפל"ח והתעסוקה	א. מיפוי מצב קיים ב. בחינת הצרכים מול קהל היעד ג. הצגת המצב הקיים/מודל מוצע	האגף המוניציפלי	א. מחלקות המועצה ב. נציגות היישובים (ועד/אגודה) ג. נציגי בעלי העסקים ד. מט"י נתניה	
6. ייעוץ וליווי מקצועי סטטוטורי	קביעת נוהל עבודה בנושא והגדרת תחומי האחריות. פרסום ושיווק השרות	האגף המוניציפלי	א. מח' רישוי עסקים ב. הועדה לתכנון ובנייה ג. מט"י נתניה ד. פורום תיירנים/עסקים	חלק מהתהליך כבר קיים ויש להקדיש יותר לפרסומו ושיווקו בקרב קהל היעד.

[חזרה לתחילת מסמך "פל"ח ותעסוקה ביישובים"](#)

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

דף פרויקט לדוגמא: עדכון/רענון תכנית הפל"ח המועצתית¹⁰⁰

- **הרציונאל/החשיבות:** תכנת מתאר עח/200/21 אשר קיבלה תוקף בשנת 2001, באה להסדיר את הפעילויות היצרניות נוספות שלא למטרות חקלאיות (פעילות פל"ח במושבים) ולקבוע הוראות ומגבלות לקיום פעילות זו. על פי תקנון התכנית פרק הזמן לביצוע פל"ח לפי תכנית זו, עומד על **חמש שנים מיום אישור התכנית.**

לאור התמורות שחלו במציאות אותה חווה המגזר הכפרי בנושא הפל"ח קרי: שינוי הוראות המינהל העוסקות בנושא, נסיגת המדינה מיישום ד"ח קדמון, המלצות ועדת הבר בנוגע להסדרת הזכויות בחלקות המגורים ביישובים החקלאיים, מעלה את הצורך בדיון מחודש על מהות הפל"ח ואופי העסקים בתחומי היישובים והתאמת ההוראות למציאות המשתנה בנושא החקלאות התעסוקה והדמוגרפיה.

- **היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):**

- (1) בחינה מחודשת של תכנית הפל"ח המועצתית.
- (2) גיבוש מדיניות מועצתית בנושא הפל"ח ופרסומה.
- (3) עידוד יישובים לעריכת תכנית תקנונית סטטוטורית להסדרת נושא הפל"ח בתחומם.
- (4) הסדרת פעילויות עסקיות הנתפשות כ"בעייתיות" בתחומי היישובים.

- **אופן מימוש הפרוייקט לפי שלבים:**

- **שלב א':** הקמת צוות ייעודי לנושא אשר יורכב מראש המועצה/נציגות מהנהלת המועצה, נציגי הוועדה המקומית, האגף המוניציפאלי, נציגי היישובים ופורום התיירנים (שבו חברים כ-100 בעלי עסקים בתחום המועצה). יועץ משפטי, נציג משרד החקלאות ופיתוח הכפר וממ"י מחוז המרכז.
- קביעת התעסוקות המותרות ועקרונות (חברתיים, סביבתיים), להכנסת פעילויות לא חקלאיות לתחומי המגורים (בין אם לנחלה ובין אם לתחומי היישובים).
- בחינת המצב הקיים כיום ומיפוי הפעילות הלא חקלאית (פל"ח) בתחומי הנחלה. מתוך כך.

¹⁰⁰ עדכון התכנית יהיה אפשרי רק עם שינוי המדיניות הארצית בנושא הפל"ח.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	---	---

בחירת ההוראות וההחלטות הרלוונטיות הקיימות בנושא הפל"ח (לדוגמא לימוד משמעויותיה של החלטה 1155 של מועצת מקרקעי ישראל, שהחליפה את החלטה 979 ביולי 2008).

- ביצוע סקר תעסוקות בקרב תושבי המועצה וקבלת תמונה כוללת על הצרכים הקיימים היום ביישובים הן מבחינת סוגי התעסוקות המועדפים והן מבחינת צרכים של אוכלוסיות מיוחדות (בני 65+, נשים וכו').
- עריכת/רענון תקנון התכנית המועצתית לפל"ח, תוך הטמעת הקריטריונים שגובשו בצוות החשיבה.

- שלב ב': קידום סטטוטורי ואישור התכנית התקנונית לפל"ח.

• **מדדים ולוחות זמנים:**

- הקמת הצוות – חודש מפרסום התכנית.
- גיבוש עקרונות ופרסום מדיניות מוצהרת – עד 6 חודשים.
- עריכת סקר תעסוקות – 6 חודשים.
- רענון/עריכת התכנית בוועדה המקומית – 6 חודשים מסיום השלבים שצוינו.

• **עלויות:**

מקורות מימון ושותפים אפשריים:

ועדה מקומית, מועצה אזורית, ועדה חקלאית, פורום ועדי יישובים, משרד הפנים, משרד החקלאות ופיתוח הכפר, המשרד להגנת הסביבה, משרד התיירות, מרכז המועצות האזוריות.

[חזרה לתחילת מסמך "פל"ח ותעסוקה ביישובים"](#)

[חזרה למפתח מסמכי המדיניות](#)

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

תיירות כפרית

(מסמכים משיקים : [פל"ח ותעסוקה ביישובי המועצה](#))

[חזרה למפתח מסמכי המדיניות](#)

[לחזרה לתמצית תכנית האב](#)

תוכן המסמך

1. סקירת מצב קיים 110
2. סקירת הפעילות ותחומי האחריות בנושא כיום 111
3. תכניות מתאר/ אב רלוונטיות לנושא 113
4. חזון נושאי ועיקרי מדיניות 116
5. הכלים והאמצעים לקידום החזון ועקרונות המדיניות 116
6. טבלה מרכזת 118
- דף פרויקט לדוגמא : שילוט תיירותי 121

1. סקירת מצב קיים

רקע כללי

התיירות הכפרית הפכה בשנים האחרונות לגורם כלכלי דומיננטי באזורים כפריים בעולם ובארץ. המעבר מהעיסוק בחקלאות עקב התייעלות הייצור החקלאי וכפועל יוצא שלו, הביאה ליציאה מתמדת של כוח אדם יצרני מהחקלאות לענפים אחרים, ביניהם התיירות הכפרית. לתיירות הכפרית תפקיד כלכלי וחברתי חשוב בסקטור הכפרי. היא מבוססת על פעילות משקית קיימת ותומכים בה, הנוף, אופי האזור והשטחים הפתוחים, משתמשת בכוח העבודה הקיים במשק, ויכולה לתרום לשימור משאבי טבע. היא מהווה מקור הכנסה ומקור תעסוקה משלים לחקלאות, מגבירה השתלבות נשים במעגל התעסוקה ומהווה אפשרות להסבה של חקלאים מתעסוקה חקלאית מלאה לתעסוקה לא חקלאית.

תיירות בת קיימא¹⁰¹

ענף התיירות, מהיותו נשען על משאבי הטבע והמורשת של הקהילה המקומית, נדרש עוד יותר מענפים אחרים לשמור על עקרונות "פיתוח בר קיימא": שימור הסביבה, צמיחה כלכלית וצדק חברתי.

¹⁰¹ סעיף זה כולל תכנים ממסמך עמדה של אדר' אלי שורוצר מקיבוץ גבעת חיים איחוד.

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית	פל"ח ותעסוקה ביישובים	אזורי תעסוקה	חקלאות ושטחים חקלאיים
חברה וקהילה	אספקת שירותי ציבור	תחבורה ותנועה	תשתיות ומשאבים
	מורשת העמק ושימור אתרים	חינוך בלתי פורמלי	חינוך וחינוך סביבתי

ארגון התיירות העולמית (WTO – World Travel Organization) יחד עם איגוד חברות התיירות (WTTC-World Travel and Tourism Council) הגדירו שלושה עקרונות בסיסיים לפיתוח תיירות בת קיימא:

- שמירה על המערכת האקולוגית תוך הבטחת המשך פיתוח תיירותי, לצד המשכם של תהליכים אקולוגיים חיוניים, שמירת מגוון המינים ושימור משאבי הטבע
- שימור תהליכים חברתיים ומורשת תרבותית כדי להבטיח כי לצד תהליכי הפיתוח תוגבר השליטה של התושבים על המשך חייהם, על ערכי מורשת ותרבות ושמירה על זהותם הקהילתית
- שימור כלכלה בת קיימא על מנת להבטיח פיתוח יעיל מבחינה כלכלית, אך בד בבד מבטיח שימור המשאבים כך שיוכלו לשמש גם את דורות ההמשך
- המודעות הסביבתית הן של הגורמים היצרניים בתעשיית התיירות והן של צרכני התיירות נמצאת במגמת עליה מתמדת והביאה לצמיחה מהירה ושגשוג של נישות תיירות אלטרנטיבית כגון: תיירות טבע, תיירות מורשת, תיירות אקולוגית ועוד.

בתחומה של המועצה האזורית עמק חפר, הממוקמת בטבורה של המדינה, משאבי תיירות רבים: גנים לאומיים, רצועת נחל, חוף ים מהיפים בארץ, שטחים פתוחים וחקלאיים, אתרים היסטוריים, מערכות השבת מים ועוד.

הקרבה היחסית למרכז מטרופולין תל אביב והנגישות הנוחה לאזור, הופכת את עמק חפר **לעורף פנאי ונופש של תושבי הערים מדרום הארץ וצפונה**, המחפשים גישה לשטחים הפתוחים ואטרקציות תיירותיות/נופיות ללא הצורך הנלווה של שהייה ממושכת מחוץ לבית, והשהייה בעומסי תנועה ממושכים.

חזרה לתחילת מסמך תיירות כפרית

2. סקירת הפעילות ותחומי האחריות בנושא כיום

תיאור תחומי הפעילות התיירותית בעמק חפר

במועצה פועל פורום תיירנים. הפורום מאגד בתוכו מאגר תיירנים המונה כיום כ- 100 עסקים/אתרים שונים. הרשימה מעודכנת תקופתית ומועברת למועצה האזורית. רשימת התיירנים, נכון לסוף שנת 2007, כוללת 94 אתרי תיירות. להלן טבלה המציגה מספר מדגמי של ריכוזים של עסקים ואתרי תיירות.

יישוב	מספר עסקים
-------	------------

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

מכמורת	14
בית יצחק	12
כפר ויתקין	12
אביחיל	7
חבצלת השרון	7

סה"כ קיימים 32 יישובים או אתרים בהם קיימים פונקציות תיירותיות. רוב העסקים והאתרים התיירותיים נמצאים בצידו המערבי של עמק חפר. מלבד מלון "בלו ביי", לא קיימים מלונות תיירות במרחב עמק חפר. מלון זה, נמצא בצמידות לרצועת המלונות של העיר נתניה. קיים מתחם תיירותי נוסף צפונית לחוף מכמורת (מירמר).

תחומי העיסוק התיירותי:

תחום	מספר עסקים	באחוזים
בתי קפה - מסעדות	17	19
ייצור וממכר תוצרת מקומית	14	16
מסחר תיירותי (ריהוט, אומנות, משתלה וכיו"ב)	14	16
תיירות-קייט	13	15
ספורט/בריאות/כושר	12	13
לינה וחדרי אירוח	9	10
חוות סוסים ובעלי חיים אחרים	7	8
מוזיאונים וגנים לאומיים	3	3
סה"כ	92	100

הגופים הפועלים בנושא התיירות הכפרית

כיום מטופל נושא התיירות הכפרית בתחום המועצה ע"י שני גופים מרכזיים:

❖ **המועצה, באמצעות האגף המוניציפאלי** - למועצה אין יחידה מנהלית שתפקידה הבלעדי הוא נושא התיירות. הטיפול בנושא זה מרוכז כיום באגף המוניציפאלי שבמועצה המרכז/משתף פעולה עם פורום התיירנים הקיים בעמק, הכולל כ-100 בעלי אטרקציות ועסקים בעלי אופי תיירותי. בין פעולות האגף, הוא מקדם את פרסומם של עסקים בעלי אוריינטציה תיירותית באמצעים הבאים:

1. **באתר האינטרנט של המועצה**, קיים מדריך לעסקים בתחומה בחלוקה לתחומים שונים (מסעדות, שירותים, פנאי, חנויות ומשתלות, חוגים וסדנאות, גלריות וכו') והזמנה לעסקים לפרסם את עצמם בחינם.
2. **מדריך תיירות** הכולל את האטרקציות התיירותיות בתחומה, ואיפשרה לבעלי עסקים לפרסם את עצמם.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

3. **תכנית לשילוט תיירותי** – הוכנה ע"י המועצה במטרה למצב את עמק חפר כמרחב תיירותי מובחן ואיכותי בקירבה למרכז הארץ¹⁰².

עמותת תיירות - מהבחינה המרחבית מועצה אזורית עמק חפר שייכת לעמותת התיירות של נתניה, אך אינה חברה בה. בעבר נעשה ניסיון של המועצה להצטרף לעמותת תיירות של חוף הכרמל מתוך תפיסה של חברות משותפת עם רשות מוניציפאלית בעלת מאפיינים דומים, קרי מועצה אזורית. הניסיון לא צלח. בשנה האחרונה חל שיפור מתמשך בקשר בין המועצה לבין עמותת התיירות של העיר נתניה והחל שיתוף פעולה בתחום השיווקי.

חזרה לתחילת מסמך תיירות כפרית

3. תכנית מתאר/ אב רלוונטיות לנושא

תכנית המתאר הארצית לתיירות, מגדירה את תחום המועצה האזורית עמק חפר במסגרת אזור התכנון של מחוז המרכז, כ"מרחב סביב מוקד התיירות של העיר נתניה".

על פי התכנית אזור המועצה האזורית עמק חפר אינו מוגדר כמוקד או אזור תיירותי מובהק.

תמ"א 12 – (תכנית מתאר ארצית לתיירות)

התייחסות מסויימת של תמ"א 12 לגבי אזור המועצה, ניתן למצוא בטבלת חדרי אירוח קיימים, חדרים לפיתוח וחדרים נדרשים בתמ"א במסגרת התוספת הנדרשת בשאר מחוז המרכז (מחוץ לנתניה כמוקד התיירות המרכזי של האזור).

התמ"א אושרה במועצה הארצית לתכנון ובנייה ללא תשריט ולפיכך מהווה רק מסמך מלווה ולא חלק בלתי נפרד מהתמ"א עצמה.

תמ"א 13- תכנית מתאר ארצית, חלקית, לחופים – חוף הים התיכון

תמ"א 13 באה לקבוע את ייעודי הקרקע לאורך חופי הים בישראל, לצורך ניהול המשאבים הטבעיים, שימורם, פיתוחם וניצולם לשורת מטרות שונות, המתאימות לקרבה לים. לעמק חפר רצועת חוף ארוכה של כ – 8 ק"מ הכוללת ייעודים רבים וביניהם חופי רחצה מוכרזים (חוף בית ינאי, מפרץ מכמורת, חוף מכמורת וחוף נעורים), שמורות טבע (נחל אלכסנדר), שמורות חוף, בריכות דגים וניתן למצוא בקרבתו גם יישובים (בית ינאי ושושנת העמקים), תיירות ונופש (מירמר, נעורים) ומוסדות ציבור.

תכנית מתאר ארצית משולבת לבנייה, לפיתוח ולשימור – תמ"א 35

¹⁰² התכנית נמצאת היום בשלב של בדיקה מקדמית מול מע"ץ.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

התכנית מגדירה את שטחו של עמק חפר במסגרת ה"מרקם הכפרי" ומגדירה את אופן פיתוח היישובים הכפריים המצויים בו לרבות שטחי תעסוקה, שטחים לחקלאות ושטחים לתיירות, ובלבד שלא ייפגע אופיו הכפרי-חקלאי הכולל ויישמר ככל האפשר, רצף שטחים פתוחים וחקלאיים.

תכנית מתאר תקנונית להקמת מבני קיט בחלקות א' במושב - עח 20/200
קיימת למועצה תכנית בת כ- 10 שנים, המאפשרת הקמת מבני קיט בנחלות במושב (פרט למכמורת שהוגדרה בעח 200 כישוב קיט), בהתאם להנחיות משרד התיירות, ובכפוף לתכנית מפורטת שתחול על המושב.

בכל משק חקלאי מותרת הקמה של 2 יחידות קיט לכל דונם המיועד למגורים בנחלה, בהפחתת דונם המיועד למגורי המתיישב והבן הממשיך (לדוגמה: בנחלה של 2 דונם יותרו 2 יחידות, ובנחלה של 3 דונם יותרו 4 יחידות).

שטח כל יחידה יהיה לפחות 25 מ"ר ולא יותר מ- 40 מ"ר, ובסה"כ לא יותר מ- 150 מ"ר לכל היחידות. (יש לציין כי מנהל מקרקעי ישראל אינו מאשר כיום יחידות קיט מעל שטח של 20 מ"ר).

בתחום הנחלה יוקצה שטח לחניה וגינון עבור יחידות הקיט.

כל מושב המעוניין לממש את הזכויות שנקבעו בתכנית זאת, נדרש לכלול אותן בתכנית המפורטת או שינוי מתאר החלה בתחומו, תוך הבטחת פיתוח הולם של מערכות הדרכים, התשתיות ושטחי הציבור בישוב.

כיום התכנית חלה על - מכמורת, כפר מונש וביתן אהרון שהחילו את הוראות התכנית בתכנית המתאר של היישוב. אביחיל וחיבת ציון נמצאים בשלב ההפקדה של תכנית מתאר הכוללת את הוראות עח/20/200. כיום עומדות תכניות אלו טרם דיון בהתנגדויות.

תכנית מתאר תקנונית לנושא הפל"ח - עח 21/200

תכנית עח/200/21 הינה תכנית תקנונית, שמטרתה בית השאר, הסדרת הפעילות הלא חקלאית בתחומי היישובים במוא"ז עמק חפר. התכנית שמה לעצמה למטרה לשמור על האופי הכפרי של המושב וליתן אפשרות לחקלאים בעמק להמשיך בפועלם. בנוסף היא באה להסדיר פעילות יצרנית נוספת שלא למטרות חקלאיות (פעילות פל"ח) במושב, ולקבוע לשם כך הוראות מפורטות. **התכנית מדגישה את הצורך בצמצום ומזעור מפגעים סביבתיים וחזותיים במושב.**

חשוב לציין כי התכנית אינה מתייחסת לכלל יישובי המועצה ותחולתה רק על האזורים המוגדרים בתכנית המתאר כיעוד - "אזור חקלאי מיוחד" כפי שהוא מוגדר בתכנית עח/200 למרחב תכנון מקומי עמק חפר. התכנית חלה על המרבית המושבים בתחום מרחב תכנון מקומי עמק חפר, למעט המושבים: ביתן אהרון, בית ינאי, גבעת שפירא, הדר עם, כפר חיים, כפר ידידיה, בורגתא ומכמורת (למעט מקרקעין לגביהם מצוין אחרת בתכנית).

עוד יש לציין כי תכנית הפל"ח אינה מתייחסת לעסקים במגרשי הרחבה, כמו גם על הקיבוצים.

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית	פל"ח ותעסוקה ביישובים	אזורי תעסוקה	חקלאות ושטחים חקלאיים
חברה וקהילה	אספקת שירותי ציבור	תחבורה ותנועה	תשתיות ומשאבים
	מורשת העמק ושימור אתרים	חינוך בלתי פורמלי	חינוך וחינוך סביבתי

ראו הרחבה במסמך מדיניות פל"ח ותעסוקה ביישובים.

נחל אלכסנדר – תכנית אב ותכנון סטטוטורי.

נחל אלכסנדר וסביבתו מהווים פרויקט דגל תיירותי סביבתי בתחומי המועצה האזורית עמק חפר. בשנת 1995 הוכנה תכנית אב כוללת¹⁰³ ורב-תחומית לשיקום הנחל ולאחר מכן הוכנו תכניות מתאר לחלקי הנחל השונים. חלק מתכניות אלה מאושרות וחלקן בשלבי אישור מתקדמים. תכניות אלה הינן הבסיס החוקי לשמירה על שטחים פתוחים וחקלאיים נרחבים ולמתן אפשרויות לפיתוח יזמי לפנאי ונופש ליישובים רבים בעמק חפר. בסוף שנת 1998 החל ביצוע של פרויקטים לשיקום הנחל.

תכניות סטטוטוריות מרכזיות הנוגעות לנחל אלכסנדר וסביבתו :

תמ"מ/3 / 27 (מאושרת) - תכנית מתאר מחוזית לצפון רצועת נחל אלכסנדר: נועדה לקבוע את ייעודם של השטחים בנחל אלכסנדר וסביבותיו והשימושים המותרים בהם. בתכנית הוראות לשימור ושיקום הנחל, שמירה על קרקע חקלאית ושטחים פתוחים בסביבת הנחל, פיתוח שימושי פנאי ונופש וקביעת הוראות סביבתיות.

יזומות לפנאי ונופש במסגרת עח/191 (תכנית נחל אלכסנדר – טרם אושרה נמצאת בשלבי אישור אחרונים) - מספר יזמים נוספים מעוניינים לקדם פרויקטים בהתאם לתכנית המתאר, אך עקב העיכוב באישורה, נגרם עיכוב גם בקידום היוזמות. עד כה בוצעו פגישות וליווי היזמים. פיתוח היוזמות הכלכליות בסמוך לנחל נועד – מעבר למינוף התיירות – לספק כלי לתחזוקתו.

תמ"מ 1/27/3 (מאושרת) - מאפשרת הוצאת היתרי בניה לפיתוח הציבורי המקודם ביוזמת המנהלה לשיקום נחל אלכסנדר.

תכנון ופיתוח שבילי אופניים בזיקה לנחל - מטרתו של הפרוייקט הינה ליצור מערכת שבילי אופניים אזורית אשר במרכזה הציר הראשי - שביל אופניים לאורך נחל אלכסנדר. חלק ניכר מתוואי נחל אלכסנדר פותח כפארק הכולל שביל הולכי רגל ורוכבי אופנים, וחלק נוסף ("שביל נחל מרכזי") נמצא בביצוע מתקדם. עם השלמת פרויקט "שביל נחל מרכזי", הציר הראשי של מערכת שבילי האופניים האזורי יהיה קיים לכל אורכו.

חזרה לתחילת מסמך תיירות כפרית

¹⁰³ ע"י אדריכל עמוס ברנדייס .

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

4. חזון נושאי ועיקרי מדיניות

החזון:

פיתוח התיירות כענף כלכלי מוביל בעמק חפר

מטרות העל:

- ❖ יצירת תשתית תיירותית על כלל היבטיה (תכנונית, ארגונית ופיזית) בעמק חפר.
- ❖ מיצוב ומיתוג תחום המועצה האזורית עמק חפר כתווח תיירותי - חקלאי אטרקטיבי וייחודי.

עקרונות המדיניות :

- עידוד וחיזוק יוזמות תיירותיות בעמק.
- יצירת תנאים מאפשרים לפיתוח התיירות הכפרית, הן מבחינת התמיכה המקצועית-לוגיסטית, והן בנקיטת עמדה פרו-אקטיבית, כולל סיוע לישובים וליזמים פרטיים בקידום היזמויות; כל זאת תוך מניעת מפגעים, עקרונות פיתוח בר קיימא ואכיפת החוקים.
- שמירה וניהול אקטיבי של השטחים הפתוחים בעמק בכלל והשטחים החקלאיים בפרט. המשך קיום החקלאות יאפשר קיום ענף התיירות כענף משלים.
- עידוד שותפויות אזוריות בנושא תיירות הן בין ישובים ותושבים במועצה והן בין המועצה לערים הסובבות.

חזרה לתחילת מסמך תיירות כפרית

5. הכלים והאמצעים לקידום החזון ועקרונות המדיניות

פירוט הכלים המוצעים לקידום החזון והמדיניות

- ❖ סיוע לישובים בעלי פוטנציאל תיירותי בעלי נכונות לקדם תיירות בתחומם, ע"י בחינת חלופות לפיתוח, בדיקות היתכנות תכנונית וקידום תכנון.
- ❖ רענון תכנית המתאר התכנונית להקמת יחידות קיט בישובים, במטרה לאפשר לממש את הזכויות שנקבעו בתכנית זאת לכלל יישובי המועצה. עריכת תקנון תיירות לדוגמא לאימוץ ע"י הישובים

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

- ❖ **איתור שטחים בעלי פוטנציאל תיירותי** העומדים בקריטריונים של פיתוח בר קיימא, עריכת בחינות היתכנות תכנוניות וכלכליות וקידום תכנון¹⁰⁴.
- ❖ כניסה לתהליך **מיתוג המועצה כ"עמק ירוק"**, על בסיס המצאי הרחב והמתפתח של יוזמות תיירותיות ולמיצוב ייחודיות העמק כעמק בעל ערכי מורשת, עמק חקלאי וירוק, עמק עם ערכי טבע מגוונים¹⁰⁵.
- ❖ חיזוק **בסיס המידע לתושבים** בכל הקשור לאפשרויות הסיוע לתיירנים ולקיום מסגרות פעילות וראויות של יעוץ וליווי (מסגרות של מט"י למשל).
- ❖ סיוע ליישובים ולתיירנים **במצאית פתרונות חוקיים לקיום עסקים** וסיוע בקידום השגת רישיונות עסק לעסקים הפעילים.
- ❖ **סיום פרויקט השילוט התיירותי**, שמטרתו למתג את מרחב המועצה כמרחב תיירותי ייחודי ולמען שמירה על צביון היישובים.
- ❖ **גיבוש המסגרת הארגונית האופטימאלית לריכוז הנושא במועצה** וזאת באחת מן החלופות הבאות. האחת: שמירה על המסגרת המנהלית הקיימת – המחלקה המוניציפאלית, והשנייה ע"י החברה הכלכלית. בכל אחת מהחלופות: הקצאת תקן/ כוח אדם ייעודי¹⁰⁶.
- ❖ **הכשרת כ"א מקצועי** - שיעסוק בענף התיירות, ע"י קורסים והכשרות מקצועיות ע"י מט"י.
- ❖ **חיזוק ומיסוד פעילות "ניצוץ"**¹⁰⁷, שמטרתו חיזוק נושא התיירות בעמק, הממסד את הקשר בין התיירנים והמועצה.
- ❖ סיוע לתיירנים **בגיבוש "תו ירוק" לצימרים ולעסקים תיירותיים**.
- ❖ הקמת **מערך שבילי אופניים בין אטרקציות מרכזיות בעמק ובין יישוביו. אפשרות ליצירת שילוב עם תחומים משיקים**, כך שהשבילים יוכלו לשמש גם יוממים בתחומי המועצה, מוקדים מחוללי נסיעות (אזור התעסוקה, מתחם המועצה, בתי ספר אזוריים) ויצירת קישוריות ונגישות לתחנת הרכבת בנתניה או לתחנות העתידות להיבנות בתחום המועצה. לצורך הקמת מערך שבילי האופניים, מוצע לקיים דיון עם נציגי יישובי עמק חפר על מנת להגדיר את הצרכים והאפשרויות להתוויית השבילים. כמו כן מוצע להכין תכנית כוללת לשבילי אופניים אשר תאתר גם את מקורות המימון לסלילתם. בהקשר זה, ראו **המלצות גם**

¹⁰⁴ כגון: מובלעת חבצלת-כביש 2-נעורים.

¹⁰⁵ כדוגמת "עמק המעינות- בקעת בית שאן, "תו- העמק" למוצרים המיוצרים בעמק חפר ועוד

¹⁰⁶ לאחרונה הוקם מרכז תומך לתיירות בתיאום עם עמותת התיירות של נתניה, בשאיפה לשת"פ עתידי עם מועצות שכנות. כיום מרכז את הנושא משרד הפקות מתמחה בראשות דניאל לב סקטור.

¹⁰⁷ **פרויקט "ניצוץ"** שהוא פרי יוזמה לשיתוף פעולה בין בעלי העסקים בתחום התיירות ובילוי הפנאי ובניהם לבין המועצה האזורית עמק חפר. הרעיון המרכזי מאחורי היוזמה הוא הצורך לקדם ולמסד את תחום התיירות לשם הרחבת מקורות ההכנסה של החקלאים ותושבי האזור. בדחיפתם של חברי "פורום התיירנים" הפעילים באזור יתוכננו ויבוצעו פעולות ואירועים המוניים ופתוחים שישולבו גם בפעילויות האזוריות של המועצה לשם קידום עסקי התיירות בעמק חפר. שותף חשוב בתהליך הוא "המרכז לטיפוח יזמות" - מט"י בנתניה.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

במסמך המדיניות בנושא תחבורה ותנועה.

❖ **גיבוש כלים לשמירה על השטחים הפתוחים בעמק בכלל והשטחים החקלאיים בפרט**, כעורף לתיירות הכפרית¹⁰⁸.

❖ **ייסוד וגיבוש שיתופי פעולה** אזוריים בין עם גופי תיירות בסביבת **המועצה** או ע"י הקמת עמותת תיירות אזורית בשיתוף עם ערים, מועצות וישובים סמוכים למועצה ובתוך המועצה. (כדוגמת עמותת תיירות יואב יהודה) או ע"י **הקמת**

❖ **יחידה לפיתוח כלכלי (יחפ"כ) אזורי**¹⁰⁹. בדיקת היתרונות והחסרונות של החלופות המוצעות.

6. טבלה מרכזת

חזרה לתחילת מסמך תיירות כפרית

(לא על פי סדרי עדיפויות):

שם הפרויקט	אופן קידום התהליך/הפרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים	מדדי מעקב וביצוע
רענון תכנית המתאר התקנונית להקמת יחידות קיט ביישובים עח/200/20	קיום מפגשים עם הישובים על מנת להציג הנושא ולחברם לתהליך עדכון התכנית לישובים המצטרפים	אגף מוניציפאלי ועדה מקומית	וועדים מקומיים אגף הנדסה מנכ"ל המועצה משרד התיירות משרד החקלאות	קיום מפגש עם כלל הישובים קידום התכנית
גיבוש המסגרת הארגונית לניהול התיירות במועצה	הצגת חלופות אירגוניות לקידום הנושא להנהלת המועצה	האגף המוניציפאלי הנהלת המועצה	חכ"ל המועצה מנכ"ל המועצה	בחירת חלופה, תקצוב וביצוע
מיתוג המועצה כ"עמק ירוק"	יצירת ועדת היגוי המורכבת מתירנים, חקלאים, אנשי שמירת טבע ונציגי ציבור (דגש על ותיקים/מייסדים בכדי להבליט את נושא מורשת העמק). גיבוש התכנים והתהליך ובחירת פרויקטים לקידום	מנכ"ל המועצה, דוברות אגף מוניציפאלי החברה הכלכלית ועדת איכות סביבה	פרורום תירנים נציגי ישובים מט"י נתניה דוברות	השקת התהליך בחירת פרויקט דגל חיזוק בסיס המידע - יצירת אתר/פורטל תיירותי שיווקי נפרד לכלל הפעילות התיירותית

¹⁰⁸ ראו מסמך מדיניות נפרד בנושא ניהול השטחים הפתוחים במועצה

¹⁰⁹ המגלם בתוכו גם שרותים של מט"י (לפי המודל של קריית גת, שפיר ולכיש) אשר נהנה מתמיכה כלכלית. היתרון המהותי של יחפ"כ היא העובדה כי היא פועלת ומקדמת את היזמות הפרטית תוך ראייה אזורית כוללת והכרת השטח על כלל מאפייניו

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

שם הפרויקט	אופן קידום התהליך/הפרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים	מדדי מעקב וביצוע
	(פרוייקט דגל). הוצאת מרכז לחברה מלווה ביצוע התהליך			(אתרים, עסקים, פעילויות)
חיזוק בסיס המידע לתושבים בכל הקשור לסיוע לתיירנים ולאטרקציות קיימות	חשיפה לאפשרויות הסיוע לתיירנים ולקיום מסגרות פעילות וראויות של יעוץ וליווי (מסגרות של מט"י למשל). "שיווק" העמק קודם כל לתושביו ע"י "חשיפה" פורטל/ אתר אינטרנט.	מנכ"ל אגף מוניציפאלי	דוברות מנכ"ל המועצה וועדי היישובים	גידול במספר העסקים התיירותיים מספר הפניות למידע.
מציאת פתרונות חוקיים והסדרת פל"ח שאין לו היתר.	גיבוש ופרסום מדיניות המועצה בנושא יצירת רשימת כלל הפל"ח ביישובי המועצה שאינה מוסדרת ואיזה תואמת את המדיניות סיוע בקידום הסדרה עדכון חוק העזר לאיכות הסביבה של המועצה לרבות סעיף העונשין (ברירת קנס).	אגף מוניציפאלי מחלקת רישוי עסקים ועדה מקומית ועדה לאיכות הסביבה הועדה החקלאית יועץ משפטי	וועדי יישובים ראש המועצה משרדי ממשלה ורשויות מדינה.	
השלמת ביצוע פרוייקט השילוט התיירותי	קידום הנושא מול מע"צ קידום התכנית בוועדה המחוזית קביעת סדרי עדיסויות ותכנית פעולה לביצוע בשלבם.	אגף מוניציפאלי	הועדה המקומית פורום התיירנים משרד התיירות משרד החקלאות	אישור התכנית וקידומה
גיבוש "תו ירוק" לצימרים ולעסקים תיירותיים	אימוץ "תו ירוק" לצימרים ועסקים תיירותיים כפי שגובש והומלץ ע"י משרד התיירות והרשות לפיתוח הגליל (2004).	אגף מוניציפאלי החברה הכלכלית	פורום תיירנים מ. התיירות נציגי יישובים מט"י נתניה מ. החקלאות	גיבוש תו ירוק במקביל לתהליך מיתוג העמק או כחלק ממנו
הוספת שבילי אופניים ושבילי הליכה במרחב המועצה	הכנת תכנית לשבילי אופניים הכוללת יצירת שבילים בין היישובים לבין מוקדים מרכזיים בתחומי המועצה. חיבור למערכת נחל אלכסנדר. תכנית למערכת וסלילה הדרגתית לפי תכנית פעולה כולל תקצוב.	אגף הנדסה אגף מוניציפאלי	רשות ניקוז ועדה ציבורית לאיכות הסביבה וועדי היישובים משרד החקלאות ופתוח הכפר מ. התחבורה המשרד להגנת הסביבה	

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

שם הפרויקט	אופן קידום התהליך/הפרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים	מדדי מעקב וביצוע
גיבוש כלים לשמירה על השטחים הפתוחים	ראו פרוט במסמכי מדיניות בנושא שטחים פתוחים ומסמך חקלאות ושטחים חקלאיים.			
שיתוף פעולה עם מועצות שכנות או הקמת יחידה לפיתוח כלכלי (יחפ"כ)	ראו פרוט במסמך עמק חפר במרחב			
ארגון והכשרת כ"א מקצועי (קורסים)	הגדרת יעדים איתור כ"א עידוד מתנדבים לפרוייקטים השונים	אגף מוניציפאלי	משרד החקלאות משרד התיירות	

חזרה לתחילת מסמך תיירות כפרית

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית	פל"ח ותעסוקה ביישובים	אזורי תעסוקה	חקלאות ושטחים חקלאיים
חברה וקהילה	אספקת שירותי ציבור	תחבורה ותנועה	תשתיות ומשאבים
	מורשת העמק ושימור אתרים	חינוך בלתי פורמלי	חינוך וחינוך סביבתי

דף פרויקט לדוגמא : שילוט תיירותי

הרציונאל/החשיבות:

לתיירות הכפרית תפקיד כלכלי וחברתי חשוב בסקטור הכפרי.

השילוט התיירותי, כחלק ממערך שלם של תהליכים ופרויקטים הקשורים למינוף ענף זה, מהווה חלק מהטיפול הכולל בתשתיות התיירותיות של המועצה.

קיימת הכרה כי יש שוני בשילוט לפי סוג השימוש: מגורים, מסחר, תעשייה ותיירות.

היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):

- 1) גיבוש עקרונות מנחים לשילוט הכוונה לאתרי תיירות/עסקים.
- 2) זיהוי שטחו של עמק חפר ומיצוב עמק חפר כמרחב תיירותי ייחודי.
- 3) הגברת החשיפה של עסקים ואטרקציות בתחומי המועצה.
- 4) הסדרת נושא שילוט העסקים והאטרקציות בדרכים שבתחומה.

אופן מימוש הפרוייקט לפי שלבים:

שלב א': הקמת צוות היגוי המורכב מהגופים הבאים:

- **נציגי המועצה** נציגי המועצה – חבר הנהלת המועצה, מנהל אגף מוניציפלי, מהנדסת המועצה ונציג החברה הכלכלית.
- מנהל מט"י, נתניה.
- נציגי פורום התיירנים.
- צוות מתכננים מחברת אורבניקס.

שלב ב': הכנת התכנית

- הכנת רשימת עסקים ואטרקציות המיועדים לשילוט.
- סימון הדרכים/צמתים/מקומות למיקום השלט.
- הנחיות לתכנון מפורט לשלטים.

שטחים פתוחים	צביון המועצה והיישובים	עמק חפר במרחב	ניהול והתנהלות סביבתית
תיירות כפרית	פל"ח ותעסוקה ביישובים	אזורי תעסוקה	חקלאות ושטחים חקלאיים
חברה וקהילה	אספקת שירותי ציבור	תחבורה ותנועה	תשתיות ומשאבים
	מורשת העמק ושימור אתרים	חינוך בלתי פורמלי	חינוך וחינוך סביבתי

קידום ואישור התכנית

- יצירת מפה עם סימון המקומות ומיקום השלט וטבלה עם שם המקום, השלט, מיקומו ותמצית האלמנט התיירותי.
- הצגת התכנית בפני החמ"ת או הגורם מטעמה.
- הגשת התכנית למע"צ או הגורם מטעמו.
- הגשת התכנית הסופית המאושרת לאישור הועדה המקומית ו/או רשות התמרור המקומית.

• מדדים ולוחות זמנים:

- 12-15 חודשים מהקמת צוות ההיגוי
- מקורות מימון ושותפים אפשריים: להשלמה

[חזרה לתחילת מסמך תיירות כפרית](#)

[חזרה למפתח מסמכי המדיניות](#)

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

תשתיות ומשאבים

(מסמך משיק: [תחבורה ותנועה](#))

חזרה למפתח מסמכי המדיניות

[לחזרה לתמצית תכנית האב](#)

תוכן המסמך

1. מבוא 123
2. רקע כללי..... 123
3. חזון/תפיסה..... 126
4. מטרות..... 126
5. יעדים 127
6. עקרונות מדיניות..... 127
7. הכלים והאמצעים לקידום החזון ועקרונות המדיניות 128
8. טבלה מרכזת..... 130
- דף פרויקט לדוגמה: עדכון ו/או התקנת חוקי עזר הנוגעים לנושאי תשתיות ומשאבים 131

1. מבוא

פרק זה עוסק בקביעת מדיניות בנושא הקמתן ופריסתן של תשתיות בתחום המועצה.

בבואנו לקבוע מדיניות לפריסת התשתיות בתחום המועצה ומיקומן, יש להגדיר מראש את מטרת העל של מדיניות זו.

האם המועצה, במסגרת הפיתוח בתחומה מעוניינת לשמור על עצמה כ"אי ירוק" ב"ים הפיתוח" (העירוני) שמסביב (נתניה, חדרה, כפר יונה, ועוד)?

האם שמירה זו לא תפגע ברווחת תושביה אשר עלולים "להישאר מאחור" מבחינת הפיתוח התשתיתי המתרחש סביבם, או שעיקוב זה דווקא יוסיף נקודות זכות למועצה ויחד אותה מהסביבה?

מציאת "שביל הזהב" או האיזון בין פיתוח וקידמה מחד (רמת חיים) לבין שמירה על ערכי טבע, נוף וסביבה (איכות חיים) מאידך, הוא האתגר המרכזי של תכנית האב. במסמך זה מפורטות המלצות ומובאים כיוונים ראשוניים להתמודדות עם אתגר מורכב זה.

2. רקע כללי

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

בתחום המועצה האזורית עמק חפר מערכות תשתית ברמה המקומית/אזורית וברמה הארצית. פריסת התשתיות במרחב המועצה האזורית עמק חפר - הכבישים, קווי הולכת חשמל, מים, נפט גז ועוד, חותכת את המועצה לפרוסות אורך. הדבר פוגע ברצף ובקשר בין חלקי המועצה - פגיעה ויזואלית/אסטטית, פגיעה אקולוגית/סביבתית ואף פגיעה חברתית/קהילתית. בנוסף, מנתקים קוי התשתית בין שטחים חקלאיים, ומקשים על עיבוד הקרקע.

להלן הפירוט:

מתקנים ברמה הארצית:

- דרכים ארציות:
 - א. כביש 2 – עובר במערב המועצה מצפונית למחלף נתניה בדרום ועד למחלף מכמורת בצפון ותוחם את הרצועה המערבית של המועצה – מחוף הים עד אליו.
 - ב. כביש 4 – עובר מצומת השרון (בית ליד) (עם כביש 57) בדרום ועד לצומת הרוא"ה (עם כביש 581) בצפון ותוחם ממזרח את הרצועה המרכזית של המועצה .
 - ג. כביש 6 – עובר במזרח המועצה, דרומית ממחלף בקה בצפון ועד למחלף ניצני עוז בדרום, מהווה את כביש האורך המזרחי של המועצה.
 - ד. כביש 444 – כביש ארצי המקביל לכביש 6 ומהווה את החלופה ה"אזורית" שלו.
 - ה. כביש 57 – מהווה את הגבול הדרומי של המועצה – ממחלף ניצני עוז במזרח ועד למחלף נתניה במערב.
 - ו. כביש 581 – כביש רוחב המחבר את יישובי צפון המועצה, מצומת 581/4 ועד לחיבורו לכביש 444 במזרח המועצה.
 - ז. כביש 9 – מתוכנן – כביש רוחב האמור לחבר בין כבישי האורך 2, 4 ו-6, לקרת תחילת ביצוע בשנת 2009.
- מסילת ברזל – "מסילת החוף" הפעילה ו"המסילה המזרחית" – המתוכננת, עוברת בתחום המועצה בין הכבישים 444 ו-6. במסגרת המסילה המערבית תוכננה תחנת רכבת באזור התעשייה עמק חפר. במסגרת המסילה המזרחית, ע"פ תמ"א 23 מתוכננות 2 תחנות בתחום המועצה. האחת באזור מושב אחיטוב והשנייה באזור יד חנה. המועצה מעוניינת בהקמתן של שתי התחנות, תוך מתן עדיפות לתחנה שליד יד חנה אשר סמוכה למרכז כובד אוכלוסייה של המועצה.
- המוביל הארצי – עובר במזרח המועצה בין בארותיים בדרום לאחיטוב בצפון.
- קווי חשמל (קו 400) - "פרוזדור החשמל" של חברת חשמל, מקביל באופן כללי ל"מוביל הארצי".
- תחמ"שים (תחנות משנה עילית) – 2 תחנות ארציות, האחת ליד חיבת ציון והאחרת על יד בית יצחק.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

- קו הגז הארצי – בתוך הים מול המועצה.
- רשת סלולרית – קיימות מס' אנטנות בתחום המועצה, הקריטריונים להקמה הם עמידה בתנאי תמ"א 36 וכן, קיימת מדיניות של הוועדה המקומית כי יש להקים תחנה בטווח שלא יפחת מ- 300 מטר מבתי מגורים.

מתקנים ברמה המקומית/אזורית:

- דרכים מקומיות ודרכים חקלאיות.
- מתקנים לטיפול בביוב – תחנות שאיבה ומט"שים (מט"ש נתניה, מט"ש מרץ ומט"ש יד חנה).
- מתקנים לטיפול בבוץ חקלאית – מטב"ח – נמצא באתר הסמוך למתקן מרץ, מטפל בעיקר בפרש פרות הנאסף מרפתות העמק והסביבה.
- מתקן לטיפול בפסולת חקלאית יבשה וגזם מוניציפאלי (בהליכי תכנון) בצמוד למטב"ח. מיועד לטיפול בפסולת אורגנית כאשר בשלבים הראשוניים טיפול בגזם ובקומפוסט ואח"כ יפותחו בו טכנולוגיות מתקדמות יותר. שטחו המיועד כ- 43 דונם.
- מאגרי קולחים ומי גשם – בתחומי המועצה מספר מאגרי מים וקולחין גדולים וביניהן ניתן לציין את:
 - א. מאגר מט"ש נחל שכם
 - ב. מאגרי מט"ש מרץ.
 - ג. מאגר מזרחי.
 - ד. מאגר צפוני.
 - ה. מאגר דרומי.
 - ו. מאגר בחן.
 - ז. מאגר העוגן.
- תחנות דלק.
- אזורי תעשייה. – בתחום המועצה האזורית אזור תעשייה מרכזי אחד (א. ת. עמק חפר) וכן אזורים קטנים יותר ביישובים השונים – ראו פירוט במסמך מדיניות בנושא.

במסגרת "תכנית אב – מסמך מדיניות "מרחב תכנון אזורי נתניה והשרון" אשר נערכה בשנת 2004 בהתייחס לאזורי תעשייה / תעסוקה הוצע להקים אזור תעסוקה מורחב בצומת בית ליד בעל מימד כלל אזורי. אזור זה יהיה מוקד תעסוקה ליישובי שרונים, מ. א. לב השרון ומ. א. עמק חפר. אזור

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

התעסוקה יכלול מוקד מסחרי שישולב עם מרכז תחבורה.

אזור זה יהווה מוקד תעסוקה שני לאורך כביש 4 (בנוסף לאזור התעשייה הראשי – א. ת. עמק חפר הנמצא בצפון המועצה) וייתן מענה לתושבי דרום המועצה האזורית מחד ופתרון תחבורתי משוכלל במקום מסוף הנוסעים הקטן של תחבורה ציבורית הקיים כיום בצומת. אזור זה ישתלב במחלף המתוכנן באזור.

- אתרי נופש וקיט – חופי הים, נחל אלכסנדר, אתרי קרב ומורשת, שמורות טבע – ראו פירוט במסמך מדיניות בנושא תיירות וכן מסמך מדיניות בנושא שטחים פתוחים.

חזרה לתחילת מסמך תשתיות ומשאבים

3. חזון/תפיסה

המועצה האזורית עמק חפר תפתח את התשתיות בתחומה בצורה מושכלת, הנותנת עדיפות לשימוש במערכות התשתית הקיימות.

המועצה תשאף לניצול יעיל ומיטבי של המרחב המפותח ומיזעור הפגיעה בבריאות הציבור ובמשאבי טבע וסביבה (מים, קרקע, אוויר) לצרכי מעבר או הקמה של תשתית חדשה.

4. מטרות

- ניצול מרבי של שטחים ותשתיות קיימות ומיזעור הפגיעה בסביבה ובבריאות הציבור בכל תכנית פיתוח של תשתית חדשה.
- שימור המשאבים הטבעיים הקיימים במרחב המועצה: קרקע, מים, אוויר, צומח וחי. ניצול הפסולת והפיכתה למשאב.
- חיזוק מעמדה של המועצה האזורית והיישובים בתהליכי קבלת החלטות בכל הנוגע לתשתיות ארציות העוברות/מתוכננות לעבור בתחומה.
- הסדרת מערכת הכבישים הקיימת והתנועה העוברת בתחום המועצה.
- כינון מנגנון לשיתוף התושבים ולהעברת מידע בתכניות לפיתוח תשתיות.
- קידום המודעות והיערכות במועצה בנוגע לבעיית המחסור באנרגיה מתכלה מחד ועידוד שימוש באנרגיה בלתי מתכלה מאידך.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

5. יעדים

1. מיסוד מנגנון לבדיקת יכולת הנשיאה של תשתיות קיימות בכל תכנית לפיתוח עתידי.
2. עריכת סקר צרכים לשיפור/שדרוג מערכות התשתיות הקיימות בישובים ובמוסדות המועצה וקביעת סדר עדיפות לביצוע.
3. השלמת מערך הפרדת הפסולת לשני זרמים ("רטוב" ו"יבש") ושימוש בפסולת האורגנית להפקת אנרגיה וקומפוסט.
4. הגדלת מספרם/אורכם של שבילי ההליכה והאופניים במרחב המועצה.
5. יצירת תכנית מוסכמת המגדירה היררכיה של דרכים והפרדה בין תנועה עוברת לתנועה מקומית.
6. קידום תכניות, כלים ותמריצים מקומיים לעידוד השימוש במקורות אנרגיה בלתי מתכלים בישובים ובכל מוסדות הציבור.
7. יצירת מנגנון להעברת מידע לציבור על תכניות הקשורות בפיתוח מערכות התשתית לסוגיהם.

6. עקרונות מדיניות

- א. ריכוז תשתיות וניצול יעיל ומיטבי של המרחב המפותח - יש לנצל בצורה מיטבית את התשתיות הקיימות והשטחים המפותחים כיום, ולשאוף לריכוז תשתיות למתחמים/פרוזדורים מוגדרים, תוך שימוש בתת הקרקע.
- **ניצול מרבי של תשתיות מפותחות במרחב המועצה (ביוב, כבישים, חשמל ומים).** יש להשתמש בשטחים הפנויים בישובים לבינוי לפני יציאה מה"קווים הכחולים" ובמידת האפשר להישען על תשתיות קיימות.
 - **שינויי ייעוד:** במסגרת ניצול מרבי של תשתיות קיימות יש לבחון אפשרות של שינוי ייעודי קרקע בתוך ישובים (לדוגמא – שינוי מקרקע למבני ציבור לקרקע לבנייה למגורים), אם מהלך כזה יביא לצמצום עלויות מחד ואי פגיעה ברווחת התושבים מאידך.
 - **שימוש בתת הקרקע:** יש לכוון הקמה ו/או שידרוג של תשתיות להטמנה בקרקע תוך יצירת "מנהרות תשתיות" מרוכזות ונגישות במקרה של תקלה.
 - שאיפה ליצור רצף בין שטחי המועצה, על אף הקיטוע הנוצר על ידי מעבר תשתיות במידת האפשר, תיעשה השקעה של קווי תשתית (כבישים, חשמל ועוד) ויצירת מעברים טבעיים, באופן המאפשר רצף קרקעי.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

ב. **ראיה כוללת:** יש לשאוף לתכנון התשתיות בראיה רחבה ולא "טלאי על טלאי".

ג. **שקיפות ושיתוף:** דרישה מרשויות המדינה לשתף את המועצה בכל המהלכים המתוכננים בתחום שיפוט המועצה. יש לבחון דרכים לחייב את המדינה לשתף ולעמוד בעלויות.

דרישה מהמדינה לשקיפות מידע לגבי תכניותיה ובסיס הנתונים על פיהן מתקבלות החלטות הנוגעות לתחום השיפוט של מועצה אזורית עמק חפר.

ד. **עיקרון הזהירות המונעת.**

ה. **עמק נגיש: "עמק הולך, עמק רוכב":** חיבור בין ישובי המועצה וביניהם לבין מוקדי חינוך, תרבות וספורט יעשה באמצעות רשת שבילי הליכה ושבילי אופניים.

ו. מתן עדיפות לפתרונות טיפול מקומיים לעומת מערכות אזוריות גדולות; שילוב פתרונות למיחזור פסולת וביוב ברמה ביתית, יישובית ומועצתית. שאיפה למניעת יצירת פסולת וביוב במקור היכן שניתן (טיפול במים אפורים, קומפוסטרים וכיו"ב).

ז. יצירת פתרונות קצה בתחום המועצה לטיפול בפסולת. הטיפול יכוון במידת האפשר לפסולת המיוצרות בעמק, ולא בפסולות שמקורן מחוץ למרחב המועצה.

חזרה לתחילת מסמך תשתיות ומשאבים

7. הכלים והאמצעים לקידום החזון ועקרונות המדיניות:

1. בדיקת כושר נשיאה של תשתיות:

בכל תכנית העומדת על הפרק לפיתוח/הרחבה של ישוב קיים, תיערך בדיקה של כושר נשיאת תשתיות פיסיות לקביעת יכולת נשיאת התשתית את התוספת המתוכננת. מוצע כי הסקר יבוצע כחלק מביצוע הליך של בדיקה מקדימה (pre-ruling) לקביעת כדאיות הפרויקט והתאמתו למדיניות המועצה בנושא שימוש יעיל בתשתיות הקיימות.

2. הטמעת מדיניות המועצה בתכניות לפיתוח תשתיות:

על מנת לחזק את מעמדה והשפעתה של המועצה בתכניות הנוגעות לקווי ו/או מתקני תשתיות ארציות בתחומה, נדרש גיבוש מסמך מדיניות ועקרונות לפיתוח תשתיות אלה. מסמך זה יכול להכיל עקרונות כלליים כמו אלה שפורטו לעיל, אך חשוב יותר – את עמדת המועצה באשר לתכנית שתידון ובכל רמה סטטוטורית שהיא.

יש לבחון את האפשרות המשפטית לכינון הסדרים לפיהם מסמך המדיניות ו/או מסמך העמדה הספציפי והעקרונות המפורטים בו אותם תגיש המועצה, יהוו תנאי לאישור תכנית ולמתן היתר בנייה. התנאים יחייבו את מפתחי התשתיות הארציות הפועלים בתחומה.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

3. חוקי עזר

יש לבחון את הצורך בעדכון חוקי העזר הקיימים של המועצה ובהתקנת חוקים חדשים אשר יבטיחו את השימוש בתשתיות הקיימות והמתוכננות, עמידה בתקנים ויכולת האכיפה. דוגמאות: חוק העזר להזרמת שפכי תעשייה, חוק עזר לאיכות הסביבה, חוק עזר לביוב, ועוד.

4. כינון מנגנון לשיתוף התושבים

פיתוחם של מתקני/קווי תשתיות בעלי השפעות סביבתיות ובריאותיות מחייב קיום הליך שיתוף ציבור, אשר השלב הבסיסי בו הינו יידוע. על כן, על המועצה לדאוג להפצת המידע בכל אמצעי התקשורת האפשריים, לרבות אתר האינטרנט, עיתונות מקומית ולוחות המודעות ביישובים. הועדה הציבורית לאיכות הסביבה יכולה וצריכה להוות את הגורם המסייע בהפצת המידע. מוצע אף לקיים הליך של "שימוע ציבורי" במקרים בהם מדובר בתכניות בעלות היקף והשפעה גדולים, בהתייעצות עם הועדה לאיכות הסביבה.

5. בניית תכנית חינוכית מקיפה להעלאת מודעות לחיסכון בצריכת משאבים

כאמצעי להעלאת מודעות והטמעת הנושא מוצע ליצור תשתית-חינוכית שתעודד דפוסי התנהגות חדשים בקרב תושבי המועצה. לצורך כך, נדרשת הכנת תכנית חינוכית-הסברתית רב גילאית אשר תתייחס לנושאים כגון: חיסכון בצריכת אנרגיה ומים, מיחזור פסולת, שימוש יעיל בתשתיות קיימות ועוד.

[חזרה לתחילת מסמך תשתיות ומשאבים](#)

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

8. טבלה מרכזת

שם הפרויקט	תהליכי קידום הפרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים	מדדי מעקב וביצוע
סקר תשתיות	<p>5. דיון ברציונאל הפרוייקט ואישור מליאת המועצה</p> <p>6. החלטה על מקורות מימון לעריכת הסקר (לרבות הנהנים מהפיתוח כחלק מחיסכון בעלויות תשתיות חדשות).</p>	חברות כלכליות – אפיקי עמק חפר/חברה לפיתוח.	חברה כלכלית, אפיקי עמק חפר, אגף הנדסה (תשתיות).	
הטמעת מדיניות המועצה בתכניות לפיתוח תשתיות	<p>5. הקמת צוות היגוי ייעודי</p> <p>6. בדיקה משפטית של יכולת היישום (התנייה לגופים ארציים).</p> <p>7. הכנת מסמך מדיניות המועצה לסוגי התשתית השונים.</p>	אגף מוניציפאלי, מהנדס המועצה, יועץ משפטי.	חברה כלכלית, אפיקי עמק חפר, אגף הנדסה (תשתיות).	
עדכון חוקי עזר	<p>8. סקירת חוקי העזר הקיימים ומידת התאמתם למדיניות ולמצב בפועל.</p> <p>9. בהתאם לסקירה: עדכון חוקי העזר או התקנת חוקים חדשים.</p>	אחריות: אגף מוניציפאלי, מהנדס המועצה, יועץ משפטי.	חברה כלכלית, אפיקי עמק חפר, אגף הנדסה (תשתיות).	
כינון מנגנון לשיתוף התושבים	<p>4. קיום דיון בנושא בוועדה הציבורית לאיכות הסביבה, בשיתוף הנהלת המועצה.</p> <p>5. יצירת הסכמות וקביעת תחומי אחריות להעברת מידע והפצתו.</p>	הוועדה הסטטוטורית והציבורית לאיכות הסביבה האגף המוניציפאלי	הנהלת המועצה	
בניית תכנית חינוכית מקיפה להעלאת מודעות לחיסכון בצריכת משאבים	<p>4. הקמת צוות היגוי</p> <p>5. קביעת התכנים והנושאים להתמקדות בתכנית</p> <p>6. אישור התכנית ע"י הנהלת המועצה</p> <p>7. קביעת סדרי עדיפויות ותכניות עבודה רב-שנתיות</p>	אגף החינוך האגף המוניציפאלי הוועדה הסטטוטורית והציבורית לאיכות הסביבה	הנהלת המועצה	

חזרה לתחילת מסמך תשתיות ומשאבים

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

דף פרוייקט לדוגמה: עדכון ו/או התקנת חוקי עזר הנוגעים לנושאי

תשתיות ומשאבים

- **הרציונאל/החשיבות:** הסמכות החוקית היחידה הקיימת בפני הרשות המקומית לאכוף מדיניות מקומית הינה באמצעות התקנתם של חוקי עזר.
- חקיקת משנה זו באה כדי לסייע לרשות לקיים את מדיניותה מחד ולאפשר לפתח את התשתיות הדורשות פיתוח מאידך, תוך קביעת קריטריונים, רמות פיתוח, קצב פיתוח ועמידה בתקציב מוגדר – אשר מהווה את בסיס התחשיב הכלכלי של חוק העזר וזאת בהתאם להנחיות משרד הפנים.
- **היעדים עליהם עונה הפרוייקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):**
 - (1) עריכת סקר צרכים לשיפור / שדרוג מערכות התשתית הקיימות בישובים ובמוסדות המועצה.
 - (2) יצירת מערכת תשתיות נדרשת כפועל יוצא מתכנית הפיתוח בר קיימא – שבילי הליכה ושבילי אופניים, מתקנים למחזור פסולת וכיוב'.
 - (3) מיסוד מנגנון לאכיפת הנושאים הנ"ל – מנגנון סטטוטורי המעוגן בחוקי מדינת ישראל.
- **אופן מימוש הפרוייקט לפי שלבים:**
 - **שלב א':** הקמת צוות ייעודי לנושא אשר יורכב מנציגי החברה הכלכלית, מח' הנדסה במועצה, יועץ משפטי וכן יועצים נוספים בהתאם לחוקים הנדונים (יועץ כבישים, יועץ ביוב, יועץ מתמחי במחזור ואיכו"ס וכיוב').
 - הגדרת תחומי התשתיות המיועדות לטיפול ע"י לצוות זה, קביעת סדרי עדיפויות, יכולות וצרכים בשטח.
 - עריכת סקר תשתיות לבחינת כושר נשיאה להעמסה עתידית של פיתוח.
 - עריכת תכנית עבודה להתקנה / עדכון חוקי עזר נדרשים, ובמסגרתה, קביעת קריטריונים לפיתוח לצורך הגדרת תקציב שיהווה את בסיס החישוב.
 - בחינת מקורות מימון לביצוע פרויקט זה.
- **שלב ב':** יישום החלטות שתתקבלנה בתהליך.
- **מדדים ולוחות זמנים מומלצים לאחר אישור הפרוייקט:**
 - הקמת הצוות – חודש.
 - הגדרת תחומי פעילות וקביעת סדרי עדיפויות – חודשיים נוספים.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

- עריכת סקר תשתיות – 6 חודשים נוספים.
- הכנת תכנית עבודה לעדכון / התקנת חוקי עזר – חודשיים נוספים
- תחילת עדכון חוקים – כשנה מרגע תחילת עדכון עד אישור ופרסום.

• **עלויות:**

- **מקורות מימון ושותפים אפשריים:** משרדי ממשלה ייעודיים – משרד התשתיות הלאומיות, המשרד להגנת הסביבה, משרד הפנים ועוד.

חלק מהמימון מכוסה בשלב מאוחר יותר באמצעות גבייה על פי חוקי העזר.

חזרה לתחילת מסמך תשתיות ומשאבים

חזרה למפתח מסמכי המדיניות

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

תחבורה ותנועה

(מסמך משיק: [תשתיות ומשאבים](#))

חזרה למפתח מסמכי המדיניות

[לחזרה לתמצית תכנית האב](#)

תוכן המסמך

133	1. מבוא
134	2. החזון התחבורתי
134..	3. מטרת ויעדים בתחום התחבורה
134	4. עקרונות המדיניות
135	5. מדיניות התחבורה
135	5.1 כללי
135	5.2 מערכת הדרכים
139	5.1 תחבורה ציבורית
141	5.2 מערכת שבילי אופניים
142	5.3 חניה

1. מבוא

מדיניות המועצה בתחום התחבורה תיקבע על פי העקרונות, המטרות והיעדים, ולאור החזון המוגדר בתכנית האב, תוך התחשבות במאפיינים העיקריים הבאים: אופי הפעילות הייחודי לאזור הכפרי במרחב המועצה הקיים והמתוכנן, צרכי קבוצות האוכלוסייה השונות, דרישות ציבור מועצת עמק חפר ופיתוח שימושי הקרקע ונתוני הגידול, עפ"י עקרונות תחבורה בר קיימא. מסמך זה עוסק ב- 4 היבטים של נושא התחבורה: מערכת התחבורה הציבורית, מערכת שבילי אופניים, חנייה ומערכת הדרכים.

דו"ח המתאר את המצב הקיים בנושאים אלה פורסם באתר תכנית האב וניתן לצפיה ב[קישור כאן](#). (אנא העזרו בסבלנות, הקובץ גדול ועולה לאט).

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

2. החזון התחבורתי

נגישות טובה לכלל אוכלוסיית עמק חפר, למגוון הפעילויות במרחב המועצה ומחוצה לו, תוך שמירה על הבטיחות, במסגרת עקרונות פיתוח בר קיימא.

3. מטרות ויעדים בתחום התחבורה

המטרות התחבורתיות

- מטרה א' – לצמצם תנועה עוברת ולהפריד בין תנועה עוברת לתנועה מקומית.
- מטרה ב' – לשפר הנגישות בין היישובים, ומהיישובים אל מוקדי הפעילות בתחומי עמק חפר.
- מטרה ג' – לשפר הנגישות מהיישובים למוקדי פעילות מחוץ לעמק חפר.
- מטרה ד' – לצמצם מפגעי התחבורה במרחב המועצתי.
- מטרה ה' – לשפר תשתיות תחבורה ובטיחות בדרכים וברחובות מקומיים ואזוריים.

היעדים

- יעד 1 – צמצום תנועה עוברת בדרכים מקומיות ואזוריות.
- יעד 2 – צמצום תנועת פנים-פנים, בדרכים ארציות.
- יעד 3 – גיבוש מערכת קריטריונים, לקביעת סדרי עדיפויות בפרויקטים תחבורתיים פנים מועצתיים.
- יעד 4 – גיבוש מדיניות ניהול תנועה.
- יעד 5 – התוויה ושילוב רשת שבילי/נתיבי אופניים והליכה, בתשתיות קיימות ועתידיות.
- יעד 6 – פיתוח תשתית אופניים משלימה.
- יעד 7 – גיבוש מדיניות חניה.
- יעד 8 – אפיון הקשרים בין עמק חפר לערים השכנות – חדרה ונתניה.
- יעד 9 – גיבוש מדיניות תחבורה ציבורית.

4. עקרונות המדיניות

העקרונות הבאים נקבעו בדיונים עם תושבי עמק חפר:

- כל המתקנים במועצה יוקמו תוך מתן דגש להשלכות הסביבתיות הנובעות הן מההקמה והן מהתפעול.
- מיזעור הפגיעה בסביבה ובאיכות החיים כתוצאה ממעבר תשתיות.

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	--

- יעשה מאמץ ליצור רצף קרקעי למרות הקיטוע שיוצרות התשתיות. בין השאר, תהיה שאיפה להעביר את תשתיות התחבורה בתת הקרקע, ו/או להקים מעברים אקולוגיים מעליהן. חלק מן הרצף הטריטוריאלי יכול להתצע גם על גבי המחלפים ובלבד שיתוכננו באופן מתאים המאפשר יצירת תאי שטח ומעברים טבעיים בהתאם.
- דרישה מרשויות המדינה לשקיפות מידע לגבי תכניותיה ולגבי בסיס הנתונים על פיהן מתקבלות החלטות הנוגעות לתחום המועצה האזורית עמק חפר.
- תכנון בראיה רחבה ולא "טלאי על טלאי".
- ניצול מיטבי של התשתיות הקיימות והשטחים המפותחים כיום, ושאיפה לריכוז תשתיות למתחמים/פרוזדורים מוגדרים, תוך שימוש בתת הקרקע.

עקרונות תחבורתיים המומלצים על ידי צוות התכנון:

עקרון ראשון:

תמיכה תחבורתית ביעדי הפיתוח בתחומי המגורים והתעסוקה.

עקרון שני:

שיפור נגישות תחבורתית לכלל אוכלוסיית עמק חפר, תוך צמצום הפערים בין יכולות קבוצות אוכלוסייה שונות ע"י חיזוק קבוצות אוכלוסייה חסרי רכב פרטי ו/או יכולת נהיגה.

עקרון שלישי:

חיסכון בקרקע, תוך התבססות על מערכות תחבורה קיימות ומאושרות, פיזית ו/או סטטוטורית. תפיסת פיתוח תשתיות התחבורה, נשענת על תשתיות תחבורה קיימות וחיסכון באנרגיה.

עקרון רביעי:

חיסכון באנרגיה, עידוד שימוש בתחבורה ציבורית ותחבורה לא ממונעת.

5. מדיניות התחבורה

5.1 כללי

ניתוח תחבורתי למצב קיים, כפי שפורסם כאמור בין [דו"חות המצב הקיים](#), בוצע לאור ממצאי תיאור המצב הקיים כיום ובתוכניות עתידיות מאושרות ומוצעות. זאת, תוך התמקדות בנושאים המוגדרים כעיקריים במסמך המדיניות התחבורתית. הניתוח סוקר את מערכות התחבורה השונות הקיימות ובוצע בחלקו ברמה האיכותית ובחלקו ברמה הכמותית. הניתוח עוסק במטרות שהוגדרו במסמך המדיניות, קרי בבעיות הקיימות בהן: תנועה עוברת, תנועה מקומית המעורבת עם תנועה בין-עירונית, בעיות נגישות במרחב המועצתי ובעיות בטיחות במרחב המועצתי, תחבורה ציבורית, שבילי אופניים וחניה.

5.2 מערכת הדרכים

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

כיום, מקודמות תכניות רבות הכוללות דרכים, מחלפים ומסילות רכבת במרחב עמק חפר. בהן תכניות מקומיות ותכניות תשתית לאומיות, אשר בחלקן מאושרות סטטוטורית וחלקן מוצעות בהליכי תכנון שונים. כפי שנכתב בדו"ח המצב הקיים (ראו ע' 49 בדו"ח המצב הקיים), רשת הדרכים הקיימת בפועל, הינה חלקית, אינה קיימת במלואה ולקויה בתפקודה. היצע הדרכים אינו עונה על הביקוש, הן מבחינת כמות ומיקום הדרכים והן מבחינת חתך ומאפייני הדרכים הקיימות.

הסיבות לתפקוד הלקוי של רשת הדרכים, במרחב עמק חפר הן:

- 1) חוסר בדרכים רוחביות אזוריות ובין עירוניות בציר מזרח-מערב, במרחב המועצה.
- 2) חוסר בדרכים אורכיות אזוריות במזרח שטח מועצה, בציר צפון-דרום.
- 3) עומס תנועתי על דרכים המתפקדות בפועל בדרגת היררכיה, שאינה מתאימה.

הבעיות הקיימות הנגרמות כתוצאה מהתפקוד הלקוי של רשת הדרכים במרחב עמק חפר (ראו [מפת העמק](#)):

1) עירוב תנועות מקומיות ובין-עירוניות בדרכים במרחב המועצה.

עירוב תנועות מקומיות ובין-עירוניות מתבצע בעיקר בדרכים מס': 2, 4, 57, 581 (בצפון העמק), 5714 (במזרח העמק) ו- 5803 (בצפון-מזרח העמק).

2) תנועה עוברת בדרכים חקלאיות בשטח המועצה.

3) תנועה עוברת בין ישובים מתקיימת בדרכים חקלאיות הפרוסות במרחב עמק חפר. ריבוי תאונות דרכים שנבדקו בשנים 2005 – 2008, בצמתים, בצירי תנועה עיקריים.

דרך ראשית מס' 57: 121 תאונות.

דרך ראשית מס' 4: 87 תאונות.

דרך אזורית מס' 581: 35 תאונות

4) ריבוי תאונות דרכים שנבדקו בשנים 2008 – 2008, בקטעי דרך, בצירי תנועה עיקריים.

דרך ראשית מס' 2: 53 תאונות.

דרך ראשית מס' 57: 48 תאונות.

דרך מקומית מס' 5714: 27 תאונות.

דרך ראשית מס' 4: 15 תאונות.

5) אין קשרי תחבורה טובים בין מזרח ומערב המועצה.

6) נגישות לא טובה למוקדים השונים הפרוסים בצורה רחבה במרחב המועצה.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

מרבית המלצות צוות התחבורה למדיניות בנושאי מערכת הדרכים טרם נדונו במסגרת תכנית האב עד מועד פרסום טיוטת התכנית. לכן, המלצות אלה יידונו בנפרד, תוך בחינת חלופות שימזערו את הנזק לתושבים ולסביבה.

בנושאים הבאים יש לגבש את מדיניות המועצה האזורית בהקשר זה:

א. קביעת עמדה ביחס לתכניות פיתוח ארציות.

תכניות הפיתוח העיקריות, הקיימות באזור כוללות הדרכים ומחלפים הבאים:
 דרכי רוחב: דרך מהירה (עתידיה) מס' 9, דרך ראשית מס' 57, דרך אזורית מס' 562 (בין חניאל לבורגתא).
 דרכי אורך: דרך אזורית (עתידיה) מס' 444 (מזרח העמק), דרך ראשית מס' 4 (מרכז העמק), דרך מהירה מס' 2, דרך מהירה (עתידיה) מס' 2א (מערב העמק).
 מחלפים: מחלפים (עתידיים) לאורך דרכים מס' 4, 6, 9 ו-57.

ב. התיחסות לתנועה עוברת.

כיום ברחבי עמק חפר ניתן לאפיין שני סוגים של תנועה עוברת: האחת, תנועה ארצית - בעיקר בצירים צפון-דרום בדרכים ראשיות מס' 4 ו-2 ובדרך מהירה מס' 6, והשנייה תנועה מקומית ואזורית, הנובעת מהצורך בדרכים אזוריות ודרכי רוחב, דרכים אשר אינן קיימות כיום, על כן התנועה עוברת בדרכים מקומיות ובדרכים בתוך יישובים, חוצה יישובים ומשמשת למעבר בציר מזרח-מערב. בעיות בטיחות אופייניות לתחום הבין-יישובי במועצות אזוריות, הן ברוב המקרים תוצאה של השונות באופי התנועה (מהירות, סוגי כלי רכב כגון רכבים חקלאיים ושאר כלי רכב כבדים, תנאי סביבה ועוד), הנגרמת מעירוב של תנועות מקומיות וארציות.

ג. התיחסות לתנועת פנים-פנים

תנועת פנים-פנים ברחבי המועצה, הינה תנועה שמוצאה ויעדה בתוך שטח עמק חפר, תנועה שאמורה לעבור בדרכים מקומיות ואזוריות, לצורך הגעה למוקדי תעסוקה מקומיים, שטחים חקלאיים, מוקדים מועצתיים, חינוך, ספורט, בלויים, פנאי ועוד.
 האופי הכפרי והחקלאי של עמק חפר "מייצר" תנועה של תוצרת חקלאית וכלי עיבוד היוצרים עומס בכבישים של כלי רכב איטיים וגדולים. כניסות ויציאות של כלי רכב אלה לדרכי עפר ושטחים חקלאיים מסכנות את התנועה.
 כיום, תנועה זו עוברת בדרכים ארציות ראשיות ומהירות, ע"מ להגיע למוקדים בשטח המועצה.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

ד. התייחסות לתנועת יוממות (פנים-חוץ וחוף-פנים)

במועצות אזוריות, הכוללות מס' רב של ישובים הפרוסים במרחב, כדוגמת מ.א. עמק חפר, חלק ניכר מהשירותים הבסיסיים בתחומי החינוך, הספורט, התרבות ועוד ומוקדים תעסוקתיים אזוריים, נמצאים מחוץ לישוב, נוספת על כך ירידה בשיעור המועסקים בחקלאות וכך גדל הביקוש ליוממות בין-יישובית.

יחד עם זאת, צפיפות המגורים הנמוכה, אי הרציפות הטריטוריאלית, פיזור המוקדים ומגוון פעילויות נוסף מחוץ ליישובים, אינם מייצרים גודש הקיים בכניסות לערים.

ה. התייחסות לתנועה ודרכים, פנים ישוביות.

דפוסי התחבורה והתנועה בדרכים פנים ישוביות ברחבי המועצה הינם שונים, כתוצאה ממס' סיבות, בהן: שוני בין היישובים עצמם מבחינת חזון אופי הישוב בשנת הקמה בה תכנון התנועה לרכב פרטי לא מופרד משבילי הליכה וקרוב לבתים, תפקוד וצרכי התחבורה בישוב, צרכי תנועת אוכלוסיות שונות, שימושי קרקע שונים, חיבורים "פיראטיים" בין דרכי עפר לרשת הדרכים. אלו ועוד יוצרים בעיות עם הגברת השימוש ברכב פרטי.

לאור נושאים אלה יש לדון בשינויים/שדרוגים במערכת הדרכים בתחומי המועצה, ובפרט (ראו [מפת העמק](#)):

- כביש האורך המערבי (שדרוג דרך מס' 2 או סלילת דרך א2).
- כביש האורך המזרחי (שדרוג דרך מס' 5714 או בצוע דרך מס' 444).
- דרך מקומית מס' 5803 (בין אמץ להמעפיל).
- דרך רוחב צפונית מס' 581 (מכביש 444 ועד כביש 4).
- כביש רוחב דרומי (דרך מס' 571, מקבילה לכביש 57).
- דרך מס' 5700 (בין הדר-עם-כפר ידידיה לבית יצחק-שער חפר).
- בנוסף יש לבחון מחלפים/מחלפונים ודרכים חדשות לחיבור בין כבישי האורך:
- חיבור דרך מס' 2 לדרך מס' 4, בסמוך לצומת רופין.
- חיבור בין מחלף אליכין בדרך מוצעת מס' 9, לבין דרך מס' 5812.
- חיבור בין מחלף חבצלת למלון בלו ביי
- חיבור בין כביש 2 לחוף נעורים

רשת דרכים שונה ו/או משודרגת תיתן מענה לבעיות הקיימות כיום והנצפות לעתיד באופנים הבאים:

- עירוב תנועות מקומיות ובין-עירוניות יצומצם.
- תנועה עוברת ביישובי המועצה תצומצם.
- תנועה עוברת בדרכים בשטח המועצה תצומצם.
- יתאפשרו קשרים רוחביים אזוריים הדרושים בציר מזרח מערב.
- יתאפשרו קשרים אורכיים במזרח שטח מועצה בציר צפון דרום.

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	--

- דרכים יתפקדו בדרגת היררכיה מתאימה.
- מספר הצמתים הראשיים יקטן.
- רמת הבטיחות תעלה וכמות תאונות הדרכים תצומצם.
- הנגישות מהיישובים למוקדים הפרוסים במרחב תוגבר.

כמו כן יש להתייחס לדרכים מאושרות סטטוטורית שאינן קיימות בפועל ו/או קיימות חלקית, ו/או קיימות בחתך שונה מהמאושר. כפי שפורט בדו"ח המצב הקיים (ראו סעיף 3.2.7 בע' 15 בדו"ח תחבורה מצב קיים), קיימים פערים בין תכניות המתאר (הארצית והמחוזית) לבין המצב בפועל.

הדרכים הינן דרכים מס': 2, 20, 4, 581, 571, 562 ו-444 (ראו [מפת קומפילציה של תכניות מאושרות מול רשת הדרכים – מצב בפועל](#)).

בנוסף, מומלץ להסדיר את הפערים הסטטוטוריים בין תמ"א 3 לבין תמ"מ 3 / 21.

מדיניות המועצה בנושאים אלה תידון בנפרד, תוך בחינת חלופות, ועל פי עקרונות המדיניות שלמעלה.

5.1 תחבורה ציבורית

פועל יוצא של שילוב המרכיבים האורבנים: תפרוסת היישובים רחבה במרחב המועצה, צפיפויות אוכלוסייה נמוכות ורשת דרכים חסרה, מחולל ביקוש נמוך במונחי תחבורה ציבורית. ביקוש נמוך גורר חוסר כדאיות להפעלת שירות תחבורה ציבורית ברמת שירות גבוהה. לכן, המצב הקיים כיום הינו כסובב ומסובב, בין שילוב המרכיבים האורבנים הקיימים כיום ובין הביקוש הנמוך במונחי תחבורה ציבורית. מצד אחד אין בעית גודש מבחינת תחבורה ציבורית, על כן הבעיה אינה נובעת רק מסיבות תחבורתיות. מצד שני, מנתונים דמוגרפיים עולה שכ- 40% מאוכלוסיית עמק חפר הכוללים את גילאים 0-17 ו- מעל 75 אינם כלל זמינים לנסיעות ברכב פרטי (למ"ס, שנת 2006). בנוסף, ישנו רכב אחד למשק בית בממוצע, דבר המגביל את יכולות הנגישות והניידות עבור האוכלוסייה ובכך מגביר את צרכיהם בתחבורה ציבורית. על כן הבעיה בעיקר חברתית ובכך דורשת פתרונות תחבורה ציבורית המתאימות לאופי ונתוני האוכלוסייה בעמק חפר.

הבעיות הנגרמות כתוצאה מהתפקוד הנוכחי של מערכת התחבורה הציבורית:

- (1) תדירויות קווי האוטובוסים הפועלים במרחב עמק חפר הינן נמוכות (ראו ע' 25 בדו"ח מצב קיים).
- (2) מרחקי הליכה מהיישובים לתחנות ההמתנה לאוטובוס הינם גדולים.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

- 3) מסלולי קווי אוטובוס רבים הינם ארוכים, דבר הנגזר מחלקיות רשת הדרכים הקיימת כיום.
 4) תדירויות אוטובוסים במסלולים הכוללים תחנות ביישובים ותחנות בסביבת מוקדים הפרוסים במרחב המועצה הינן נמוכות.

כל ניסיון הגעה לתחנת רכבת מחוץ לשיפוט המועצה, עבור נוסע שאין ברשותו רכב פרטי, כרוך בביצוע מעברים בין אמצעי תחבורה ציבורית אחרים, שהינם בפני עצמם פועלים בתדירויות נמוכות.

היות ויישובי המועצה פזורים על פני שטח נרחב, המתאפיינים בצפיפויות מגורים ותעסוקה נמוכות, שרותי התחבורה הציבורית אינם יכולים להתחרות ברמת שרות המתקבלת משימוש ברכב פרטי. לרוב, התחבורה הציבורית, באזורים אלו וכפי שאכן נצפה במהלך איסוף הנתונים למצב קיים בעמק חפר, מתאפיינת בתדירויות נמוכות ובזמני נסיעה ארוכים ביחס לרכב הפרטי כתוצאה מנסיעות מפותלות המשרתות מספר גדול של יישובים.

המלצות צוות התכנון

צוות התכנון ממליץ לקדם מרכיבי רשת תחבורה ציבורית, בתחום הרכבתי כפי שקיים בתמ"א 23 ובתמ"מ 3/21 עם תוספת השינויים הבאים:

- לאורך מסילת החוף - תחנת רכבת בכפר ויתקין (פעילה) או לחילופין תחנת רכבת באזור התעסוקות עמק חפר.
- לאורך המסילה המזרחית – בצפון המסילה, תחנת רכבת אחיטוב ובדרום המסילה, תוספת תחנה ביד חנה או לחילופין בבית חפר. זאת, לשם תמיכה בתכניות ונתוני הגידול והפיתוח המשמעותיים.
- בתחום פעילות האוטובוסים, הקמת מערכת הסעה המתאימה לצרכי עמק חפר: אנו ממליצים על הקמת מערכת הסעה מקומית התואמת לצרכי האוכלוסייה, על בסיס תשתיות הדרכים במרחב המועצה.
- מערכת הסעה, אשר תשרת האוכלוסייה למטרות פנים מועצתיות כגון: שימוש בשירותי הציבור, חוגים ופעילויות, בעיקר עבור קבוצות אוכלוסייה שאינן בעלות רכב פרטי (נוער ומבוגרים).
- בנוסף, ממליץ צוות התכנון על הקמת מתח"מ בתחנת רכבת אחיטוב (העתידי), תוך השתלבות תפעולית עם תכנית אב לתחבורה ציבורית לנתניה והשרון.
- מרכיבי רשת תחבורה ציבורית אלו יתנו מענה לבעיות הקיימות כיום והנצפות לעתיד באופנים הבאים:

- הנגישות מהיישובים למוקדים הפרוסים במרחב תוגבר.
- הנגישות מהיישובים לערים שכנות ולשאר חלקי הארץ תוגבר.
- אפשרויות הנסיעה בתחבורה ציבורית במרחב עמק חפר יגדלו.
- נגישות אוכלוסיות מיוחדות להגעה למוקדים שונים תוגבר.
- מרחקי הליכה מהיישובים לתחנות ההיסעים יקטנו.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

תדירויות קווים בעלי ביקוש גבוה יגדלו.

5.2 מערכת שבילי אופניים

כאמור בדו"ח המצב הקיים (ראו ע' 43), במסגרת תכנית האב לנחל אלכסנדר, מקודם בימים אלו פרויקט שבילי האופניים בנחל אלכסנדר.

הפרויקט נועד ליצור חיבור בין מוסדות הציבור ואזורי התעסוקה במועצה אל היישובים והנחל במוקדים מרכזיים.

כיום בפועל, עדיין לא קיימת רשת שבילי אופניים, במובן של תפקוד רשת תקין, אלא קיימים שבילים לאורך ציר נחל אלכסנדר במרחב המועצה.

חתך שבילי האופניים אינו עפ"י ההנחיות לבצוע שבילי אופניים. ההמלצה המופיעה בהנחיות לתכנון תנועת אופניים/ משרד התחבורה, מנחה להימנע ככל שניתן מבצוע שבילי אופניים בצמוד או בסמוך לרצועת תנועה להולכי רגל, גם כשמדובר על מקומות שאינם מוגדרים כרחוב וכדרך. כך למשל גם בשטחים פתוחים, בגנים ובפארקים, מומלץ להרחיק את שבילי האופניים משבילי הולכי הרגל. עם זאת, במקרים בהם נדרש, יש לשמור על הכללים אודות רוחב מזערי מומלץ, הפרדת רצועת האופניים מרצועת הולכי הרגל וביצוע רצועת האופניים בצבע ובטקסטורה המבדילים אותה בצורה ברורה מרצועת הולכי הרגל.

יחד עם זאת, קידום של כל שביל אופניים אשר יקשר בין מוקדים ויישובים במרחב המועצה יתרום להורדת תנועות אופניים מכבישים ללא נתיבי/שבילי אופניים, בהם השונות בין מהירויות התנועה גבוהה יותר ובכך יגביר הבטיחות.

המלצות צוות התכנון

צוות התכנון ממליץ על הקמת והשלמת רשת שבילי אופניים (צירי אורך ורוחב נדרשים) למוקדים ויישובים, בכל מרחב עמק חפר, תוך התבססות ומעבר ציר ראשי- בנחל אלכסנדר. לצורך כך מומלץ להכין תכנית כוללת לשבילי אופניים, אשר תתווה את כל השבילים הרצויים ותאתר מקורות מימון לסלילתם. ראו בהקשר זה גם [המלצות בפרק התיירות הכפרית](#).

רשת שבילי האופניים תיתן מענה לבעיות הקיימות כיום והנצפות לעתיד באופנים הבאים:

- אפשרויות הנגישות של רוב האוכלוסיה למוקדים שונים יגדלו.
- אפשרויות התנועה הבין-יישובית תגדלנה.
- הבטיחות תגבר עקב מעבר נסיעות אופניים מכבישים לשבילי אופניים.
- צמצום בזיהום האוויר, עקב מעבר לתחבורה לא ממונעת.

מרכיבי מערכת שבילי האופניים:

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

- א. שבילי אופניים בתכניות עתידיות בדרכים מקומיות.
- ב. פרויקט השבילים לאורך ציר נחל אלכסנדר בתכניות הקיימות.
- ג. מערכות תמיכה לרוכבי אופניים לאורך השבילים ובמוקדים הקיימים והעתידיים.

5.3 חניה

במועצה אזורית עמק חפר מונהג תקן החניה עירוני התקף משנת 1983.
קיימות בעיות החניה הבאות:

1. חניות לא מוסדרות בגן לאומי נחל אלכסנדר ובגן לאומי נעורים.
2. קיימים מגרשי חניה על שטחים ללא היתר, אלא על קרקעות חקלאיות.
3. חסרות חניות ציבוריות. מספר החניות שאינן מספק הביקוש במרכזים ציבוריים, במוקדים מסחריים במשמר השרון ובצומת רופין.

צוות התכנון ממליץ להסדיר פתרונות חניה במסגרת תכנון פארקים בתחומי התוכניות, להשאיר את תקן החניה התקף ולא לשנותו בתחום מ.א. עמק חפר.

חזרה לתחילת מסמך תחבורה ותנועה

חזרה למפתח מסמכי המדיניות

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

אספקת שירותי ציבור

(מסמכי מדיניות משיקים: [צביון המועצה והיישובים](#), [חינוך וחינוך סביבתי](#), [חינוך בלתי פורמלי](#), [חברה](#)

וקהילה

[חזרה למפתח מסמכי המדיניות](#)

[לחזרה לתמצית תכנית האב](#)

תוכן המסמך

1. רקע כללי..... 143 ...
2. השאלות שנדונו לקראת הכנת מסמך המדיניות..... 147
3. חזון..... 148
4. מטרות..... 148
5. יעדים..... 148
6. הכלים והאמצעים לקידום החזון..... 149
7. טבלה מרכזת..... 151
- דף פרויקט לדוגמה..... 152

1. רקע כללי

מועצה אזורית פועלת במבנה שלטוני דו-רובדי: ברובד העליון נמצאת המועצה האזורית. ברובד שמתחתיו – ועדי היישובים. עמק חפר היא מהמועצות הגדולות ביותר בארץ מבחינת מספר היישובים שבה – 45. לרוב היישובים יש אגודות חקלאיות/שיתופיות ובכולם ועדים מקומיים.

התושבים מקבלים שרותים ממספר גופים ברמה המקומית: האגודות, הועדים והמועצה. ישנם שרותים בהם הגוף המספק את השרות משתנה מישוב ליישוב. מוערך שיותר ממחצית תושבי העמק אינם חברי אגודה. רוב האגודות השיתופיות חזקות, בעלות כספים ונכסים.

בעשורים האחרונים חל שינוי ביחסי הכוחות בין המועצה האזורית והיישובים. באופן כללי ניתן לומר שכארגון, המועצה האזורית מתחזקת והיישובים נחלשים. קצרה היריעה לפרוס את מכלול הסיבות לכך אך תזכר אחת: כך רוצה השלטון המרכזי והוא מיישם זאת על ידי העברת מטלות שלטוניות וציבוריות מהשלטון המרכזי לשלטון המקומי ובהתניה של העברת תקציבים ומשאבים ליישובים באמצעות המועצה האזורית.

מסמך זה דן באחד התחומים המרכזיים המטופלים על ידי השלטון המקומי - אספקת שרותי ציבור. כיום השירותים המוניציפאליים שבסמכות ואחריות הועדים המקומיים הם: אחזקת הגינון הציבורי; איסוף הגזם, פסולת מוצקה וטיאוט הרחובות; אחזקת מבני ומתקני הציבור; ציון חגים ואירועי תרבות מקומית; פעילות ותיקים, נוער וספורט ביישוב; שירותי הדת ביישוב; אחזקת תאורת הרחובות

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

בישוב; אחזקת הכבישים והמדרכות; אחזקת התיעול והניקוז המקומי; הדברה וניקיון תברואתי. בעוד שבעבר מרבית השירותים לתושב סופקו ביישוב ועל ידי האגודה המקומית, הרי כיום רבים מהשירותים מסופקים באמצעות המועצה האזורית בין השאר משום שהמדינה קבעה כי שירותים ממלכתיים יסופקו אך ורק על ידי המועצה האזורית. לסיבה זו שהיא מנהלית נוספת סיבה כלכלית: השלטון המרכזי החל בצמצום המימון למבני ציבור על ידי שינוי בתקנים ובנוסף חלה עלייה בעלויות הקמה ותפעול של שירותי ציבור שונים.

כל אלה הובילו לצורך לבחון את אספקת שירותי הציבור לתושבי המועצה על פי עקרון "היתרון לגודל". המועצה האזורית עמק חפר הגיבה למגמות אלה כאשר בוצע מהלך להשלמת ארגון מערכת החינוך על בסיס על-יישובי. בעשור הקודם המועצה יזמה הכנת תכנית אב ליעדי אוכלוסייה ושירותי ציבור.

בתכנית זו נדונה הסוגיה המרכזית של פריסה מיטבית של שירותי ציבור במועצה אזורית גדולה. התכנית קבעה כי יש להוסיף מדרג ביניים בין היישוב לבין המועצה ולמדרג זה ניתן השם "אשכול". התכנית הציעה סל שירותי ציבור עשיר, אשר לא יסופק באופן פרטני לכל יישוב, אלא לאשכולות של יישובים. על ידי כך יהיה ניתן לספק שירותים הדורשים סף כניסה גבוה וכן לנצל יתרונות לגודל מבחינת ניצול שטחי קרקע, איגום משאבים וכ"ב.

בנוסף, התכנית הציעה "סל שירותי ציבור" יישובי כדי לשמור על החוזק הקהילתי של היישובים, שבחלקו נשען על היקף ומגוון השירותים הזמינים לתושבים ביישוב בו הם גרים. כך למשל נקבע כי החינוך הקדם יסודי צריך להיות מסופק ברמת היישוב. עקרון זה הוטמע במועצה ונכלל במסגרת תכנית אסטרטגית לחינוך שהמועצה הכינה ב- 2005.

להלן טבלה המפרטת את סוג השרות ורמת אספקתם. אמנם מוצגות 5 רמות, אך זאת לצורך מתן גמישות מירבית. רמת השכונה משולבת ברמת היישוב, ורמת האשכול ואשכול-על חד הן:

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

סוג השרות	רמת השכונה	רמת הישוב	רמת האשכול	רמת אשכול-על	רמת המועצה
חינוך		מעונות יום וגני טרום חובה (אם יש סף כניסה לאשכול עצמאי).	מעונות יום וגני טרום חובה. בי"ס יסודי + חט"צ (גני חובה)		בי"ס על-יסודי: עיוני טכנולוגי אמנות תיירות מכללה
בריאות			מרפאה כפרית המשולבת בתחנה לבריאות המשפחה	מרפאה אזורית	מרכז בריאות
תרבות ורווחה		מועדון קשישים	מרכז קהילתי שלוחת הספרייה האזורית (ניתן לשלב בבי"ס).	אולם מופעים מרכז יום לקשיש + דיור מוגן	ספרייה אזורית אמפיתיאטרון קונסרבטוריון מוזיאון
דת	בית כנסת (בישוב דתי)	בית כנסת (בישוב חילוני) מקווה (בישוב דתי) בית עלמין		בית עלמין אזורי מקווה (באשכול חילוני)	
מתקני ספורט		מגרש משולב	מגרש משולב מגרש כדורגל 2 מגרשי טניס בריכת שחיה	מרכז ספורט (קאנטרי קלאב) אולם ספורט	אצטדיון
שטחים פתוחים	מגרש משחקים לילדים 0-5	גן ציבורי, שכונתי ובו מגרש משחקים לילדים בגילאי 0-5, 6-12.			פארק אזורי
מתקנים הנדסיים		מתקני מים, ביוב, חשמל ותקשורת. תחנת מעבר לאשפה			
שירותי תחבורה, חירום וציבור	תחנה לאיסוף לתח"צ מקומית	חינוך רכב כבד מסוף תח"צ (תחבורה ציבורית) מקומית סניף דואר		מחסני המועצה לחרום (ערכות מגן, מל"ח וכד').	תחנת משטרה תחנת מד"א תחנת כיבוי אש מרכזת טלפונים

מקור: תכנית אב ליעדי אוכלוסיה ופריסת שירותי ציבור – דו"ח מסכם

למימוש תכנית זו במרבית שירותי הציבור בתחומי החינוך הבלתי פורמלי, הקימה המועצה את המרכז הקהילתי האזורי. מודל "אשכול" היישובים מומש בהתארגנות של "שלוחת" שירותים. המרכז התארגן במסגרת 6 שלוחות מרחביות: ים חפר, שפלת חפר, בת חפר, חוף חפר ומרכז חפר.
בנוסף המועצה האזורית יזמה הכנת תכניות אב נפרדות לחלק מהיצע שירותי הציבור: שירותי בריאות,

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

ספורט ובתי עלמין. ככולן ייושם המודל ההיררכי של יישוב-אשכול-מועצה. המועצה פעלה ליצור מוקד פיזי של מבני ציבור עבור אשכולות יישובים – מוקד הכולל את שירותי שלוחת המרכז הקהילתי ושירותים ציבוריים נוספים וביניהם מרפאה, מרכז ספורט. היות ושטחי הקרקע נמצאים בידי היישובים, מהלכי המועצה נעשו בהסכמה עימם. המוקד הראשון שהוקם היה בבת חפר, יישוב קהילתי גדול בו המועצה יכלה לרכז בו שלוחת שירותים. המוקד השני התפתח סביב בית ספר "ויתקין" שבכפר ויתקין, בהסכמת היישוב. יתר השלוחות הן ללא מוקד פיזי והפעילות מתקיימת במבני ומתקני ציבור הפזורים בין היישובים. מוקד שלישי תוכנן ליישובי דרום מזרח העמק באמצעות תכנית רחבת היקף להקמת מתחם ציבורי – מרכז "קדם". המרכז מוקם בגדה המזרחית של נחל אלכסנדר בין 4 מושבים שחלקם "תרמו" קרקע למרכז – עולש, בארותיים, בורגתה וחניאל. ב-2008 הוקם המבנה הציבורי הראשון - בית ספר יסודי ומקודמת הקמת בריכת שחיה. המרכז מתוכנן לכלול גם מרפאה, מתנ"ס ומקבץ גני ילדים.

תכנית האב לשירותי בריאות התכנית הציעה שינוי מהותי בשירותי הבריאות תוך הגדלת כמות ואיכות השירותים וסביבתם הפיזית. התכנית המליצה על החלפת המרפאות היישוביות הקטנות במרפאות גדולות ומודרניות אזוריות. מבחינה היסטורית, כמעט בכל יישוב יש מרפאה. לרוב מדובר במרפאה הממוקמת במבנה של עד 100 מ"ר והשרות כולל שרותי אחות ורופא משפחה הנמצא שעות ספורות יומיים-שלושה בשבוע.

התכנית הציעה פרוגרמה למרפאה אזורית הכוללת את השירותים הבאים: תחנה לאם ולמשפחה, רפואת משפחה, רפואת ילדים, רפואת נשים, רפואה מתמחה, מעבדה, בית מרקחת ומוקד כוונות 24 שעות ביממה.

כאמור בבת חפר נפתחה מרפאה המשרתת גם את היישובים הסמוכים – בחן ויד חנה-חומש. ב-2007 נחנכה המרפאה האזורית השנייה - מרפאת "שרונים", שבמתחם המסחרי על כביש 4 ליד משמר השרון. שטחה כ-500 מ"ר והיא משרתת את קיבוצי מעברות, משמר השרון ומושבי גוש ח"ה (כפר חיים, ידידיה, הדר עם).

חשיבותה בכך שמימושה כלל סגירת מרפאות יישוביות קטנות ביישובים המשורתיים. חשיבות נוספת היא במציאת פתרון לבעיית נגישות השרות. לאחר מספר ניסיונות שנכשלו הושג הסכם בו המועצה האזורית מסבסדת הסעות מהיישובים למרפאה כולל הסעת פרטים בסך 15 ₪ לאדם לנסיעה הלוך וחזור.

רוב מבני הציבור שנוספו מאז אימוץ מודל אספקת שירותי ציבור ב-3 רבדים נבנו על פי ראייה זו. פן נוסף לנושא הוא החיבור ההולך וגובר בין החינוך הפורמלי והחינוך הבלתי פורמלי, דהיינו בין בתי הספר לבין המרכז הקהילתי. התפיסה המשלימה למתואר לעיל הוא רצון שאלה יהיו סמוכים אחד לשני מבחינה פיזית. בבת חפר ובכפר ויתקין מדיניות זו יושמה וכאמור כך גם מתוכנן ב"קדם". אולמות ספורט שנבנו בשנים האחרונות – בבת חפר ובגבעת חיים, הוקמו בצמוד לבתי ספר קיימים.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

ספריות

המועצה מפעילה ספריה אזורית הממוקמת בקרית החינוך "בן גוריון". קיימות מספר ספריות יישוביות. הספריה האזורית מקבלת תקציב לרכישת ספרים לכלל הספריות במועצה מהמחלקה לספריות ציבוריות במשרד המדע, התרבות והספורט. קבלת התקציב מותנה בעמידה בקריטריונים מקצועיים. הספריות האזוריות בארץ עוברות בשנים האחרונות תהליך של ארגון מחדש ואלה ישולבו במסגרת תכנית זו. התפיסה שבוטאה בתכנית האב ליעדי אוכלוסייה לפיה יש לנצל יתרונות לגודל ולפתח מערך של ספריות "אשכוליות" טרם בוצע.

[חזרה לתחילת מסמך "אספקת שירותי ציבור"](#)

2. השאלות שנדונו לקראת הכנת מסמך המדיניות

- האם המודל של יישוב-אשכול-מועצה הוא המודל הנכון? אם לא מהו המודל החליפתי? אם כן, האם יש צורך בשינויים במודל וביישומו?
- האם יש צורך להתמיד ברעיון של הקמת מוקדים של שירותי ציבור? האם לא ניתן להישאר במצב הקיים?
- האם וכיצד ניתן לפתור את הבעיה של נגישות התושבים לשירותים האשכוליים והמועצתיים שאינם בתוך היישובים?

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

3. חזון

**אספקת שירותי ציבור איכותיים, מגוונים, זמינים ונגישים
לכלל תושבי עמק חפר תוך מתן דגש על שירותי חינוך,
וחינוך בלתי פורמלי (תרבות, נוער, ותיקים וספורט).**

4. מטרות

- לספק שירותי ציבור מגוונים וברמה גבוהה לתושבי עמק חפר.
- לספק שירותים נגישים וזמינים לתושבים תוך יצירת גישה בין השירותים.
- לספק שירותי ציבור בפריסה מיטבית ובאופן היררכי בשלוש רמות: מועצתית, אשכולית ויישובית.
- לקיים מערכת אספקת שירותים בה יש הגדרות ברורות לגבי הגורם המספק את השרות – המועצה האזורית, היישוב או אחר.
- להקים/לשדרג ולתחזק את מבני ומתקני הציבור באופן ידידותי לסביבה ולמשתמשים.

5. יעדים

- לעמוד בתקנים הארציים להיקף ומגוון שירותי הציבור. במידת האפשר לספק שירותים בהיקף ובמגוון מעל לתקן.
- להקים בכל אשכול יישובים מוקד אשכולי.
- לנצל במידת האפשר תשתיות קיימות למתן שירותים ציבוריים.
- להקים במידת הצורך מבנים חדשים ולהתאים מבנים קיימים כך שיהיו נגישים לבעלי צרכים מיוחדים.
- להקים מבנים חדשים ולהתאים מבנים קיימים תוך מתן דגש להשלכות הסביבתית הנובעות מן ההקמה ומן התפעול.

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	--

6. הכלים והאמצעים לקידום החזון

פרק זה טרם מוצה במסגרת תהליך הכנת תכנית האב עד כה והוא יושלם במסגרת פורום ראשי הוועדים.

הכנת פרוגרמה לצורכי ציבור ברמת המועצה ולמוקד אשכולי

שירותי ציבור הינו מדיד כמותית.

לתכנית האב תוכן פרוגרמה לשירותי ציבור. בהעדר יעד אוכלוסיה ברור, הפרוגרמה לצורכי ציבור של התכנית מתבססת על אוכלוסיה מכסימליסטית בת 60 אלף תושבים, תוך התייחסות לחלוקת האוכלוסייה בין היישובים על פ מגבלות תמא/35.

הפרוגרמה תביע כמותית את היקף ומגוון השירותים באופן כמותי, כולל מספר המתקנים הדרושים, היקף שטחי הקרקע הדרושים והערכת המ"ר המבונה.

תוכן פרוגרמה למוקד אשכולי כולל פירוט השירותים. יוצעו חלופות למיקום מוקדים לאשכולות היישובים בכלל ולשלוחות המרכז הקהילתי בפרט.

הפרוגרמה תנוח תוך בחינת השוואה בין המצב הקיים לבין המצב הנדרש בעתיד והכנת רשימת שירותים חסרים שעל המועצה לבחון אם ברצונה להקים.

הפרוגרמה תאושר תוך היועצות עם גורמים שונים לרבות אגפי ומחלקות המועצה, המרכז הקהילתי, העמותה לחבר הוותיק וכן עם היישובים במסגרת פורום ראשי הוועדים.

תכנית רב שנתית כולל תקצוב להקמת מבני ציבור

מתוך ראייה של מימוש הפרוגרמה שלעיל ועל בסיסה תוכן תכנית רב שנתית המפרטת שלביות ביצוע להקמת מבני ציבור חדשים, המיקום הדרוש ואומדן תקציבי לביצוע.

תכנית רב שנתית לשידרוג/התאמת מתקנים ומבני ציבור להנגשה והתאמה סביבתית

בין הערכים אותם מקדמת תכנית האב - מועצה נגישה לכלל האוכלוסיות בקהילת עמק חפר וכן קידום איכות הסביבה. מערך שירותי הציבור הינו מרכיב ראשי של המרחב הציבורי בו שוהים התושבים ומבצעים פעולות שונות.

מערך זה נסמך על תשתית קיימת שבחלקה הוקמה לפני שנים כאשר ערכים אלה לא היו בסדר עדיפות גבוה. עתה יש לפעול להתאים את התשתית הקיימת בהתאם לערכים החדשים. היות ומדובר בהשקעה כספית גדולה, יש צורך להכין תכנית רב שנתית שתקבע סדר עדיפויות בהתאמת שירותי הציבור הקיימים.

לנושא התאמה סביבתית ראו סעיף "תקן סביבתי למבני ציבור".

בחינת הפעלת מערך הסעות לתושבים המשתמשים במבני ציבור על יישוביים

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	---	---	--

כאמור במרחב כפרי של מועצה אזורית חלק ניכר מהפעילות של התושבים מתבצעת באמצעים שונים של תחבורה/נסיעה במרחב המועצה – לתעסוקה, שירותי ציבור, בילוי ופנאי ועוד.

יישום מודל האשכול במבני ציבור דורש התייחסות לאופן הגעה אליהם שלא רק באמצעות שימוש ברכב פרטי. יש לזכור כי משתמשים רבים אינם בעלי יכולת נהיגה – ובפרט צעירים וקשישים. על מנת שהמודל האשכולי יהיה מוצלח, יש לבחון אספקת פתרונות הגעה לפעילות כגון מערך הסעות.

תקן סביבתי למבני ציבור

נושא איכות הסביבה הינו מרכזי בתכנית. תחום "הבנייה הירוקה" נמצא בהתפתחות מתמדת. בנייה ירוקה היא בנייה חכמה, שמטרתה להקנות לדיירי המבנה איכות חיים וסביבה בריאה יותר, תוך צמצום ההשפעה הסביבתית הכוללת של תהליך הבנייה והשימוש במבנה.

הבנייה הירוקה עוסקת בשילוב ההיבטים הסביבתיים כחלק אינטגרלי ושגרתי בשיקולי התכנון והביצוע של פרויקטים של בנייה. העיקרון המנחה בבנייה ירוקה הוא, כי חשיבה לטווח ארוך (בת קיימא) ותכנון מוקדם של ההיבטים הסביבתיים בפרויקט, יביאו למוצר סופי איכותי יותר, נוח יותר לשימוש, מתחשב במשאבי הטבע ובסובב ולעיתים חסכני בעלויות הישירות לתפעול המבנה. השימוש באלמנטים של בנייה ירוקה היה חלק מהפרקטיקה השגורה בבנייה החל משחר ההיסטוריה, אולם בתקופה המודרנית נזנחו עקרונות אלה ללא הצדקה¹¹⁰.

קיים תקן אירופאי לבנייה ירוקה אך טרם נמצאו בארץ הכלים לתרגום התקן אופרטיבית במסגרת ועדות התכנון והבנייה.

מוצע כי הועדה המקומית תלמד נושא זה לצורך קביעת תקן סביבתי למבני ציבור חדשים במטרה שעמידה בתקן תהווה תנאי לקבלת היתר. המועצה האזורית כמקימה מתקני ציבור ותקיים תקן זה תראה לקהילה את רצינותה ומחויבותה ליישום נושא זה.

יש דוגמאות רבות למרכיבים של "בנייה ירוקה": קידום השימוש באנרגיה חלופית/מתכלה; תכנון אדריכלי המפחית את הצורך בשימוש בתאורה במשך שעות האור; תכנון הניקוז לשימוש במי גשם/נגר עילי להשקיית צמחים ועוד.

[חזרה לתחילת מסמך "אספקת שירותי ציבור"](#)

¹¹⁰ פסקה זו נכתבה בעזרתו של אדר' אלי שוורצר מקיבוץ גבעת חיים איחוד.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

7. טבלה מרכזת

שם הפרויקט	תהליכי קידום הפרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים	מדדי וכלי מעקב וביצוע
פרוגרמה לצורכי ציבור	7. הכנת הפרוגרמה במסגרת תכנית האב. 8. דיון ואישור הפרוגרמה הכמותית והמלצותיה.	מנכ"ל המועצה, הנהלת המועצה, אגף הנדסה, אגף מוניציפלי, מרכז קהילתי אזורי, פורום ועדי יישובים.	כלל מחלקות המועצה, ועדי יישובים.	פרוגרמה מאושרת.
תכנית רב שנתית להקמת מבני ציבור	8. הקמת צוות היגוי ייעודי 9. הכנת התכנית. 01. קביעת סדר עדיפות לביצוע. 11. הטמעה בתכנית העבודה ובתקציב רגיל/בלתי רגיל של המועצה.	הנהלת המועצה, אגף הנדסה, גזברות, אגף מוניציפלי, מרכז קהילתי אזורי.	פורום ועדי יישובים, החברה הכלכלית.	תכנית רב שנתית. רשימת מבנים להקמה ומתוקצבת.
תכנית שירוג/התאמת מתקנים ומבני ציבור להנגשה	01. סקר תשתית קיימת, אפיון צורכי ההתאמה, מפרט להתאמה ואומדן תקציבי. קביעת סדר עדיפות לביצוע. 11. הטמעה בתכנית העבודה ובתקציב רגיל/בלתי רגיל של המועצה.	אגף הנדסה, מחלקה לשירותים חברתיים, יחידת בינוי ציבורי, מרכז קהילתי אזורי.	פורום חעדי יישובים, חברה כלכלית, משרד הרווחה.	דו"ח סקר. רשימת מבנים להנגשה ומתוקצבת.
מערך הסעות למוקדי ציבור	6. ניתוח מרחבי בין המשתמשים למוקדים – spatial analysis. 7. הכנת חלופות כלכליות.	אגף הנדסה, גזברות, מרכז קהילתי אזורי		חלופה כלכלית נבחרת.
תקן סביבתי למבני ציבור	8. הקמת צוות היגוי. 9. לימוד מצב קיים בארץ ובחו"ל. 01. גיבוש תקן סביבתי ואישורו – ועדה מקומית, ועדה מחוזית. 11. קביעת נהלים ליישום.	ועדה מקומית, אגף הנדסה, אגף מוניציפלי, יחידת בינוי ציבורי	ארגון הגג למתכננים ולאדריכלים, לשכת תכנון מחוזית-משרד הפנים, המשרד להגנת הסביבה	תקן מאושר. חוברת נהלים.

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	---	---	--

דף פרוייקט לדוגמה: פרוגרמה למוקד אשכולי

שם הפרוייקט: פרוגרמה למוקד אשכולי.

שותפים: אגף הנדסה, אגף מוניציפלי, מרכז קהילתי אזורי, ספריה אזורית, ועדי יישובים.

רציונל: תכנית אב ליעדי אוכלוסיה ופריסת מבני ציבור של המועצה, אשר הוכנה בשנות התשעים, קבעה כי יש להוסיף מדרג ביניים בין היישוב לבין המועצה ונקראה אשכול. האשכול הוא יחידה אדמיניסטרטיבית בלבד המאגדת מספר יישובים ואשר באמצעותה ניתן לספק שירותים שונים שסף הכניסה שלהם גדול מיישוב בודד אך נמוך מכלל המועצה.

המועצה האזורית עמק חפר מספקת שירותי חינוך בלתי פורמלי באמצעות המרכז הקהילתי האזורי. המרכז הקהילתי התארגן במרוצת השנים ב-6 שלוחות: ים חפר, שפלת חפר, צפון חפר, בת חפר, חוף חפר ומרכז חפר. ב-2 שלוחות השירותים מסופקים במוקד פיזי אחד – שלוחת בת חפר בבית חפר ושלוחת חוף חפר בכפר ויתקין. מוקד שלישי יוקם במתחם "קדם" שישרת את יישובי שלוחת שפלת חפר. ביתר השלוחות השירותים ניתנים במבני ציבור הפזורים ביישובי השלוחה.

תכנית האב מציעה לבסס את מדרג האשכול באמצעות הקמת 4 מרכזים אשכוליים שבמרכזם שירותי שלוחות המרכז הקהילתי. לצורך כל נדרש בין השאר פרוגרמת שימושים למוקד אשכולי.

תפוקות:

- d. מפת אשכולות יישובים כולל פירוט היישובים וגודלן כיום ובעתיד.
- e. רשימת שירותים אשכוליים.
- f. תחשיב שטח קרקע ומ"ר בנוי דרוש לכל שירות.

רשימת שירותים לדוגמא:

- g. מרכז קהילתי רב תכליתי הכולל אולם התכנסות, חדרי חוגים ועוד.
- h. מועדון נוער.
- i. מועדון קשישים.
- j. ספרייה ומרכז תיעוד/מורשת אשכולי.
- k. מרפאה (אופציה, ניתן למקם בשטח מסחרי).
- l. אולם ספורט.

[חזרה לתחילת מסמך "אספקת שירותי ציבור"](#)

[חזרה למפתח מסמכי המדיניות](#)

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

חברה וקהילה

(מסמכי מדיניות משיקים: צביון העמק והיישובים, תשתיות, חינוך וחינוך סביבתי, חינוך בלתי פורמלי, אספקת שירותי ציבור)

חזרה למפתח מסמכי המדיניות

לחזרה לתמצית תכנית האב

תוכן המסמך

153	1. רקע: השירותים החברתיים.....
156	2. חזון ומטרות.....
157	3. התנדבות ומתנדבים.....
158	4. עקרונות מדיניות המחלקה לשירותים חברתיים.....
158	5. שילוב בקהילה.....
160	5.1 חזון ומטרות – שילוב בקהילה.....
160	5.2 אמצעים – שילוב בקהילה.....
160	5.3 טבלה מרכזת – שילוב בקהילה.....

1. רקע: השירותים החברתיים

במועצה פועלת מחלקה לשירותים חברתיים המטפלת במגוון נושאים הקשורים לשירותי החברה והקהילה.

תפקיד המחלקה במסגרת הרשות המוניציפלית עבר בעשור האחרון שינוי משמעותי, אשר הפך את המחלקה מספק שירותים בתחום הרווחה - למחלקה המעורבת במרבית התחומים והנושאים בה מטפלת הרשות המקומית, ואף מובילה בחלקם. תכנית האב נועדה עבור קהילת עמק חפר לגווננה כך שלמחלקה תפקיד חשוב בשלבי הכנת תכנית האב וכן ביישומה.

להלן תיאור תמציתי של השירותים המסופקים על ידי המחלקה:

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	--

נושא	פעולות
טיפול פרטני ביישובים	סיוע תיווכי, טיפולי וחומרי לנזקק לסיוע.
טיפול על פי חוק (ילדים, קשישים, נכים).	ריכוז הטיפול ומתן סיוע לקשישים זכאי חוק סיעוד, הגנה על חסרי ישע, תסקירים לבתי משפט ואפוסטרופסות.
הפעלת תוכניות לאיתור, טיפול ומניעה לילדים ונוער בסיכון ואלימות במשפחה.	מסגרות: היחידה לגיל הרך (איתור על ידי פסיכולוג ומרפא בעיסוק), שתי מועדוניות לגילאי בית ספר יסודי ואחת לילדי הגן. תוכניות: קבוצת מתנדבות "אם לאם בקהילה" (סיוע לאמהות לאחר לידה), קבוצות לילדים והורים - "עוצמה - לשליטה התנהגותית" בביה"ס ומועדונית, תוכנית "דוסר" ולומדים לשמור על עצמנו בבתי ספר יסודיים א-ב'. תוכניות קבוצתיות להורים, ימי עיון לאנשי מקצוע.
תכלול פעילויות רווחה וקהילה לילדים ונוער באמצעות שיתופי פעולה.	הקמה וליווי ועדות לפיתוח שירותים וטיפול באוכלוסיות הילדים בסיכון ועדה לגיל הרך, ועדה לנוער בסיכון, וועדת מנהלי מחלקות, ועדת קבוצות הורים.
טיפול בנוער מנותק, משתמש בסמים ונערות במצוקה.	הקמה וליווי של קבוצות טיפוליות לנוער ולנערות ביישובים, ליווי תוכנית "הילה" לנוער שנשר ממערכת החינוך להשלמת השכלה וכישורי חיים. טיפול פרטני בבני נוער והדרכת הורים.
עמק של שילוב – לבעלי צרכים מיוחדים.	תוכניות: ליווי וטיפול פרטני. הפעלת קבוצת תמיכה להורים לילדים בעלי צרכים מיוחדים, הפעלת קבוצת "אישה למען אישה" לנשים בודדות הפעלת תוכנית "מחויבות אישית" לתלמידים בבתי הספר. הרצאות ומפגשים בנושא צרכים מיוחדים לקהל הרחב. ועדות: ליווי קבוצות פעילים "פורום הורים למען שילוב. הפעלת ועדה לנגישות חברתית ופיסית.
סיוע קהילתי ליישובים	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ליווי קהילתי וחיזוק המנהיגות ביישובים (מיפוי קהילתי, אבחון קהילתי, כלים פרקטים לניהול השותפויות, תכנון קהילתי). ▪ התערבויות ייחודיות לרענון וסיוע למנהיגות הקהילתית ביישובים בתהליכי שינוי. ▪ פיתוח מרכז לגישור קהילתי: הכשרת מגשרים קהילתיים והטמעת הגישור ככלי ליישוב סכסוכים בקהילה.
טיפול בוותיקים	מתן מענים פרטניים, הפעלת קבוצות תמיכה לבני זוג וילדי ההורה הקשיש בשיתוף האגודה לחבר הוותיק וקבוצות תמיכה ביישובים. הפעלת תוכניות גישוריות לרכזי וותיקים.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	--

נושא	פעולות
מסגרות טיפול וסיוע בקהילה בהפעלה ישירה של המחלקה.	מרכז גישור, תחנה לטיפול משפחתי- זוגי והדרכה הורית, יחידה לגיל הרך בבת חפר, חנות יד שנייה, מועדונית אזורית לילדים בסיכון בבת חפר (בשיתוף אגף החינוך), מועדונית שיקומית לנוער "דנה", מועדון חזון לנכים בוגרים.

להלן תיאור מורחב של חלק מהשירותים תוך התייחסות לשירותים המסופקים גם עם גופים נוספים, במועצה ומחוצה לה.

וותיקים

נושא הותיקים בהיבט של פעילות חברה ותרבות מפורט במסמך [החינוך הבלתי פורמלי](#). יוזכר כי פעילות זו מסופקת באמצעות היישובים והמרכז הקהילתי.

בתחום הרווחה פועלות [המחלקה לשירותים חברתיים במועצה האזורית](#) ו[העמותה למען החבר הוותיק](#).

תפיסת המחלקה לשירותים חברתיים הינה לשפר את איכות החיים של הותיקים בצמתי חיים נורמטיביים או משבריים. בהיבט הפרטני ניתנים על ידי המחלקה שירותי טיפול וייעוץ, בניית תכנית סיעוד, ביקורי בית, שיחות אישיות, עזרה ברכישת ציוד עזר אישי, החזר הוצאות לצרכים רפואיים וטיפול אישי, ליווי והדרכה לבני המשפחה בסידור במוסדות ובתי אבות.

בהיבט הקהילתי, התפיסה המנחה את המחלקה היא תכנון ופיתוח שירותים מגוונים לצורכי הותיקים באמצעות יזום, הקמה ופיתוח רשתות ושותפויות אסטרטגיות, ארגוניות ומקצועיות עם אגפים ועמותות משיקים ומשלימים.

העמותה לחבר הוותיק מספקת שירותים שונים. השירות המרכזי הוא הפעלת מרכז יום "בית דוד" הממוקם ליד מתחם המועצה האזורית ומיועד לוותיקים המתגוררים בקהילה ומתקשים בניהול משק הבית וזקוקים לעזרה בטיפול אישי. השירותים במרכז כוללים: הסעות מבית הוותיק למרכז, ארוחות, טיפול אישי, פעילות חברתית ותעסוקתית, קידום הבריאות, פיזיותרפיה ועוד. זכאי חוק סיעוד זכאים להמיר שעות טיפול בבית, בטיפול במרכז היום. לעצמאים ולתשושים קיים סבסוד באמצעות המחלקה לשירותים חברתיים.

שירותים נוספים של עמותה הוא "קהילה תומכת" – שירות עד הבית לוותיקים ו"עמית" – שירות מטפלות בית לוותיקים.

[לחזרה לתחילת מסמך "חברה וקהילה"](#)

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
--	--	---	--

2. חזון ומטרות

החזון

הובלת תהליכים דינמיים של פיתוח וקביעת מדיניות חברתית קהילתית בהתאם לצרכים המשתנים של אוכלוסיית עמק חפר, תוך כדי שמירת הצביון הכפרי

מטרות

- הובלת תהליכים דינמיים המתבססת על מאגרי מידע שיטתיים; שיתוף תושבים; שיתוף פנים ארגוני עם מחלקות המועצה; שיתוף בין ארגוני עם משרדי ממשלה, מגזר שלישי ומגזר עסקי.
- תיכנון כל פעילויות הרווחה והקהילה בהתבסס על הקמת שותפויות עם אגפי המועצה, תושבים, המגזר השלישי והעסקי על מנת לאגם את כלל המשאבים הקהילתיים לשם מתן מענה הוליסטי לשיפור איכות החיים של כלל תושבי עמק חפר ובייחוד של אוכלוסיות פגיעות יותר (כגון: קשישים, ילדים, נוער, אוכלוסיות עם נכויות שונות, משפחות חד הוריות) הזקוקות לתמיכה, סיוע והנגשה של כלל השירותים.
- ייזום, תכנון, פיתוח והקמה של סלי שירותים (פרטניים וקהילתיים) למניעה וטיפול במגוון האוכלוסיות במועצה, בכפוף למדיניות משרד הרווחה והמועצה האזורית (על מחלקותיה השונות), תוך כדי דיאלוג עם התושבים ועם שותפים נוספים הפעילים בתחומי העניין של המחלקה.
- ליווי ופיתוח של מנהיגות קהילתית אזרחית לשם חיזוק שימור ושיפור של תחושת הקהילתיות, האחריות, הסובלנות והסולידריות בתוך הקהילות וביניהן כדי שהפרט (מגיל הרך ועד זקנה) יחוש מוגן ובטוח ויוכל לממש את הפוטנציאל שלו בקהילתו.
- טיפוח ערך ההתנדבות כערך יסודי ע"י היערכות ארגונית מתאימה ותגמול המתנדבים.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

3. התנדבות ומתנדבים

כל מועצה אזורית, ועמק חפר בפרט, נעזרת רבות בתושבים מתנדבים, המסייעים לפעילותה – ביומיום ובחרום.

על פי החוק, המבנה המוניציפלי של מועצה אזורית כולל וועדים מקומיים המנהלים את הנעשה ביישובים – ללא קבלת שכר. בנוסף ישנם מתנדבים בתחומים רבים, כגון: חינוך, רווחה, איכות סביבה, בטחון ועוד.

במסגרת הדיונים על תכנית האב שהתקיימו עם תושבי האזור, נאמר שתחזוק והפעלת מערכת מתנדבים הוא נושא מקצועי וחשוב שיש לתת עליו את הדעת ולהקצות לו משאבים.

המתנדבים פועלים בשלושה תחומים עיקריים:

- התנדבות במסגרת הוועדים המקומיים.

- התנדבות בתחומים ספציפיים (רווחה, בטחון, איכות סביבה ועוד)

- התנדבות לפעילות ספציפית - לשעת חירום.

התפיסה - המועצה האזורית רואה חשיבות גדולה בהפעלת מתנדבים בכל תחומי העשייה, בעיתות חירום ורגיעה גם יחד.

נושא המתנדבים במועצה האזורית עמק חפר מופעל ומנוהל ע"י רכז מתנדבים (אשר מתנדב בעצמו) והוא כפוף מנהלית ישירות למנכ"ל המועצה.

בנוסף, במחלקה לשרותים חברתיים עובדת קהילתית, המרכזת את ההתנדבות בתחום הרווחה, ומסייעת בתחום המקצועי של הנחייה ובטיפוח המתנדבים.

המועצה נמצאת בהתארגנות מערך המתנדבים עם דגש על עיתות חירום, במכלולים העוסקים בנושאים הבאים:

אוכלוסייה, תשתיות, משאבי אנוש, ביטחון, דוברות, חקלאות, חינוך. פרוט המכלולים על פי המלצות משרד הרווחה ופיקוד העורף נמצא במידע נושאי באתר תכנית האב¹¹¹.

המתנדבים ינוהלו במבנה ארגוני הדומה לשלוחות המרכז הקהילתי ("אשכולות"), ובכל מדרגי העשייה - מועצה - אשכול - ישוב.

¹¹¹ ראו מכלולי: רווחה, לוגיסטיקה, מידע לציבור, חינוך ומשאבי אנוש, ועדה חקלאית ובטחון.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	--

ברמת המועצה והאשכול תהיה חלוקה לשבעה תחומי עשייה ("מכלולים") אשר יוגדרו באופן מקביל להמלצות משרד הרווחה ופיקוד העורף: אוכלוסיה ורווחה, תשתיות לוגיסטיקה ואיכות הסביבה, דוברות ומידע לציבור, משאבי אנוש, בטחון, חקלאות וחינוך. פרוט תכולתו של כל מכלול ייקבע על ידי רכז/ת המתנדבים ומנכ"ל המועצה. הרכז יוודא קיומן של רשימות קשר עדכניות וידאג ככל שיתאפשר לטיפול המתנדבים, הגברת המוטיבציה, איתור ועיבוי אוכלוסיית המתנדבים, איתור צרכים, הדרכות ועוד.

4. עקרונות מדיניות המחלקה לשירותים חברתיים

1. לפעול לצמצום המצוקה ולהגדלת משאבי ההתמודדות (פנימיים וחיצוניים) של הפרט, המשפחה והקהילה.
2. יצירת מארג של שותפויות (שירותים ממשלתיים ומועצתיים, תושבים, מגזר שלישי ועסקי) לשם פיתוח תוכניות ומענים רחבים למניעה וטיפול בילדים ונוער בסיכון ובאלימות במשפחה.
3. חיזוק המנהיגות היישובית באמצעות ליווי קהילתי למנהיגות היישוב ולוועדות השונות, בתי ספר לפעילים, הטמעת השפה הגישורית ואפשרות לגישור ויישוב סכסוכים בהסכמה, במסגרת מרכז הגישור.
4. עמק של שילוב (ראו בהמשך הרחבה בנושא שילוב בקהילה) - העצמת האוכלוסייה בעלת הצרכים המיוחדים ופעילות באמצעות שותפויות למען הנגשה חברתית ופיסית של כלל השירותים בעמק. ליווי פעילים קהילתיים, הגברת מודעות, קבוצות תמיכה ופיתוח שירותים ומסגרות חברתיות.
5. טיפול בהתאם לחוק במספר תחומים: פקידי סעד לילד ונוער, פקיד סעד לסדרי דין, פקיד סעד לחסרי ישע.

5. שילוב בקהילה

נושא השילוב בקהילה מהווה חלק מעקרונות המדיניות של המחלקה לשירותים חברתיים. פרק זה בתכנית מהווה דוגמה לפיתוח מפורט של נושא, ונבחר בעקבות מעורבות גבוהה בתהליך שיתוף הציבור בניציגים ופעילים מתחום זה.

התפיסה היום היא לשלב באופן מיטבי את קבוצות האוכלוסייה השונות המרכיבות את הקהילה. תפיסה זו הפוכה מהתפיסה הקודמת בה אוכלוסיות טופלו בנפרד ולמרות הדאגה לצורכיהם, הצרכים סופקו הרחק מהקהילה במסגרות חינוכיות, טיפוליות ואחרות נפרדות.

כיום התפיסה של מתן מענה מיוחד נשארה אך מבחינת מיקום הטיפול הוא בשילוב עם המסגרות הכלליות של הקהילה. היישום לשילוב גדל בזכות חינוך והסברה וליווי מקצועי כך שהחברה מקבלת

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	--

יותר את השונה והאחר.

בנוסף, יש הכרה כי היקף האוכלוסייה בעלת צרכים מיוחדים הולך וגדל. קצרה היריעה להרחיב על הסיבות לכך אך ניתן למנות גורמים רבים, הקשורים להתפתחויות טכנולוגיות, אורח החיים המודרני, התפתחות השירותים החברתיים, התפתחות ההכרה בזכויות של הפרט והמודעות של האזרחים כפרטים לדרישה למימוש זכויותיהם ועוד.

יש לציין שבתכנית האסטרטגית של המועצה האזורית למערכת החינוך (ראו פירוט במסמך מדיניות [חינוך וחינוך סביבתי](#)) נכלל פרק לנושא צרכים מיוחדים ובו נאמר כי המועצה תפעל לשילוב הילדים/התלמידים בעלי הצרכים המיוחדים במסגרות החינוך הרגילות. ואכן כך מבוצע במרבית מוסדות החינוך שבתחום המועצה.

כאמור הפעילות בנושא זה נעשית יחד עם קבוצות אוכלוסייה ותושבים. דוגמא לקבוצה פעילה "תחת מטריית" המחלקה לשירותים חברתיים היא קבוצת "הורים למען שילוב" אשר פעילה המתנדבים פועלים לקידום צרכי ילדיהם בעלי צרכים מיוחדים ולשילובם באופן מיטבי בקהילת עמק חפר. הארגון והמועצה מבצעים זאת בין השאר באמצעות מגוון שירותים:

- מועדונית "דנה" בקיבוץ גבעת חיים לבני נוער וצעירים בגילאי 13-21.
- חוג לילדים ונוער במסגרת פעילות של תנועת הנוער "העובד והלומד".
- תכנית מחויבות אישית של תלמידי כיתות ט' החונכים ילדים בשעות אחר הצהריים.
- תמיכה בהורים כגון קבוצות תמיכה, הרצאות וכיו"ב.

לתחום השילוב שני היבטים מרכזיים:

- **היבטים פיזיים** – יש צורך להתאים את מבני הציבור לשימוש בעלי צרכים מיוחדים בכלל ובמוסדות שהשילוב הוא חלק מרכזי כגון במוסדות חינוך.
- **היבטים ארגוניים** – יישום עקרון השילוב בקהילה מחייב היערכות וארגון כוללני ואינטגרטיבי של הארגונים והמוסדות שבקהילה.

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
--	--	---	--

5.1 חזון ומטרות – שילוב בקהילה

החזון

העמק וקהילתו יהוו מרחב המשלב חברתית ופיזית את כלל התושבים

מטרות

- דאגה למילוי צרכיהם של בעלי צרכים מיוחדים גם בתוך קהילתם, קרי היישובים.
- דאגה לצרכיהם של בעלי צרכים מיוחדים בכל תחומי החיים – מגורים, תעסוקה, חברה.
- עמק חפר יהיה מרחב עם הנגשה מיטבית.
- לחנך לערך הפלורליזם, לקבלת השונה והאחר.
- לארגן מערכות תמיכה מתואמת ומקושרת לבעלי צרכים מיוחדים.
- לספק לבעלי צרכים מיוחדים ומשפחותיהם את מירב המידע הקשור לזכויות ושירותים בתחום.

5.2 אמצעים – שילוב בקהילה

- הקצאות קרקע לדירור ותעסוקה לבעלי צרכים מיוחדים.
- פרוגרמה כמותית/פיזית לחישוב היקף הצרכים של בעלי צרכים מיוחדים כיום ולשנת היעד של תכנית האב - 2030.
- הכנת תכנית רב שנתית להתאמת מבנים ותשתיות קיימות לנגישות לכלל תושבי העמק.
- הקפדה על אכיפת חוקים השומרים על זכויות בעלי צרכים מיוחדים כגון גישה למבנים, חניה לנכים וכ"ו"ב.
- הקמת מרכז מידע והפצתו לציבור בכלל ולאוכלוסייה בעלת צרכים מיוחדים ומשפחותיהם בפרט, בנושאים שונים כגון חוקים, זכויות ואכיפתם, מקומות נגישים ועוד.
- הכנת פרוגרמה כמותית לכלל האוכלוסייה בעלי צרכים מיוחדים בתחומי המגורים, התעסוקה, שירותי הציבור ועוד.

[לחזרה לתחילת מסמך "חברה וקהילה"](#)

5.3 טבלה מרכזת – שילוב בקהילה

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
--	--	---	--

שם הפרויקט	תהליכי קידום הפרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים	מדדי וכלי מעקב וביצוע
מרכז מידע	9. הקמת צוות לקביעת סוגי המידע הנדרשים. 01. בחינת חלופות למדיה – כתוב, אינטרנט וכו'.	המחלקה לשירותים חברתיים, דוברות המועצה	יועץ/ת פרסום ושיווק, משרד הרווחה, פעילים קהילתיים	קיום מרכז
פרוגרמה כמותית לבעלי צרכים מיוחדים בתחומי המגורים, התעסוקה, שירותי ציבור ועוד לשנת 2030	21. הקמת צוות היגוי. 31. גיבוש מפרט לפרוגרמה. 41. בחירת יועץ להכנת הפרוגרמה. 51. אישור הפרוגרמה והטמעתה בעבודת התכנון והביצוע של המועצה	אגף ההנדסה, המחלקה לשירותים חברתיים, אגף החינוך, ועדי יישובים	משרד הרווחה, גורמים במזגר השלישי, פעילים קהילתיים	פרוגרמה מאושרת
תכנית רב שנתית להתאמת מבנים ותשתיות קיימות לנגישות	21. הקמת צוות היגוי. 31. עריכת סקר מבנים ותשתיות ודירוגן לפי מידת הנגישות. 41. גזירת רשימת מבנים ותשתיות להתאמה. 51. עיגון קריטריונים להנגשה בעבודת הועדה המקומית לתכנון ולבניה	המחלקה לשירותים חברתיים, אגף ההנדסה, היחידה לבינוי ציבורי, ועדי יישובים	משרד הרווחה,	תכנית רב שנתית מאושרת
הקצאת קרקע לדיור ותעסוקה לבעלי צרכים מיוחדים	- הקמת צוות היגוי. - בחינה תכנונית, כלכלית ומשפטית ליכולת מימוש הפרוייקט. - פנייה מסודרת ליישובים ("קול קורא") לעניין בנושא. - לגזור מהפרוגמה לבעלי צרכים מיוחדים שהוכנה ההקצאות הכמותיות הדרושות. - בחירת פרויקט פיילוט למימוש.	המחלקה לשירותים חברתיים, אגף ההנדסה, היחידה לבינוי ציבורי, ועדי יישובים	מינהל מקרקעי ישראל, משרד הרווחה, משרד הפנים	מסמך לפעולה

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

שם הפרויקט	תהליכי קידום הפרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים	מדדי וכלי מעקב וביצוע
אכיפת חוקים השומרים על זכויות בעלי צרכים מיוחדים	<ul style="list-style-type: none"> - הקמת צוות היגוי. - הכנת רשימת החוקים ומשמעותם. - הדרכת מנהלים, פקחים ועוד בנושא. - ביצוע מבצע אכיפה מרוכז ומתוקשר להעלאת המודעות. 	פיקוח המועצה	<ul style="list-style-type: none"> יועץ משפטי, מחלקה לשירותים חברתיים, פעילים חברתיים 	

חזרה לתחילת מסמך חברה וקהילה

חזרה למפתח מסמכי המדיניות

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

חינוך וחינוך סביבתי

(מסמכים משיקים: [חינוך בלתי פורמלי \(תרבות, נוער, ותיקים וספורט\)](#), [חברה וקהילה](#), [אספקת](#)

[שרותי ציבור](#))

חזרה למפתח מסמכי המדיניות

[לחזרה לתמצית תכנית האב](#)

תוכן המסמך

1. רקע..... 163
2. תמצית תכנית אסטרטגית למערכת החינוך (2005)..... 164
3. חינוך סביבתי..... 167
4. חזון החינוך..... 169
5. מטרות..... 169
6. יעדים..... 169
7. עקרונות מדיניות..... 170
8. אמצעים ליישום..... 171
9. טבלה מרכזת..... 173

1. רקע

- מוסדות החינוך בבעלות המועצה כוללים 5 מעונות יום, כ- 59 גני ילדים, 8 בתי ספר יסודיים ו- 3 תיכונים בהם מתחנכים כ- 9,000 תלמידים. כמו כן יש כ- 8 מוסדות לחינוך מיוחד.
- במועצה 6 מסגרות חינוך על יסודיים שאינם של המועצה: חט"ב דתית, בי"ס "בן יקר" וישיבת בני עקיבא בכפר הרא"ה, בי"ס תר"ם, כפר נער הדסה נעורים ובי"ס "מבואות ים" במכמורת.
- במועצה מכללה אקדמית "רופין" הקולטת סטודנטים לתואר ראשון מהאזור ומכל רחבי הארץ.
- בתחום המועצה האזורית פועל כבר 38 שנים המרכז לחינוך ימי, הנמצא בשטח בית הספר מבואות-ים. המרכז לחינוך ימי הוא מרכז לחינוך פורמלי בו לומדים את נושאי הימאות כ 900 תלמידים מדי שבוע. במרכז עובדים 15 מורים לימאות ועוד שלושה עובדי מועצה.
- הערכים של מערכת החינוך כפי שמופיעים בתכנית האסטרטגית למערכת החינוך שהוכנה ב- 2006 הם: תפיסת עולם הומניסטית, שוויון הזדמנויות ומחויבות לדמוקרטיה, לציונות וליהדות.
- תפיסת המועצה היא כי על המועצה לעסוק בחינוך חובה וכי על הישובים לעסוק בחינוך שהינו טרום חובה. לגבי בתי הספר, תפיסת העולם היא כי ביה"ס אמור לספק מענים מקסימאליים לילדי

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
---	---	--	---

עמק חפר, ולפיכך אמורים לפעול בו גם פעילויות החינוך הבלתי פורמאלי, לניצול מקסימאלי של מתקנים.

2. תמצית תכנית אסטרטגית למערכת החינוך (2005)

בשנת 2005 אושרה תכנית אסטרטגית למערכת החינוך של עמק חפר לשנת 2015 שהוכנה על ידי חברת משאבי ידע. להלן תמצית התכנית עם דגש על ההקשרים לתכנית האב לפיתוח בר קיימא.

להלן הנושאים העיקריים וההמלצות לגבי על נושא ונושא:

מיפוי אזורי רישום

- א. היבטים כלכליים.
- ב. חברת הילדים בביה"ס לא תהיה הומוגנית.
- ג. אפשרויות הבחירה של ועדת הגמישות יוגדלו.
- ד. יש לקחת בחשבון את המרחק הגיאוגרפי מביה"ס (זמן נסיעה, בטיחות נסיעה).

המלצות:

- בבתי"ס היסודיים תמשיך המועצה להיות קובעת והמחליטה על אזורי הרישום.
- גודל הכיתה ביסודי ובעל יסודי יהיה עד 32 תלמידים.
- מספר אופטימאלי של תלמידים בביה"ס היסודי כ- 500-650 תלמידים.
- מספר אופטימאלי של תלמידים בביה"ס היסודי כ- 900-1000 תלמידים.

רצף פדגוגי

- א. בניית רצף תכנים לימודיים.
- ב. בניית מטרות חינוכיות משותפות לכלל הקהילה.
- ג. הנחלת תרבות של מעברים מסודרים בין מערכות החינוך השונות.

חינוך קדם יסודי

- שילוב הילדים בעלי הצרכים המיוחדים בחינוך הרגיל בתנאים ובמשאבים הקיימים.
- יצירת דיאלוג פתוח עם ההורים.
- המרכז הקהילתי כמסגרת תומכת במתן שירותים לקהילה.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
---	---	--	---

החינוך הפורמלי והבלתי פורמלי

- מסגרות החינוך הפורמלי והבלתי פורמלי – כמערכת אחת משלימה.
- יש להוסיף תכנים חברתיים ערכיים וקהילתיים לעבודה הבית-ספרית.
- הקמת וועדת היגוי שתבדוק את מעבר בתי הספר העל-יסודיים ל-5 ימים.
- קיום פעילות ביישובים בימי שישי החופשיים מהלימודים – תהיה באחריות ההורים והמושבים בסיוע מהמועצה.
- תיאום וגיבוש תכנית אזורית לפעילויות הנוער.
- שימוש מרבי במתקני הספורט הקיימים בביה"ס וביישובים.

צרכים מיוחדים, חינוך מיוחד, מחוננים ומצטיינים

- אחריות ומחויבות למתן שירותי חינוך מיטביים לכל ילדי עמק חפר.
- מתן מענים מיוחדים ושירותים נלווים.
- מחויבות למתן שירותי חינוך הולמים ברצף הגילאים השונים.
- שילוב הילדים/תלמידים בעלי הצרכים המיוחדים במסגרות החינוך הרגילות.

ניהול איכותי ואוטונומי

היעדים שנקבעו למימוש במוסדות החינוך:

- א. ניהול איכותי ויצירתי – 95% מבוגרי י"ב מתגייסים לצה"ל או לשירות לאומי.
- ב. מתן מענה לכל תלמידי מוסדות החינוך – שאיפה ל-0% נשירה.
- ג. טיפוח ההון האנושי של מוסדות החינוך – ערוצי תקשורת פתוחים דו-סטריים בין ההנהלה, מורים, תלמידים והורים.
- ד. מחויבות לכל תלמידי ביה"ס – 100% מסיימים 12 שנות לימוד בביה"ס.
- ה. מוסדות חינוך בטוחים – שאיפה לאפס אירועי אלימות.
- ו. ייחודיות פדגוגית.
- ז. פעילות של מוסדות החינוך בקהילת עמק חפר – "מחויבות אישית", 95% מהתלמידים בחטיבה העליונה פעילים בביה"ס ובקהילה.
- ח. קשר בין מוסדות חינוך בעמק חפר תוך איגום משאבים – פורומים אזוריים של בעלי תפקידים,

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
---	---	--	---

פרויקטים אזוריים משותפים ועוד.

ט. קיום תכניות לימודים המחויבות ע"י משרד החינוך – תוצאות המיצ"ב ובחינות הבגרות יהיו ברמה אחת לפחות מעל הממוצע הארצי של בתי"ס דומים.

החינוך הממלכתי-דתי

- מיצובו ומיתוגו של ביה"ס הרא"ל (הרא"ה-אלישיב).
- בדיקת מערך הגנים – פיזורם ביישובים, מעקב אחר הרישום לגנים והיערכות לקראת שנות הלימודים הקרובות.
- בדיקה מחודשת של מערך ההיסעים.
- צמצום המוסדות אליהם מופנים ילדי עמק חפר מחוץ למועצה.

תחזית החינוך (בוצע ע"י חברת אורבניקס)

תחזית החינוך התבצעה ב-2 מישורים - בתי ספר יסודיים ועל-יסודיים, והיא מקיפה את השנים 2006 – 2015.

בסיס נתוני התחזית:

- תחזית האכלוס מבוססת על בקשות להיתרי בנייה והוצאתן.
- תחזיות האכלוס נערכו ע"פ הערכות המועצה במימוש תכניות.

תחזית בתי הספר היסודיים

- ❖ סך כל התלמידים צפוי לגדול מ- 3,200 בשנת 2006 לשיא של יותר מ- 4,200 תלמידים ב- 126 כיתות בשנת הלימודים תשע"ב.
- ❖ המשמעות – גידול של כ- 28% במספר התלמידים.

תחזית בתי הספר העל-יסודיים

- ❖ סך כל התלמידים צפוי לגדול מ- 3,100 בשנת 2006 עד ליותר מ- 4,300 תלמידים ב- 118 כיתות בשנת הלימודים תשע"ד.
- ❖ המשמעות – גידול של כ- 37% במספר התלמידים.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

ב- 2008 גיבשה ועדת החינוך האזורית מספר החלטות על בסיס התכנית האסטרטגית לחינוך ועל רקע גידול מתמיד במספר התלמידים המצטרפים למערכת החינוך בעמק חפר כל שנה – כ- 3.5% המהווים כ- 250 תלמידים.

עיקר ההחלטות המוצעות היו:

- העברת בית ספר תיכון "רמות חפר" מקיבוץ מעברות למתחם "מבואות ים" שליד מכמורת תוך איחוד 2 בתי הספר והפיכתו לבית ספר תיכון שש-שנתי ופנימייה.
- שינויים במיפוי בעיקר ביחס לתלמידי בת חפר שיתחלקו מעתה בין תיכון "בן גוריון" לבין תיכון "שחר-מעייץ" וכן מיפוי יישובי חוף חפר מ"בן גוריון" ל"רמות חפר" החדש. שינוי המיפוי צפויים לשפר את מערך ההיסעים על ידי הפסקת קווי הסעה ארוכים.
- השלמת הוצאת תלמידי כפר יונה מבתי הספר התיכוניים של המועצה.
- השלמת בינוי בבתי הספר היסודיים "קדם" ובממלכתי דתי (ממ"ד) "הרא"ל".

3. חינוך סביבתי

(ראו גם מסמך [ניהול והתנהלות סביבתית](#))

אחד הכלים המרכזיים ליישום והטמעה של נושא איכות הסביבה בכלל ועקרונות פיתוח בר קיימא וקיימות בפרט הוא באמצעות החינוך הסביבתי¹¹².

חינוך סביבתי – הוא כל מעשה חינוכי הנעשה בבית הספר ומחוצה לו ושואף להקנות ידע על הסביבה הפיסית והאנושית-חברתית, לקדם אכפתיות וכבוד לסביבה, לאדם ולחברה ושמטרתו לפתח מיומנות לפעולה למען הסביבה הפיסית והאנושית-חברתית.

חשיבותו של החינוך הסביבתי בתכנית האב היא שהחינוך הסביבתי יצר את הקשר ההכרחי בין הידרדרות מצב הסביבה במאה העשרים לבין חינוך לאחריות לסביבה.

מדוע לעסוק בחינוך סביבתי?

- חינוך סביבתי מאפשר היכרות מעמיקה עם הסביבה הפיזית והאנושית-חברתית.
- חינוך סביבתי מפתח אכפתיות כלפי החברה והסביבה.
- חינוך סביבתי תורם להתנהגות אחראית כלפי החברה והסביבה.
- חינוך סביבתי הוא נושא בינתחומי ולכן מאפשר ללמד בגישה הוליסטית.

¹¹² סעיף זה כולל תכנים ממסמך עמדה של עינת פלד, מקיבוץ מעברות. למסמך המלא [לחצו כאן](#).

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
---	---	--	---

- חינוך סביבתי מפתח חשיבה ביקורתית.
 - חינוך סביבתי מאפשר לגשר על פערים חברתיים ותרבותיים.
 - חינוך סביבתי מהווה מסגרת חינוכית כוללת, המתייחסת לתכנים נלמדים לארגון הלמידה והפדגוגיה.
 - חינוך סביבתי מאפשר לקשור בין בתי ספר לבין קהילתם ובין מערכת החינוך הפורמלית לבין החינוך הבלתי פורמלי.
- בתי ספר, כמו מוסדות וארגונים אחרים בעולם נקראים מזה יותר מעשור להפעיל מדיניות של פיתוח בר קיימא, כלומר להתנהל באופן המקטין את הפגיעה בסביבה. בית הספר נקרא לשתף את הקהילה ביישום מדיניות סביבתית-חברתית המדגישה אכפתיות, שותפות ודאגה לקהילה והסביבה בהווה ובעתיד. חינוך סביבתי בגישה זו מכונה "חינוך לקיימות".
- בעמק חפר קיימת פעילות לחינוך סביבתי במערכת החינוך הפורמלית כאשר 2 מתוך 7 בתי הספר היסודיים – "ויתקין" ו"יובלים", קיבלו הסמכה של "בית ספר ירוק" מטעם המשרד להגנת הסביבה. בבתי ספר נוספים יוזמות ופעילויות בתחום זה.
- בבית ספר "ויתקין" מממשים תכנית רב שנתית בנושא איכות הסביבה במסגרת הת.ל.ג, (תכנית לימודים נוספת) דהיינו במימון ההורים. התכנית כוללת עשייה בתחומים כגון ידיעת הארץ, שמירה טבע, מודעות סביבתית ועוד. חלק מילדי בית הספר מאורגנים בקבוצת פ.ל.א – פעילים למען איכות הסביבה. הקבוצה עוסקת בנושאים סביבתיים שונים כגון מחזור.
- בבית ספר "יובלים" יש מיזוג של תכניות הלימודים של משרד החינוך, יוזמות חינוכיות של המועצה, בית הספר וההורים המתבטא ביוזמות כגון איסוף מי מזגנים, "יובל חי", גריסת נייר, קומפוסטר בית ספרי ועוד. כמו כן לכתות ו' צוותי עניין לפיתוח פרויקטים סביבתיים. לבית הספר קשרים בנושא איכות הסביבה עם בי"ס ממ"ד הרא"ל שבעמק חפר ובי"ס ביר אל-סיכה שבמועצה השכנה זמר.
- כאמור גם בבתי ספר שאין להם הסמכה יש פעילות בתחום הסביבה, לדוגמה בבית ספר "בית יצחק" יש גינה לימודית, פינת חי, עוסקים במיחזור ועוד.
- ב- 15 גני ילדים יש תכנים ופעילויות בנושאים סביבתיים: גינון, גידול בעלי חיים (בהובלת איגוד ערים לשמירת איכות הסביבה חדרה). שני גני חובה קיבלו הסמכה של "גנים ירוקים: ויתקין וגן יאשיהו.
- מתבצעת פעילות של מתנדבים בארגון "נאמני נחל אלכסנדר" הקשורים לבתי הספר (מבצעי נקיון).
- ארגון "ידידי כדור הארץ המזרח התיכון" מוביל פעילויות בבתי הספר בעמק חפר במסגרת פרויקט "מים ושכנות טובה". התכנים: חשיבה ירוקה, שימוש חוזר ומיחזור (לרבות מיחזור מים), בניה ירוקה וניהול מושכל של משאבי המים. מתבצעת גם פעילות של מבוגרים ("ידידי העמק"), כגון: תכנית ירוקה, שביל שכנים וכן מפגשים עם האוכלוסייה הערבית השכנה.

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	---

4. חזון החינוך

החינוך בעמק הוא בראש סדר העדיפויות של התושבים והמועצה

החינוך הסביבתי יטמיע ערכים של פיתוח בר קיימא בקרב אוכלוסיית העמק ויוביל לעשייה בתחום

5. מטרות

- למצב את העמק בתחום החינוך.
- להטמיע בתכנית האב החלטות והמדיניות שהתקבלו בתכנית האסטרטגית לחינוך של המועצה שהוכנה לפני שנתיים (תמציתה הוצגה להלן).
- לספק סביבה לימודית מיטבית המאפשרת קיום מערכת חינוך אינטימית המעודדת קשרים ביני-אישיים בין מורה לתלמיד ובין תלמיד לתלמיד.
- לשלב ילדים/תלמידים בעלי צרכים מיוחדים במסגרות החינוך הרגילות.
- לחבר בין מערכת החינוך הפורמלית למערכת החינוך הבלתי פורמלית שבמרכזה המרכז הקהילתי האזורי.
- להקנות ידע ומיומנויות לפעול ולהשפיע בתחום של איכות הסביבה.
- העלאת המודעות והאכפתיות לנושאים סביבתיים ביחד עם הרצון והיכולת להיות חלק פעיל ומשפיע בחברה בה קהילת עמק חפר חיה.

6. יעדים

- לחנך לערכים התיישבותיים – ערכים לשוויון הזדמנויות, סולידאריות חברתית, הזדהות ושייכות לאדמת העמק ומורשתו.
- לחנך למעורבות בקהילה, בעמק ובמדינה – לתרום/להתנדב, שירות בצה"ל.
- לחנך לפלורליזם - קבלת האחרים ושילובם בכל המערכות בעמק.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
---	---	--	---

- לחנך לשמירת איכות הסביבה והשטחים הפתוחים.
- לחנך להתנהגות נורמטיבית – יעד של פשיעה נמוכה.
- למצות את הכישורים האישיים של כל תלמיד; לא רק הישגים וציונים.
- מערכת המקדמת "מיצוינות" (שילוב של מיצוי ומצוינות).
- פיתוח "ליבת לימוד" שתעסוק בנושאים הקשורים לבעיות סביבתיות, האופן בו הן נגרמות, האופן בו הן משפיעות על האדם והטבע והדרכים למזער את השפעתן.

[לחזרה לתחילת מסמך "חינוך וחינוך סביבתי"](#)

7. עקרונות מדיניות

אספקת שירותי חינוך – חלוקה בין המועצה לבין היישובים

המועצה האזורית אחראית לספק את שירותי חינוך חובה – החל מגן חובה ועד לחינוך העל-יסודי, בעוד שעל היישובים לעסוק באספקת שירותי החינוך טרום חובה. בהתאם לעקרון זה גני ילדים יפעלו ביישובים. ביישובים בהם מספר הילדים אינו מצדיק פרוגרמטית הפעלת גן ילדים, השירות יסופק ביישוב שכן. בתי הספר הינם שירות אזורי המשרת מספר יישובים. השירות יסופק תוך התחשבות בגורמים שונים כגון המרחק הגיאוגרפי של בית הספר מהיישובים כאשר העיקרון המנחה הוא הימנעות מקווי הסעה ארוכים.

בית הספר כמוקד חינוכי וקהילתי

בית הספר צריך לספק מענה מקסימלי לילדי עמק חפר ולכן יש לנצל את בית הספר על מתקניו לתחומי החינוך והחינוך הבלתי פורמלי. בכך יותאם פיתוח מערכת החינוך והמרכז הקהילתי האזורי למודל אספקת שירותי הציבור במרחב העמק – מודל אשר היישובים. המשמעות מבחינת המצב הקיים הוא לדוגמה שימוש באולמות הספורט שבמתחם/ליד בתי הספר. בעוד שהאולם משמש בשעות הבוקר את בית הספר, אחר הצהריים האולם ישמש את המרכז הקהילתי לפעילות חוגית ואת הקהילה לפעילויות נוספות. בהתאם לכך המועצה תפעל לכך שכאשר תקים מבני ציבור חדשים, היא תשאף למקם ולשלבם במסגרת בתי הספר.

הערכים של מערכת החינוך

הערכים של מערכת החינוך יהיו ערכים של הומניזם ופלורליזם, ערכים של שוויון הזדמנויות וסולידאריות חברתית, ערכים של דמוקרטיה, ציונות ויהדות המתבטאים במעורבות בקהילה, בעמק

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	---

ובקהילה, בהזדהות ושייכות לאדמת העמק ומורשתו ובערך של התנהגות נורמטיבית. מתווסף ערך חדש בדמות שמירה על איכות הסביבה ושאפה לחיים מקיימים.

איכות הסביבה ומערכת החינוך

מערכת החינוך היא כלי מרכזי לחינוך סביבתי ולהטמעה של קיום חיים "מקיימים". המועצה האזורית תספק את המטריה מבחינת הערכים וכן תסייע בתחום הארגוני-לוגיסטי ובתמיכה כלכלית. התכנים להטמעה יגובשו על ידי מוסדות החינוך עצמם אך מוצעים מספר ערכי יסוד: הסברה לשימוש חוזר, חינוך לשמירת השטחים הפתוחים ועידוד חסכון בצריכת משאבים.

הקטנת מספרם של תלמידים שאינם מעמק חפר הלומדים במערכת החינוך של המועצה האזורית

לאור הצפי לגידול במספר התלמידים והצורך לאספקת מקום עבורם בבתי הספר שבתחום המועצה, המועצה תקטין בהדרגה את מספרם של תלמידי החוץ במערכת החינוך הממלכתית שבעמק.

ילדי עמק חפר הלומדים במוסדות מחוץ למועצה

ככלל, המועצה האזורית מעוניינת לספק בעמק מוסדות חינוך הנותנים מענה לכלל רצונות תלמידי העמק. בהתאם, המדיניות היא צמצום למינימום של מספר התלמידים מעמק חפר המופנים למוסדות חינוך מחוץ למועצה. למרות זאת, יש הכרה שבזרם חינוך הממלכתי דתי (ממ"ד) היקף התלמידים אינו מאפשר זאת.

8. אמצעים ליישום

- תכנית שנתית מתואמת בין בתי הספר לבין המועצה/המרכז הקהילתי לגבי שימוש במתקנים כגון אולם ספורט.
- תכנית מסגרת שנתית לחינוך סביבתי והסברה במסגרות החינוך השונות הפורמליים והבלתי פורמליים, בקרב עובדי המועצה, בקרב התושבים ביישובים ועוד.
- המועצה והקהילה תתגמל מורים מעבר למקובל.
- הכנת תכנית מועצתית למערכת החינוך החל מגן הילדים ועד בית ספר התיכון ואף במכללות שבתחום המועצה כחלק מתכנית הלימודים תוך קביעת "ליבה" לכל המסגרות לרבות ליבת לימוד בנושאים סביבתיים.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
---	---	--	---

- ליצור פורום לחינוך סביבתי במועצה שיורכב מגופים שונים כגון נציגים מהמועצה האזורית, היישובים, מערכת החינוך ועוד וכן גורמי חוץ כגון משרד החינוך, המשרד להגנת הסביבה, מרכז השל ועוד. מוצע שהפורום יתכנס מדי חודש/חודשיים.
- הקמת וועדת היגוי שתבדוק את מעבר בתי הספר העל-יסודיים ל-5 ימים. ועדה דומה הוקמה בעת הכנת התכנית האסטרטגית למערכת החינוך כאשר באותה תקופה התפרסם דו"ח דברת שעסק בסוגיה זו. הנושא לא מוצה ומוצע לבחון שוב סוגיה זו.
- בדיקת מערך גני ממלכתי דתי (ממ"ד) – פיזורם ביישובים, מעקב אחר הרישום לגנים והיערכות לקראת שנות הלימודים הקרובות.
- עדכון תחזית תלמידים מידי מספר שנים למעקב אחר גודל מוסדות החינוך, היערכות לשינויים כגון תוספת מוסדות או כיתות, שינוי באזורי רישום וכיו"ב.

חזרה לתחילת מסמך חינוך וחינוך סביבתי

9. טבלה מרכזת

שם הפרויקט	תהליכי קידום הפרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים	מדדי וכלי מעקב וביצוע
תכנית שנתית לשימוש במתקני ספורט	11. הקמת צוות תיאום. 21. הכנת תכנית תיאום תאריכים בכל חודש אוגוסט	אגף חינוך, מרכז קהילתי	מנכ"ל מועצה, גזברות, מחלקת מבני ציבור	טבלת תאריכים מוסכמת. בדיקה שנתית לשביעות רצון משתמשים.
חינוך סביבתי והסברה בקרב עובדי המועצה וביישובים, עובדי הוראה וכו'	הכנת תכנית לכנסים, ימי/ערבי עיון והשתלמויות.	אגף החינוך, אגף מוניציפלי	מרכז השל, המשרד להגנת הסביבה, מפעם	מספר ימי/ערבי עיון בשנה, משוב חיובי מהמשתתפים
תיגמול מורים המלמדים בעמק חפר	הקמת צוות לבחינת הנושא ולגיבוש המלצות למועצה	גזברות, אגף החינוך, פורום חינוך	משרד החינוך	תכנית תיגמול
תכנית לימודים "ליבה" לסביבה	1. צוות להכנת התכנית. 2. הכנת תכנית, אישורו. 3. הפילת התכנית.	אגף החינוך, אגף מוניציפלי, פורום גננות, פורום חינוך, נציגי מכללות	משרד החינוך, המשרד להגנת הסביבה	תכנית לימודים מוטמעת
ועדה לבדיקת מעבר בתי ספר ל- 5 ימים	21. הפעלה מחדש של ועדה לבחינת הנושא. 31. הגשת המלצות למועצה	אגף החינוך, המרכז הקהילתי, גזברות	משרד החינוך	המלצות להחלטה
פורום חינוך סביבתי	הקמת פורום משותף לקיום דיאלוג ושיח מתמשך בתחום הסביבה בין כל הגורמים העוסקים בתחום החינוך בעמק	אגף החינוך, אגף מוניציפלי, מחלקה לשירותים חברתיים, פורום חינוך, ועדי יישובים,	משרד החינוך, המשרד להגנת הסביבה, מרכז השל ועוד	מספר כנסים בשנה, המלצות אופרטיביות להטמעה במערכת החינוך
מערך גני ממלכתי-דתית (ממ"ד)	תכנית ל- 5-10 שנים למערך גני ממ"ד הכוללת תחזית ילדים והמלצות לכמות ופיזור גני ממ"ד במרחב המועצה	אגף החינוך, אגף הנדסה, נציגי יישובים	משרד החינוך	המלצות להחלטה
היערכות מערכת החינוך – צרכים פיזיים-כמותיים	הכנת תחזית תלמידים ובחינת הצורך בהיערכות לשינויים	אגף החינוך, אגף הנדסה, גזברות	משרד החינוך	המלצות להחלטה

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
---	---	--	---

שם הפרויקט	תהליכי קידום הפרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים	מדדי וכלי מעקב וביצוע
בחינת הפיכת מדרשת "רופין" למרכז אקדמי ארצי בתחום איכות הסביבה	61. הסכמה של מדרשת "רופין". 71. הכנת מסמך מקצועי לבחינת המשמעויות והצרכים למימוש. 81. הכנת תכנית ליישום.	הנהלת המועצה, מדרשת "רופין".	המל"ג.	
תכנית לשילוב תושבים בפעולות חקר סביבתי יחד ועבור המועצה	41. הקמת צוות עבודה להכנת מסמך ליישום. 51. בחירת נושאים לבחינה/חקר. 61. פנייה לגופים ותושבים והסבר על פרויקט השילוב ונושא החקר. 71. הצגת ממצאים ושיתוף מועצה-תושבים בתוצרים ובקבלת החלטות.	הנהלת המועצה, אגפי/מחלקות המועצה, החברה הכלכלית, מחלקת איכות הסביבה	ארגונים סביבתיים	

חזרה לתחילת מסמך חינוך וחינוך סביבתי

חזרה למפתח מסמכי המדיניות

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

חינוך בלתי פורמלי תרבות, ותיקים, נוער, ילדים, ספורט

(מסמכים משיקים: [חינוך וחינוך סביבתי](#), [אספקת שירותי ציבור](#), [חברה וקהילה](#))

[חזרה למפתח מסמכי המדיניות](#)

[לחזרה לתמצית תכנית האב](#)

תוכן המסמך

176	1. תרבות והמרכז הקהילתי - נתוני רקע
177	2. ותיקים
177	2.1 נתוני רקע – ותיקים
178	2.2 יעדים ואמצעים ליישום – ותיקים
178	3. "זית" – המרכז לזהות יהודית-תרבותית
180	4. חיילים וצעירים
181	5. מחלקת הנוער
184	5.1 חזון מטרות ויעדים – נוער
185	5.2 עקרונות מדיניות ודרכים ליישומן – נוער
186	5.3 טבלה מרכזת - נוער
188	6. הרשות למלחמה בסמים ואלכוהול
188	7. מטה הבטיחות בדרכים
189	8. הגיל הרך וילדים
191	9. טבלה מרכזת- ותיקים, תרבות, שונות
192	10. ספורט
192	10.1 נתוני רקע – ספורט
195	10.2 חזון, מטרות ויעדים – ספורט
196	10.3 המלצות – ספורט

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

1. תרבות והמרכז הקהילתי - נתוני רקע

המועצה האזורית מספקת שירותי חינוך בלתי פורמלי – פעילות תרבותית לכלל אוכלוסיית עמק חפר - לידים, בני נוער, מבוגרים ולוותיקים, באמצעות המרכז הקהילתי האזורי¹¹³. המרכז הקהילתי מנוהל באמצעות הנהלה ציבורית, מטה ניהולי במתחם המועצה, 6 שלוחות המרכז הקהילתי המחולקות על פי אשכולות ישובי המועצה וכן ועדות מועצתיות נושאיות. כמו כן, תחת המרכז הקהילתי פועלים גם מתאמת הרשות למלחמה בסמים ואלכוהול, מתאם הרשות לבטיחות בדרכים, זית - גוף המעודד פעילות לזהות יהודית, תזמורת בית יצחק, מקהלת עמק חפר, סיורי גלריות, חוגים לכל הגילאים, קייטנות וצהרונים. בנוסף, המרכז הקהילתי אחראי על אירועים אזוריים כגון טיולי מבוגרים, מלכת העמק, צעדת עמק חפר פסטיבל גשרים בנחל, ערבי שחוק ודמע, חברותא וכדומה.

תחום התרבות על הפעילויות הרבות מבוזר מבחינה ארגונית. באגף החינוך מטופל סל תרבות מועצתי. המרכז הקהילתי מרכז את רוב התרבות הכללית הבלתי פורמאלית. אין מסגרת ארגונית ייחודית לתרבות כגון מחלקת תרבות. כל יחידה במרכז וכל שלוחה עוסקת באספקת פעילויות תרבות.

המצאי הפיזי לקיום אירועים אינו מספק ובעיקר חסרים מתקנים ברמה מועצתית. כיום יש הפניה של אוכלוסיית העמק הבוגרת לאירועים גדולים מחוץ לעמק כגון נתניה ואף תל אביב.

מטרת העל של המרכז הקהילתי

היא יצירת סל שירותים תרבותיים ואיכותיים אשר ייתן מענה לשכבות הגיל השונות ברחבי עמק חפר.

מטרות משנה של המרכז הקהילתי:

- לעורר את הקהילה למעורבות, אכפתיות ועשייה קהילתית.
- יצירת תרבות פנאי פעילה ומעשירה עבור מגוון האוכלוסיות והגילאים בעמק חפר.
- יצירת זיקה בין המרכז הקהילתי לבין השלוחות והמחלקות השונות תוך בניית מנגנון של הפריה הדדית, פיתוח צוות, העשרה ותמיכה לצד פיקוח ובקרה.
- הגדלת מספר המשתתפים בארועי המרכז הקהילתי.

¹¹³ [לאתר המרכז הקהילתי](#)

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

- טיפוח נוער עמק חפר ויצירת דור המשך ערכי, מעורב ואכפתי.
- פיתוח מודל ייחודי של שיתופי פעולה בין גופים ואירגונים שונים בקהילה: בתי ספר, מחלקת הרווחה, אירגונים התנדבותיים וכדומה.
- יישום המטרות והיעדים אשר הציבו הנהלות השלוחות יחד עם רכזי השלוחות, מחלקת הנוער, הוותיקים ושאר הגופים הפועלים בתוך המרכז הקהילתי.

חלוקת שלוחות המרכז הקהילתי על פי ישובי המועצה:

1. **שלוחת חוף חפר:** כפר ויתקין, בית חרות, בית ינאי, ביתן אהרון, בת חן, גבעת שפירא ומכמורת.
2. **שלוחת צפון חפר:** אלישיב, גאולי תימן, כפר הרא"ה, חיבת ציון, חרב לאת, כפר חגלה, גבעת חיים איחוד, גבעת חיים מאוחד, עין החורש, המעפיל, אחיטוב, גן יאשיה ואמץ.
3. **שלוחת בת חפר:** בת חפר, בחן ויד חנה - חומש.
4. **שלוחת שפלת חפר:** עולש, בארותיים, בורגתה, חניאל, בית הלוי, כפר מונאש.
5. **שלוחת מרכז חפר:** כפר חיים, כפר ידידיה, הדר עם, בית יצחק, קדמה, העוגן, מעברות ומשמר השרון.
6. **שלוחת ים חפר:** אביחיל, שושנת העמקים, חבצלת השרון וצוקי ים.

2. ותיקים

2.1 נתוני רקע - ותיקים

במסגרת המרכז הקהילתי פועלת רכזת תרבות ופנאי עבור ותיקי עמק חפר החל מגיל 60. שירותים נוספים לוותיקים מפורטים בפרק [חברה וקהילה](#) וכוללים את פעילות מרכז היום "בית דוד" באמצעות האגודה לחבר הותיק וטיפול פרטני בוותיקים באמצעות המחלקה לשירותים חברתיים. רכזות הותיקים בפועל פועלת ברובה באספקת שירותי תרבות לאוכלוסייה הותיקה. בכל יישוב יש רכז ותיקים שדרכו מודיעים על פעילויות, גובים דמי השתתפות וכו'.

פעילות הותיקים כוללת:

- מכללת גימלאים המתקיימת פעם בשבוע ונוטלים בה חלק 400 ותיקים.
- חוגי ספורט ביישובים כגון חוג התעמלות במים, התעמלות בריאותית.
- טיולים המתקיימים מידי חודש בחודשו.
- חוג לצפייה מודרכת בסרטים בהקרנת בכורה אחת לחודש.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

- קורס בין דורי בין תלמידי בתי ספר לותיקי עמק חפר.
 - מפגשים לאוהבי שפת היידיש, 4 מפגשים לאורך השנה.
 - 3 נופשוניס לאורך השנה של 5 ימים כל אחד.
 - נופש בחו"ל של 8 ימים, כל שנה ביעד אחר.
 - מנוי להצגות איכות בהיכל התרבות בנתניה.
 - הסעות לקונצרטים באולם בעין החורש.
 - אירגון הפנינג בריאות גדול פעם בשנה.
- הפעילות מתקיימת במתקנים ובמבנים ביישובים. יש לציין כי אין במרחב המועצה מועדני פיס לקשיש. ברוב הקיבוצים יש מועדון ותיקים. יש שימוש באולם עין החורש.
- הרבה מהפעילויות המועצתיות/על יישוביות מחייב ארגון הסעות של הותיקים למקום הפעילות. עלות ההסעות הינו המרכיב המרכזי בארגון הפעילות, מה שמכביד על היקף הפעילות המסופקת.

2.2 יעדים ואמצעים ליישום - ותיקים

מכללת מבוגרים וותיקים – להגדיל ולפתח את פעילות מכללת הותיקים על מנת שכלל האוכלוסיה של עמק חפר יוכלו להנות מהפעילות. זאת ניתן באמצעות איתור מבנה מתאים או הקמת מבנה חדש וכן על ידי הרחבת שעות הפעילות לאחר הצהריים והערב.

מערך הסעות ברחבי העמק – הצורך לארגן מערך הסעות ברחבי העמק מוזכר גם בפרק הנוער. בדומה לצעירים ולנוער, אוכלוסיית הותיקים היא קבוצת אוכלוסייה עם רמת ניידות עצמאית נמוכה.

3. "זית" – המרכז לזהות יהודית-תרבותית

נתוני רקע

זית – המרכז לזהות יהודית תרבותית בעמק חפר הפועל תחת מטרת המרכז הקהילתי ובתמיכת קרן אבי חי. החל את פעילותו בשנת 2006 .

'זית' חותר למפגש משמעותי בין התרבות והזהות היהודית לבין מעגלים רחבים ומגוונים של אוכלוסיית עמק חפר, לטיפוח זהות יהודית – ישראלית וליצירת שינוי תודעתי בעמק בתחום הזהות היהודית תרבותית מתוך זיקה למקורות עתיקים וחדשים כאחד, זיקה למרחב בו או חיים, ורצון ליצור קהילה חזקה המבוססת על דיאלוג אמיתי ופתוח.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

זית מקיים שיתוף פעולה הדוק עם שלוחות המרכז הקהילתי, מחלקת הנוער, עם אגפי המועצה השונים כמו מחלקת החינוך. במקביל מתקיימים שיתופי פעולה עם וועדי ישובים, המועצה הדתית, שותפות 2000 ועוד, לצד שיתופי פעולה עם גופים ארציים העוסקים בתחום התרבות היהודית המתחדשת.

זית מקיים פעילות מגוונת כמו:

- קבוצות לומדות ובתי מדרש.
- תכניות ואירועים סביב לוח השנה העברי.
- קבלת שבת קהילתיות.
- טקסי חגים ומועדים.
- תכניות למובילי קהילה.
- תכניות לדור הצעיר במסגרת החינוך הפורמלי והבלתי פורמלי.
- אירועים קהילתיים ועוד.

3.1 חזון, מטרות ויעדים – "זית"

חזון:

העושר התרבותי יהודי לגווניו, כנכס השייך לכולנו, נוכח ומחדש את חיי היום של תושבי עמק חפר כיחידים וכקהילות ומשמש מקור השראה ללימוד, חוויה ומעשה.

יעוד:

זית – כחלק מן המרכז הקהילתי של עמק חפר, יוזם, מעודד ומטפח יחידים וקהילות בעלי תודעה יהודית – ישראלית, ויוצר מרחב תרבותי משותף בעמק חפר המבוסס על לימוד, חוויה, ומעשה תוך מחויבות חברתית.

מטרות:

1. זית פועל להיכרות של קהילת עמק חפר, עם המקורות היהודיים עתיקים כחדשים, הבאים לידי ביטוי דרך ארון הספרים היהודי –ישראלי והשפה העברית על כל רבדיה, מתוך לימוד פתוח, חווייתי, מאתגר ורלוונטי.
2. זית פועל כחממה לצמיחת יוזמות מקומיות נוספות בתחום ההתחדשות היהודית. קיימים מעגלי פעילים השותפים לרעיון זית, ומעוניינים בלקיחת אחריות לשם הובלת שינוי ביישובם.
3. 'אדם תבנית נוף' – זית פועל ליצירת תחושה בקרב תושבי עמק חפר של שייכות לתרבות היהודית – ישראלית ומפגש עם ההיסטוריה והמורשת האזורית.
4. 'גדול תלמוד המביא לידי מעשה' – זית פועל למען הטמעת הלימוד, והשיח בערכים חברתיים כך שיהוו בסיס ויובילו לעשייה חברתית שבבסיסה קהילתיות וערבות הדדית – בין אדם לאדם ובין אדם לסביבה.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

5. זית פועל ליצירת קהילה בעמק חפר, מקשיבה ומקיימת מפגש בין דעות ועולמות בתוך התרבות היהודית ומחוצה לה.

[לאתר זית](#)

4. חיילים וצעירים

כיום אין מסגרת ארגונית במועצה או במרכז הקהילתי המטפל באופן מרוכז וייחודי בקבוצת אוכלוסייה זו. בשנים האחרונות יש הכרה שיש לספק שירותים המתאימים לקבוצה זו. במספר ערים קיימים אגפים/מחלקות לצעירים – באר שבע, ראשון לציון וכן הוקמו מרכזים עירוניים לצעירים – בחדרה, רחובות ועוד.

מרכז לצעירים מיועד לצעירים בגילאי 18-30 ויכול לעסוק במגוון תחומים כגון:

- מתן מידע, הכוון, ייעוץ ופיתוח לצעירים בתחומי השכלה, הכשרה מקצועית, תעסוקה, מעורבות בקהילה ותרבות פנאי.
- ארגון פעילויות עבור צעירים – מסיבות, טיולים וכו'.
- אכסניה לעריכת קורסים כגון לימודי שפות, פסיכומטרי וכו'.
- מרכז מידע ממוחשב לנושאים בתחום הלימודים, התעסוקה, הטיולים וכו'.
- עריכת סדנאות עבור צעירים.
- מועדון לשהיה בשעות הפנאי. המועדון יכול לכלול מרכז מולטימדיה, משחקים, ספריה, פינות ישיבה וכיו"ב.

המרכז יכול ליזום שיתופי פעולה עם גורמים שונים: מוסדות אקדמיים, בתי עסק ומפעלים וכו'. כמו כן כמרכז ציבורי הקשור לרשות המקומית ניתן לקשר פעילויות התנדבויות לפעילות של הרשות בתחומים שונים לרבות איכות הסביבה.

סיכום – חיילים וצעירים:

מוצע לבחון פתיחת מחלקה ייחודית לחיילים ולצעירים אחרי צבא תוך הקמת מרכז לפעילות עבור קבוצת אוכלוסייה זו. הבחינה תבחון:

- היקף קיים וצפוי של קבוצת אוכלוסייה זו.
- עריכת סקר של המצב הקיים ברשויות מקומיות.
- עריכת סקר בקרב קבוצת האוכלוסייה לאבחון הצרכים.
- עריכת פרוגרמה בסיסית לצרכים ותכנית עבודה ראשונית.
- אומדן תקציבי.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

5. מחלקת הנוער

הפעילות לנוער מסופקת כיום ב- 3 רמות מרחביות:

- ברמת היישוב.

- ברמת השלוחה

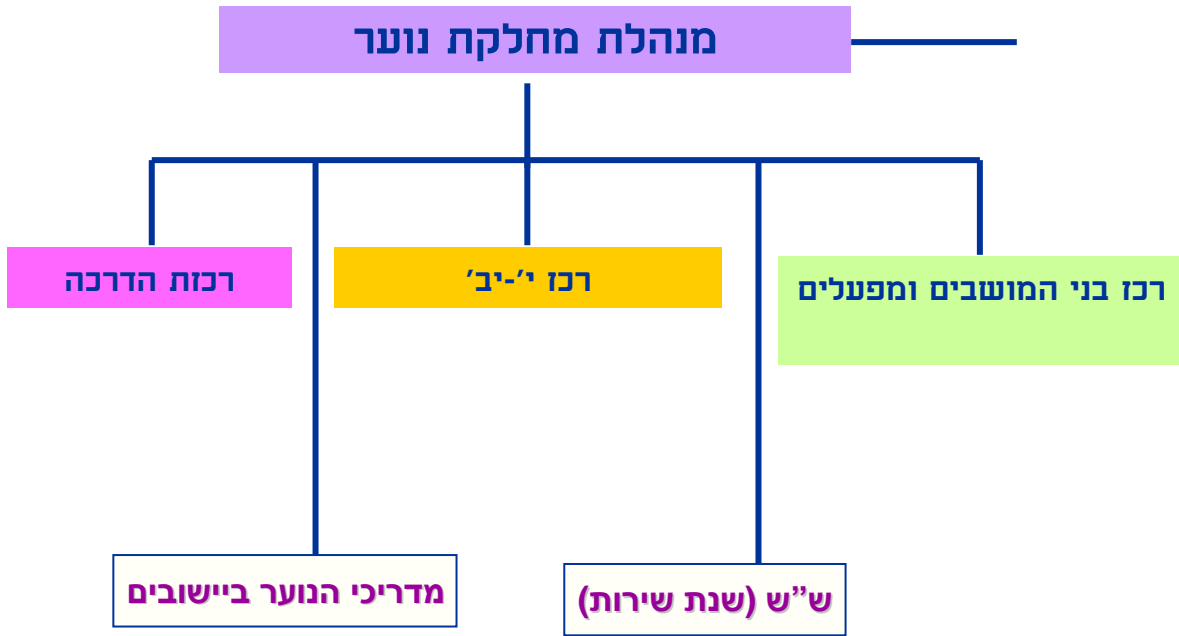
- ברמה כלל מועצתית.

ברמת המועצה קיימת מחלקת נוער במסגרת המרכז הקהילתי האזורי. תכנית המחלקה קבעה את המטרות והיעדים הבאים (לא לפי סדר חשיבות):

- הגברת מחויבות היישובים למסגרת האזורית באמצעות תהליך אמנה וחווה משותף.
- יצירת מסגרות פעילות אזוריות מגוונות הנותנות מענה לכלל בני הנוער בעמק חפר.
- כניסה לכל היישובים בהם אין פעילות נוער וחיזוק הפעילות הנוער היישובית הקיימת תוך מתן מענה על פי צרכי הישוב.
- יצירת מענה מקצועי למסגרות השונות: מדריכי הנוער, ועדות הנוער, רכזות חינוך, משרתי שנת שירות (ש"ש), צוותי הדרכה ועוד.
- הגדלת מספר המשתתפים בכל הפעילויות.
- פיתוח קבוצות עניין ומסגרות פעילות נוספות לגילאי ז'-ט'.
- יצירת שותפות והקניית נהלי עבודה עם גופים שונים: בתי ספר, מחלקת שירותים חברתיים ועוד.
- הקמת ועדת נוער אזורית.
- חיזוק תנועות הנוער והמסגרות הקיימות.
- איתור שטח במועצה בו ירוכז פעילות הנוער האזורית לרבות מציאת מקום למסיבות לבני הנוער ולערבי תרבות.
- יצירת פעילויות זולות ושוות לכל כיס.

להלן המבנה הארגוני של הצוות המטפל בנוער במועצה ובמרכז הקהילתי האזורי:

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

- להלן נתונים ועובדות על הפעילות של הנוער (נכון לשנת 2009):
- בעמק חפר מוערך שיש כ- 8,000 בני נוער בגילא א'-י'ב המהווים כחמישית מכלל התושבים בעמק (כ- 38,000).
- בעמק חפר 5 תנועות נוער: צופים, בני עקיבא, השומר הצעיר, האיחוד החקלאי, בני המושבים ובהם משתתפים כ- 3,000 חניכים (ראו בהמשך "עוגת התפלגות").
- בעמק חפר 30 מדריכי נוער הפועלים ביישובים, 8 חברי גרעין עודד של בני המושבים, 5 מק"קים – ש"ש של השומר הצעיר, 3 גרעינריות של האיחוד החקלאי, 1 קומונריות של בני עקיבא, 4 חברי צמ"ר.
- אין מקום בעמק חפר לפעילות נוער אזורית.
- קיים חדר נוער המהווה מרכז הדרכה וחדר ישיבות והתכנסות בסמוך לבניין המועצה.

ניתן לתאר את תדירות הפעילות בקרב הנוער לפי שלוש תדירויות שונות:

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

▪ תדירות שבועית הכוללת בעיקר פגישות של קבוצות פעילות שונות וכן פעילות כללית בתנועות הנוער. מוערך שסך כל המשתתפים בפעילות שבועית עומד על כ- 3,100 מהם 3,000 חניכים בתנועות הנוער.

▪ תדירות דו-חודשית של פורומים וקבוצות שונות. מוערך שסך כל המשתתפים בפעילות אזורית דו-חודשית עומד על כ- 1,100 חניכים.

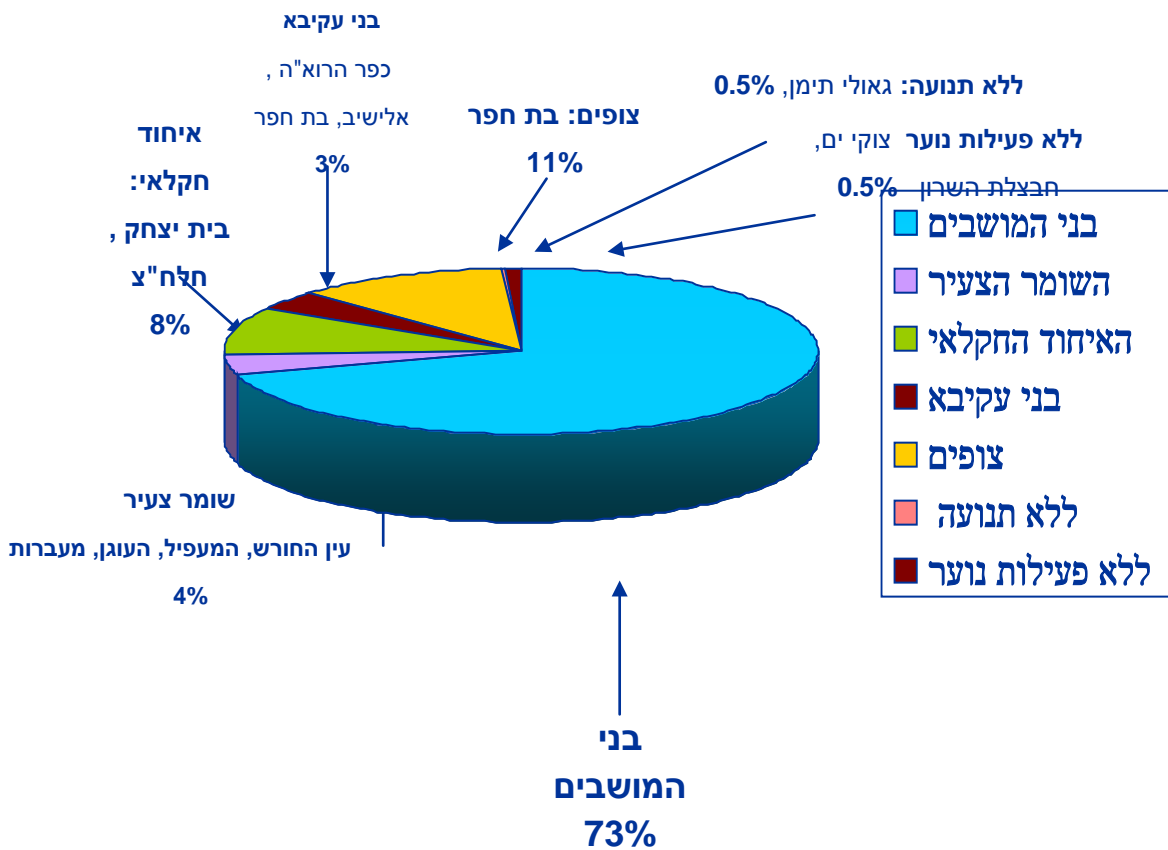
▪ תדירות חד פעמית במשך השנה כגון מחנות, ימי פעילות וכי"ב. מוערך שסך כל המשתתפים בפעילות חד פעמית עומד על כ- 3,500.

קיימות קבוצות נוער אזוריות הפועלות במשך השנה:

- מועצת נוער לכיתות י"ב – כ- 15 משתתפים.
- קבוצת מנהלי ליגת קט רגל – סה"כ 160 משתתפים בליגה.
- פורום מש"צים- יב' של בני המושבים- כ- 30 משתתפים
- קבוצת פעילים אזורית

להלן התפלגות בין תנועות הנוער (נתוני מחלקת הנוער לשנת 2008):

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

5.1 חזון מטרות ויעדים – נוער

חזון

הנוער בעמק חפר מרגיש שביעות רצון ובטחון כתושב העמק, שותף בה ותורם לה, ומוצא מענה תכני, פיזי וארגוני לשלל טעמיו להתפתחותו

מטרות

- הנוער ירגיש שייכות ליישוב מגוריו ולמועצה האזורית, יזדהה עימם ויהיה מעוניין לגור במרחב המועצה לעת בגרותו.
- הנוער ירגיש בטחון אישי במרחב המועצה בכלל ובמרחבים הציבוריים ובמוסדות החינוך, בפרט.
- לנוער יסופק קשת רחבה של אפשרויות להתפתחותו האישית, הערכית והפיזית.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

- הנוער, כקבוצת אוכלוסייה, יהיה מעורב ופעיל בקידום ויישום עקרונות של פיתוח בר קיימא.
- תוגבר מחויבות היישובים למסגרת האזורית.
- תיווצר שותפות בין מחלקת הנוער ופעילותה עם גופים שונים כגון בתי הספר, המחלקה לשירותים חברתיים ועוד.

יעדים

- הגדלת מספר הנערים/נערות המשתתפים בפעילויות היישובים/המרכז הקהילתי/המועצה.
- השתתפות בפעילויות מצד נוער מכלל היישובים בעמק.
- השתתפות פעילה של נוער בפעילויות ציבוריות של המועצה בכלל ובתחומים של איכות הסביבה ופיתוח בר קיימא בפרט.
- הגדלת יכולת הניידות העצמית של הנוער במרחב המועצה.
- קיום פעילות שאיננה במסגרת תנועות הנוער.
- הגדלת המצאי הפיזי של מקומות התכנסות לנוער.
- יצירת פעילויות זולות ושוות לכל כיס.

5.2 עקרונות מדיניות ודרכים ליישומן – נוער

המועצה רואה בנוער העמק כדור העתיד של קהילת עמק חפר אשר ממנו תצמח המנהיגות העתידית. בהתאם המועצה תשקיע משאבים בקבוצת אוכלוסייה זו הן מבחינת התפתחות הנוער והן מבחינת גיוס הנוער כמשאב התורם לקהילה ולמועצה.

1. המועצה רואה חשיבות לספק לכלל הנוער על גווניו את מיטב השירותים הנדרשים להתפתחות האישית, הערכית והפיזית. המועצה תפעל לקדם את פעילויות הנוער הן במסגרת תנועות הנוער והן בפעילויות במסגרות כלליות. המועצה רואה בתנועות הנוער כמסגרות חשובות ביותר המהוות פלטפורמה ארגונית וערכית לפעילות עבור הנוער אך מכירה בכך שהמסגרת התנועתית אינה מתאימה לכלל הנוער וכי יש לספק מסגרת לפעילות נוער שאינה תנועתית. בנוסף יש הכרה כי במרחב המועצה נוער בסיכון המחייב מתן מענה המותאם לצרכיו.
2. הפעילות לנוער צריכה להישאר בבסיסה פעילות יישובית-קהילתית כחלק מחיזוק היישובים ולכידותם החברתית. אולם יש במקביל להכיר במגבלות של כמות הנוער ביישובים המחייב פעילות נוער ברמת האשכול והמועצה. יש להגביר את מחויבות היישובים למסגרת האזורית

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

באמצעות תהליך אמנה וחווה משותף. יש לספק ברמת האשכול והמועצה מבנים לפעילות מרובת משתתפים של בני נוער ממספר יישובים.

3. אורח החיים במועצה אזורית משמעו התניידות רבה ולמרחקים יחסית גדולים לצריכת שירותים שונים וקיום חיים חברתיים. הנוער מספיק בוגר להתנייד עצמאית מאידך, אך הניידות מוגבלת לאור היצע דליל של תחבורה ציבורית, היעדר דרכי גישה נוחים בין היישובים, מאידך. המועצה תקדם פתרונות שיאפשרו לנוער להתנייד ובבטחה, במיוחד על רקע מדיניות המועצה באספקת שירותי ציבור באשכולות יישובים, דהיינו שירותים רבים יסופקו במוקד פיזי באחד היישובים או במוקד שמחוץ ליישובים. להלן דוגמאות לתשתית ואמצעים: שבילי אופנים בין מוקדי פעילות: בתי ספר, מתחם המועצה וכיו"ב.

5.3 טבלה מרכזת - נוער

שם הפרויקט	תהליכי קידום הפרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים	מדדי וכלי מעקב וביצוע
אמנה וחווה משותף מועצה/נוער-יישובים	31. הגדרת מטרות האמנה והחווה. 41. מינוי צוות לגיבוש האמנה/חווה	מנכ"ל, מרכז קהילתי, ועדת ועדי יישובים, מחלקה לשירותים חברתיים	מועצת הנוער, אגף מוניציפלי ועדי הורים	אמנה וחווה משותף מוסכם
הקמת ועדת נוער אזורית	51. אישור צוות הקמה להגדרת תפקיד הועדה, הרכב, סמכויות, תקציב וכו'. 61. החלטה לאישור הקמת הועדה	מנכ"ל, מרכז קהילתי	מחלקה לשירותים חברתיים	הקמת הועדה והכנת תכנית עבודה
נהלי עבודה לעבודה משותפת: מחלקת נוער – גופים שונים	71. הכנת רשימת גופים רלוונטיים 81. פנייה לגופים ויצירת צוותים משותפים 91. הכנת נהלים	מנכ"ל, מרכז קהילתי, גופים שונים		נהלי עבודה כתובים ומאושרים
תכנית רב שנתית מקצועית לשילוב החינוך הפרומלי והבלתי פורמלי בדגש לכיתות ז'-ט'	02. הקמת צוות להכנת התכנית 12. אפיון קהל היעד. 22. ריכוז תכניות קיימות 32. גיבוש והכנת תכנית משולבת	מנכ"ל, מרכז קהילתי, אגף חינוך, ועדת נוער/מועצת נוער	גזבר, המחלקה לשירותים חברתיים	תכנית מאושרת

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

שם הפרויקט	תהליכי קידום הפרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משקים קשורים	מדדי וכלי מעקב וביצוע
הגדלת ניידות עצמאית של הנוער ראו גם באספקת שרותי ציבור	42. הגדרת התשתיות והאמצעים להגדלת הניידות ובחירת האמצעים לבדיקה מפורטת. 52. בדיקה מפורטת עד גיבוש המלצות אופרטיביות למימוש	אגף הנדסה, גזברות, מחלקת תחבורה, מרכז קהילתי, רשות הניקוז	מועצת הנוער, ועדי הורים, אפיקי עמק חפר	קיום תשתיות ואמצעים לניידות
תכנית להקמת מועדוני/בתי נוער	91. פרוגרמה כמותית מפורטת למועדונים. 02. מפרט למועדון 12. איתור שטחים להקמה. 22. הכנת תכנית כולל תיקצוב/מקורות מימון.	גזברות, אגף הנדסה, מרכז קהילתי	ועדי יישובים, מפעל הפיס מועצת הנוער ועדי הורים	הקמת מועדון/ים
שילוב נציגי נוער בועדות המועצה	61. בחינה חוקית/משפטית. 71. קיבעת קריטריונים והליך בחירת נציגים ושיבוצם. 81. הבאה לאישור הנהלה/מועצה	לשכת יו"ר המועצה, מנכ"ל המועצה, יועה"מ, עובדת קהילתית	מחלקת נוער במרכז הקהילתי, ועדי יישובים, קבוצות נוער מועצת הנוער	צירוף נוער למספר ועדות
תכנית שיתוף פעולה מועצה-נוער בנושאים סביבתיים	91. בחירת צוות עבודה משותף מועצה-נוער. 02. בחינת נושאים ופרוייקטים מועצתיים בנושאים סביבתיים כרלוונטים לשת"פ. 12. הכנת הכנת תכנית פעולה לביצוע הפעילות המשותפת	אגף מוניציפלי, מחלקת נוער במרכז הקהילתי, קבוצות נוער, עובדת קהילתית	ועדי יישובים, אגוד ערים לאיכה"ס, פורום נאמני נחל אלכנסדר ועדה לאיכות הסביבה משרד להגנת הסביבה	הובלה והשתתפות נוער בפעילות סביבתית של המועצה

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

6. הרשות למלחמה בסמים ואלכוהול

נתוני רקע

במסגרת המרכז הקהילתי פועלת מתאמת הרשות למלחמה בסמים ואלכוהול. הפעילות מתבצעת בהנחיית הרשות ובשיתוף עם גורמים שונים במועצה לרבות עובד סוציאלי (עו"ס) נוער מתמחה בטיפול בנפגעי סמים ואלכוהול.

מטרות ויעדים

- פעילות מניעה והסברה בקרב כלל תושבי עמק חפר לרבות חינוך פורמאלי, חינוך בלתי פורמאלי, הורים, ועדי ישובים וקהילה.
- הכשרת אנשי מקצוע העובדים עם בני נוער ובכלל בעמק חפר.
- קשר רציף עם גורמי טיפול ואכיפה
- בניית מערך עבודה משותף בין החינוך הפורמלי לבלתי פורמלי.
- השתלבות בפעילויות הקיימות של המרכז הקהילתי / מועצה לצורך הגברת המודעות לנושא. ייזום פעילויות שונות בקהילה המעלות את המודעות לנושא.
- הקמת בית ספר להורות " להיות הורה" – סדנאות והרצאות להורים.
- הקמת מערך פעילות של הורים " מעורבים" - סירות הורים.

7. מטה הבטיחות בדרכים:

נושא הבטיחות בדרכים וצמצום מס' תאונות הדרכים נמצא בראש סדר העדיפויות של המועצה האזורית עמק חפר.

הגברת המודעות לבטיחות ומניעת תאונות ובפרט תאונות בהן מעורבים ילדים, הינם בעלי חשיבות עליונה ושאיפת המועצה האזורית היא להשיגם באמצעות חינוך, הדרכה, הסברה וטיפול בתשתיות. בין המשימות העיקריות הוא צמצום מספר תאונות הדרכים, וזאת ע"י הטמעת שינויים התנהגותיים בקרב הציבור לרבות תלמידים, לחנך לאחריות אישית ואחריות חברתית. להעצים את הצוותים החינוכיים העוסקים בתחום, לגבש מסגרות ונוהלי בטיחות במוסדות החינוך הפורמאליים והבלתי פורמאליים ולהביא בסופו של דבר לשינוי תפיסתי ומעשי של תרבות ההתנהגות בכבישים.

מטרות ויעדים ותפקידי מנהל המטה לבטיחות בדרכים:

- הכנת תוכנית עבודה שנתית, מותאמת תקציב וליישמה.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

- ניצל את תקציב מטה הבטיחות לייעודו, עפ"י הקריטריונים לתקצוב.
- מענה למוקדי סיכון תשתיתיים ותרבותיים ברחבי הישוב ע"י יזום וביצוע פעולות בתחומי האכיפה, ההנדסה, החינוך, ההסברה, והקהילה.
- ניהול בסיס מידע על תאונות הדרכים בתחום הרשות, וכל מידע מועיל אחר לקידום הבטיחות בדרכים.
- גורם המתכלל את כל הגופים במועצה האיזורית ומחוץ לה, הארגונים והגורמים שיש להם נגיעה לבטיחות בדרכים והיכולים לסייע לקידום הבטיחות.
- גורם המקשר בין המועצה לרשות הלאומית לבטיחות בדרכים.
- הכשרת באופן שוטף את נהגי המועצה האזורית.
- הגברת אכיפה, הסיורים והטיפול בתאונות הדרכים של משטרת תנועה נתניה ביישובים שבאחריותם ולקיים מבצעים של המש"ת.
- מעורבות בכל עניין שקשור לבטיחות בדרכים.
- ניהול ושימור מטה המתנדבים.
- פרסום מניעתי וכלל הפעילויות באמצעי הפרסום המקובלים: עלון עלי חפר, ידיעון המרכז הקהילתי, שלטי חוצות, אינטרנט וכדומה.

8. הגיל הרך וילדים

המרכז הקהילתי מספק מגוון פעילויות אחר הצהריים לילדים, כגון: שעות סיפור, הצגות, סדנאות, הפנינג לכל הקהילה וכדומה.

צהרונים וקייטנות

הצהרונים הינם מסגרת איכותית הכוללת פעילויות העשרה והדרכה מקצועית תוך שימת דגש על התייחסות אישית לכל ילד. הילדים נהנים ממגוון פעילויות בתחומים שונים. והחשוב מכל - האווירה הביתית שמעניק צוות הצהרון.

צהרוני עמק חפר פועלים בתוך שלוחות המרכז הקהילתי: מרכז קהילתי חוף חפר, מרכז קהילתי בת-חפר ובשלוחות צפון חפר, מרכז חפר ושפלת חפר.

ימי ושעות הפעילות:

הצהרון פועל בחודשים ספטמבר-יוני בימים א'-ה' משעת סיום הגן ועד לשעה 16:30. במהלך חודשי פעילות הצהרון יתקיימו 3 קייטנות חגים: סוכות, חנוכה ופסח, ללא תוספת תשלום לילדים הקבועים בצהרון. לוח חופשות מפורט, בתאום עם לוח החופשות של נעמ"ת, יועבר להורים ויועלה לאתר בתחילת שנת הלימודים.

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

הרכב הצהרון:

הצהרון נפתח עם הרשמה בפועל של 20 ילדים ומעלה.

צוות הצהרון: מובילת צהרון וסייעת.

מה כולל הצהרון:

ארוחת צהריים בשרית חמה, משחקים בפינות הגן, משחקים בחצר, עבודות יצירה, מפגש, ארוחת ארבע והפעלות ייחודיות לכל צהרון וצהרון בהנחיית צוות הצהרון - וכל זה ב-3 שעות ביום.

* אוכל מסופק לצהרונים מקייטרינג המאושר ע"י משרד הבריאות ובעל תעודת הכשר.

בצהרון אוירה נעימה וחמה.

הצהרון פועל בליווי של יועצת פדגוגית המסייעת לצוותים

בהכנת התכנים ובהתמודדויות האופייניות לכל צהרון וצהרון.

מיקום:

הצהרונים מתקיימים בתוך מבני גני המועצה.

במקומות בהם יש מתחם גנים (יותר מגן אחד במתחם משותף), הצהרון פועל באחד מהגנים ומעבירים

אליו את הילדים מהגנים האחרים במתחם.

* בגנים/מושבים בהם אין צהרונים בשנה זו תתאפשר פתיחת צהרון בשנה הבאה אם תהיה הרשמה

בפועל של 20 ילדים ומעלה.

קייטנות החופש הגדול:

קייטנות יולי אוגוסט וצהרוני הקיץ אינם כלולים בהרשמה זו. ההרשמה והתשלום למסגרות הקיץ יפתחו

לאחר חג הפסח, בהתאם למידע שיפורסם בפרסומי המרכז הקהילתי בהמשך השנה.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

9. טבלה מרכזת- ותיקים, תרבות, שונות

שם הפרויקט	תהליכי קידום הפרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים	מדדי וכלי מעקב וביצוע
הקמת מרכז תרבות מועצתי-מרכזי אולם ומבנה למרכז הקהילתי	<ol style="list-style-type: none"> 1. הכנת פרוגרמת צרכים וגזירת פרוגרמה כמותית. 2. איתור שטח. 3. אומדן עלות והערכת כדאיות כלכלית לרבות חלופות כלכליות להקמה 	מנכ"ל, אגף הנדסה, מרכז קהילתי, אגף מוניציפלי	חברה כלכלית, מפעל הפיס, קשרי חוץ	תכנית להקמת מרכז
בחינת הקמת מחלקת חיילים וצעירים והקמת מרכז צעירים (ראו פרק אספקת שירותי ציבור)	<ol style="list-style-type: none"> 1. בחינת אוכלוסיית הצעירים. 2. עריכת סקר ממחלקות ומרכזים קיימים 3. עריכת סקר צרכים בקרב מדגם האוכלוסייה. 4. הכנת פרוגרמה פיזית למחלקה ולמרכז. 5. בחינת חלופות הן בהיבט הארגוני והן באיתור שטח מתאים. 6. אומדן תקציבי. 	אגף הנדסה, מרכז קהילתי, אגף מוניציפלי	מחלקה לשירותים חברתיים, החברה כלכלית, מדרשת רופין, מינהלת פארק תעשיות עמק חפר	תכנית מפורטת לאישור
מערך הסעות פנים מועצתי/בין יישובי בשעות אחר הצהריים	<ol style="list-style-type: none"> 1. אפיון הצרכים ומיפוי נתיבי תנועה. 2. ניתוח מודלים קיימים לרבות מודל הסעות למרפאות במועצה. 3. אומדן הביקוש לנסיעות. 4. אומדן עלות אספקת שירותי הסעה. 5. הרכבת חלופות למימון. 	גזבר, תחבורה, אגף הנדסה, המרכז הקהילתי, ועדי יישובים	מחלקת בריאות, עמותת הספורט	תכנית מוצעת לדיון

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

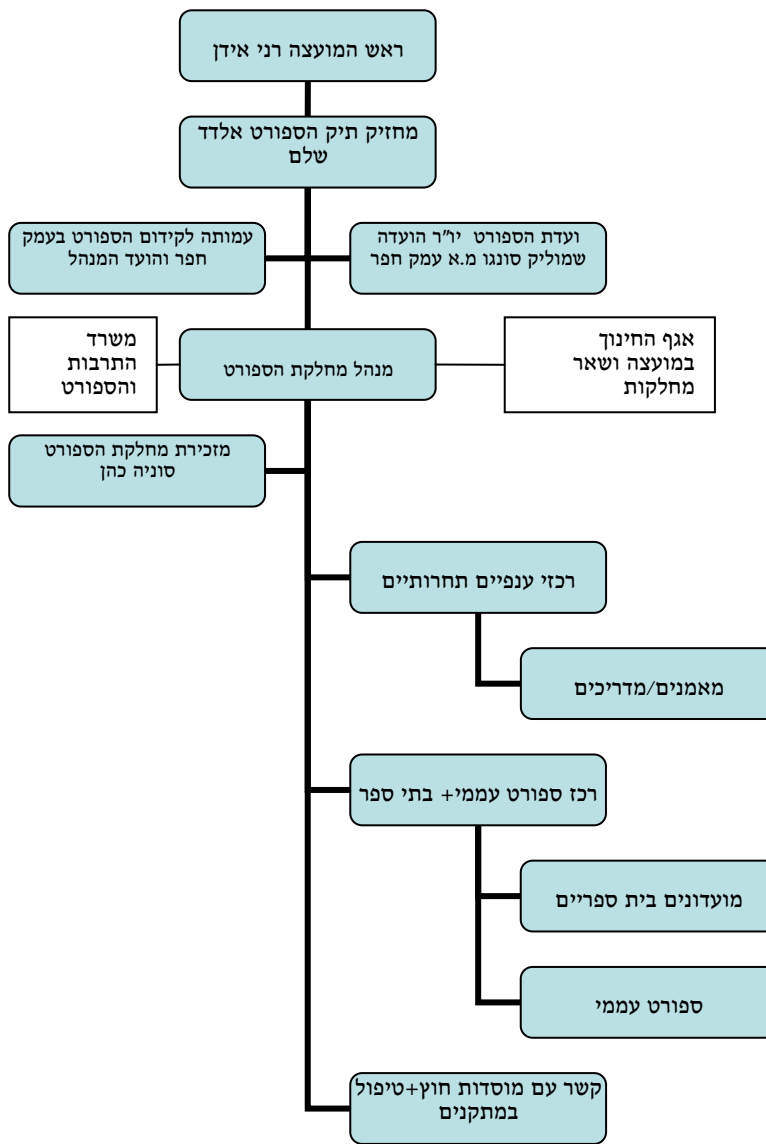
שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	--

10. ספורט

10.1 נתוני רקע - ספורט

המחלקה לספורט במועצה האזורית, פועלת באמצעות העמותה לקידום הספורט בעמק חפר ועם חברי ועדת הספורט (10 נציגי ישובים מהעמק). (בעמותה 11 חברים, יו"ר העמותה הוא סגן ראש המועצה ומחזיק תיק הספורט מר אלדד שלם). במחלקת הספורט במועצה שני עובדים בשכר – מנהל מחלקת הספורט, ומזכירה.

המבנה הארגוני של מחלקת הספורט מתואר בתרשים הבא:

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

תפקידי מחלקת הספורט:

- מפעילה ומסייעת לקבוצות השגיות ותחרותיות בענפים השונים.
 - מעשירה את פעילות הספורט בבתי ספר, בשיתוף משרד החינוך.
 - מפעילה חוגים עממים במרכזי הספורט, ובשיתוף פעולה בשלוחות הקיימות.
 - מפעילה ליגות אזוריות בוגרים כדור רגל וכדור סל.
- בנוסף מקיימת המחלקה אירועים שונים לחיזוק המודעות לספורט בקרב כל ל התושבים ומקדמת תשתיות.

פעילות הספורט בעמק חפר מגוונת וכוללת:

- א. ספורט עממי - חוגים במרכזי ספורט, בשלוחות, ליגות אזוריות ובאירועים.
 - ב. ספורט תחרותי הישגי - שייט, כדור עף ליגת על גברים, א"ק, שחייה, כדור עף נשים לאומית, מחלקת נוער כדורגל וכדור סל, מועדון קליעה מעברות, טניס שדה, ג'ודו.
 - ג. חינוך גופני בתי ספר - מועדון בית ספרי כדור עף בשחר מעיין, ניווט א"ק וכדור סל ברמות חפר, פנימית ספורט הדסה נעורים, אליפויות וטורנירים בתי ספר יסודיים.
- בנוסף, עוסקת מחלקת הספורט בנושא ה מתקנים- בדיקת מתקני הספורט ע "י מכון מור שה, אחזקת מתקני הספורט של המועצה, בקשות לקרן המתקנים בסיוע לשדרוג ובניית מתקני ספורט חדשים.

הטבלה הבאה מפרטת את הפעילויות:

<u>פעילות</u>	<u>מס' משתתפים</u>	<u>מרכז</u>	<u>% משרה</u>
כדור סל מחלקת נוער מכיתה א' עד יב' בתי ספר (א-ד) גח"א-70 ויתקין-100 בית יצחק-100 בת חפר-80 קבוצות ליגה (ה' עד יב') גח"א-6 ויתקין-3 בית יצחק-5 בוגרים ליגה ב' נשים ליגה ארצית ונערות.	820	אילן רון כולל אימון 3 קבוצות בגח"א פעילויות השאר בשלוחות. בית יצחק- טל פרי. ויתקין- ליאור קפילנסקי. בת חפר- יובל צימרמן.	10%
כדור רגל מחלקת נוער מכיתה א' עד יב' בתי ספר (מגיל 5 עד ג) גח"א 40 בת חפר 60 ויתקין 25 בית יצחק 30 קבוצות ליגה (ד-י) 8 קבוצות גח"א כולל לראשונה נוער עמק חפר.	350	מכבי עמק חפר גח"א ליגות, בתי ספר לכדור רגל בבת חפר + גח"א. פרויקט דו קיום מועצה מקומית זמר עם עמק חפר. בית יצחק-עודד מכנס ויתקין- בנייהול השלוחה מול עודד מכנס.	100%

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

פעילות	מס' משתתפים	מרכז	% משרה
חדר כושר + חוגים מבוגרים אולם רופין-170 אולם גח"א-120 יכון-400	690	אולמות ספורט+מרכז יכון ללא קבוצות תחרותיות אשר משתמשים במתקנים.	מרכז יכון -מנהל 100% ראובן אב בית גח"א 100% אבי רוט תחזוקה רופין
שחייה מגיל 4 עד בוגרים רמה א' ליגה לאומית כולל לימוד קיץ ונכים	550	דודיק אור בריכות: גח"א, בית יצחק, יכון ווינגייט.	100%
ליגה אזורית כדור רגל	390	צחי רוזנשטיין	40%
אתלטיקה קלה רמה א' ליגה לאומית פנימית ספורט-130. חוג ילדים-30.	160	ליאור סביון (מרכז ומאמן) ארקדי מהדסה נעורים	20%
ג'ודו מגיל 5 עד י"ב. חוג+מתחרים באיגוד הג'ודו בת חפר-120 גח"א-120 כפר מונאש 30 יכון 35 בית יצחק 35 ויתקין-50 בארותיים-15.	360	בת חפר + יכון - בתיה אדיב. ויתקין+בית יצחק+בארותיים- גיל עופר. כפר מונאש- רות מגן. גח"מ+גח"א- עומר יצחקי.	אין
שייט רמה א'	150	גלאובר-מרכז מתנדב	
טניס שדה	380	מ. הטניס באביחייל איציק קליימנס- 100 חוג+ ליגה (מגיל 5 עד בוגרים). בחן, גח"א, העוגן, מעברות- שחר אילן- 120 (מגיל 5 עד בוגרים). בית יצחק- טל גרין 20 . חניאל- אסף טוקר 40. חופיתקין- יעל איסר 100 (מגיל 5 עד בוגרים).	אין אליפות טניס בתי ספר יסודיים בשיתוף מועדוני הטניס.
התעמלות קרקע ומכשירים	140	רופין + גח"א- אדוה בוצ'ן. יכון+בורתה- איילת אורלי. גח"א+בית יצחק+בית חרות- צילה שרמן. שלוחת בת חפר- חגית דיסקין.	אין
ליגה אזורית כדור סל וטניס שדה	90	צחי רוזנשטיין	יחד עם הכדור רגל
כדור עף מחלקת נוער	180	טל סופר - שחר מעיין מועדון בית ספרי. (ז'יב) 110 חוגים בבתי ספר יובלים+משגב. 70	
טניס שולחן	30	בת חפר+רופין	אין

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

פעילות	מס' משתתפים	מרכז	% משרה
כדור מים רמה א'	60	גח"א – ענף המים נווה. בית יצחק- אמיר 3 קבוצות ליגה.	אין
כדור עף בוגרים ליגת על	15	עמותה נפרדת מאיר גולן י"ר (מתוכנן שינוי לשנת 2009/10)	אין
כדור עף נשים לאומית	15	טל סונגו-מנהל מתנדב	
מועדון קליעה מעברות חוג ילדים + איגוד רמה א'	70	טליאס משה עמותה של מועדון הקליעה.	אין
מועדון ניווט עמק חפר	40	גיורא גולדהכט- עמותה ניווט. עומר גרדי-רכז המועדון	

בשנת 2002 הוכנה תכנית אב לספורט עבור המועצה על ידי חברת אורבניקס . בימים אלה עוסקת המחלקה לספורט בעדכון והתאמת התכנית להווה. ניתן לעיין במסמך המפרט את הליך ההתאמה ומשווה בין התכנית לביצוע [בקישור כאן](#). תכנית האב לפיתוח בר קיימא מאמצת את מרבית עקרונות החזון ומטרות העל שנקבעו בתכנית האב לספורט:

10.2 חזון, מטרות ויעדים - ספורט

מחלקת הספורט במועצה מציבה רף גבוה של מטרות ויעדים , כדי להביא את הספורט לאלפים וכדי להעמיד תשתית לאלופים.

חזון

הגדלת מספר התושבים במועצה האזורית עמק חפר המשתתפים בפעילויות ספורט כחלק מתרבות הפנאי.

מטרות

- יצירת אפשרויות לפעילות ספורטיבית הישגית ועממית והרחבת מעגל המשתתפים בפעילויות בכל שכבות הגיל.
- שימת דגש על פעילות ספורטיבית בשעות הפנאי כגורם מלכד, מאחד ומחזק את הקשר בין התושבים ובין היישובים.
- הטמעת מיומנויות לעיסוק בספורט כדרך חיים ולאורך זמן.
- ניצול יתרונה הגיאוגרפי והאקלימי של המועצה האזורית בפיתוח ענפי ספורט.

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	---	--

יעדים

- לתכנן ולפתח מתקני ספורט איכותיים לטווח קצר, בינוני וארוך, תוך הקצאת שטחים באזורים הולמים וניצול שטח הים.
- לאפשר תכנון כספי ותקצוב מערך פעילויות הספורט בתחומים שונים וברמות שונות, במסגרת תכנית רב שנתית.
- לחשק את הזיקה בין פעילות ספורט בשעות אחה"צ והפעילות הבית-ספרית.
- להגדיל את הנגישות של כלל האוכלוסייה לפעילויות ספורט על אף פרישתה הרחבה של המועצה ומתן מענה לקשת רחבה של טעמים ללא פריצה של המסגרת התקציבית.
- להגדיל את המקורות הכספיים המוקצים לספורט.
- לתת דגש לספורט עממי ו לאספקת מסגרת מועצתית , הנדרשת לקיום פעילויות עממיות כדי להרחיב את מעגל המשתמשים.
- לעודד אוכלוסיות חדשות וגילאים חדשים לעסוק בספורט.
- להביא לשיתוף פעולה פנים-אגפי במועצה לקידום נושא הספורט.
- לקדם את הספורט ההישגי בד בבד עם ענפי הספורט שאינם ברמה בכירה.
- להביא לחשיפה מרבית של הילדים להכרות עם מספר ענפי ספורט.
- לפעול להגדלת אפשרויות הבחירה של ענפים קבוצתיים וספורט אישי.
- לאתר ספורטאים מצטיינים ולתת מענה לכישוריהם ברמה מקצועית גבוהה.
- לשים דגש לא רק על הכישורים הפיסיים של הספורטאים אלא גם על המישור הרגשי והשכלי.
- להגדיל את שיעור הנשים המשתתפות בפעילות ספורטיבית.
- לאפשר לאלו שמעוניינים ושמסוגלים לעסוק בספורט תחרותי את מיטב התנאים למצוינות ולהצטיינות.
- לשמור על מסגרות מאורגנות לעיסוק בספורט.
- לעודד את האוכלוסייה הבוגרת לעסוק בפעילות ספורטיבית כלשהי.
- לקבוע קריטריונים לענפי ספורט הזוכים לעידוד המועצה.
- לאחד כוחות בין בתי הספר.

10.3 המלצות - ספורט

שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי
---	--	--	--

לטווח הקצר (שנת 2009-10), המליצה ועדת הספורט בפני הנהלת המועצה על הפרוייקטים הבאים¹¹⁴:

- הפקת תוכנית עבודה של מחלקת הספורט רב שנתית 2010-2015 .
- הקמת מרכז לאומי בשיתוף האיגוד לעתודה 2012 בא"ק בנעורים.
- הקמת אצטדיון כדור רגל אזורי בבת חפר 500 מקומות.
- שיפוץ ושדרוג אולם הספורט בבית ספר בבית יצחק.
- תוכנית לאומית אזורית לענף הכדור עף תשתיות נוער ובוגרים בשיתוף איגוד הכדור עף, התאחדות בתי ספר, מינהל הספורט ומועצות אזוריות עמק חפר / מנשה.
- הקמת קרן מלגות לספורטאים מצטיינים.

בספורט עממי:

1. ארגון אירועי ספורט בנוסף לקיים: צעדת עמק חפר, מתגלגלים בעמק, משט קורקין, מרוצים לכלל התושבים.
2. עידוד והגדלת פעילות נשים בספורט. הקמת קבוצות נוספות בענפי כדור וספורט אישי.
3. עידוד ספורט לאוכלוסיה בעלי צרכים מיוחדים.

בספורט בבתי ספר:

- הקמת מועדון בית ספרי במעברות בענפים ניווט א"ק וכדור סל בנות.
- הקמת פיילוט היעד: ליגת על (כיתות ט' עד יב'). כדורסל בקרית החינוך בן גוריון רופין.
- יוזמות חינוכיות לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים ונוער בסיכון – שילוב תוכניות ספורט ביוזמות החינוכיות של בתי הספר.

לטווח הארוך, מציעה תכנית האב לבחון ולעדכן את המלצות התכנית לספורט מ- 2003. בחינה זו תיעשה על ידי ועדת הספורט והעמותה לקידום הספורט בעמק חפר.

ניתן לעיין בתמצית ההמלצות באתר תכנית האב, [בקישור ישיר לכאן](#).

[חזרה לתחילת מסמך חינוך בלתי פורמלי](#)

[חזרה למפתח מסמכי המדיניות](#)

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

¹¹⁴ ראוי לציין את הפרוייקטים הבאים שכבר בוצעו:

- פיתוח מתקני ספורט-קירוי בריכת שחייה בחלק המזרחי של עמק חפר.
- הקמת קבוצות נשים כדור סל ונערו, והקמת קבוצת נוער כדור רגל דו קיום עמק חפר/זמר.
- סגירת מגרש כדור סל בבית הספר ויתקין.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

מורשת העמק ושימור אתרים

(מסמכי מדיניות משיקים: [חינוך וחינוך סביבתי](#), [חינוך בלתי פורמלי](#))

[חזרה למפתח מסמכי המדיניות](#)

[לחזרה לתמצית תכנית האב](#)

תוכן המסמך

1. מורשת העמק – רקע כללי. 198
2. שימור אתרים – רקע כללי. 199
3. חזון / תפיסה. 201
4. עקרונות ומדיניות: 201
5. מטרות ויעדים. 201
6. אמצעים / כלים ליישום. 202
7. טבלה מרכזת. 204
- דף פרויקט: מיקום מרכז התיעוד המועצתי במבנה היסטורי או אתר לשימור. 205

1. מורשת העמק – רקע כללי

מורשת היא סך כל המאפיינים, אמונות והערכים התרבותיים המועברים מדור לדור: מנהגים, טקסים ודעות השייכים או משויכים לקבוצה או חברה מסוימת. לרוב, המורשת מהווה את הבסיס להגדרה ולאבחנה בין קבוצות אנשים, הן כלפי חוץ והן כלפי פנים. ישנם מספר סוגים ומינוחים מקובלים להגדרה של מורשת: מורשת לאומית, מורשת דתית ומורשת אזורית.

לאור תהליכי המודרניזציה והגלובליזציה המביאים עימם לאימוץ ערכים משותפים כלליים המאפילים על אלה המקומיים, תהליכי שינוי כדוגמת הדגשת חשיבותו של העמק, מציאת הייחודיות במקום, שימור המורשת ושימור אתרים רק ממחישים כי פעולות אלה נחוצות על מנת לקרב בין האדם למקום. על כן, במרחב הכפרי שמאופיין מצד אחד במורשת וערכים אך מצד שני נדחק לשוליים בכל הקשור לאורח החיים המודרני ישנה חשיבות רבה לתת את הטון למורשת העמק. הקשר ההדוק בין המורשת לזהות האישית, היישובית והלאומית מגביר תחושות של שייכות ואכפתיות, תחושת ההזדהות עם המקום והגדרתו של המקום.

עיתוי התיעוד קריטי. דור המייסדים מתקופת שנות ההתיישבות בעמק חפר הולך ופוחת, על כן יש לשאוף למצות עד תום כבר בהווה את כל הניתן מוותיקי העמק.

עם זאת, נושא המורשת טרם קיבל התייחסות כוללנית בעמק חפר ואם הוא קיים אז ברמת

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

היישוב. לאור זאת, ישנה חשיבות עליונה לפיתוח מורשת עמק חפר כסממן ייחודי של המועצה. הצעד המרכזי שהמועצה האזורית יזמה בשנת 1999, היה הקמת מרכז תיעוד להתיישבות, היסטוריה ומורשת עמק חפר, שיפעל בקומה הראשונה של "בית עמוס" – הספרייה האזורית. ייעודו של מרכז התיעוד לאסוף ולרכז חומרים אותנטיים הקשורים בתולדות האזור והיישובים וכן לתעד את עבודת המועצה.

עד כה נעשו מספר פעולות על מנת לצקת תכנים למרכז התיעוד:

מפגשים עם תושבים לצורך יידוע ועידוד קבלת חומרים ארכיוניים; יצירת קישור מיוחד באתר האינטרנט של המועצה¹¹⁵ בו מרוכזים חומרי התיעוד; תיאום עם תכניות הלימוד בבתי הספר; הכללת אתרים היסטוריים באירועים מרכזיים בעמק (צעדה, מלכת העמק וכיו"ב); אזכור אתרי מורשת במדריך התיירות ופרסום כתבות בעיתון המועצה "עלי חפר". בנוסף לפעולות שצוינו, נפתחו מספר ארכיונים ביישובים (כפר הרא"ה, חרב לאת, כפר חוגלה). כן מרכז "יכון" ארכיון מיוחד לנושא המים, בו מתועד מפעל המים בעמק חפר המופעל על-ידי מתנדבים. כמו כן, קיימים בעמק חפר מפעלים נוספים הפועלים להנצחת המורשת הלאומית: **בית הגדודים** - המוזיאון הוקם ב-1961, ונועד להנציח את הגדודים היהודיים שלחמו בצבא הבריטי בארץ ישראל, אשר יוצאיהם הקימו את היישוב בו שוכן המוזיאון (אביחיל). **בית טרזין** – מוזיאון לגטו טרזין שנמצא בקיבוץ גבעת חיים איחוד. **מוזיאון השרון** – מוזיאון בנושאי סביבה וארכיאולוגיה.

2. שימור אתרים – רקע כללי

מדינת ישראל שוכנת במזרח התיכון, בליבו של אחד האזורים העתיקים ביותר בעולם, המגוללים רצף היסטורי של ציוויליזציה אנושית בן יותר מ- 5000 שנים. צירוף העתיק עם החדש, הוא נושא שלא היה בעדיפות גבוהה ותחילתו עם הקמת הישוב בישראל לפני למעלה ממאה שנה. למרכיב זה יש עדות מוחשית במבנים ובאתרים רבים מתחילת ההיסטוריה של הישוב החדש בעמק חפר. שימור מבנים ואתרים הוא בראש ובראשונה מגמה תרבותית, קשורה לתרבות האדם, תרבות הישוב, המורשת הבנויה וההיסטוריה של העם.

¹¹⁵ ראו אתר מרכז התיעוד בקישור:

http://www.hefer.org.il/htmls/emek_documentation.aspx?c0=14644&bsp=133587

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

מעבר לערכם האסתטי והארכיטקטוני של אתרים אלה נודעת להם חשיבות חינוכית מובהקת, ובמיוחד לבני הדור הצעיר שבשבילם מדינת ישראל היא עובדה קיימת.

המטרות המרכזיות לשימור אתרים:

1. מניעת הרס מבנים היסטוריים
2. יזום פעולות שימור מבנים ברחבי העמק
3. הקניית ערכים חינוכיים המדגישים את חשיבות שימור המורשת הבנויה בארץ, וזיקתם למורשת התרבותית של עמק חפר.

מצב קיים:

הרשות המקומית בחזית השימור - התיקון לחוק התכנון והבניה בנושא שימור אתרים (ראו בהמשך) נותן לרשויות המקומיות מעמד ותפקיד נכבדים בנושא השימור. הוועדה לשימור אתרים בעמק חפר הוקמה בשנת 1999 בהתאם לתוספת הרביעית לחוק התכנון והבניה. חברי הוועדה הם 15 נציגים שונים (יו"ר - סגן ראש המועצה, מהנדסת המועצה, רכזת היח' לתכנון ובנין עיר, נציג המועצה לשימור אתרים ונציגי ציבור) והיא מתכנסת אחת ל- 3 חודשים בהתאם לחוק. הוועדה ריכזה מידע רב שהועבר אליה מהיישובים והתושבים אודות מבנים ומתקנים הראויים לשימור (ראו [טבלת אתרים](#) עליהם החליטה הוועדה לשימור). **טרם נעשה שימוש בתיעוד זה לצורכי פעולות שימור בפועל**, כיוון שטרם התקבלה החלטה על שימורם בועדה המקומית.

עם זאת, ישנה הקפדה על כך שמבנים ואתרים הראויים לשימור יסומנו ככאלה גם בהוראות ותשריטי התכנון של היישובים. למשל, "מבנה תופז – מכון יוסף" בבית חרות, אשר בקומתו הראשונה היה בית חרושת למוצרי לוואי מפרי הדר (מיצים, ריבות תפוזים, משמשים ושזיפים, שמן אתרי, אלכוהול ופקטין) ובקומה העליונה – מפעל תע"ש של ההגנה לייצור חומר נפץ. המבנה נמצא בשלב של כתיבת תיק תיעוד.

מתוך פעילות הוועדה הוכרזו לשימור כ- 32 אתרים שונים בכ- 12 יישובים ברחבי עמק חפר. בין האתרים מצויים גם:

16 מבנים היסטוריים לשימור, 8 מגדלי מים, 4 בריכות, בארות או מאגרי מים שונים, 3 מצבות או גלעדים ועץ שיזף אחד לשימור. רוב האתרים אינם בשימוש פעיל, אם כי ברוב המקרים נכונות היישובים להוביל את תהליך השימור היא גבוהה.

השימור הינו למבנים ואתרים היסטוריים בארץ, ששנת הקמתם בין השנים 1700 – 1950.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

תיקון 31 לחוק התכנון והבנייה 1991, תכנית לשימור אתרים:

החוק משלב את פעילות השימור במסגרת חוק הת"ב הקיים. בדורות האחרונים גברה המודעות בעולם לנושא השימור בדרך של חקיקה. החקיקה באה לאפשר ואף לחייב גורמים פרטיים לשמר ולטפח מבנים או אתרים בבעלות הפרט או הציבור ובעלי חשיבות אסתטית, חברתית, אדריכלית, היסטורית או לאומית.

תנופת הבניה והפיתוח שאפיינה את ראשיתה של המדינה החלישה והשכיחה את המודעות לטיפול בשימור מבנים וכך נעלמו מבנים רבים מראשית ההתיישבות המתחדשת בארץ ישראל. שימור אתרים בעלי חשיבות לאומית מצאו ביטוי ב –

✓ חוק גנים לאומיים ושמורות טבע משנת 1963, והפרק שנוסף לו הדרן ב"אתרים לאומיים" בשנת 1974¹¹⁶.

✓ חוק העתיקות¹¹⁷ חוקק בשנת 1978 והחליף פקודה מנדטורית.

3. חזון / תפיסה

שימור, חיזוק וביסוסה של מורשת עמק חפר, על כל מאפייניה הייחודיים.

4. עקרונות ומדיניות:

- מיצוב מורשת העמק כאחד הנושאים המרכזיים על סדר היום במועצה, שילובה בתחומים שונים כגון חינוך, תרבות וחיי קהילה והנחלתה לכלל התושבים בעמק ובסביבתו, כך שמורשת עמק חפר תהיה נהירה, מוכרת וידועה לכול.
- שימור אתרים בעמק חפר ובישוביו.
- חיזוק ערך ההתנדבות.

5. מטרות ויעדים

לאור ייחודיותו של נושא המורשת ושימור האתרים בעמק חפר, ומאחר ורוב המטרות והיעדים הינם איכותיים במהותם, במסמך זה יאוחדו המטרות והיעדים לכדי פרק אחד.

¹¹⁶ קישור לחוק, ראו באתר [אדריכלות ובניה בישראל](http://www.snunit.k12.il/www_teva/law/israel/c09.html) « חוק התכנון והבניה
¹¹⁷ קישור לחוק, ראו באתר "סנונית" http://www.snunit.k12.il/www_teva/law/israel/c09.html

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

- **לחנך לערכים התיישבותיים** – ערכים לשוויון הזדמנויות, סולידאריות חברתית, הזדהות ושייכות לאדמת העמק ומורשתו.
- לחנך למעורבות בקהילה, בעמק ובמדינה – לתרום/להתנדב, שירות בצה"ל.
- הפיכת מרכז התיעוד למרכז אזורי עבור כלל העמק, בנושא מורשת והתיישבות אשר יהווה חלק פעיל ובלתי נפרד מחיי התושבים והמועצה.
- ללמד את הערכים שקהילת עמק חפר הכי הייתה רוצה לטפח ולשמר.
- חיזוק וביסוס עמק חפר כקהילה המשמרת את המבנים הוותיקים והייחודיים שלה לצד טיפוח מורשת העמק, במגמה של שימור העבר למען העתיד.
- שיפוץ ושימור מבנים ישנים לטובת ניצולו של הצורך בשימוש ציבורי (יעד – לפחות 2 מבנים לשימור בכל יישוב).
- חיזוק הקשר שבין שימור לתיעוד והעברת המסר שעבודת התיעוד היא כלי לשימור.
- שילוב של מורשת העמק ושימור אתרים במערכת החינוך המקומית בכל הגילאים ויצירת תכנים לימודיים בנושאים אלו עבור החינוך הפורמאלי והחינוך הבלתי פורמאלי ע"י מרכז התיעוד והמועצה.
- בניית מאגר מידע משותף לתושבי המועצה.
- מציאת מקום הולם למרכז התיעוד. רצוי במבנה היסטורי לשימור.

[לחזרה לתחילת מסמך מורשת העמק ושימור אתרים](#)

6. אמצעים / כלים ליישום

- ✚ **מרכז התיעוד** מהווה אמצעי מרכזי של המועצה ליישום נושא זה. להלן דרכי הפעולה והאפשרויות העומדות בפני מרכז התיעוד על מנת להגיע למיצוי הפוטנציאל הטמון בו:
 - **מיצוב וביסוס מרכז התיעוד** המועצתי – כמרכז לאיסוף, תיעוד ושימור מורשת עמק חפר.
 - **בניית מאגר מידע משותף לתושבי המועצה** – מרכז התיעוד ירכז באמצעים פיזיים ודיגיטאליים את המידע הקיים ויאסוף חומרים ממגוון מקורות בהם בין היתר: אנשים שונים, מאגרי מידע כתובים והאינטרנט.
 - **מאגר המידע המשותף יאפשר** - איתור ושליפה מהירים של הנתונים; הצלה וגיבוי של מסמכים; הקמת צוותים שיידעו להפעיל את אתר האינטרנט של מרכז התיעוד; איסוף ספרי זיכרונות/ספרי שורשים של התושבים (ייתכן בשיתוף עם הספרייה האזורית); ארגון אירועים ביוזמתו של מרכז התיעוד (כנס עדויות של וותיקי עמק חפר, פרויקט עדויות ניצולי שואה).

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

- שילוב של מרכז התיעוד במערכת החינוך בעמק מהכיתות הנמוכות כמוביל, מדריך ומנחה את המורים ואת התלמידים במערכת החינוך של העמק באמצעות פגישות, סיורים, פעילויות ועוד.
- העברת מרכז התיעוד מ"בית עמוס" (הספרייה האזורית) ומיקומו במבנה היסטורי או אתר לשימור.
- קהל היעד אליו פונה מרכז התיעוד יהיה כלל התושבים בעמק חפר.

אמצעים / כלים נוספים ליישום מלבד מרכז התיעוד:

- ✓ שיתוף פעולה עם מוסדות ארציים ואזוריים אחרים (למשל קיבוצים או מושבים) בתחום המורשת ושימור האתרים.
- ✓ שילובם של מוסדות נוספים בתחומים שונים של היסטוריה ומורשת, העוסקים במורשת העמק במערכת החינוך ובחיי התושבים כדוגמת בית הגדודים, מוזיאון ה"שרון", בית טרזין ועוד.
- ✓ הקמת מסלולי טיול בעקבות מורשת העמק וכן מסלולי מורשת המשלבים בין היישובים לנחל אלכסנדר (שבילים רגליים, שבילי אופניים ועוד).
- ✓ הוועדה לשימור אתרים במועצה כוועדה פעילה המקיימת פעילות שוטפת.
- ✓ הקמת מערך שילוט ("שילוט תיירותי") כחלק ממורשת העמק באתרים היסטוריים, מבנים חשובים לשימור וביישובים השונים בעמק חפר.
- ✓ אבחנה והגדרה של לב היישובים הוותיקים לשימור ושיפוץ (כדוגמת מרכז ויתקין, בית יצחק ועוד) בדומה לנעשה במקומות אחרים ובכך לשמר את האופי והאוירה של היישוב.
- ✓ שימור אתרים לצורכי ציבור, פנאי או מורשת ובכך לנצל מבנים היסטוריים לשימושי קרקע מודרניים.
- ✓ ייחודיות – מתן דגש על יוזמה, חדשנות וייחודיות המורשת של עמק חפר מבחינה מוניציפאלית. עמק חפר הייתה המועצה האזורית הראשונה בישראל, אשר היוותה סמל ומופת למועצות אזוריות אחרות בארץ.

לחזרה לתחילת מסמך מורשת העמק ושימור אתרים

ניהול והתנהלות סביבתית חקלאות ושטחים חקלאיים תשתיות ומשאבים חינוך וחינוך סביבתי	עמק חפר במרחב אזורי תעסוקה תחבורה ותנועה חינוך בלתי פורמלי	צביון המועצה והיישובים פל"ח ותעסוקה ביישובים אספקת שירותי ציבור מורשת העמק ושימור אתרים	שטחים פתוחים תיירות כפרית חברה וקהילה
--	---	--	---

7. טבלה מרכזת

שם פרויקט	תהליכי קידום פרויקט	הגורם האחראי במועצה	גורמים משיקים קשורים
שימור אתרים	<ol style="list-style-type: none"> קביעת קריטריונים לשימור מבנים הפעלת הוועדה לשימור אתרים במועצה שימור לב היישובים הוותיקים כמכלול לשימור 	וועדה לשימור אתרים, הנהלת המועצה	החברה להגנת הטבע, רשות העתיקות, וועדי היישובים בעמק
הטמעת מורשת העמק בשבילי טיול	<ol style="list-style-type: none"> איתור של מסלולי טיול העוברים בסמוך לאתרי מורשת העמק. סימונם של שבילי ההליכה / אופניים בשטח וקישורם למורשת העמק ע"י שילוט, הכוונה, הסברים ועוד. שילוב נחל אלכסנדר במורשת העמק. 	החברה להגנת הטבע, רט"ג, וועדי היישובים בעמק, המועצה לשימור אתרים	החברה להגנת הטבע, רט"ג, וועדי היישובים בעמק, המועצה לשימור אתרים
מיקום מרכז התיעוד המועצתי במבנה היסטורי או אתר לשימור	<ol style="list-style-type: none"> הכנת פרוגרמה למרכז תיעוד איתור מבנים / אתרים לשימור העומדים בהיקף הדרוש ע"פ הפרוגרמה שהוכנה. בחינה ובחירה של האתר ע"פ קריטריונים שייקבעו כגון: נגישות, עלות הסבה, זמינות וכו'. 	פרוגרמה: יועץ חיצוני, איתור מבנים: הנדסה, החלטה על מיקום: הנהלת המועצה.	וועדי המושבים, המועצה לשימור אתרים.
בניית מאגר מידע של מורשת העמק, בעזרת התושבים ורשת האינטרנט.	<ol style="list-style-type: none"> הקמת צוותים להקמתו ותפעולו של אתר האינטרנט של מרכז התיעוד אשר יכלול: איתור ושליפה מהירים של הנתונים, הצלה וגיבוי של מסמכים. 	מרכז תיעוד, אחראי אתר אינטרנט	
פעילות מרכז התיעוד בעמק חפר	ארגון אירועים ביוזמתו של מרכז התיעוד, הדרכה והנחייה של המורים והתלמידים במערכת החינוך.	מרכז תיעוד, אגף החינוך, פסג"ה	משרד החינוך

לחזרה לתחילת מסמך מורשת העמק ושימור אתרים

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

דף פרויקט: מיקום מרכז התיעוד המועצתי במבנה היסטורי או אתר

לשימור

הרציונאל/החשיבות:

שימור מבנים היא פעולה אדריכלית-הנדסית שנועדה לחדש מבנים בעלי חשיבות היסטורית, תרבותית ואדריכלית. פעולת השימור כוללת כלול פעולות שמטרתן להבטיח המשך קיום תקין ושלם של המבנים והאתרים המיועדים. מטרת השימור הנה ליצור סביבה עשירה ואיכותית יותר, סביבה שמכילה גם שכבות מהעבר, סביבה מעניינת יותר, שבהרכב העיצובי שלה, המבנה הישן משמש כדי ליצור מקום איכותי עם חוויה, מקום שנותן ביטוי פיסי לזהות מקומית, מקום בעל אופי משלו. השימור עוזר לאנשים למצב את עצמם בסביבה, ביחס למקום ולזמן, ומאפשר חיבור של הרקמה החברתית העכשווית, עם המורשת שקדמה לה.

מיקום מרכז התיעוד במבנה היסטורי או אתר לשימור יהווה אם כך פתרון הולם לסוגיית שימור המורשת במועצה וכן יתרום להעשרת הקהילה ומיצובה של המועצה האזורית כמועצה המשמרת את מבניה ההיסטוריים בד בבד עם התאמתה לחיים המודרניים.

אפשרות נוספת הינה הקמת מוזיאון או מרכז מבקרים כדוגמת קיבוץ יפעת בעמק יזרעאל.

היעדים עליהם עונה הפרויקט (מתוך רשימת היעדים שפורטו):

- 1) לחנך לערכים התיישבותיים – ערכים לשוויון הזדמנויות, סולידאריות חברתית, הזדהות ושייכות לאדמת העמק ומורשתו.
- 2) בניית מאגר מידע משותף לתושבי המועצה.
- 3) הגברת החשיפה של מורשת העמק.
- 4) הסדרת תיעוד המורשת והקמת מסגרת כוללת לנושא.

אופן מימוש הפרויקט לפי שלבים:

שלב א': הכנת פרוגרמה למרכז תיעוד - יועץ חיצוני אשר ייבחר למטרה זו.
שלב ב': איתור מבנים / אתרים לשימור העומדים בהיקף הדרוש ע"פ הפרוגרמה שהוכנה.
שלב ג': בחינה ובחירה של האתר ע"פ קריטריונים שייקבעו כגון: נגישות, עלות הסבה, זמינות.

שלב ד': בניית תיק תיעוד למבנה ומציאת מימון.

מדדים ולוחות זמנים:

פרוגרמה – חודש עד חודשיים מפרסום התכנית.
 איתור מבנים פוטנציאליים – עד 6 חודשים.

ניהול והתנהלות סביבתית	עמק חפר במרחב	צביון המועצה והיישובים	שטחים פתוחים
חקלאות ושטחים חקלאיים	אזורי תעסוקה	פל"ח ותעסוקה ביישובים	תיירות כפרית
תשתיות ומשאבים	תחבורה ותנועה	אספקת שירותי ציבור	חברה וקהילה
חינוך וחינוך סביבתי	חינוך בלתי פורמלי	מורשת העמק ושימור אתרים	

בחירה של המבנה המתאים – עד 12 חודשים.

בניית תיק תיעוד ושיפוץ המבנה – עד 24 חודשים.

• עלויות:

מקורות מימון ושותפים אפשריים: מועצה, המועצה לשימור אתרים, תורמים.

[לחזרה לתחילת מסמך מורשת העמק ושימור אתרים](#)

[למפתח מסמכי המדיניות](#)

הערות, מחשבות והארות, כתבו ל: masterplan@hefer.org.il

